

Comisiynydd y
Gymraeg
Welsh Language
Commissioner

Cod Ymarfer i Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 7) 2018

29 Ebrill 2024

**Canllawiau ymarferol am ofynion safonau'r
Gymraeg ar gyfer cyrff sydd yn dod o dan
safonau'r Gymraeg rheoliadau rhif 7.**

Dylid darllen y cod ymarfer hwn ochr yn ochr â'r deunydd canlynol:

- Hysbysiad cydymffurfio'r corff
- Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 7) 2018, a
- Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Cynnwys

1	Cyflwyniad i'r gyfraith	8
	Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011	8
	Safonau'r Gymraeg	8
	Comisiynydd y Gymraeg	8
	Rheoliadau Safonau'r Gymraeg	9
	Hysbysiad cydymffurfio	9
	Newidiadau cyfreithiol sy'n gallu effeithio ar y cod	9
	Statws y cod	10
2	Cyflwyniad i'r cod ymarfer	11
	Pwrpas y cod	11
	Sut i ddefnyddio'r cod hwn	11
	Amrywiadau mewn hysbysiadau cydymffurfio	12
	Dyletswyddau, canllawiau, rhestrau ac enghreifftiau	12
3	Canllawiau cyffredinol ar gynnwys y rheoliadau	13
4	Safonau cyflenwi gwasanaethau [1–68]	45
4.1	Gohebiaeth a anfonir gan gorff [safonau 1–7]	45
	Safon 1	45
	Safon 2	45
	Safon 3	47
	Safon 4	47
	Safon 5	48
	Safon 6	48
	Safon 7	49
4.2	Galwadau ffôn i gorff ac oddi wrth gorff [safonau 8–20]	56
	Safon 8	57
	Safon 9	57
	Safon 10	58
	Safon 11	58
	Safon 12	59
	Safon 13	59
	Safon 14	60
	Safon 15	60
	Safon 16	60

Safon 17	62
Safon 18	62
Safon 19	62
Safon 20	64
<hr/>	
4.3 Cyfarfodydd a gynhelir gan gorff nad ydynt yn agored i'r cyhoedd [safonau 21–22CH]	68
Safon 21	69
<hr/>	
4.4 Safonau ynghylch cleifion mewnol [safonau 23–24]	73
Safon 23	73
Safon 23A	73
Safon 24	74
<hr/>	
4.5 Safonau ynghylch cynadleddau achos [safon 25]	75
4.6 Cyfarfodydd a drefnir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd [safonau 26–30]	79
Safon 26	79
Safon 27	79
Safon 28	79
Safon 29	80
Safon 30	80
<hr/>	
4.7 Digwyddiadau cyhoeddus a drefnir neu a ariennir gan gorff [safonau 31–32]	83
Safon 31	84
Safon 32	84
<hr/>	
4.8 Cyhoeddusrwydd a hysbysebu gan gorff [safon 33]	89
Clip fideo sy'n cynnwys troslais, lle mae geiriau yn cael eu hadrodd dros ddelweddau	90
Clip fideo sy'n dangos person y gellir ei weld yn siarad	90
<hr/>	
4.9 Corff yn arddangos deunydd yn gyhoeddus [safonau 34–35]	91
Safon 34	92
Safon 35	92
<hr/>	
4.10 Corff yn llunio ac yn cyhoeddi dogfennau a ffurflenni [safonau 36–38]	93
Safon 36	93
Safon 37	93

Safon 38		95
4.11	Gwefannau a gwasanaethau ar-lein corff [safonau 39–44]	98
Safon 39		98
Safon 40		99
Safon 41		99
Safon 42		99
Safon 43		99
Safon 44		100
4.12	Defnydd corff o'r cyfryngau cymdeithasol [safonau 45–46]	105
Safon 45		105
Safon 46		105
4.13	Arwyddion a hysbysiadau a arddangosir neu a gyhoeddir gan gorff [safonau 47–49]	112
Safon 47		113
Safon 48		114
Safon 49		114
4.14	Derbyn ymwelwyr i adeiladau'r corff [safonau 50–53]	117
Safon 50		117
Safon 51		118
Safon 52		118
Safon 53		118
4.15	Corff yn dyfarnu grantiau [safonau 54–56]	119
Safon 54		120
Safon 55		120
Safon 56		121
4.16	Corff yn dyfarnu contractau [safonau 57–59]	122
Safon 57		122
Safon 58		124
Safon 59		124
4.17	Codi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan gorff [safonau 60–61]	126
Safon 60		126

Safon 61	126
4.18 Hunaniaeth gorfforaethol corff [safon 62]	128
4.19 Cyrsiâu a gynigir gan gorff [safon 63]	131
4.20 Systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff [safon 64]	134
4.21 Gofal sylfaenol [safonau 65–58]	135
Safon 65	135
Safon 66	138
5 Safonau llunio polisi [69–78A]	143
5.1 Safonau ynghylch ystyried effeithiau penderfyniadau polisi a wneir gan gorff ar y Gymraeg [safonau 69–78A]	143
Safon 69	144
Safonau 70 a 71	146
Safonau 72–74	147
Safonau 75–77	147
Safon 78	148
Safon 78A	151
6 Safonau gweithredu [79–114]	152
6.1 Safonau ynghylch defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff [safon 79]	152
6.2 Safonau ynghylch defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff [safonau 80–81]	153
Safon 80	153
Safon 81	153
6.3 Safonau ynghylch defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff [safon 82]	155
6.4 Safonau ynghylch cwynion a wneir gan aelod o staff corff [safonau 83-85]	156
Safon 83	156
Safon 84	157
6.5 Safonau ynghylch corff yn disgyblu staff [safonau 86–88]	158
Safon 86	158
Safon 87	159
Safon 88	159

6.6	Safonau ynghylch technoleg gwybodaeth a deunyddiau cymorth a ddarperir gan gorff [safon 89]	160
6.7	Safonau ynghylch y fewnrwyd [safonau 90–95]	161
	Safon 90	161
	Safon 91	162
	Safon 93	162
	Safon 94	163
	Safon 95	163
6.8	Corff yn meithrin sgiliau yn y Gymraeg drwy gynllunio a hyfforddi ei weithlu [safonau 96–105]	166
	Safon 96	166
	Safon 97	169
	Safon 98	170
	Safon 99	171
	Safon 100	173
	Safon 101	173
	Safon 102	173
	Safon 103	174
	Safon 104	174
	Safon 105	175
6.9	Safonau ynghylch recriwtio ac apwyntio [safonau 106–109]	175
	Safon 106	175
	Safon 106A	177
	Safon 107	177
	Safon 107A	178
	Safon 107B	178
	Safon 108	179
	Safon 109	179
6.10	Cynllun sy'n ymdrin â chynnig cynnal ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg [safonau 110–110A]	180
	Safon 110	180
	Safon 110A	181
6.11	Arwyddion a hysbysiadau a arddangosir neu a gyhoeddir yng ngweithle'r corff [safonau 111–113]	181

Safon 111		181
Safon 112		182
Safon 113		183
<hr/>		
6.12	Cyhoeddiadau a negeseuon sain yng ngweithle corff [safon 114]	185
7	Safonau cadw cofnodion [115–117]	186
7.1	Cadw cofnodion gan gorff [safonau 115–117]	186
Safon 115		186
Safon 116		186
Safon 117		187
<hr/>		
8	Safonau sy'n ymdrin â materion atodol [118–121]	189
8.1	Safonau sy'n ymdrin â materion atodol	189
8.2	Corff yn rhoi cyhoeddusrwydd i safonau [safon 118]	189
Safon 118		189
<hr/>		
8.3	Corff yn cyhoeddi gweithdrefn gwyno [safon 119]	189
Safon 119		189
<hr/>		
8.4	Corff yn cyhoeddi adroddiad blynyddol ynglŷn â safonau [safon 120]	190
Safon 120		190
<hr/>		
8.5	Corff yn darparu gwybodaeth i Gomisiynydd y Gymraeg [safon 121]	191
Safon 121		191
<hr/>		
Atodiad 1	Newidiadau i'r rheoliadau	193
Atodiad 2	Templedi i hwyluso cydymffurfiaeth	194
Templed 1:	Safonau 69–71	195
Templed 2:	Safonau 72–74	196
Templed 3:	Safonau 75–77	198
Templed 4:	Adroddiad Blynyddol Safonau'r Gymraeg	199

1 Cyflwyniad i'r gyfraith

Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

- 1.1 Mae Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 ('y Mesur') yn rhoi statws swyddogol i'r Gymraeg yng Nghymru. Mae hefyd yn pennu mai prif nod Comisiynydd y Gymraeg ('y Comisiynydd') wrth arfer ei swyddogaethau yw hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg. Wrth arfer ei swyddogaethau'n unol â'r prif nod yma, rhaid i'r Comisiynydd roi sylw:
- o i statws swyddogol y Gymraeg yng Nghymru
  - o i'r dyletswyddau i ddefnyddio'r Gymraeg sydd wedi eu gosod drwy gyfraith a'r hawliau sy'n deillio o allu gorfodi'r dyletswyddau hynny
  - o i'r egwyddor na ddylai'r Gymraeg gael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg yng Nghymru, ac
  - o i'r egwyddor y dylai personau yng Nghymru allu byw eu bywydau drwy gyfrwng y Gymraeg os ydynt yn dymuno gwneud hynny.

Safonau'r Gymraeg

- 1.2 Mae'r Mesur yn rhoi effaith gyfreithiol i statws swyddogol y Gymraeg drwy alluogi gosod safonau'r Gymraeg ('safonau') ar gyrff.¹
- 1.3 Mae pum dosbarth o safonau, sef:
- o safonau cyflenwi gwasanaethau
  - o safonau llunio polisi
  - o safonau gweithredu
  - o safonau hybu,² a
  - o safonau cadw cofnodion.³
- 1.4 Mae safonau yn egluro sut mae'n rhaid i gyrff drin a defnyddio'r Gymraeg mewn gwahanol sefyllfaoedd, er enghraifft, wrth anfon gohebiaeth, delio â galwadau ffôn, darparu gwasanaethau ar-lein neu wyneb-yn-wyneb, llunio polisiâu neu wrth ddarparu gwasanaethau yn fewnol i'w staff.

Comisiynydd y Gymraeg

- 1.5 Cafodd swydd y Comisiynydd ei sefydlu gan y Mesur. Prif nod y Comisiynydd yw hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg.
- 1.6 Y Comisiynydd sy'n gyfrifol am osod safonau ar gyrff ynghyd â gorfodi'r dyletswyddau sy'n deillio o'r safonau hynny. Y Comisiynydd hefyd sy'n gyfrifol am lunio codau ymarfer sy'n ymwneud â'r safonau hynny.

---

¹ 'Corff' yng nghyd-destun y safonau yw sefydliad sydd o dan ddyletswydd i gydymffurfio ag un neu fwy o safonau.

² Nid yw'r dosbarth hwn o safonau wedi ei gynnwys yn [Rheoliadau Safonau'r Gymraeg \(Rhif 7\) 2018](#).

³ Caiff Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, wneud darpariaeth arall ynghylch y safonau hynny (h.y. safonau atodol).

Rheoliadau Safonau'r Gymraeg

- 1.7 Gwnaeth Gweinidogion Cymru bennu safonau⁴ ar gyfer cyrff yn y sector iechyd drwy Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 7) 2018⁵ ('y rheoliadau').⁶ Is-ddeddfwriaeth yw'r rheoliadau sy'n cynnwys y rhestr o safonau y mae'r Comisiynydd yn cael gosod ar bob corff perthnasol. Mae'r cod hwn yn berthnasol i'r rheoliadau hyn.
- 1.8 Ar ôl cael eu cymeradwyo gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru (a elwir bellach yn Senedd Cymru)⁷ roedd modd i'r Comisiynydd osod safonau penodol ar y cyrff perthnasol, drwy roi hysbysiad cydymffurfio iddynt.

Hysbysiad cydymffurfio

- 1.9 Mae hysbysiad cydymffurfio yn ddogfen sy'n nodi:
- o pa safonau o'r rheoliadau y mae'n rhaid i gorff gydymffurfio â hwy, ac
  - o y 'diwrnod gosod' ar gyfer pob safon - sef y diwrnod oddi ar bryd y mae'n rhaid i gorff gydymffurfio â safon (neu gydymffurfio â safon mewn modd penodol).⁸
- 1.10 Mae'r Comisiynydd wedi rhoi hysbysiad cydymffurfio i bob corff perthnasol. Daeth eu cynlluniau iaith Gymraeg i ben ar y diwrnod daeth gofynion y safonau yn weithredol.

Newidiadau cyfreithiol sy'n gallu effeithio ar y cod

- 1.11 Gall y canllawiau sydd wedi'u cynnwys yn y cod ymarfer hwn gael eu heffeithio arnynt os yw:
- o Gweinidogion Cymru yn diwygio'r rheoliadau yn y dyfodol⁹
  - o deddfiadau perthnasol, y cyfeirir atynt yn y cod, yn cael eu diwygio neu eu disodli, neu os yw
  - o penderfyniad Tribiwnlys y Gymraeg neu lys yn rhoi dehongliad awdurdodol o ofynion neu ystyr safon.¹⁰
- 1.12 Felly, bydd rhaid i'r rhai sy'n darllen y cod fod yn ymwybodol o unrhyw ddatblygiadau sy'n effeithio ar y darpariaethau sydd wedi'u cynnwys ynddo. Gellir cysylltu â swyddfa'r Comisiynydd am yr wybodaeth ddiweddaraf.

---

⁴ Adran 26 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

<https://www.legislation.gov.uk/cy/mwa/2011/1/section/26/enacted/welsh>

⁵ Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 7) 2018

http://www.legislation.gov.uk/wsi/2018/441/pdfs/wsi_20180441_mi.pdf

Rhif 441 (Cy. 77). Daethant i rym ar 29 Mehefin 2018.

⁶ Ceir rhestr o'r cyrff perthnasol yn Atodlen 6 y rheoliadau.

⁷ Ar 6 Mai 2020 newidiodd Cynulliad Cenedlaethol Cymru i Senedd Cymru

⁸ Adran 44 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

<http://www.legislation.gov.uk/cy/mwa/2011/1/part/4/chapter/6/crossheading/hysbysiadau-cydymffurfio/enacted/welsh>

⁹ Mae [Rheoliadau Safonau'r Gymraeg \(Rhif 7\) 2018](#) eisoes wedi'u diwygio. Gweler Atodiad 1 y cod hwn am fwy o wybodaeth.

¹⁰ Mae penderfyniadau'r Tribiwnlys ar gael ar <http://www.tribiwnlysygymraeg.llyw.cymru>

Statws y cod

1.13 Mae'r Mesur yn nodi:

“(1) Caiff y Comisiynydd ddyroddi codau ymarfer at ddiben darparu canllawiau ymarferol am ofynion unrhyw safonau a bennir gan Weinidogion Cymru o dan adran 26(1) (“codau ymarfer safonau”).”¹¹

- 1.14 Mae'r cod hwn yn ddogfen statudol. Gwnaeth Gweinidogion Cymru gydsynio i'r cod hwn ar 15 Mawrth 2024 yn dilyn ymgynghoriad ar god drafft rhwng 14 Mehefin 2022] a 6 Medi 2022. Daw'r cod hwn i rym ar 29 Ebrill 2024.
- 1.15 Caiff y Comisiynydd adolygu neu dynnu'r cod hwn yn ôl (a dyroddi cod diwygiedig neu newydd yn ei le) os gwêl yn briodol yn y dyfodol.¹²
- 1.16 Nid yw methiant corff i gydymffurfio â darpariaeth yn y cod hwn yn peri i'r corff hwnnw fod yn agored i unrhyw gamau gorfodi.¹³ Nid yw'r cod hwn yn ddatganiad cyflawn neu awdurdodol o'r gyfraith. Dim ond Tribiwnlys y Gymraeg a'r llysoedd sy'n gallu rhoi dehongliad awdurdodol o'r ddeddfwriaeth a gall penderfyniadau barnwrol dilynol effeithio ar gynnwys y cod.
- 1.17 Fodd bynnag, os yw'r Comisiynydd yn dymuno hynny, gall ddibynnu ar fethiant corff i gydymffurfio â chanllawiau o fewn y cod hwn fel rhywbeth sy'n tueddu i gadarnhau bod y corff wedi methu â chydymffurfio â safon.
- 1.18 Yn yr un modd, gall corff ddibynnu ar y ffaith iddo gydymffurfio â chanllawiau o fewn y cod hwn fel rhywbeth sy'n tueddu i gadarnhau ei fod wedi cydymffurfio â safon.

---

¹¹ Adran 68 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011
<http://www.legislation.gov.uk/cy/mwa/2011/1/section/68/enacted/welsh>

¹² Gweler adran 68 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 am fanylion ynghylch y camau y mae'n rhaid eu cymryd cyn i god ymarfer diwygiedig ddod yn weithredol.
<http://www.legislation.gov.uk/cy/mwa/2011/1/section/68/enacted/welsh>

¹³ Adran 69 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011
<http://www.legislation.gov.uk/cy/mwa/2011/1/section/69/enacted/welsh>

2 Cyflwyniad i'r cod ymarfer

Pwrpas y cod

- 2.1 Pwrpas y cod hwn yw darparu canllawiau ymarferol i gyrff perthnasol am ofynion y safonau sydd wedi'u pennu yn Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 7) 2018.¹⁴
- 2.2 Mae'r cod yn rhoi rhagor o eglurder ynghylch gofynion pob un o'r safonau yn y rheoliadau.
- 2.3 Ymysg pethau eraill, mae'r cod yn darparu canllawiau ymarferol drwy:
  - ymateb i gwestiynau cyffredin a ofynnwyd gan gyrff yn y gorffennol
  - dehongli termau ac ymadroddion nad ydynt eisoes wedi'u dehongli yn y rheoliadau neu'r Mesur
  - cyfeirio at unrhyw dermau neu ymadroddion perthnasol sydd eisoes wedi'u dehongli mewn rheoliadau neu ddeddfwriaeth arall
  - darparu enghreifftiau o ystyr termau, ymadroddion penodol neu o sut gall corff weithredu rhai gofynion
  - amlygu materion i gyrff eu hystyried wrth geisio cydymffurfio, ac
  - egluro unrhyw gymalau perthnasol a geir yn y rheoliadau neu'r Mesur sy'n eithrio'r dyletswyddau i gydymffurfio mewn sefyllfaoedd penodol.

Sut i ddefnyddio'r cod hwn

- 2.4 Mae **adran 3** yn rhoi canllawiau cyffredinol ar gynnwys y rheoliadau. Mae'n rhoi mwy o eglurder ynghylch materion sy'n effeithio ar y rheoliadau yn eu cyfanrwydd neu'n effeithio ar nifer o safonau ar draws mwy nag un gweithgaredd neu ddosbarth o safonau.
- 2.5 Mae **adrannau 4–8** yn rhoi canllawiau ymarferol ar ofynion y safonau fesul dosbarth o safonau:
  - **adran 4:** Safonau cyflenwi gwasanaethau [1–68]
  - **adran 5:** Safonau llunio polisi [69–78A]
  - **adran 6:** Safonau gweithredu [79–114]
  - **adran 7:** Safonau cadw cofnodion [115–117]
  - **adran 8:** Safonau sy'n ymdrin â materion atodol [118–121].
- 2.6 Mae **Atodiad 1** yn cynnwys gwybodaeth am y newidiadau sydd wedi bod i'r rheoliadau ers iddynt ddod i rym. Mae **Atodiad 2** yn cynnwys templedi y gall corff eu defnyddio wrth gydymffurfio â safonau penodol.
- 2.7 Mae'r canllawiau yn y cod wedi'u llunio gan ragdybio bod y safonau y cyfeirir atynt wedi'u gosod ar y corff. Dylid cyfeirio at hysbysiad cydymffurfio corff i ganfod pa safonau penodol sydd wedi'u gosod arno.
- 2.8 Os oes dehongliad perthnasol wedi'i ddarparu yn y rheoliadau, y Mesur neu ddeddfiad arall, mae'r cod fel arfer yn cyfeirio at y dehongliadau hyn ac yn nodi'n benodol eu bod yn dod o'r deddfiadau hynny. Fel arall, mae'r cod yn cynnwys dehongliadau'r Comisiynydd o ofynion y safonau neu dermau penodol.

¹⁴ Adran 68 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

<http://www.legislation.gov.uk/cy/mwa/2011/1/section/68/enacted/welsh>

- 2.9 Oni bai y nodir fel arall, mae unrhyw gyfeiriad at ‘corff’ yn y cod hwn fel arfer yn cynnwys staff y corff hwnnw yn ogystal ag unrhyw drydydd parti sy’n gweithredu ar ran, neu yn enw y corff hwnnw (gweler paragraffau 3.31—3.38 y cod hwn).

Amrywiadau mewn hysbysiadau cydymffurfio

- 2.10 Mae’r cod yn ymdrin â gofynion y safonau fel y maent wedi’u pennu yn y rheoliadau yn unig. Nid yw’r cod yn darparu unrhyw ganllawiau ynglŷn ag amgylchiadau penodol lle mae’r Comisiynydd wedi darparu mewn hysbysiad cydymffurfio ym mha amgylchiadau (neu ardaloedd) y mae’n rhaid i gorff gydymffurfio.
- 2.11 Dylid felly darllen y cod hwn ochr yn ochr â hysbysiad cydymffurfio’r corff ynghyd â’r rheoliadau er mwyn ystyried dyletswyddau’r corff yn llawn.

Dyletswyddau, canllawiau, rhestrau ac enghreifftiau

- 2.12 Mae’r term ‘rhaid’ (neu dermau tebyg) yn y cod yn dynodi dyletswyddau statudol sy’n dod yn uniongyrchol o’r gyfraith.¹⁵
- 2.13 Mae’r term ‘nid oes rhaid’ (neu dermau tebyg) yn dynodi nad oes dyletswydd statudol yn unol â’r safon dan sylw.¹⁶
- 2.14 Mae’r termau ‘gellir’, ‘disgwylir’ a ‘ni ddisgwylir’ (neu dermau tebyg) yn dynodi canllawiau ymarferol gan y Comisiynydd ynghylch gofynion y safonau neu enghreifftiau o sut y gellid eu gweithredu. Er nad yw’r canllawiau hyn o reidrwydd yn ddyletswyddau statudol, dylid ystyried paragraffau 1.16—1.18 y cod hwn.
- 2.15 Ni ddylid dehongli cyfeiriadau at y term ‘yn cynnwys’ (neu unrhyw dermau tebyg) i awgrymu bod unrhyw gyfyngiad o ran y gofynion neu’r dehongliad (oni bai bod hynny’n cael ei nodi’n benodol).
- 2.16 Mae’r cod hwn yn cynnwys enghreifftiau o sut y gellid gweithredu gofynion y safonau. Pwrpas yr enghreifftiau hyn yw dangos sut y gall gofynion y safonau effeithio ar weithrediad y corff yn ymarferol. Ni ddylid dehongli’r enghreifftiau hyn i olygu:
- bod rhaid gweithredu’r gofynion yn y modd hwnnw’n unig
  - nad oes modd cydymffurfio drwy weithredu mewn modd arall, na
  - bod rhaid gweithredu’r gofynion yn unol â’r enghreifftiau a gynigir yn unig.

---

¹⁵ Boed o’r hysbysiad cydymffurfio, y rheoliadau, y Mesur neu unrhyw ddeddfwriaeth arall.

¹⁶ Nid yw cyfeiriad at y term hwn yng nghyswllt safon benodol yn golygu nad oes dyletswydd statudol ar gorff yng nghyswllt safon arall.

3 Canllawiau cyffredinol ar gynnwys y rheoliadau

Beth yw ystyr y term 'cyhoedd'?

- 3.1 Mae'r term 'cyhoedd' yn golygu unrhyw bersonau nad ydynt eu hunain ar y pryd yn gweithredu swyddogaethau awdurdod cyhoeddus.
- 3.2 Mae'r term yn cynnwys y cyhoedd yn ei gyfanrwydd, neu gyfran o'r cyhoedd, yn ogystal ag aelodau unigol o'r cyhoedd.
- 3.3 Mae'n cynnwys unigolion, personau cyfreithiol a chyrff corfforaethol. Mae hefyd yn cynnwys sefydliadau gwirfoddol ac elusennau ynghyd â chyfarwyddwyr ac eraill sy'n cynrychioli cwmnïau cyfyngedig.
- 3.4 Nid yw'r term 'cyhoedd' yn cynnwys y Goron,¹⁷ y Llywodraeth na'r Wladwriaeth.
- 3.5 Nid yw'n cynnwys personau sy'n cyflawni swyddogaethau swyddogol o natur gyhoeddus tra byddant yn cyflawni'r swyddogaethau swyddogol hynny. Er enghraifft, nid yw'r term yn cynnwys personau sy'n cynrychioli awdurdodau cyhoeddus.¹⁸

Beth yw ystyr y term 'unigolyn'?

- 3.6 Mae'r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “unigolyn” (“individual”) yw person naturiol sy'n preswyllo fel arfer yng Nghymru ac yn gweithredu yn ei enw ei hun; ond nid yw'n cynnwys unigolyn sy'n gweithredu yn rhinwedd ei swydd fel gwirfoddolwr.”¹⁹

- 3.7 Mae hyn yn golygu nad yw person naturiol sydd fel arfer yn preswyllo tu allan i Gymru, ac sy'n gweithredu yn enw ei hun yn cael ei gynnwys o fewn ystyr y term 'unigolyn'. Er enghraifft, gall hyn gynnwys unigolyn preifat sydd fel arfer yn byw tu allan i Gymru ond yn derbyn gwasanaeth gan y corff yng Nghymru.
- 3.8 Mae'r dehongliad yn gymwys yng nghyd-destun y term 'unigolyn' yn unig. Mae hyn yn golygu y gall person naturiol sydd fel arfer yn preswyllo tu allan i Gymru a sydd yn gweithredu yn ei enw ei hun ddod o fewn ystyr termau eraill (e.e., 'cyhoedd' neu 'person'), neu safon, neu rhan o safon, lle nad oes unrhyw gyfeiriad at derm penodol.

¹⁷ Gall hyn gynnwys y lluoedd arfog, gweision sifil, gwas y Goron, neu asiantaeth y Goron.

¹⁸ Mae 'awdurdod cyhoeddus' yn cynnwys unrhyw berson y mae ganddo swyddogaethau o natur gyhoeddus. Mae'n cynnwys unrhyw berson sy'n dod o fewn ystyr "public authority" yn adran 6(3) o Ddeddf Hawliau Dynol 1998 <https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/1998/42/section/6> (e.e., Awdurdod Lleol neu Fwrdd Iechyd Lleol).

¹⁹ Rheoliad 1(4), Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 7) 2018 https://www.legislation.gov.uk/wsi/2018/441/pdfs/wsi_20180441_mi.pdf

- 3.9 Mae'r rheoliadau hefyd yn cadarnhau nad yw unigolyn sy'n gweithredu ar y pryd yn rhinwedd ei swydd fel gwirfoddolwr yn dod o fewn ystyr y term 'unigolyn'. Fodd bynnag, gall yr un unigolyn ddod o fewn ystyr y term 'unigolyn' pan nad yw'n gweithredu yn rhinwedd ei swydd fel gwirfoddolwr (e.e., pan fo'n gweithredu yn rhinwedd ei enw ei hun).
- 3.10 Mae'r eithriad ar gyfer unigolyn sy'n gweithredu yn rhinwedd ei swydd fel gwirfoddolwr yn gymwys yng nghyd-destun y term 'unigolyn' yn unig. Mae hyn yn golygu y gall unigolyn sydd yn gweithredu yn rhinwedd ei swydd fel gwirfoddolwr ddod o fewn ystyr termau eraill (e.e., 'cyhoedd' neu 'person'), neu safon, neu rhan o safon, lle nad oes unrhyw gyfeiriad at derm penodol.
- 3.11 Mae cyd-destun pob safon yn pennu pwy yn union sy'n dod o dan y term mewn amgylchiadau penodol.

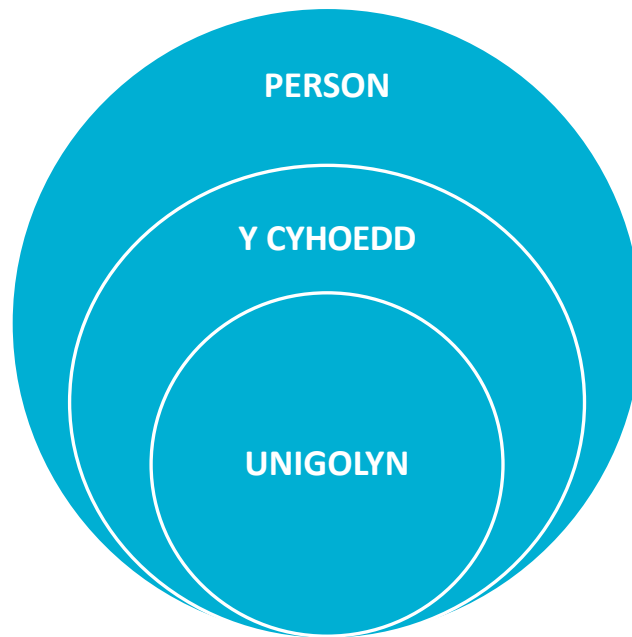
Beth yw ystyr y term 'person'?

- 3.12 Mae Deddf Dehongli 1978 (Deddf 1978) yn nodi:

“"person" includes a body of persons corporate or unincorporate.”²⁰

- 3.13 Felly, mae'r term yn cynnwys personau corfforedig ac anghorfforedig. Mae'n cynnwys unrhyw endid y gall fod ganddo hawliau neu ddyletswyddau yn ôl y gyfraith.
- 3.14 Gall y term 'person' gynnwys endidau fel cyrff corfforaethol, cymdeithasau, cwmnïau, partneriaethau, ymddiriedolaethau, unigolion (gan gynnwys person naturiol nad yw fel arfer yn preswyllo yng Nghymru, ac yn gweithredu yn ei enw ei hun yn ogystal ag unigolyn sy'n gweithredu yn rhinwedd ei swydd fel gwirfoddolwr) ac unrhyw gyfuniad o un neu fwy o'r rhain.
- 3.15 Mewn perthynas â'r safonau cyflenwi gwasanaethau, nid yw'r term 'person' yn cynnwys y corff ei hun.
- 3.16 Mae gan y term 'person' ystyr ehangach na'r termau 'unigolyn' a'r 'cyhoedd'. Yn ogystal â chynnwys y rhai hynny a ddaw o fewn ystyr y termau 'unigolyn' a 'cyhoedd', mae'r term 'person' hefyd yn cynnwys personau sy'n gweithredu yn rhinwedd swyddogaethau o gynrychioli'r Goron, y Llywodraeth, neu'r Wladwriaeth.
- 3.17 Mae hyn yn golygu bod y term 'person' hefyd yn cynnwys person (ac eithrio'r corff ei hun) sy'n gweithredu swyddogaethau awdurdod cyhoeddus. Er enghraifft, gall y term gynnwys aelod o staff cyngor sir, bwrdd iechyd, staff prifysgol neu goleg, aelod o staff Llywodraeth Cymru, neu gorff cyhoeddus arall.
- 3.18 Mae'r diagram canlynol yn cynrychioli sut mae'r termau uchod yn cysylltu â'i gilydd ar ei ffurf symlaf:

²⁰ Atodlen 1, Deddf Dehongli 1978
http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1978/30/pdfs/ukpga_19780030_en.pdf

Beth yw ystyr y termau 'aelod o staff', 'cyflogai i gorff' a '[p]erson naturiol sy'n gweithio i gorff'?

3.19 Mae'r rheoliadau yn nodi:

"ystyr "aelod o staff" ("member of staff") yw cyflogai i gorff neu berson naturiol sy'n gweithio i gorff ond nid person sydd wedi ei benodi i gorff gan Weinidogion Cymru, un o Weinidogion y Goron, Ysgrifennydd Gwladol, cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol neu sefydliad gwirfoddol (a rhaid dehongli "staff" ("staff") yn unol â hynny)."²¹

3.20 Nid yw'r term 'cyflogai i gorff' yn cael ei ddehongli ymhellach yn y rheoliadau. Er hynny, gellir edrych ar y dehongliad o 'employee' a geir yn Neddf Hawliau Cyflogaeth 1996 am gymorth, sy'n nodi:

(1) In this Act 'employee' means an individual who has entered into or works under (or, where the employment has ceased, worked under) a contract of employment.

(2) In this Act 'contract of employment' means a contract of service or apprenticeship, whether express or implied, and (if it is express) whether oral or in writing."²²

3.21 Yn ogystal, nid yw'r term 'person naturiol sy'n gweithio i gorff' yn cael ei ddehongli ymhellach yn y rheoliadau. Er hynny, gellir edrych ar y dehongliad o 'worker' a geir yn Neddf Hawliau Cyflogaeth 1996 am gymorth, sy'n nodi:

²¹ Rheoliad 1(4), Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 7) 2018
<https://www.legislation.gov.uk/cy/wsi/2018/441/regulation/1/made/welsh>

²² Adran 230, Deddf Hawliau Cyflogaeth 1996
<https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/1996/18/section/230>

“(3) In this Act ‘worker’ [...] means an individual who has entered into or works under (or, where the employment has ceased, worked under) –

- (a) a contract of employment, or
- (b) any other contract, whether express or implied and (if it is express) whether oral or in writing, whereby the individual undertakes to do or perform personally any work or services for another party to the contract whose status is not by virtue of the contract that of a client or customer of any profession or business undertaking carried on by the individual; and any reference to a worker’s contract shall be construed accordingly.”²³

- 3.22 Mae gan y term ‘person naturiol sy’n gweithio i gorff’ ystyr ehangach na’r term ‘cyflogai i gorff’.
- 3.23 Mae’r term ‘aelod o staff’ yn cynnwys personau sy’n dod o fewn dehongliadau’r termau ‘cyflogai i gorff’ a ‘person naturiol sy’n gweithio i gorff’. Nid yw’r term yn cynnwys y rhai hynny sy’n wir hunan-gyflogedig.
- 3.24 Mae’r rheoliadau yn cadarnhau nad yw person sydd wedi ei benodi i gorff gan gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, Gweinidogion Cymru, un o Weinidogion y Goron, Ysgrifennydd Gwladol neu sefydliad gwirfoddol yn cael ei gynnwys o fewn ystyr y term ‘aelod o staff’. Er enghraifft, mae hyn yn golygu nad yw aelod bwrdd corff neu aelod Llais sydd yn cael ei benodi gan gyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, Gweinidogion Cymru, un o Weinidogion y Goron, Ysgrifennydd Gwladol neu sefydliad wirfoddol yn cael ei ystyried yn ‘aelod o staff’ y corff at ddibenion y rheoliadau.

Sut mae’r safonau yn effeithio ac yn gymwys i aelod corff (e.e., aelod a benodir i fwrdd iechyd, ymddinedolaeth neu Llais)?

- 3.25 Mae’r ffordd y mae’r safonau yn effeithio ar, ac yn gymwys i aelod corff yn gallu amrywio. Mae hefyd yn ddibynnol ym mha rhinwedd y mae’r aelod yn gweithredu ynddo ar y pryd.
- 3.26 Os yw aelod yn cyflawni gweithgaredd neu’n darparu gwasanaeth²⁴ yn rhinwedd ei benodiad i gorff, bydd rhaid i’r aelod weithredu yn unol â’r safonau sydd wedi’u gosod ar y corff wrth iddo ddarparu’r gwasanaeth hwnnw.
- 3.27 Gall aelod hefyd fod yn ‘unigolyn’, ‘aelod o’r cyhoedd’ neu’n ‘berson’ at ddibenion y safonau os bydd yn gweithredu ar wahân i’r corff ei hun, er enghraifft, mewn ystyr preifat. Mewn sefyllfa felly, gall fod gan aelod yr hawl i dderbyn gwasanaethau gan y corff yn Gymraeg o dan y safonau cyflenwi gwasanaethau.

²³ Adran 230, Deddf Hawliau Cyflogaeth 1996
<https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/1996/18/section/230>

²⁴ Er hwylustod yn y cod, mae cyfeiriadau at gorff neu drydydd parti yn cyflawni gweithgaredd neu’n darparu gwasanaeth yn cael eu cyfleu drwy nodi bod corff neu drydydd parti yn ‘darparu gwasanaeth’. Yn yr un modd, mae cyfeiriadau at y term ‘gwasanaeth’ yn cyfeirio at weithgaredd neu wasanaeth.

- 3.28 Nid yw person sydd yn cael ei benodi i gorff gan Weinidogion Cymru, un o Weinidogion y Goron, Ysgrifennydd Gwladol, cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, neu sefydliad gwirfoddol yn cael ei ystyried fel 'aelod o staff' at ddibenion y safonau. Effaith hyn yw nad oes dyletswydd ar gorff i weithredu yn unol â'r safonau gweithredu wrth ymwneud â'r aelodau hynny gan nad ydynt gyfystyr ag 'aelod o staff' at ddibenion y safonau.
- 3.29 Nid yw hyn yn rhwystro corff rhag gweithredu yn unol â'r safonau gweithredu wrth ymwneud â'r aelodau hynny.
- 3.30 Hefyd, yn ddibynnol ar ba gorff sydd â chyfrifoldeb dros benodi'r aelod, gall safonau gweithredu, ynghyd â safonau cadw cofnod a safonau atodol cysylltiedig sydd wedi'u gosod ar y corff penodi (e.e., Gweinidogion Cymru neu gyngor sir) fod yn gymwys.

A yw'r safonau yn gymwys i ddarparwyr trydydd parti?

- 3.31 Mae rheoliad 1(5) y rheoliadau yn nodi:

"Yn ddarostyngedig i baragraffau (7), (8), (9) a (10) yn y Rheoliadau hyn—

- (a) mae cyfeiriadau at unrhyw weithgaredd sy'n cael ei gyflawni gan gorff, neu at unrhyw wasanaeth sy'n cael ei ddarparu gan gorff, i'w darllen fel pe baent yn cynnwys cyfeiriad at y gweithgaredd hwnnw yn cael ei gyflawni ar ran y corff, neu at y gwasanaeth hwnnw yn cael ei ddarparu ar ran y corff, gan drydydd parti o dan drefniadau a wneir rhwng y trydydd parti a'r corff;
- (b) yn unol â hynny, oni bai bod hysbysiad cydymffurfio yn darparu i'r gwrthwyneb, bydd corff wedi methu â chydymffurfio â safon mewn cysylltiad â gweithgaredd y mae wedi trefnu iddo gael ei gyflawni, neu wasanaeth y mae wedi trefnu iddo gael ei ddarparu, gan drydydd parti os nad yw'r gweithgaredd hwnnw neu'r gwasanaeth hwnnw wedi ei gyflawni neu ei ddarparu yn unol â'r safon."

- 3.32 Mewn nifer o achosion felly, os bydd trydydd parti yn cyflawni gweithgaredd neu'n darparu gwasanaeth, a hynny:

- ar ran y corff sydd o dan ddyletswydd i gydymffurfio â'r safonau, ac
- o dan drefniadau a wneir rhwng y corff a'r trydydd parti

rhaid i'r corff sicrhau bod y trydydd parti yn cydymffurfio â'r safonau sy'n berthnasol i'r gwasanaeth²⁵ hwnnw. Gweler paragraffau 3.34–3.68 am eithriadau.

- 3.33 Fel arall, os nad yw'r trydydd parti yn cydymffurfio â'r safonau perthnasol wrth iddynt ddarparu'r gwasanaeth ar ran y corff, byddai'r corff yn atebol am fethu â chydymffurfio â'r

²⁵ Er hwylustod yn y cod, mae cyfeiriadau at gorff neu drydydd parti yn cyflawni gweithgaredd neu'n darparu gwasanaeth yn cael eu cyfleu drwy nodi bod corff neu drydydd parti yn 'darparu gwasanaeth'. Yn yr un modd, mae cyfeiriadau at y term 'gwasanaeth' yn cyfeirio at weithgaredd neu wasanaeth.

safonau hynny. Gall hynny arwain at weithredu yn erbyn y corff o dan bwerau gorfodi'r Comisiynydd.

3.34 Fodd bynnag, mae'r rheoliadau yn cadarnhau, os bydd corff yn darparu gwasanaeth, a hynny:

- ar ran trydydd parti, ac
- o dan drefniadau a wneir rhwng y corff a'r trydydd parti

nad oes dim byd yn y rheoliadau sy'n ei gwneud yn ofynnol iddo gydymffurfio â'r safonau sy'n berthnasol i'r gweithgaredd neu'r gwasanaeth hwnnw, ac eithrio mewn amgylchiadau penodol.

3.35 Mae rheoliad 1(6) a rheoliad 1(7) y rheoliadau yn nodi:

“(6) Nid oes dim byd yn y Rheoliadau hyn sy'n ei gwneud yn ofynnol i gorff gydymffurfio â safon mewn perthynas â gweithgaredd a gyflawnir ganddo neu wasanaeth a ddarperir ganddo pan fo'n cyflawni'r gweithgaredd hwnnw neu'n darparu'r gwasanaeth hwnnw ar ran trydydd parti o dan drefniadau a wneir rhyngddo ef a'r trydydd parti, ac eithrio mewn perthynas—

- (a) ag ymgynghoriad clinigol,
- (b) â chynhadledd achos, neu
- (c) â chlaf mewnol (pan na fydd y claf mewnol yn bresennol mewn ymgynghoriad clinigol).

(7) Nid oes dim byd yn y Rheoliadau hyn sy'n ei gwneud yn ofynnol i gorff gydymffurfio â safon mewn perthynas â gweithgaredd a gyflawnir ar ei ran neu wasanaeth a ddarperir ar ei ran gan drydydd parti o dan drefniadau a wneir rhyngddo ef a'r trydydd parti mewn perthynas—

- (a) ag ymgynghoriad clinigol,
- (b) â chynhadledd achos, neu
- (c) â chlaf mewnol (pan na fydd y claf mewnol yn bresennol mewn ymgynghoriad clinigol).”

3.36 Mae hyn yn golygu os yw corff (e.e., bwrdd iechyd A) yn gwneud trefniadau i gorff arall (e.e., bwrdd iechyd B) i ddarparu gwasanaeth mewn perthynas ag ymgynghoriad clinigol, cynhadledd achos, neu glaf mewnol (pan na fydd y claf mewnol yn bresennol mewn ymgynghoriad clinigol), safonau sydd wedi'u gosod ar y corff arall (e.e., bwrdd iechyd B) fyddai'n gymwys i'r gwasanaeth hwnnw ac nid y safonau sydd wedi'u gosod ar y corff (bwrdd iechyd A).

3.37 I'r gwrthwyneb, os yw corff (e.e., bwrdd iechyd A) yn darparu gwasanaeth ar ran corff arall (e.e., bwrdd iechyd B) mewn perthynas ag ymgynghoriad clinigol, cynhadledd achos, neu glaf mewnol (pan na fydd y claf mewnol yn bresennol mewn ymgynghoriad clinigol), safonau sydd wedi'u gosod ar y corff (e.e., bwrdd iechyd A) fyddai'n gymwys i'r gwasanaeth hwnnw ac nid y safonau sydd wedi'u gosod ar y corff arall (e.e., bwrdd iechyd B).

3.38 Dyma enghraifft ymarferol a geir yn nodyn esboniadol y rheoliadau:

“...yn achos unigolyn sy’n bresennol mewn ymgynghoriad clinigol neu gynhadledd achos, neu unigolyn sy’n glaf mewnol, safonau sy’n gymwys i’r trydydd parti sy’n cyflawni’r gweithgaredd neu sy’n darparu’r gwasanaeth ar ran y corff sy’n gymwys. Mae hyn yn golygu, er enghraifft, os yw Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a’r Fro yn cyflawni neu’n darparu cynhadledd achos ar ran Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, yna safonau Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a’r Fro, ac nid safonau Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, a fyddai’n gymwys. Mae hefyd yn golygu mai safonau Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a’r Fro, ac nid safonau Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, a fyddai’n gymwys os yw unigolyn yn glaf mewnol yn un o ysbytai Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a’r Fro ar ran Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr.”

Beth yw ystyr ‘ymgynghoriad clinigol’?

3.39 Mae’r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “ymgynghoriad clinigol” (“clinical consultation”) yw rhyngweithio rhwng un neu ragor o unigolion a chorff ynghylch darpariaeth iechyd;”

3.40 Ymhellach at hynny, mae’r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “darpariaeth iechyd” (“health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd fel rhan o’r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae’n cynnwys asesu, diagnosis neu drin yr unigolyn hwnnw;”

“ystyr “gwasanaeth iechyd gwladol” (“national health service”) yw’r gwasanaeth iechyd cynhwysfawr yng Nghymru a barheir o dan adran 1(1) o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006;”

Beth yw ystyr ‘cynhadledd achos’?

3.41 Mae’r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “cynhadledd achos” (“case conference”) yw rhyngweithio a’i brif bwrpas yw trafod darpariaeth unigolyn (“A”) sy’n ymwneud ag iechyd ac sydd rhwng—

- (a) A,
- (b) un neu ragor o gyrff, a
- (c) un neu ragor o bersonau pan fo o leiaf un o’r personau hynny yn gyngor sir neu’n gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru;”

3.42 Ymhellach at hynny, mae’r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “darpariaeth sy’n ymwneud ag iechyd” (“health related provision”) yw darparu gwasanaethau i unigolyn a all gael effaith ar iechyd yr unigolyn hwnnw ond nad ydynt yn ddarpariaeth iechyd nac yn ddarpariaeth iechyd breifat;”

“ystyr “darpariaeth iechyd” (“health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd fel rhan o’r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae’n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;”

“ystyr “darpariaeth iechyd breifat” (“private health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd nad ydynt yn rhan o’r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae’n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;”

“ystyr “gwasanaeth iechyd gwladol” (“national health service”) yw’r gwasanaeth iechyd cynhwysfawr yng Nghymru a barheir o dan adran 1(1) o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006;”

Beth yw ystyr ‘claf mewnol’?

3.43 Mae’r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “claf mewnol” (“in-patient”) yw unigolyn sy’n cael ei dderbyn i’r ysbyty am o leiaf un noson;”

3.44 Ymhellach at hynny, mae’r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “unigolyn” (“individual”) yw person naturiol sy’n preswyllo fel arfer yng Nghymru ac yn gweithredu yn ei enw ei hun; ond nid yw’n cynnwys unigolyn sy’n gweithredu yn rhinwedd ei swydd fel gwirfoddolwr;”²⁶

“ystyr “ysbyty” (“hospital”) yw—

- (a) unrhyw sefydliad ar gyfer derbyn a thrin personau sy’n dioddef o salwch,
- (b) unrhyw gartref mamolaeth, a
- (c) unrhyw sefydliad ar gyfer derbyn a thrin personau sy’n ymadfer neu bersonau y mae angen adsefydlu meddygol arnynt, ac mae’n cynnwys clinigau, fferyllfeydd ac adrannau cleifion allanol a gynhelir mewn cysylltiad ag unrhyw gartref neu sefydliad o’r fath;”

A yw’r safonau yn gymwys mewn ysbyty neu glinig preifat, neu ar ward breifat yng Nghymru?

3.45 Mae rheoliad 1(8) y rheoliadau yn nodi:

²⁶ Gweler hefyd paragraffau 3.6–3.11 o’r cod ymarfer ynghylch ystyr y term ‘unigolyn’

“(8) Nid oes dim byd yn y Rheoliadau hyn sy’n ei gwneud yn ofynnol i gorff gydymffurfio â safon mewn perthynas â gweithgaredd a gyflawnir ganddo neu wasanaeth a ddarperir ganddo pan fo’r gweithgaredd hwnnw’n cael ei gyflawni neu pan fo’r gwasanaeth hwnnw’n cael ei ddarparu ar ei ran—
(a) mewn ysbyty preifat neu glinig preifat yng Nghymru,
(b) ar ward breifat mewn ysbyty yng Nghymru...”

3.46 Mewn perthynas ag ‘ysbyty preifat’, mae’r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “ysbyty preifat” (“private hospital”) yw ysbyty nad yw’n ysbyty gwasanaeth iechyd gwladol.”

“ystyr “ysbyty gwasanaeth iechyd gwladol” (“national health service hospital”) yw ysbyty sydd wedi ei freinio yng Ngweinidogion Cymru, Bwrdd Iechyd Lleol neu Ymddiriedolaeth Gwasanaeth Iechyd Gwladol;”

3.47 Mewn perthynas â ‘clinig preifat’, mae’r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “clinig preifat” (“private clinic”) yw clinig nad yw’n glinig gwasanaeth iechyd gwladol;”

“ystyr “clinig gwasanaeth iechyd gwladol” (“national health service clinic”) yw clinig sydd wedi ei freinio yng Ngweinidogion Cymru, Bwrdd Iechyd Lleol neu Ymddiriedolaeth Gwasanaeth Iechyd Gwladol;”

3.48 Ymhellach at hynny, mae’r rheoliadau yn nodi:

“mae “clinig”(clinic”) yn feddygfa neu’n ystafell ymgynghori y mae—

(a) ymgynghoriad clinigol; neu
(b) ymgynghoriad clinigol preifat;
yn cael ei gynnal ynddi;”

“ystyr “ymgyngghoriad clinigol” (“clinical consultation”) yw rhyngweithio rhwng un neu ragor o unigolion a chorff ynghylch darpariaeth iechyd;”

“ystyr “darpariaeth iechyd” (“health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd fel rhan o’r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae’n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;”

“ystyr “gwasanaeth iechyd gwladol” (“national health service”) yw’r gwasanaeth iechyd cynhwysfawr yng Nghymru a barheir o dan adran 1(1) o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006;”

“ystyr “ymgyngghoriad clinigol preifat” (private clinical consultation”) yw rhyngweithio rhwng un neu ragor o unigolion a pherson ynghylch darpariaeth iechyd breifat;”

“ystyr “darpariaeth iechyd breifat” (“private health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd nad ydynt yn rhan o’r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae’n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;”

- 3.49 Mae’r rheoliadau felly yn cadarnhau nad yw safonau corff yn gymwys pan fo gwasanaeth yn cael ei ddarparu ar ei ran mewn ysbyty neu glinig preifat yng Nghymru. Byddai safonau corff fel arfer yn parhau yn gymwys os yw’n darparu gwasanaeth yn uniongyrchol o fewn ysbyty neu glinig preifat yng Nghymru.
- 3.50 Yn yr un modd, mae safonau corff yn parhau yn gymwys i wasanaethau a ddarperir ar ei ran mewn ysbyty neu glinig (nad yw’n ysbyty neu’n glinig preifat) yng Nghymru, gydag ambell eithriad. Gweler paragraffau 3.33–3.46 ynghylch yr amgylchiadau hynny.
- 3.51 Hefyd, nid yw lleoliad y trydydd parti yn effeithio ar y gofyniad i gydymffurfio â safonau wrth ddarparu gwasanaethau mewn ysbyty neu glinig yng Nghymru. Mae hyn yn golygu pan fo corff yn gwneud trefniadau i drydydd parti (boed i’r trydydd parti hwnnw fod wedi’i lleoli o fewn neu tu allan i Gymru) i ddarparu’r gwasanaeth ar ei ran bydd y safonau sydd wedi’u gosod arno fel arfer yn gymwys. Er enghraifft, os yw corff yn gwneud trefniadau i ymgynghorydd o fwrdd iechyd tu allan i Gymru, neu i ymgynghorydd o ysbyty preifat i gynnal clinig (nad yw’n glinig preifat) o fewn ysbyty (nad yw’n ysbyty preifat) yng Nghymru, gall safonau sydd wedi’u gosod ar y corff fod yn gymwys wrth ddarparu unrhyw ddeunydd yn neu fel rhan o’r clinig hwnnw.
- 3.52 O ran ‘ward breifat mewn ysbyty yng Nghymru’, nid yw’r rheoliadau ei hunain yn dehongli’r term ‘ward breifat’. Fodd bynnag, mae’r rheoliadau yn nodi’r canlynol mewn perthynas ag ‘ysbyty’:

“ystyr “ysbyty” (“hospital”) yw—
(a) unrhyw sefydliad ar gyfer derbyn a thrin personau sy’n dioddef o salwch,
(b) unrhyw gartref mamolaeth, a
(c) unrhyw sefydliad ar gyfer derbyn a thrin personau sy’n ymadfer neu bersonau y mae angen adsefydlu meddygol arnynt,
ac mae’n cynnwys clinigau, fferyllfeydd ac adrannau cleifion allanol a gynhelir mewn cysylltiad ag unrhyw gartref neu sefydliad o’r fath;”

- 3.53 Mae’r rheoliadau yn cadarnhau felly nad yw safonau corff yn gymwys pan fo gwasanaeth yn cael ei ddarparu ar ran y corff ar ward breifat mewn ysbyty yng Nghymru. Er enghraifft, gall hyn gynnwys gwasanaethau a ddarperir ar ran y corff mewn Uned Cleifion Preifat o fewn ysbyty yng Nghymru. Byddai safonau corff fel arfer yn parhau yn gymwys os yw’n darparu gwasanaeth yn uniongyrchol ar ward breifat.

A yw’r safonau yn gymwys i wasanaeth a ddarperir mewn ysbyty neu glinig tu allan i Gymru?

- 3.54 Mae rheoliad 1(8)(c) y rheoliadau yn nodi:

“(8) Nid oes dim byd yn y Rheoliadau hyn sy’n ei gwneud yn ofynnol i gorff gydymffurfio â safon mewn perthynas â gweithgaredd a gyflawnir ganddo neu wasanaeth a ddarperir ganddo pan fo’r gweithgaredd hwnnw’n cael ei gyflawni neu pan fo’r gwasanaeth hwnnw’n cael ei ddarparu ar ei ran—...
... (c) mewn ysbyty neu glinig y tu allan i Gymru.”

- 3.55 Mae hyn yn golygu nad yw safonau corff yn gymwys pan fo gwasanaeth yn cael ei ddarparu ar ran y corff mewn ysbyty neu glinig (boed yn rhai preifat ai peidio) os yw wedi’i lleoli tu allan i Gymru. Er enghraifft, os yw claf yn cael ei gyfeirio i wasanaeth arbenigol sydd yn cael ei ddarparu ar ran corff mewn ysbyty tu allan i Gymru (e.e., gan mai dim ond yr ysbyty hwnnw sydd yn gallu darparu’r gwasanaeth arbenigol hwnnw) ni fyddai safonau corff yn gymwys i’r gwasanaeth neu’r gwasanaethau a ddarperir ar ei ran yn yr ysbyty hwnnw. Fodd bynnag, byddai safonau corff fel arfer yn gymwys i unrhyw wasanaeth sydd yn cael ei ddarparu yn uniongyrchol gan y corff (e.e., gohebiaeth neu ddeunydd sydd yn cael ei ddarparu i glaf ynghylch y gwasanaeth arbenigol).
- 3.56 Mewn perthynas ag ‘ysbyty’, mae’r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “ysbyty” (“hospital”) yw—
(a) unrhyw sefydliad ar gyfer derbyn a thrin personau sy’n dioddef o salwch,
(b) unrhyw gartref mamolaeth, a
(c) unrhyw sefydliad ar gyfer derbyn a thrin personau sy’n ymadfer neu bersonau y mae angen adsefydlu meddygol arnynt,
ac mae’n cynnwys clinigau, fferyllfeydd ac adrannau cleifion allanol a gynhelir mewn cysylltiad ag unrhyw gartref neu sefydliad o’r fath;”

3.57 Mewn perthynas â 'clinig', mae'r rheoliadau yn nodi:

“mae “clinig”(clinic”) yn feddygfa neu'n ystafell ymgynghori y mae—
(a) ymgynghoriad clinigol; neu
(b) ymgynghoriad clinigol preifat;
yn cael ei gynnal ynddi;”

“ystyr “ymgynghoriad clinigol” (“clinical consultation”) yw rhyngweithio rhwng un neu ragor o unigolion a chorff ynghylch darpariaeth iechyd;”

“ystyr “darpariaeth iechyd” (“health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd fel rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosis neu drin yr unigolyn hwnnw;”

“ystyr “gwasanaeth iechyd gwladol” (“national health service”) yw'r gwasanaeth iechyd cynhwysfawr yng Nghymru a barheir o dan adran 1(1) o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006;”

“ystyr “ymgynghoriad clinigol preifat” (private clinical consultation”) yw rhyngweithio rhwng un neu ragor o unigolion a pherson ynghylch darpariaeth iechyd breifat;”

“ystyr “darpariaeth iechyd breifat” (“private health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd nad ydynt yn rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosis neu drin yr unigolyn hwnnw;”

A yw'r safonau yn gymwys i ddarparwyr gofal sylfaenol?

3.58 Mae rheoliad 1(9) y rheoliadau yn nodi:

“(9) Nid oes dim byd yn y Rheoliadau hyn sy'n ei gwneud yn ofynnol i gorff gydymffurfio â safon mewn perthynas â gweithgaredd a gyflawnir ganddo neu wasanaeth a ddarperir ganddo pan fo'r gweithgaredd hwnnw'n cael ei gyflawni neu pan fo'r gwasanaeth hwnnw'n cael ei ddarparu ar ei ran gan ddarparwr gofal sylfaenol.”

3.59 Ymhellach at hynny, mae'r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “darparwr gofal sylfaenol” (“primary care provider”) yw person sy’n darparu gwasanaeth gofal sylfaenol ar ran Bwrdd Iechyd Lleol;”

“ystyr “gwasanaeth gofal sylfaenol” (“primary care service”) yw gwasanaeth a ddarperir o dan gontract, trefniant neu gytundeb a wneir o dan neu yn rhinwedd unrhyw un neu ragor o’r darpariaethau a ganlyn o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006(2)—

- (a) adran 41(2)(b) (gwasanaethau meddygol sylfaenol);
- (b) adran 42(1) (contractau gwasanaethau meddygol cyffredinol);
- (c) adran 50 (trefniadau gan Fyrddau Iechyd Lleol ar gyfer darparu gwasanaethau meddygol sylfaenol);
- (ch) adran 57(1) (contractau gwasanaethau deintyddol cyffredinol);
- (d) adran 64 (trefniadau gan Fyrddau Iechyd Lleol ar gyfer darparu gwasanaethau deintyddol sylfaenol);
- (dd) adran 71 (trefniadau ar gyfer gwasanaethau offthalmig cyffredinol);
- (e) adran 80 (trefniadau ar gyfer gwasanaethau fferyllol);
- (f) adran 81 (gwasanaethau fferyllol ychwanegol);
- (ff) adran 92 (cynlluniau peilot);
- (g) adran 102 (cynlluniau gwasanaethau fferyllol lleol);”

- 3.60 Mae hyn yn golygu bod y safonau (ac eithrio safon 19²⁷) yn gymwys i’r graddau bod corff â chyfrifoldeb uniongyrchol am ddarparu gwasanaeth gofal sylfaenol. Hynny yw, os yw corff yn darparu gofal sylfaenol yn uniongyrchol, mae’r holl safonau sydd wedi’u gosod ar y corff hwnnw (ac eithrio safon 19, galwadau ffôn a wneir gan y corff) hefyd yn gymwys i’r gwasanaethau gofal sylfaenol y maent yn eu darparu.
- 3.61 Mae hyn yn golygu bod rhaid i wasanaethau gofal sylfaenol a reolir yn uniongyrchol gan gorff gydymffurfio â’r safonau sydd wedi’u gosod arno wrth lunio deunydd, ffurflen neu ddogfen yn Gymraeg ac wrth gyhoeddi gwefan, er enghraifft.
- 3.62 Nid yw’r safonau’n gymwys i ddarparwyr gofal sylfaenol annibynnol.
- 3.63 Fodd bynnag, mae chwe dyletswydd gyffredin sy’n ymwneud â’r Gymraeg wedi eu gosod ar ddarparwyr gofal sylfaenol annibynnol drwy eu priod delerau contract a thelerau gwasanaeth â Byrddau Iechyd Lleol.²⁸ Cyfrifoldeb y corff perthnasol yw sicrhau bod y darparwr gofal sylfaenol yn bodloni’r ddyletswyddau yma.

A yw’r safonau yn gymwys i wasanaethau gofal cartref?

- 3.64 Mae rheoliad 1(10) y rheoliadau yn nodi:

²⁷ Gweler paragraffau 4.2.44–4.2.49 ynghylch safon 19

²⁸ Gwnaeth [Rheoliadau’r Gwasanaeth Iechyd Gwladol \(Y Gymraeg mewn Gwasanaethau Gofal Sylfaenol\) \(Diwygiadau Amrywiol\) \(Cymru\) 2019](#) ddiwygio pum set o reoliadau yn ymwneud â gwasanaethau darparwyr gofal sylfaenol.

“(10) Nid oes dim byd yn y Rheoliadau hyn sy’n ei gwneud yn ofynnol i gorff gydymffurfio â safon mewn perthynas â gweithgaredd a gyflawnir ganddo neu wasanaeth a ddarperir ganddo pan fo’r gweithgaredd sy’n cael ei gyflawni neu pan fo’r gwasanaeth sy’n cael ei ddarparu ar ei ran yn wasanaeth cartref gofal.”

3.65 Mae’r rheoliadau yn cadarnhau felly nad yw safonau yn gymwys i wasanaeth cartref gofal sydd yn cael ei ddarparu ar ran corff.

3.66 Mewn perthynas â ‘gwasanaeth cartref gofal’, mae’r rheoliadau yn nodi:

“mae i “gwasanaeth cartref gofal” (“care home service”) yr un ystyr ag yn adran 2(2) o Ddeddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2016(1)²⁹, a pharagraff 1 o Atodlen 1 iddi;”

3.67 Ymhellach at hynny, mae Paragraff 1, Atodlen 1 o Ddeddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2016³⁰ yn nodi:

---

²⁹ (1) 2016 dccc 2

³⁰ Paragraff 1, Atodlen 1 o Ddeddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2016
<https://www.legislation.gov.uk/cy/anaw/2016/2/schedule/1/enacted/welsh>

- “1(1) “Gwasanaeth cartref gofal” yw’r ddarpariaeth o lety, ynghyd â nyrsio neu ofal mewn man yng Nghymru, i bersonau oherwydd eu hyglwyfedd neu eu hangen.
- (2) Ond nid yw llety ynghyd â nyrsio neu ofal a ddarperir yn y manau a ganlyn yn gyfystyr â gwasanaeth cartref gofal—
- (a) ysbyty;
  - (b) ysgol (ond gweler is-baragraff (3));
  - (c) canolfan breswyl i deuluoedd;
  - (d) man sy’n darparu gwasanaeth llety diogel;
  - (e) man sy’n darparu llety ar gyfer oedolyn a drefnir fel rhan o wasanaeth lleoli oedolion.
- (3) Mae llety ynghyd â nyrsio neu ofal a ddarperir mewn ysgol yn gyfystyr â gwasanaeth cartref gofal os, ar yr adeg y darperir llety ar gyfer plant yn yr ysgol—
- (a) yw llety wedi ei ddarparu yn yr ysgol neu o dan drefniadau a wneir gan berchennog yr ysgol ar gyfer o leiaf un plentyn am fwy na 295 o ddiwrnodau mewn unrhyw gyfnod o 12 mis sy’n dod o fewn y 24 mis blaenorol, neu
  - (b) bwriedir i lety o’r fath gael ei ddarparu ar gyfer o leiaf un plentyn am fwy na 295 o ddiwrnodau mewn unrhyw gyfnod o 12 mis sy’n dod o fewn y 24 mis dilynol.
- (4) Nid yw’r ddarpariaeth o lety a gofal i blentyn gan riant, perthynas neu riant maeth yn gyfystyr â gwasanaeth cartref gofal.
- (5) Yn is-baragraff (2)(b), mae i “ysgol” yr ystyr a roddir i “school” gan adran 4 o Ddeddf Addysg 1996 (p.56).
- (6) Yn is-baragraff (4), ystyr “rhiant” yw person sydd â chyfrifoldeb rhiant dros blentyn (o fewn yr ystyr a roddir i “parent” a “parental responsibility” gan adran 3 o Ddeddf Plant 1989 (p.41)).
- (7) At ddibenion is-baragraff (4) mae person yn rhiant maeth mewn perthynas â phlentyn os yw’r person—
- (a) yn rhiant maeth awdurdod lleol, neu
  - (b) yn maethu’r plentyn yn breifat.”

Oes rhaid i gorff sicrhau bod y trydydd parti yn cydymffurfio â’r holl safonau yn eu hysbysiad cydymffurfio?

- 3.68 Nac oes. Nid oes rhaid i gorff sicrhau bod darparwyr trydydd parti yn cydymffurfio â’r holl safonau sydd wedi’u gosod ar y corff. Yn hytrach, rhaid i’r corff sicrhau bod y darparwr trydydd parti yn cydymffurfio â’r safonau sy’n berthnasol i’r gwasanaeth sy’n cael ei ddarparu ganddo ar ran y corff yn unig, ac i’r graddau nad yw’r gwasanaeth sy’n cael ei ddarparu ar ran y corff wedi’i eithrio. Gweler paragraffau 3.33–3.69 am eithriadau a nodir o fewn y rheoliadau.

Os nad yw'r corff yn darparu rhai gwasanaethau yn uniongyrchol, pa fodelau o ddarpariaeth all fod yn berthnasol i'r safonau?

- 3.69 Mae nifer o fodelau gwahanol posibl ar gyfer darparu gwasanaeth gan gorff yn anuniongyrchol. Gall modelau o'r fath gynnwys y canlynol:
- allanoli gwasanaethau drwy gontract, lle mae'r darparwr yn derbyn tâl gan y corff
  - darparu gwasanaethau drwy gonsesiwn, lle mae gan y darparwr hawl i godi tâl am y gwasanaethau
  - darparu gwasanaethau drwy endid ar wahân, a berchenogir yn llwyr gan y corff
  - darparu gwasanaethau drwy endid ar wahân, a berchenogir gan y corff ar y cyd â phersonau eraill, neu
  - ddarparu gwasanaethau drwy endid ar wahân, a berchenogir gan y corff ar y cyd â phartner masnachol neu drydydd sector.
- 3.70 Rhaid i'r trydydd parti ddarparu gwasanaeth *ar ran* y corff i'r safonau fod yn gymwys. Os nad yw'r corff bellach yn gyfrifol o gwbl am y gwasanaeth, nid yw'r safonau fel arfer yn berthnasol i'r gwasanaeth hwnnw.
- 3.71 Cyfrifoldeb y corff yw ystyried y graddau y mae'r trydydd parti yn darparu gwasanaeth ar ran y corff. Gall corff wneud hynny drwy gynnal asesiad o unrhyw drefniadau sydd ganddo gyda thrydydd partiön.
- 3.72 Gall trefniadau gynnwys unrhyw drefniadau sy'n cael eu gwneud rhwng corff a thrydydd parti. Nid oes rhaid i drefniadau fod yn ysgrifenedig na bod â theitl penodol. Yr hyn sy'n bwysig yw effaith y trefniant a bod hynny'n golygu bod bwriad i'r trydydd parti ddarparu'r gwasanaeth ar ran y corff.

Beth os yw'r trefniadau i ddarparu'r gwasanaeth ar ran y corff wedi'u gwneud cyn y diwrnod gosod?

- 3.73 Mae'r safonau hefyd yn gymwys i wasanaeth a ddarperir gan drydydd parti os yw'r trefniadau a wneir rhyngddynt wedi'u gwneud cyn diwrnod gosod unrhyw safon berthnasol. Rhaid i gorff felly gymryd unrhyw gamau angenrheidiol i sicrhau bod unrhyw drefniadau a wneir cyn y diwrnod gosod yn golygu bod y corff yn cydymffurfio â gofynion y safonau o'r diwrnod gosod ymlaen.
- 3.74 Mae'n bosibl y bydd rhaid ystyried beth yw trefniant cyfredol y corff er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth â'r safonau. Gall hynny gynnwys ystyried y canlynol:
- addasu trefniant sydd eisoes wedi'i wneud rhwng y corff a'r trydydd parti
  - gwneud trefniant newydd rhwng y corff a'r trydydd parti
  - gwneud trefniant newydd gyda thrydydd parti newydd, neu
  - sicrhau bod staff y corff yn cymryd cyfrifoldeb dros ddarparu'r gwasanaeth.
- 3.75 Os yw corff wedi gwneud y trefniant drwy gontract, mae'n bosibl bod y contract dan sylw'n caniatáu i gorff wneud newidiadau iddo o ganlyniad i ddod yn ddarostyngedig i ofynion cyfreithiol newydd. Mae dyletswydd corff i gydymffurfio gyda'r safonau yn ofyniad cyfreithiol ac felly o bosib yn caniatáu i unrhyw newidiadau angenrheidiol gael eu gwneud.

A yw'r safonau ond yn berthnasol i'r gwasanaethau y mae personau'n eu derbyn yng Nghymru?

- 3.76 Mae'r Mesur yn darparu bod y safonau yn gymwys o ran Cymru. Nid yw hynny o reidrwydd wedi'i gyfyngu i wasanaethau a ddarperir yn ddaearyddol yng Nghymru gan fod ystyr ehangach i 'o ran Cymru' sy'n gallu golygu gwasanaethau a ddarperir o du allan i Gymru, cyn belled â bod ganddynt gysylltiad â Chymru. Os oes gan y gwasanaeth sy'n cael ei ddarparu y cysylltiad angenrheidiol â Chymru yna gall y safonau fod yn gymwys i'r gwasanaeth hwnnw. O ganlyniad, bydd y graddau y mae safonau yn gymwys i wasanaethau a ddarperir yng Nghymru yn unig yn dibynnu ar gyd-destun y gwasanaeth a ddarperir, y gweithgaredd a gyflawnir yn ogystal ag union eiriad y safon. Gall yr hysbysiad cydymffurfio neu'r rheoliadau hefyd gyfyngu ar y cymhwysiad.

A yw'r safonau yn gymwys i ymchwil?

- 3.77 Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 25 o'r rheoliadau yn nodi'n benodol mewn perthynas â'r safonau cyflenwi gwasanaethau³¹:

“Nid yw'r safonau yn gymwys i'r graddau mae'r gweithgaredd a gyflawnir neu'r gwasanaeth a ddarperir yn ymwneud ag ymchwil.”

- 3.78 Nid yw'r rheoliadau yn dehongli'r term 'ymchwil'. Fodd bynnag, gellir edrych ar ddehongliadau gan eraill wrth ystyried y term.
- 3.79 Mae Geiriadur Prifysgol Cymru yn nodi mai ystyr 'ymchwil' yw:

“Archwiliad neu astudiaeth i ddarganfod ffeithiau a dod i gasgliadau newydd...”³²

- 3.80 Mae paragraff 3.1 o Fframwaith Polisi'r DU ar gyfer Ymchwil Iechyd a Gofal Cymdeithasol ('UK Policy Framework for Health and Social Care Research')³³ hefyd yn nodi:

³¹ Safonau 1–68

³² Mae Geiriadur Rhydychen yn dehongli'r term mewn modd cyffelyb

³³ Fframwaith Polisi'r DU ar gyfer Ymchwil Iechyd a Gofal Cymdeithasol

https://s3.eu-west-2.amazonaws.com/www.hra.nhs.uk/media/documents/Final_Accessibility_uk-policy-framework-health-social-care-research_.pdf

“For the purpose of this policy framework, research is defined as the attempt to derive generalisable or transferable (NB This definition involves an attempt at generalisability or transferability, i.e. the project deliberately uses methods intended to achieve quantitative or qualitative findings that can be applied to settings or contexts other than those in which they were tested. The actual generalisability or transferability of some research findings may only become apparent once the project has been completed) new (Including new knowledge about existing treatments or care) knowledge to answer or refine relevant questions with scientifically sound methods (Projects that are not designed well enough to meet this definition are not exempt from this policy framework – paragraph 9.10.a.) This excludes audits of practice and service evaluations. It includes activities that are carried out in preparation for or as a consequence of the interventional part (This means the part of the research where a change in treatment, care or other services is made for the purpose of the research. It does not refer to other methodological ‘interventions’, e.g. issuing a postal survey) of the research, such as screening potential participants for eligibility, obtaining participants’ consent and publishing results. It also includes noninterventional health and social care research (i.e. projects that do not involve any change in standard treatment, care or other services), projects that aim to generate hypotheses, methodological research and descriptive research. Projects whose primary purpose is educational to the researcher, either in obtaining an educational qualification or in otherwise acquiring research skills, but which also fall into the definition of research, are in scope of this policy framework. Activities that are not research according to this definition should not be presented as research and need not be conducted or managed in accordance with this framework. A decision tool that provides a definitive answer about whether a project counts as research under this policy framework is available at HRA Decisions Tool.”

- 3.81 Gall adnoddau fel yr ‘offeryn penderfynu’³⁴ a gyfeirir ato o fewn Fframwaith Polisi’r DU ar gyfer Ymchwil Iechyd a Gofal Cymdeithasol (UK Policy Framework for Health and Social Care Research) a’r ‘tabl dehongli ymchwil’³⁵ gan yr Awdurdod Ymchwil Iechyd hefyd fod o gymorth wrth ystyried a yw rhywbeth gyfystyr ag ymchwil ai peidio.
- 3.82 Fel arfer, mae ymchwil yn golygu ymchwilio i ddeall, profi neu gynhyrchu gwybodaeth, technegau neu ffeithiau newydd, heb ei ddarganfod yn flaenorol, am bwnc neu ffenomenon. Mae ymchwil hefyd fel arfer yn cael ei gynnal ar sail methodolegol neu broses cydnabyddedig.
- 3.83 Bydd angen i gorff ystyried y term ‘ymchwil’ o dan y rheoliadau hyn o un achos i’r llall. Wrth ystyried a yw gwasanaeth neu weithgaredd yn ‘ymchwil’ neu’n ‘ymwneud ag ymchwil’, disgwylir i gorff ystyried ei bwrpas a’i effaith.

---

³⁴ Offeryn Penderfynu Awdurdod Ymchwil Iechyd

<http://www.hra-decisiontools.org.uk/research/>

³⁵ Tabl dehongli ymchwil

http://www.hra-decisiontools.org.uk/research/docs/DefiningResearchTable_Oct2017-1.pdf

- 3.84 Mae'r term 'ymwneud ag' yn golygu bod angen cysylltiad cadarn (ond nid o reidrwydd uniongyrchol) gydag 'ymchwil'. Mae'r ymadrodd 'relates to' wedi derbyn cryn dipyn o sylw yn Nhŷ'r Arglwyddi ac yn y Goruchaf Lys, yn sgil y ffaith ei fod yn ymddangos yn Neddf yr Alban 1998 a Deddf Llywodraeth Cymru 2006. Mae'r Arglwydd Walker yn *Martin v Miller* yn nodi bod y term "relates to" yn dynodi "more than a loose or consequential connection" tra bod yr Arglwydd Kerr yn *Martin v Adfocad Ei Mawrhydi* a *Miller v Adfocad Ei Mawrhydi* yn nodi "...the question whether a provision of an Act of the Scottish Parliament relates to a...matter is to be determined...by reference to the purpose...having regard...to its effect in all the circumstances".
- 3.85 Mae hyn yn golygu y byddai'r safonau cyflenwi gwasanaethau yn parhau yn gymwys os nad oes cysylltiad cadarn ag ymchwil, neu os nad oes iddo bwrpas ac effaith ymchwil. Er enghraifft, ni fyddai tudalen gwefan sy'n darparu gwybodaeth cyffredinol ynghylch ymchwil y mae'r corff yn ei wneud neu grantiau sydd ar gael ar gyfer gwneud gwaith ymchwil wedi'u heithrio gan nad oes cyswllt clir yn yr achosion hynny rhwng y gweithgaredd a'r ymchwil ei hun.
- 3.86 Yn yr un modd, ni fyddai ymchwilio i faterion presennol, gwasanaethau, cwantwm o ddemograffeg, er enghraifft, fel arfer yn gyfystyr ag ymchwil yn gyffredinol.
- 3.87 Ymhellach at hynny, ni fyddai gweithgaredd neu dasg weinyddol, a lle nad yw'n rhan o'r fethodoleg sydd yn cyfrannu at ganfyddiadau ymchwil fel arfer yn gyfystyr ag ymchwil. Gall enghreifftiau gynnwys cynnal grwpiau ffocws, arolygon, gohebiaeth, ffurflenni ac ati os ydynt o natur weinyddol yn unig.
- 3.88 Nid oes dyletswydd ar gorff i weithredu yn unol â'r safonau cyflenwi gwasanaethau wrth ddarparu gwasanaeth neu wrth gyflawni gweithgaredd sydd gyfystyr ag ymchwil neu sy'n ymwneud ag ymchwil. Fodd bynnag, byddai corff yn parhau i gydymffurfio â'r dyletswyddau sydd wedi'u gosod arno pe bai'n penderfynu darparu gwasanaeth neu gyflawni gweithgaredd sydd gyfystyr ag ymchwil neu sy'n ymwneud ag ymchwil yn unol â'r safonau cyflenwi gwasanaethau (e.e., er mwyn diwallu disgwyliadau personau).
- 3.89 Dylid nodi hefyd bod safonau o fewn dosbarthiadau eraill o safonau (e.e., llunio polisi³⁶) yn parhau yn gymwys i ymchwil. Er enghraifft byddai safonau llunio polisi corff yn gymwys i bolisi ynghylch ymchwil neu bolisi sy'n ymwneud ag ymchwil. Mae hyn yn cynnwys safonau 75-77 wrth ymgymryd neu gomisiynu gwaith ymchwil a ymgwymerir er mwyn llywio penderfyniad polisi, ac eithrio pan fo'r gwaith ymchwil ag ymgwymerir neu a gomisiynir yn ymchwil feddygol neu'n ymwneud ag ymchwil feddygol.³⁷

Os yw safon yn nodi bod rhaid darparu gwasanaeth neu lunio deunydd 'yn Gymraeg', ydy hynny'n golygu bod rhaid iddo gael ei ddarparu yn Gymraeg yn unig a bod angen llunio deunydd yn Gymraeg yn gyntaf?

- 3.90 Nac ydy, ond nid yw'r safonau yn rhwystro hynny ychwaith. Mae gofynion y safonau yn gosod dyletswyddau ynghylch darparu gwasanaethau yn *Gymraeg* yn unig. Nid ydynt yn

³⁶ Nid yw safonau 75-77 yn gymwys i'r graddau y mae'r ymchwil a gomisiynir neu yr ymgwymerir â hi yn ymchwil feddygol neu'n ymwneud ag ymchwil feddygol.

³⁷ Gweler safonau 75-77 y cod.

gosod dyletswyddau mewn perthynas â darparu gwasanaethau mewn ieithoedd eraill, ac felly, mater i'r corff yw hynny.

3.91 Mae nodiadau esboniadol y rheoliadau yn nodi:

“Pan fo safon a bennir yn y Rheoliadau hyn yn ei gwneud yn ofynnol i ddeunydd ysgrifenedig gael ei arddangos neu ei ddarparu yn Gymraeg, neu i wasanaeth gael ei ddarparu yn Gymraeg, nid yw hyn yn golygu bod rhaid arddangos neu ddarparu'r deunydd yn Gymraeg yn unig, na bod rhaid i'r gwasanaeth gael ei ddarparu yn Gymraeg yn unig (oni bai bod hynny'n cael ei nodi'n benodol).”

3.92 Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 27 y rheoliadau yn nodi'n benodol mewn perthynas â'r safonau cyflenwi gwasanaethau:

“At ddibenion y safonau—

- (a) nid yw gofyniad i lunio unrhyw ddeunydd ysgrifenedig, i'w anfon, i'w gyhoeddi, i'w arddangos, i'w roi ar gael neu i'w ddyroddi yn Gymraeg yn golygu mai dim ond yn Gymraeg y dylid llunio'r deunydd, ei anfon, ei gyhoeddi, ei arddangos, ei roi ar gael neu ei ddyroddi, nac yn golygu y dylid llunio'r deunydd yn Gymraeg yn gyntaf (oni bai bod hynny'n cael ei nodi'n benodol yn y safon);
- (b) nid yw gofyniad bod gwasanaeth i gael ei ddarparu yn Gymraeg yn golygu mai dim ond yn Gymraeg y dylid darparu'r gwasanaeth hwnnw (oni bai bod hynny'n cael ei ddatgan yn benodol yn y safon).”

3.93 Mae Atodlen 3, Rhan 3, Paragraff 15 y rheoliadau yn nodi'n benodol mewn perthynas â'r safonau gweithredu:

“At ddibenion y safonau, nid yw gofyniad i gyhoeddi, darparu neu arddangos unrhyw ddeunydd ysgrifenedig yn Gymraeg yn golygu y dylid cyhoeddi, darparu neu arddangos deunydd yn Gymraeg yn unig, ac nid yw'n golygu ychwaith y dylid llunio'r deunydd yn Gymraeg yn gyntaf (oni nodir hynny yn benodol yn y safon).”

3.94 Mae Atodlen 5, Rhan 2, Paragraff 7, y rheoliadau yn nodi'n benodol mewn perthynas â'r safonau sy'n ymdrin â materion atodol:

“At ddiben y safonau, nid yw gofyniad i lunio neu gyhoeddi unrhyw ddeunydd ysgrifenedig yn Gymraeg yn golygu y dylid llunio neu gyhoeddi'r deunydd hwnnw yn Gymraeg yn unig, ac nid yw'n golygu ychwaith y dylid llunio'r deunydd yn Gymraeg yn gyntaf (oni nodir hynny yn benodol yn y safon).”

Beth am destun sydd wedi ei lunio gan eraill?

3.95 Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 28 ac Atodlen 3, Rhan 3, Paragraff 12 o'r rheoliadau yn nodi'r canlynol mewn perthynas â'r safonau cyflenwi gwasanaethau a gweithredu:

- “(1) Nid yw'n ofynnol i gorff gyfieithu i'r Gymraeg unrhyw destun nad yw wedi ei lunio (“testun A”).
- (2) Ni fydd corff yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol os nad yw'n cyfieithu testun A i'r Gymraeg ond gweler is-baragraff (3).
- (3) Rhaid i gorff ddefnyddio'r fersiwn Gymraeg o destun A os yw'r person arall wedi llunio testun A yn Gymraeg yn unol—
- (a) â'i Gynllun Iaith Gymraeg;
  - (b) â dyletswydd i gydymffurfio â safonau;
  - (c) â Rheolau Sefydlog y Cynulliad;
  - (ch) ag adran 35(1C) o Ddeddf 2006; neu
  - (d) â Chynllun Ieithoedd Swyddogol Comisiwn y Cynulliad.
- (4) Yn y paragraff hwn—
- (a) ystyr “Cynllun Iaith Gymraeg” yw cynllun iaith Gymraeg a lunnir yn unol â Rhan 2 o Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993 ³⁸;
  - (b) ystyr “dyletswydd i gydymffurfio â safonau” yw dyletswydd i gydymffurfio â safon o dan adran 25 o Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011;
  - (c) ystyr “Deddf 2006” yw Deddf Llywodraeth Cymru 2006;
  - (ch) ystyr “Rheolau Sefydlog y Cynulliad yw rheolau sefydlog a wnaed o dan adran 31 o Deddf 2006 ³⁹;
  - (d) ystyr “Cynllun Ieithoedd Swyddogol Comisiwn y Cynulliad” yw'r Cynllun a fabwysiadwyd ac a gyhoeddwyd o dan baragraff 8 o Atodlen 2 i Ddeddf 2006.”

3.96 Felly, pe byddai, er enghraifft, corff yn arddangos poster uniaith Saesneg a luniwyd gan berson arall yn ei ardal derbynfa, ni fyddai gofyniad ar y corff ei hun i gyfieithu'r poster i'r Gymraeg er mwyn ei arddangos. Fodd bynnag, os oedd gofyniad ar y person arall i lunio'r poster yn Gymraeg yn unol ag un o'r gofynion a nodir ym mharagraff (3) (a) i (d) uchod, yna rhaid i'r corff ddefnyddio'r fersiwn Gymraeg hwnnw o'r poster.

3.97 Nid yw'r eithriad hwn yn berthnasol i sefyllfa lle mae person arall wedi llunio'r testun 'ar ran' y corff a dylid cyfeirio at baragraffau 3.33–3.69 yn cod hwn mewn perthynas â hynny.

---

³⁸ (1) 1993 p.38

³⁹ (2) 2006 p.32

Os yw safon yn nodi bod rhaid darparu gwasanaeth 'yn Gymraeg', ydy hynny'n golygu bod corff yn gallu darparu'r gwasanaeth yn ddwyieithog?

- 3.98 Nid yw'r safonau'n atal cyrff rhag darparu gwasanaeth 'yn Gymraeg' drwy ei ddarparu yn ddwyieithog. Gall corff ddarparu gwasanaeth yn ddwyieithog drwy ddarparu'r gwasanaeth:
- o yn y Gymraeg ac yn y Saesneg ar wahân (os yw safon benodol yn caniatáu hynny), neu wneud hynny
  - o fel bod y Gymraeg a'r Saesneg yn cael eu defnyddio gyda'i gilydd o fewn yr un gwasanaeth.

A yw'r ddyletswydd i gydymffurfio gyda'r safonau yn parhau mewn argyfwng?

- 3.99 Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 29 o'r rheoliadau yn nodi'n benodol mewn perthynas â'r safonau cyflenwi gwasanaethau:

“(1) Os—

- (a) bodlonir yr amodau ym mharagraffau (i) i (iii), neu
- (b) bodlonir yr amod yn is-baragraff (2),

nid yw'n ofynnol i berson neu gorff a restrir yn Atodlen 1 i Ddeddf Argyfyngau Sifil Posibl 2004(1)⁴⁰ (“Deddf 2004”) gydymffurfio ag unrhyw un neu ragor o'r safonau mewn cysylltiad â gweithgaredd neu wasanaeth y cyfeirir ato ym mharagraff (ii)—

- (i) yr amod cyntaf yw bod argyfwng wedi digwydd, yn digwydd neu ar fin digwydd;
- (ii) yr ail amod yw bod y gweithgaredd sy'n cael ei gyflawni neu'r gwasanaeth sy'n cael ei ddarparu gan y person neu'r corff yn angenrheidiol at ddiben atal, rheoli neu leddfu agwedd ar argyfwng neu effaith argyfwng; a
- (iii) y trydydd amod yw bod yr angen am y gweithgaredd neu'r gwasanaeth y cyfeirir ato ym mharagraff (ii) yn daer.

(2) Yr amod yw bod y person neu'r corff yn ymgymryd ag ymarfer argyfwng.

(3) Yn y paragraff hwn, mae i “argyfwng” yr un ystyr ag a roddir i “emergency” yn adran 1 o Ddeddf 2004 yn ddarostyngedig i is-baragraff (4).

(4) Os bodlonir yr amod yn is-baragraff (2), yna mae'r cyfeiriad at “argyfwng” yn is-baragraff (1)(ii) i gael ei ddarllen fel “y ffug sefyllfa argyfwng”

- 3.100 Mae Atodlen 1 Deddf Argyfyngau Sifil Posibl 2004⁴¹ yn nodi'r personau a'r cyrff isod mewn perthynas ag iechyd:

⁴⁰ (1) 2004 p.36

⁴¹ Atodlen 1 Deddf Argyfyngau Sifil Posibl 2004

<https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2004/36/schedules/enacted>

- “(5) A National Health Service trust established under section 5 of the National Health Service and Community Care Act 1990 (c. 19) if, and in so far as, it has the function of providing—
- (a) ambulance services,
  - (b) hospital accommodation and services in relation to accidents and emergencies, or
  - (c) services in relation to public health in Wales.
- (6) An NHS foundation trust (within the meaning of section 1 of the Health and Social Care (Community Health and Standards) Act 2003 (c. 43)) if, and in so far as, it has the function of providing hospital accommodation and services in relation to accidents and emergencies.
- (7) A Primary Care Trust established under section 16A of the National Health Service Act 1977 (c. 49).
- (8) A Local Health Board established under section 16BA of the National Health Service Act 1977.
- (9) (1) The Health Protection Agency established by section 1 of the Health Protection Agency Act 2004 (c. 17).
- (2) Until its dissolution consequent upon the coming into force of section 1 of that Act, the Special Health Authority established under section 11 of the National Health Service Act 1977 and known as the Health Protection Agency.
- (10) A port health authority constituted under section 2(4) of the Public Health (Control of Disease) Act 1984 (c. 22).”

3.101 Mae adran 1 o Ddeddf Argyfyngau Sifil Posibl 2004⁴² yn nodi mai ystyr y term ‘argyfwng’ (‘emergency’) yw:

---

⁴² Adran 1 o Ddeddf Argyfyngau Sifil Posibl 2004
<https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2004/36/section/1>

- “(1) In this Part “emergency” means–
- (a) an event or situation which threatens serious damage to human welfare in the United Kingdom or in a Part or region,
  - (b) an event or situation which threatens serious damage to the environment of the United Kingdom or of a Part or region, or
  - (c) war, or terrorism, which threatens serious damage to the security of the United Kingdom.
- (2) For the purposes of subsection (1)(a) an event or situation threatens damage to human welfare only if it involved, causes or may cause–
- (a) loss of human life,
  - (b) human illness or injury,
  - (c) homelessness,
  - (d) damage to property,
  - (e) disruption of a supply of money, food, water, energy or fuel,
  - (f) disruption of a system of communication,
  - (g) disruption of facilities for transport, or
  - (h) disruption of services relating to health.
- (3) For the purpose of subsection (1)(b) an event or situation threatens damage to the environment only if it involved, causes or may cause–
- (a) contamination of land, water or air with biological, chemical or radio-active matter, or
  - (b) disruption or destruction of plant life or animal life.
- (4) The Secretary of State may by order amend subsection (2) so as to provide that in so far as an event or situation involves or causes disruption of a specified supply, system, facility or service–
- (a) it is to be treated as threatening damage to human welfare, or
  - (b) it is no longer to be treated as threatening damage to human welfare.
- (5) An order under subsection (4)–
- (a) may make consequential amendment of this Part, and
  - (b) may not be made unless in subsection (1) may occur or be inside or outside of the United Kingdom.”

3.102 Ymhellach at yr uchod, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 30 o'r rheoliadau yn nodi'n benodol mewn perthynas â'r safonau cyflenwi gwasanaethau:

- “(1) Pan na fo'r argyfwng yn argyfwng o fewn ystyr paragraff 29, a–
- (a) bodlonir yr amodau ym mharagraffau (i) i (iii), neu

(b) bodlonir yr amod yn is-baragraff (2),

nid yw'n ofynnol i gorff gydymffurfio ag unrhyw un neu ragor o'r safonau mewn cysylltiad â gweithgaredd neu wasanaeth y cyfeirir ato ym mharagraff (ii)—

- (i) yr amod cyntaf yw bod argyfwng wedi digwydd, yn digwydd neu ar fin digwydd;
- (ii) yr ail amod yw bod y gweithgaredd sy'n cael ei gyflawni neu'r gwasanaeth sy'n cael ei ddarparu gan y corff yn angenrheidiol at ddiben atal, rheoli neu leddfu agwedd ar argyfwng neu effaith argyfwng; a
- (iii) y trydydd amod yw bod yr angen am y gweithgaredd neu'r gwasanaeth y cyfeirir ato ym mharagraff (ii) yn daer a'i fod yn digwydd y tu allan i adeilad ysbyty.

(2) Yr amod yw bod y corff yn ymgymryd ag ymarfer argyfwng.

(3) Os bodlonir yr amod yn is-baragraff (2), yna mae'r cyfeiriad at "argyfwng" yn is-baragraff (1)(ii) i gael ei ddarllen fel "y ffug sefyllfa argyfwng."

3.103 Nid yw paragraff 30 yn cyfeirio at ystyr penodol o 'argyfwng' fel ym mharagraff 29. Fodd bynnag, mae is-baragraff (iii) yn nodi bod rhaid i'r argyfwng fod yn digwydd mewn lleoliad penodol, sef tu allan i adeilad ysbyty.

3.104 Gall y term 'argyfwng' gynnwys yr ystyr ag a roddir i 'emergency' yn adran 1 o Ddeddf Gweithwyr Argyfwng (Rhwystr) 2006⁴³, sef:

"(4) For the purposes of this Act, circumstances are "emergency" circumstances if they are present or imminent and—

(a) are causing or are likely to cause—

- (i) serious injury to or the serious illness (including mental illness) of a person;
- (ii) serious harm to the environment (including the life and health of plants and animals);
- (iii) serious harm to any building or other property; or
- (iv) a worsening of any such injury, illness or harm; or

(b) are likely to cause the death of a person."

3.105 Bydd angen i gorff ystyried y term 'argyfwng' o dan y rheoliadau hyn o un achos i'r llall. Wrth ystyried ystyr 'argyfwng', disgwylir i gorff ystyried a oes deddfiad neu ganllaw statudol sydd yn gymwys iddo ac sy'n rhoi arweiniad iddo o'i ystyr yn yr achos dan sylw.

3.106 Ni fydd gofyniad ar gorff i gydymffurfio â'r safonau cyflenwi gwasanaethau lle mae amodau (i) i (iii) yn is-baragraff 1 neu amod is-baragraff 2, fel a nodir ym

⁴³ Adran 1 o Ddeddf Gweithwyr Argyfwng (Rhwystr) 2006
<http://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2006/39/section/1>

mharagraffau 29 a 30 o Atodlen 1, Rhan 3, wedi'i fodloni neu eu bodloni. Nid yw hynny'n golygu bod eithriad cyffredinol i'r gofyniad i gydymffurfio â'r holl safonau cyflenwi gwasanaethau mewn sefyllfa argyfwng. Mae'n rhaid bod cyswllt uniongyrchol rhwng y gwasanaeth neu'r gweithgaredd dan sylw a'r angen i atal, rheoli neu leddfu agwedd ar argyfwng neu effaith argyfwng. Mae'n rhaid hefyd bod yr angen am y gwasanaeth neu'r gweithgaredd dan sylw fod yn daer.

- 3.107 Er enghraifft, os yw corff yn cyhoeddi neges ar ei gyfrif cyfryngau cymdeithasol i hysbysu am dân sydd yn mynd rhagddo mewn un o'i adeiladau, ni fydd gofyniad ar y corff hwnnw i gydymffurfio â'r safonau ynghylch cyfryngau cymdeithasol mewn perthynas â'r neges honno gan fod y neges yn cael ei gwneud at y pwrpas o atal colli bywyd dynol neu anaf dynol drwy hysbysu pobol o'r angen i adael neu ymatal rhag mynd i mewn i'r adeilad. Byddai'r angen i gyhoeddi'r neges hefyd yn daer yn yr amgylchiadau.
- 3.108 Fodd bynnag, pe byddai'r corff yn cyhoeddi neges arall ar ei gyfrif cyfryngau cymdeithasol yn ystod yr argyfwng sydd yn hollol anghysylltiedig â'r tân dan sylw, megis neges yn ymwneud ag ymarferiad recriwtio, byddai dal gofyniad ar y corff i gydymffurfio â'r safonau yn y cyd-destun hwn gan na fyddai gan y neges gyswllt uniongyrchol gyda'r angen i atal, rheoli neu leddfu agwedd ar neu effaith yr argyfwng. Hefyd, ni fyddai'r angen i gyhoeddi'r neges yn daer yn yr amgylchiadau ychwaith.

A yw'r ddyletswydd i gydymffurfio gyda'r safonau cyflenwi gwasanaethau yn parhau os yw'n ymateb i hysbysiad am glefyd, haint, cyfrwng achosol neu halogi?

- 3.109 Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 31 o'r rheoliadau yn nodi'n benodol mewn perthynas â'r safonau cyflenwi gwasanaethau:

“(1) Pan fo corff yn ymateb i'r hysbysiad am glefyd, haint, cyfrwng achosol neu halogi a amheuir o fewn ystyr Deddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984(1)⁴⁴ (“Deddf 1984”) neu unrhyw reoliadau a wneir o dan Ddeddf 1984, ac—

- (a) bodlonir yr amodau ym mharagraffau (i) a (ii), neu
- (b) bodlonir yr amod yn is-baragraff (2),

nid yw'n ofynnol i gorff gydymffurfio ag unrhyw un neu ragor o'r safonau mewn cysylltiad â gweithgaredd neu wasanaeth y cyfeirir ato ym mharagraff (ii)—

- (i) yr amod cyntaf yw bod swyddog priodol (o fewn ystyr Deddf 1984) yn penderfynu bod yr achos yn daer; a
- (ii) yr ail amod yw bod y gweithgaredd sy'n cael ei gyflawni neu'r gwasanaeth sy'n cael ei ddarparu gan y corff yn angenrheidiol at ddiben atal, rheoli neu leddfu agwedd ar glefyd, haint, halogi neu'r cyfrwng achosol neu effaith un o'r rheini.

(2) Yr amod yw bod y corff yn ymgymryd ag ymarfer argyfwng.

(3) Os bodlonir yr amod yn is-baragraff (2), yna mae'r cyfeiriad at “clefyd, haint, halogi neu gyfrwng achosol” yn is-baragraff (1)(ii) i

⁴⁴ (1) 1984 p.22

gael ei ddarllen fel “y ffug glefyd, haint, halogi neu gyfrwng achosol”.

3.110 Mae dran 74, Deddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984⁴⁵ yn nodi:

““proper officer” means, in relation to a purpose and to an authority, an officer appointed for that purpose by that authority;”

3.111 Mewn perthynas â ‘haint’ (‘infection’) a ‘halogi’ (‘contamination’), mae Adran 45A, Deddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984⁴⁶ yn nodi:

“(1) The following provisions have effect for the interpretation of this Part.

(2) “Contamination ” includes radiation.

(3) Any reference to infection or contamination is a reference to infection or contamination which presents or could present significant harm to human health.

(4) Any reference to the spread of contamination includes a reference to the spread of any source of contamination.

(5) Any reference to disinfection or decontamination includes a reference to the removal of any vector, agent or source of the infection or contamination.

(6) Related expressions are to be read accordingly”

3.112 Ymhellach at hynny, mae Rheoliadau Diogelu Iechyd (Hysbysu) (Cymru) 2010⁴⁷ yn nodi:

“(7) Yn y rheoliad hwn— ...
...“ystyr “clefyd hysbysadwy” (“notifiable disease”) yw clefyd neu syndrom a restrir yn Atodlen 1;”

3.113 Ystyr ‘clefyd hysbysadwy’ yn Atodlen 1, Rheoliadau Diogelu Iechyd (Hysbysu) (Cymru) 2010⁴⁸ yw:

“Anthracs
Botwliaeth
Brwselosis
Clefyd streptococol grŵp A mewnwthiol a'r dwymyn goch

⁴⁵ Adran 74, Deddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984

<https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/1984/22/section/74>
<https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/1984/22/section/74/enacted>

⁴⁶ Adran 45A, Deddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984

<https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/1984/22/section/45A>

⁴⁷ Rheoliadau Diogelu Iechyd (Hysbysu) (Cymru) 2010

https://www.legislation.gov.uk/wsi/2010/1546/pdfs/wsi_20101546_mi.pdf

⁴⁸ Atodlen 1, Rheoliadau Diogelu Iechyd (Hysbysu) (Cymru) 2010

<https://www.legislation.gov.uk/cy/wsi/2010/1546/schedule/1/made/welsh>

Clefyd y llengfilwyr
Clwy'r pennau
Colera
Difftheria
Dolur rhydd gwaedlyd heintus
Y dwymyn felen
Enceffalitis (aciwt)
Gwahanglwyf
Y frech goch
Y frech wen
Gwenwyn bwyd
Y gynddaredd
Hepatitis heintus (aciwt)
Llid yr ymennydd (aciwt)
Malaria
Y pas
Y pla
Poliomyelitis (aciwt)
Rwbela
Septisemia meningococol
Syndrom anadlu aciwt difrifol (SARS)
Syndrom wremig hemolytig (HUS)
Tetanws
Twbercwlosis
Twymyn enterig (twymyn tyffoid neu paratyffoid)
Twymyn gwaedlifol firysol (VHF)
Tyffws”

3.114 Mewn perthynas â ‘cyfrwng achosol’, mae Rheoliadau Diogelu Iechyd (Hysbysu) (Cymru) 2010⁴⁹ yn nodi:

---

⁴⁹ Rheoliadau Diogelu Iechyd (Hysbysu) (Cymru) 2010

https://www.legislation.gov.uk/wsi/2010/1546/pdfs/wsi_20101546_mi.pdf

“(11) Yn y rheoliad hwn—
“ystyr "cyfrwng achosol" ("causative agent") yw—
(a) cyfrwng achosol a restrir yn Atodlen 2, neu
(b) tystiolaeth o haint a achoswyd gan gyfrwng o'r fath;”

3.115 Ystyr ‘cyfrwng achosol’ yn Atodlen 2, Rheoliadau Diogelu Iechyd (Hysbysu) (Cymru) 2010⁵⁰ yw:

“Bacillus anthracis
Bacillus cereus (os yw'n gysylltiedig â gwenwyn
bwyd, yn unig)
Bordetella pertussis
Borrelia spp
Brucella spp
Burkholderia mallei
Burkholderia pseudomallei
Campylobacter spp
Chlamydia psittaci
Clostridium botulinum
Clostridium perfringens (os yw'n gysylltiedig â
gwenwyn bwyd, yn unig)
Clostridium tetani
Coronafirws y syndrom anadlu aciwt difrifol (SARS)
Corynebacterium diphtheriae
Corynebacterium ulcerans
Coxiella burnetii
Cryptosporidium spp
Cymhlygyn Mycobacterium tuberculosis
Entamoeba histolytica
Escherichia coli vero-cytotocsigenig (gan gynnwys
E.coli O157)
Firws Chikungunya
Firws clefyd Coedwig Kyasanur
Firws clwy'r pennau
Firws Dengue

⁵⁰ Atodlen 2, Rheoliadau Diogelu Iechyd (Hysbysu) (Cymru) 2010
<https://www.legislation.gov.uk/cy/wsi/2010/1546/schedule/2/made/welsh>

Firws Ebola
Firws Gorllewin Nîl
Firws Guanarito
Firws Hanta
Firws Junin
Firws Lassa
Firws Machupo
Firws Marburg
Firws polio (mathau gwyllt neu frechiadol)
Firws Rwbela
Firws Sabia
Firws twymyn waedlifol Crimea-Congo
Firws twymyn waedlifol Omsk
Firws twymyn y Dyffryn Holtt
Firws varicella zoster
Firws variola
Firws y dwymyn felen
Firws y ffliw
Firws y frech goch
Firws y gynddaredd (y gynddaredd glasurol) a
lysafirysau cynddaredd-berthynol
Firysau Hepatitis A, B, C, delta, ac E
Francisella tularensis
Giardia lamblia
Haemophilus influenzae (mewnwthiol)
Legionella spp
Leptospira interrogans
Listeria monocytogenes
Neisseria meningitidis
Plasmodium falciparum, vivax, ovale, malariae,
knowlesi
Rickettsia spp
Salmonella spp
Shigella spp
Streptococcus pneumoniae (mewnwthiol)
Streptococcus pyogenes (mewnwthiol)

Vibrio cholerae
Yersinia pestis”

3.116 Nid yw'r termau 'clefyd', 'haint' 'cyfrwng achosol' a 'halogi' o reidrwydd wedi'u cyfyngu i'r uchod yn unig. Fodd bynnag, mae canllawiau deddfwriaeth diogelu iechyd (Cymru) 2010⁵¹ yn nodi:

“Notification of cases of infection not included in Schedule 1 and of contamination are expected to be exceptional occurrences.”

- 3.117 Bydd angen i gorff ystyried y termau o dan Deddf 1984 a'r rheoliadau hyn o un achos i'r llall. Yn ogystal, dylai corff ystyried a oes rheoliadau eraill a wneir o dan Deddf 1984 neu ganllaw statudol sydd yn gymwys ac sy'n rhoi arweiniad iddo o ystyr y termau yn yr achos dan sylw.
- 3.118 Ni fydd gofyniad ar gorff i gydymffurfio â'r safonau cyflenwi gwasanaethau lle mae amodau (i) i (ii) yn is-baragraff 1 neu amod is-baragraff 2, fel a nodir ym mharagraff 31 o Atodlen 1, Rhan 3, wedi'i fodloni neu eu bodloni. Nid yw hynny'n golygu bod eithriad cyffredinol i'r gofyniad i gydymffurfio â'r holl safonau cyflenwi gwasanaethau pan fo corff yn ymateb i hysbysiad am glefyd, haint, cyfrwng achosol neu halogi a amheuir. Mae'n rhaid bod cyswllt uniongyrchol rhwng y gwasanaeth neu'r gweithgaredd dan sylw a'r angen i atal, rheoli neu leddfu agwedd ar glefyd, haint, cyfrwng achosol neu halogi neu effaith un o'r rheini. Mae'n rhaid hefyd bod swyddog priodol o fewn ystyr Deddf 1984 yn penderfynu bod yr achos yn daer.
- 3.119 Er enghraifft, os yw corff yn gosod arwydd, neu'n cyhoeddi neu'n arddangos hysbysiad er mwyn hysbysu pobol o'r angen i adael neu ymatal rhag mynd i mewn i adeilad, neu ardal o adeilad, at y pwrpas o atal colli bywyd dynol neu anaf dynol o ganlyniad i achos halogi sydd yn mynd rhagddo (neu amheuir) mewn un o'i adeiladau, neu ardal o fewn un o'i adeiladau, a lle mae angen gweithredu ar unwaith, ni fydd gofyniad ar y corff hwnnw i gydymffurfio â'r safonau mewn perthynas â'r arwydd neu'r hysbysiad hwnnw. Byddai angen bod swyddog priodol (o fewn ystyr Deddf 1984) hefyd wedi penderfynu bod yr achos yn daer yn yr amgylchiadau.
- 3.120 Fodd bynnag, pe byddai'r corff yn gosod arwydd, neu'n cyhoeddi neu'n arddangos hysbysiad sydd yn hollol anghysylltiedig â'r achos o halogi dan sylw, megis arwydd mewn adeilad sydd yn cyfarwyddo personau i adran benodol, neu hysbysiad yn rhoi gwybod i bersonau am newid i amseroedd agor corff neu adeilad corff, byddai dal gofyniad ar y corff i gydymffurfio â'r safonau yn y cyd-destun hwn gan na fyddai gan yr arwydd neu'r hysbysiad gyswllt uniongyrchol gyda'r angen i atal, rheoli neu leddfu agwedd ar glefyd, haint, cyfrwng achosol neu halogi. Hefyd, ni fyddai'r angen i osod yr arwydd, neu gyhoeddi neu arddangos hysbysiad yn daer yn yr amgylchiadau ychwaith.

⁵¹ Tudalen 13, Canllawiau Deddfwriaeth Diogelu Iechyd (Cymru) 2010
<https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2019-04/health-protection-guidance-2010.pdf>,

4 Safonau cyflenwi gwasanaethau [1–68]

4.1 Gohebiaeth a anfonir gan gorff [safonau 1–7]

Beth yw'r gofynion?

4.1.1. Mae safonau 1–7 yn ymwneud â'r modd y mae corff yn anfon gohebiaeth. Mae'r safonau'n ymdrin â:

- corff yn ateb gohebiaeth oddi wrth berson arall (safon 1)
- corff yn gohebu ag unigolyn (safon 2), un neu ragor o unigolion o'r un aelwyd (safon 3), â sawl person (safon 4), neu berson (safon 5), a
- materion cyffredinol ynghylch gohebu (safonau 6 a 7).

Safon 1

4.1.2. Os yw corff yn cael gohebiaeth yn Gymraeg oddi wrth berson, rhaid i'r corff ei ateb yn Gymraeg, oni bai:

- bod y person wedi nodi nad oes angen ateb yn Gymraeg, neu
- nad oes angen ateb o gwbl mewn unrhyw iaith, e.e., os yw'r ohebiaeth yn cyflwyno sylwadau yn unig neu os yw'r person wedi cadarnhau nad oes angen i'r corff ymateb i'r ohebiaeth.

4.1.3. Os oes rhaid i gorff ymateb yn Gymraeg, rhaid i *bob un* ymateb sy'n delio â gohebiaeth y person fod yn Gymraeg, gan gynnwys yr ohebiaeth sy'n cydnabod ei derbyn ac unrhyw ohebiaeth ddilynol.

4.1.4. Os yw'r corff yn anfon deunydd atodol (e.e., ffurflen neu daflen) gyda'r ohebiaeth, rhaid anfon y deunydd hwnnw yn Gymraeg, os yw'r deunydd wedi'i lunio yn Gymraeg yn unol â safon arall

4.1.5. Os yw person yn anfon deunydd atodol yn Gymraeg gyda'i ohebiaeth (e.e., ffurflen, dogfen neu ddeunydd arall), gall fod angen i gorff ei ystyried er mwyn gallu delio'n llawn â'i ohebiaeth yn Gymraeg. Gall hynny gynnwys ystyried deunydd sy'n cael ei anfon yn uniaith Gymraeg.

Safon 2

4.1.6. Pan fydd corff yn gohebu ag unigolyn am y tro cyntaf, rhaid iddo ofyn i'r unigolyn a fyddai'n dymuno cael gohebiaeth oddi wrtho yn Gymraeg.

4.1.7. Os bydd yr unigolyn yn:

- ymateb i ddweud ei fod yn dymuno cael gohebiaeth yn Gymraeg gan y corff, rhaid i'r corff gadw cofnod o'i ddymuniad, gan ohebu â'r unigolyn, ac anfon unrhyw ffurflenni y mae'r unigolyn i'w cwblhau, yn Gymraeg o hynny ymlaen.
- ymateb yn dweud nad yw'n dymuno cael gohebiaeth yn Gymraeg – ni fydd rhaid i'r corff ohebu gyda'r unigolyn nac anfon unrhyw ffurflenni y mae'r unigolyn i'w cwblhau yn Gymraeg o hynny ymlaen.
- peidio ymateb i'r cynnig – ni ddylai'r corff gymryd y diffyg ymateb i olygu nad yw'n dymuno cael gohebiaeth yn Gymraeg.

- 4.1.8. Bydd gofynion safon 5 i ohebu ag unigolyn yn Gymraeg yn gymwys os nad yw'r corff yn gwybod a yw unigolyn yn dymuno cael gohebiaeth yn Gymraeg ai peidio. Os yw safonau 2 a 5 wedi'u gosod ar gorff, oni bai bod y corff yn gwybod nad yw'r unigolyn yn dymuno cael gohebiaeth oddi wrth y corff yn Gymraeg, rhaid i'r corff ddarparu'r unigolyn gyda fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth pan fydd yn gohebu â'r unigolyn hwnnw am y tro cyntaf, yn unol â gofyniad safon 5.
- 4.1.9. Mae safon 2 yn ymwneud â gohebiaeth sydd wedi'i chyfeirio'n benodol at un unigolyn. Fel arfer, byddai'r safon hon yn berthnasol i ohebiaeth sy'n cynnwys gwybodaeth sydd wedi ei theilwra'n benodol ar gyfer yr unigolyn tu hwnt i fanylion cyffredinol fel ei enw neu gyfeiriad.
- 4.1.10. Rhaid i gorff gyfeirio at safon 3 os yw gohebiaeth wedi'i chyfeirio at un neu ragor o unigolion sy'n aelodau o'r un aelwyd neu safon 4 os yw'r un ohebiaeth yn cael ei hanfon at nifer o bersonau.
- 4.1.11. Nid yw'n ofynnol i gorff anfon fersiwn Gymraeg o rai ffurflenni at unigolyn wrth weithredu safon 2. Er hynny, byddai corff yn parhau i gydymffurfio â'r safon petai'n dewis gwneud hynny.
- 4.1.12. Mae'r rhestr o ffurflenni nad yw'n ofynnol i gorff eu hanfon yn Gymraeg ar gael yn Atodlen 1, Rhan 3, paragraff 45 o'r rheoliadau:

“ ...

- (2) At ddibenion safon 2, nid yw'n ofynnol i gorff anfon fersiwn Gymraeg o'r ffurflenni a restrir yn is-baragraff (3).
- (3) Y ffurflenni yw —
- (a) ffurflenni a ddefnyddir gan gorff i recriwtio cyflogeion (gweler safonau 107A a 108 mewn perthynas â recriwtio);
  - (b) ffurflenni a ddefnyddir wrth wneud cais am gymorth grant gan gorff (gweler safonau 54 i 56 mewn perthynas â cheisiadau am grantiau); ac
  - (c) ffurflenni a ddefnyddir pan gyflwynir tendr i gontractio gyda chorff (gweler safonau 57 i 59 mewn perthynas â thendro am gontract).”

- 4.1.13. Dim ond y ffurflenni sydd wedi'u rhestru yn is-baragraff (3) uchod sydd wedi'u heithrio o ofynion safon 2. Mae hyn yn golygu ei bod yn dal yn ofynnol i gorff anfon fersiwn Gymraeg o bob ffurflen arall sydd i'w cwblhau wrth weithredu'r safon. Mae hyn yn cynnwys unrhyw ffurflenni lle nad oes gofyniad o fewn safon arall i lunio fersiwn Gymraeg o'r ffurflen yna.
- 4.1.14. Ymhellach at hynny, mae Atodlen 1, Rhan 3, paragraff 33 o'r rheoliadau yn nodi:

“Nid yw safonau 1 i 5 yn gymwys i ohebiaeth sy'n cynnwys adroddiad ymgynghoriad clinigol (gan gynnwys, er enghraifft, ganlyniadau profion).”

Safon 3

- 4.1.15. Os yw corff yn anfon gohebiaeth sydd wedi'i chyfeirio at un neu ragor o unigolion sy'n aelodau o'r un aelwyd am y tro cyntaf, rhaid iddo ofyn i'r unigolion hynny a fyddent yn dymuno cael gohebiaeth oddi wrth y corff yn Gymraeg. Er enghraifft, gall y math o ohebiaeth gynnwys gohebiaeth sydd wedi'i chyfeirio at rieni plentyn, neu un neu ragor o unigolyn sy'n byw yn yr un cyfeiriad.
- 4.1.16. Os yw pob unigolyn yn ymateb i ddweud mai eu dymuniad yw i gael gohebiaeth (sydd wedi'i chyfeirio at bob un ohonynt) gan y corff yn Gymraeg, rhaid i'r corff gadw cofnod o'r dymuniad hwnnw, gan ohebu â hwy yn Gymraeg o hynny ymlaen (wrth anfon gohebiaeth sydd wedi'i chyfeirio at bob ohonynt).
- 4.1.17. Os yw un o'r unigolion (ond nid pob un ohonynt) yn ymateb i ddweud mai ei ddymuniad yw i gael gohebiaeth yn Gymraeg gan y corff, rhaid i'r corff gadw cofnod o'r dymuniad hwnnw. Os yw corff yn anfon gohebiaeth sydd wedi'i chyfeirio at bob un o'r unigolion o hynny ymlaen, rhaid iddo hefyd ddarparu fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth.
- 4.1.18. Os yw pob un o'r unigolion yn ymateb i ddweud nad ydynt yn dymuno cael gohebiaeth (sydd wedi'i chyfeirio at bob un ohonynt) gan y corff yn Gymraeg, nid oes rhaid i'r corff ohebu â hwy yn Gymraeg o hynny ymlaen (wrth anfon gohebiaeth sydd wedi'i chyfeirio at bob un o'r unigolion hynny). Os nad yw'r unigolion yn ymateb, dylai corff beidio â chymryd diffyg ymateb i olygu nad ydynt yn dymuno cael gohebiaeth (sydd wedi'i chyfeirio at bob un o'r unigolion hynny) yn Gymraeg. Bydd safon 5 yn gymwys os nad yw'r corff yn gwybod os yw un neu ragor o'r unigolion yn dymuno cael gohebiaeth yn Gymraeg.
- 4.1.19. Os yw safonau 3 a 5 wedi'u gosod ar gorff, oni bai bod y corff yn gwybod nad yw pob un o'r unigolion yn dymuno cael gohebiaeth oddi wrth y corff yn Gymraeg, rhaid i'r corff ddarparu fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth pan fydd yn anfon gohebiaeth a gyfeirir at un neu ragor o'r unigolion hynny am y tro cyntaf, yn unol â gofyniad safon 5.

Safon 4

- 4.1.20. Os yw corff yn anfon yr un ohebiaeth at nifer o bersonau, rhaid iddo anfon fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth honno at bob person. Rhaid i'r corff sicrhau ei fod yn anfon fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth ar yr un pryd ag y bydd yn anfon unrhyw fersiwn Saesneg ohoni.
- 4.1.21. Mae'r safon hon yn berthnasol i achosion lle mae'r un ohebiaeth yn cael ei hanfon at sawl person. Gall hyn gynnwys pan fydd corff yn anfon yr un cylchlythyr, e-gylchlythyr, e-fwletin, newyddlen, e-bost, neges testun neu lythyr at nifer o gartrefi neu bersonau.
- 4.1.22. Yn wahanol i safonau 2 a 3, sy'n ymdrin â gohebiaeth sydd wedi'i chyfeirio at unigolyn neu un neu ragor o unigolion penodol yn unig, mae safon 4 yn ymdrin â gohebiaeth safonol sy'n berthnasol i sawl person. Nid yw'r safon hon yn berthnasol i ohebiaeth sy'n cynnwys gwybodaeth sydd wedi'i theilwra neu ei phersonoli yn unigol (y tu hwnt i fanylion cyffredinol fel enw neu gyfeiriad). Dylai corff drin y math yma o ohebiaeth ar wahân i'r math o ohebiaeth a gaiff ei hanfon yn unol â safonau 2 a 3.
- 4.1.23. Felly, os yw corff yn anfon yr un ohebiaeth at nifer o bersonau, nid yw ateb unigolyn ynghylch ei ddymuniad i gael gohebiaeth yn Gymraeg yn unol â safonau 2 a 3 yn effeithio ar ddyletswydd corff i anfon gohebiaeth at yr unigolyn hwnnw yn Gymraeg yn unol â safon 4.

Safon 5

- 4.1.24. Os nad yw corff yn gwybod a yw person yn dymuno cael gohebiaeth oddi wrtho yn Gymraeg, rhaid iddo ddarparu fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth wrth ohebu â'r person hwnnw.
- 4.1.25. Golyga hynny fod rhaid i gorff anfon fersiwn Gymraeg o ohebiaeth at berson ar bob achlysur hyd nes ei fod yn gwybod nad yw'r person yn dymuno cael gohebiaeth oddi wrtho yn Gymraeg.
- 4.1.26. Gall corff 'wybod' a yw person yn dymuno cael gohebiaeth yn Gymraeg ai peidio drwy:
- ddefnyddio gwybodaeth a ddarparwyd i'r corff yn unol â safonau 2 neu 3
  - defnyddio gwybodaeth ynghylch dewis iaith sydd eisoes wedi'i chasglu gan y corff
  - person yn rhoi gwybod i'r corff yn rhagweithiol ei fod yn dymuno cael gohebiaeth yn Gymraeg, neu drwy
  - brofiad y corff o fod wedi ymwneud â'r person yn y gorffennol lle mae wedi mynegi ei ddymuniad (e.e., mewn cyfarfod neu yn ystod galwad ffôn).⁵²
- 4.1.27. Er nad oes rhaid i gorff ofyn a chadw cofnod ynghylch dymuniad person i gael gohebiaeth yn Gymraeg (fel y mae safonau 2 a 3), gall corff wneud hynny er mwyn hwyluso cydymffurfiaeth â'r safon ac i sicrhau y caiff fersiynau Cymraeg o ohebiaeth ei hanfon at bersonau sy'n dymuno eu derbyn.
- 4.1.28. Os yw corff yn dewis gofyn ynghylch dymuniad person i gael gohebiaeth oddi wrtho yn Gymraeg, ond nad yw'r person yn ymateb i gynnig y corff, dylai corff beidio â chymryd diffyg ymateb i olygu ei fod yn gwybod nad yw'r person yn dymuno cael gohebiaeth oddi wrtho yn Gymraeg.
- 4.1.29. Dylid pwysleisio bod y safon hon yn gymwys i ohebiaeth y mae corff yn ei hanfon at 'berson'. Mae hynny'n cynnwys gohebiaeth a gaiff ei hanfon at gwmnïau cyfyngedig, elusennau ac awdurdodau cyhoeddus eraill. Nid yw'r gofynion felly wedi'u cyfyngu i ohebiaeth a anfonir at unigolion neu aelodau'r cyhoedd yn unig.

Safon 6

- 4.1.30. Os yw corff yn llunio fersiwn Gymraeg a fersiwn Saesneg gyfatebol o ohebiaeth (pa un ai ydynt yn fersiynau ar wahân ai peidio), rhaid iddo beidio â thrin y fersiwn Gymraeg o'r ohebiaeth yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg.
- 4.1.31. Er enghraifft, os yw'r fersiwn Saesneg o ohebiaeth wedi ei llofnodi, neu os oes manylion cyswllt wedi eu darparu ar y fersiwn Saesneg, rhaid i'r fersiwn Gymraeg gael ei thrin yn yr un modd.
- 4.1.32. Darperir y dehongliad canlynol o'r term 'peidio â thrin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg' yn Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 43 o'r rheoliadau:

---

⁵² Dylai corff fod yn ymwybodol o ofynion deddfwriaeth diogelu data os yw'n dewis gweithredu yn unol ag un neu ragor o'r dulliau hyn.

“Pan fo safon yn cyfeirio at ddeunydd sydd i’w lunio yn Gymraeg (ac eithrio safonau 39 i 44 (gwefannau ac apiau), 45 a 46 (cyfryngau cymdeithasol) a 57 (gwahoddiadau i dendro)), mae cyfeiriadau at beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na’r Saesneg neu at beidio â thrin fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na fersiwn Saesneg yn cynnwys, ymysg materion eraill, (ac yn ychwanegol at faterion penodol y cyfeirir atynt mewn unrhyw safon unigol), peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran—

- (a) golwg y deunydd (er enghraifft mewn perthynas â lliw neu ffont unrhyw destun);
- (b) maint y deunydd;
- (c) lleoliad ac amlygrwydd y deunydd mewn unrhyw fan cyhoeddus;
- (ch) pryd a sut y caiff y deunydd ei gyhoeddi, ei ddarparu neu ei arddangos; neu
- (d) fformat cyhoeddi y deunydd.”

4.1.33. Gall ‘materion eraill’ gynnwys peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran:

- trefn iaith y deunydd
- safon ac ansawdd y deunydd
- eglurder a chywirdeb y deunydd (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun)
- cynnwys y deunydd (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir), a
- phryd caiff y deunydd ei anfon gan y corff a’i dderbyn gan y person.

Safon 7

4.1.34. Rhaid i gorff ddatgan sut y byddent yn trin gohebiaeth Gymraeg a chynnwys y datganiad hwnnw mewn:

- gohebiaeth
- cyhoeddiadau sy’n gwahodd personau i anfon ymateb ato neu i anfon gohebiaeth ato; a
- hysbysiadau sy’n gwahodd personau i anfon ymateb ato neu i anfon gohebiaeth ato.

4.1.35. Rhaid i’r datganiad nodi:

- bydd y corff yn croesawu cael gohebiaeth yn Gymraeg
- y bydd y corff yn ateb gohebiaeth yn Gymraeg, ac
- na fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

4.1.36. Nid oes rhaid i’r datganiad fod air am air â geiriad y safon. Fodd bynnag, disgwylir i’r datganiad hwnnw fod yn ddigon clir ac eglur fel bod personau yn llwyr ymwybodol o ymrwymiad ac ymroddiad y corff i beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na’r Saesneg wrth dderbyn ac ymateb i ohebiaeth Gymraeg gan bersonau.

4.1.37. Gall corff arddangos logo iaith Gwaith y Comisiynydd ochr yn ochr ag unrhyw ddatganiad ysgrifenedig i gyfleu ymhellach bod y corff yn croesawu cael gohebiaeth yn Gymraeg ac y bydd yn ateb gohebiaeth yn Gymraeg.

- 4.1.38. Ni fyddai arddangos y logo Iaith Gwaith yn gyfystyr â chyfleu na fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. Disgwylir felly bod corff yn cyfleu hynny drwy ddatgan hynny'n benodol yn ysgrifenedig.
- 4.1.39. Mae'r logo Iaith Gwaith ar gael i'w lawrlwytho am ddim oddi ar wefan y Comisiynydd.⁵³ Mae'r logo yn ymddangos fel a ganlyn:

- 4.1.40. Dyma enghraifft o ddatganiad y gall corff ddefnyddio at ddibenion y safon:

	<p>Croeso i chi gysylltu â ni yn Gymraeg. Byddwn yn ymateb yn Gymraeg, ac ni fydd hynny'n arwain at oedi.</p> <p>You are welcome to contact us in Welsh. We will respond in Welsh, without this causing delay.</p>
---	--

- 4.1.41. Ni ddisgwylir y byddai gohebu yn Gymraeg wedi arwain at oedi os yw corff yn ymateb yn Gymraeg i'r person:
- o fewn ei gyfnod(au) targed sefydliadol ar gyfer ymateb i ohebiaeth (e.e., targed sefydliadol i gydnabod ac ymateb i'r ohebiaeth gydag ymateb interim//llawn o fewn cyfnod(au) penodol), ac
  - o fewn yr un cyfnod ag y byddai'n ei gymryd i ymateb person yn Saesneg.

Beth yw ystyr y term 'gohebiaeth'?

- 4.1.42. Mae'r term yn cynnwys unrhyw gyfathrebiad neu gysylltiad ysgrifenedig a gyfnewidir rhwng dau neu ragor o bartion. Gall gohebiaeth fod ar ffurf llythyr, e-bost, neges testun, ffacs, cyfleuster sgwrsio byw ar-lein⁵⁴, ffurflen⁵⁵ neu gylchlythyr.
- 4.1.43. Mae'r term yn cynnwys gohebiaeth ysgrifenedig ar ffurf electronig yn ogystal ag ar ffurf papur. Er enghraifft, mae'n cynnwys gohebiaeth ar ffurf e-bost, PDF neu ddogfen sy'n cael ei chynhyrchu drwy brosesydd geiriau fel Microsoft Word.
- 4.1.44. Mae'r term hefyd yn cynnwys unrhyw ohebiaeth sydd wedi ei chynhyrchu yn awtomatig gan system neu beiriant, fel atgoffwyr neu ymatebion awtomataidd drwy e-bost.

⁵³ Iaith Gwaith

<https://www.comisiynyddygyymraeg.cymru/eich-hawliau/iaith-gwaith>

⁵⁴ Cymhwysiad sydd wedi ei gynllunio'n benodol i ddarparu cymorth ar-lein di-oed i ddefnyddwyr gwefan.

⁵⁵ Dylid cyfeirio at safon 36 a safon 38 pan fo corff yn llunio ac yn cyhoeddi ffurflenni.

- 4.1.45. Nid yw'r term yn golygu gohebiaeth y mae angen i berson ymateb iddi yn unig. Gall hefyd gynnwys gohebiaeth sy'n cael ei hanfon at berson er mwyn rhannu gwybodaeth yn unig.

A oes unrhyw eithriadau?

- 4.1.46. Oes, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 33 o'r rheoliadau yn nodi:

“Nid yw safonau 1 i 5 yn gymwys i ohebiaeth sy'n cynnwys adroddiad ymgynghoriad clinigol. Mae hyn yn cynnwys, er enghraifft, ganlyniadau profion.”

- 4.1.47. Ymhellach at hynny, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 34 o'r rheoliadau yn nodi:

“Nid yw safonau 4 a 5 yn gymwys i ohebiaeth rhwng corff a pherson (nad yw'n unigolyn) ynghylch un neu ragor o unigolion.”

- 4.1.48. Mae hyn yn golygu nad yw safonau 4 a 5 yn gymwys pan fo corff yn anfon gohebiaeth at gorff arall yn unig ynghylch un neu ragor o unigolion. Gall enghraifft gynnwys corff yn gohebu gydag aelod o staff awdurdod lleol ynghylch claf neu gleifion (pan nad yw'r claf neu gleifion yn rhan o'r ohebiaeth hwnnw).

- 4.1.49. Mae gofynion safonau 4 a 5 yn parhau yn gymwys ym mhob sefyllfa arall, i'r graddau nad oes eithriad perthnasol, gan gynnwys:
- o pan fo corff yn gohebu â pherson neu bersonau nad ydynt yn unigolion (e.e., aelod o staff awdurdod lleol) ynghylch un neu ragor o unigolion (e.e., claf neu gleifion) ac hefyd yn cynnwys yr unigolyn neu'r unigolion hynny yn rhan o'r ohebiaeth
  - o pan fo corff yn gohebu â pherson neu bersonau sydd yn unigolion (e.e. rhiant neu rhieni plentyn) ynghylch un neu ragor o unigolion (e.e., plentyn), neu
  - o pan fo corff yn gohebu â pherson neu bersonau (boed yn unigolyn ai peidio) a nad yw'r ohebiaeth ynghylch un neu ragor o unigolion.

- 4.1.50. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 50 o'r rheoliadau hefyd yn nodi:

“Nid yw safonau 1 i 7 yn gymwys i ohebiaeth a anfonir drwy'r cyfryngau cymdeithasol.”⁵⁶

- 4.1.51. Fodd bynnag, byddai corff yn parhau i gydymffurfio os yw'n dewis anfon gohebiaeth sydd wedi'i heithrio yn Gymraeg.

Beth sy'n rhaid bod yn Gymraeg wrth anfon gohebiaeth drwy e-bost?

- 4.1.52. Os oes rhaid i gorff sicrhau bod gohebiaeth drwy e-bost yn cael ei hanfon yn Gymraeg yn unol â'r safonau, gall hynny gynnwys sicrhau bod:
- o corff yr e-bost yn Gymraeg
  - o negeseuon e-bost awtomatig yn Gymraeg

⁵⁶ Gweler safon 45 a safon 46 ynghylch y gofynion mewn perthynas â'r cyfryngau cymdeithasol.

- ymwadiadau a llofnodion yr e-bost yn Gymraeg
- llinell pwnc yr e-bost yn Gymraeg
- gan atodiadau Cymraeg neu ddwyieithog deitl Cymraeg neu ddwyieithog, a bod
- yr addasiadau y mae corff yn eu gwneud i linell pwnc person arall yn Gymraeg.

A yw'r safonau hyn yn berthnasol i ohebiaeth sy'n cael ei hanfon yn fewnol rhwng staff corff yn unig?

- 4.1.53. Nac ydyn. Os yw gohebiaeth yn cael ei hanfon yn fewnol rhwng staff corff yn unig, ni fyddai'r safonau hyn yn berthnasol i'r ohebiaeth honno.
- 4.1.54. Mae'r safonau hyn ond yn berthnasol os yw'r corff yn anfon gohebiaeth i berson arall sydd ar wahân i'r corff. Os yw aelod o staff yn anfon gohebiaeth at aelod arall o'r un corff yn unig, nid oes rhaid i'r aelod o staff anfon yr ohebiaeth honno yn Gymraeg yn unol â'r safonau hyn.
- 4.1.55. Fodd bynnag, os caiff yr ohebiaeth honno ei hanfon at berson arall y tu allan i'r corff hefyd, rhaid i'r corff sicrhau ei fod yn anfon yr ohebiaeth honno yn Gymraeg at y person hwnnw yn unol â gofynion y safonau.
- 4.1.56. Hefyd, rhaid i staff anfon gohebiaeth mewnol yn Gymraeg os oes rhaid gwneud hynny'n unol â'r safonau gweithredu. Dylid cyfeirio at y safonau gweithredu ar gyfer y mathau penodol o ohebiaeth mewnol a ddaw o fewn cwrmpas y safonau (e.e., safonau ynghylch defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff).⁵⁷

Beth yw ystyr y term '[g]ohebu am y tro cyntaf'?

- 4.1.57. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 32 o'r rheoliadau yn nodi:

“At ddibenion safonau 2, 3 [...] mae corff yn gohebu ag unigolyn [...] am y tro cyntaf pan fydd yn gohebu [...] am y tro cyntaf ar ôl y dyddiad y mae hysbysiad cydymffurfio wedi ei gwneud yn ofynnol i'r corff gydymffurfio â'r safon.”

- 4.1.58. Mae'r term 'gohebu am y tro cyntaf' felly'n golygu'r tro cyntaf y mae corff yn gohebu ag unigolyn o'r diwrnod gosod ymlaen. Mae hyn yn golygu bod rhaid sefydlu dymuniad yr unigolyn i gael gohebiaeth gan y corff yn Gymraeg ar ôl y diwrnod gosod.

Sut gall corff wybod a yw'n gohebu am y tro cyntaf ai peidio, ac felly, pryd i ofyn ynghylch eu dymuniad i gael gohebiaeth yn Gymraeg?

- 4.1.59. Mae'n rhaid i gorff gynnal cofnod o ddymuniadau unigolion i gael gohebiaeth oddi wrtho yn Gymraeg yn unol â safonau 2 a 3. Gall corff wirio'r cofnod hwnnw er mwyn adnabod pa un ai yw wedi gohebu â'r unigolyn dan sylw ers y diwrnod gosod neu a yw'r corff yn gohebu â'r unigolyn am y tro cyntaf.

⁵⁷ Gweler Adran 6 y cod ymarfer hwn

- 4.1.60. Os oes cofnod yn bodoli, a bod y cofnod hwnnw wedi'i ddiweddarau ers i ddiwrnod gosod y safon ddod i rym, mae'n debygol nad yw'r corff yn gohebu â'r unigolyn am y tro cyntaf a bod y corff eisoes wedi gohebu â'r unigolyn hwnnw ers i'r diwrnod gosod ddod i rym.
- 4.1.61. Os nad oes cofnod yn bodoli neu os nad yw cofnod wedi'i ddiweddarau ers i ddiwrnod gosod y safon ddod i rym, mae'n debygol nad yw'r corff wedi cysylltu â'r unigolyn hwnnw ers i'r diwrnod gosod ddod i rym, ac felly, bod rhaid gofyn ynghylch ei ddymuniad i gael gohebiaeth yn Gymraeg.

Beth os yw corff yn ymwybodol o ddymuniad unigolyn i gael gohebiaeth yn Gymraeg cyn y diwrnod gosod?

- 4.1.62. Ni fyddai sefydlu dymuniad unigolyn i gael gohebiaeth yn Gymraeg, drwy ddefnyddio gwybodaeth a gasglwyd cyn y diwrnod gosod, yn cydymffurfio â gofynion safonau 2 a 3. Fodd bynnag, mae'n bosibl y gall corff ddefnyddio gwybodaeth felly er mwyn cydymffurfio â gofynion safon 5.
- 4.1.63. Er mwyn cydymffurfio â safonau 2 a 3, rhaid gofyn ynghylch dymuniad yr unigolyn o'r diwrnod gosod ymlaen.
- 4.1.64. Os oes gan gorff wybodaeth hanesyddol am ddymuniad unigolyn, rhaid i gorff ganfod neu gadarnhau dymuniad yr unigolyn i gael gohebiaeth yn Gymraeg eto o'r diwrnod gosod ymlaen.

Sut dylai corff ofyn wrth unigolion os ydynt yn dymuno cael gohebiaeth oddi wrtho yn Gymraeg yn unol â safonau 2 a 3?

- 4.1.65. Gall y ffordd y mae corff yn gofyn wrth unigolyn a ydynt yn dymuno cael gohebiaeth oddi wrth y corff amrywio yn ddibynnol ar y math o ohebiaeth dan sylw. Er enghraifft, lle mae corff yn anfon gohebiaeth y mae disgwyl i'r unigolyn ymateb iddi, gall fod yn briodol i'r corff gynnwys cwestiwn penodol o fewn corff yr ohebiaeth.
- 4.1.66. Mewn sefyllfa arall lle mae corff yn anfon gohebiaeth nad yw o reidrydd yn gofyn am ymateb, gall fod yn briodol i'r corff gynnwys cwestiwn i ofyn yn benodol i'r unigolyn gysylltu i roi gwybod beth yw ei ddymuniad.

Sut dylai corff gadw cofnod o ddymuniad unigolyn ynghylch a yw'n dymuno cael gohebiaeth oddi wrth gorff yn Gymraeg, yn unol â safonau 2 a 3?

- 4.1.67. Disgwylir bod gan y corff drefniadau digonol mewn lle sy'n caniatáu iddo wybod ai dyma'r tro cyntaf y mae'n gohebu â'r unigolyn (neu unigolion) ac, os nad, a yw'r unigolyn hwnnw (neu'r unigolion hynny) yn dymuno cael gohebiaeth yn Gymraeg ai peidio.
- 4.1.68. Disgwylir bod y cofnod hwnnw ar gael i holl aelodau staff corff (neu drydydd parti sy'n gweithredu ar ran y corff) sy'n gohebu gyda'r unigolyn (neu'r unigolion hynny).
- 4.1.69. Gall corff gadw cofnod o ddymuniad unigolyn drwy'r dulliau canlynol:
- system rheoli cysylltiadau cwsmeriaid sy'n gweithredu, ac ar gael, ar draws y corff
  - math o gronfa ddata arall sy'n gweithredu, ac ar gael, ar draws y corff
  - nodyn ar ffeil neu gofnod personol yr unigolyn y gellir ei drosglwyddo, neu

- gronfeydd data neu systemau adrannol sy'n sicrhau bod gwybodaeth ynghylch dymuniadau unigolion yn cael ei diweddarau ac ar gael ar bob cronfa data neu system ar draws y corff drwy gyfnewid gwybodaeth berthnasol.
- 4.1.70. Yn ddarostyngedig i ddeddfwriaeth diogelu data⁵⁸, gall unrhyw wybodaeth a dderbynnir gan unigolion ynghylch eu dymuniad i gael gohebiaeth yn Gymraeg gael ei rhannu a'i chofnodi yn sefydliadol, er mwyn i'r corff anfon yr holl ohebiaeth at yr unigolion hynny yn Gymraeg o hynny ymlaen.
- 4.1.71. Er enghraifft, os bydd unigolyn yn cadarnhau wrth adran benodol corff ei ddymuniad i dderbyn gohebiaeth yn Gymraeg o hynny ymlaen, gall corff sicrhau, cyhyd â'i fod yn cydymffurfio â deddfwriaeth diogelu data, fod unrhyw adrannau eraill y corff yn ymwybodol o ddymuniad yr unigolyn, fel y bydd modd i'r adrannau hynny anfon gohebiaeth yn Gymraeg i'r unigolyn dan sylw o hynny ymlaen.

A yw deddfwriaeth diogelu data yn caniatáu i gyrff gasglu, storio a defnyddio data personol am ddymuniad unigolyn i gael gohebiaeth yn Gymraeg?

- 4.1.72. Ydy. Nid yw deddfwriaeth diogelu data yn rhwystro corff rhag gallu cydymffurfio gyda gofynion safonau 2 a 3.
- 4.1.73. Fodd bynnag, mae gwybodaeth am ddymuniad unigolyn i gael gohebiaeth oddi wrth gorff yn Gymraeg yn gyfystyr â 'data personol'. Yn nhermau diogelu data, byddai casglu, storio a gwneud defnydd o'r data ynghylch dymuniad unigolyn gyfystyr â 'phrosesu' data. Bydd rhaid i bob corff felly gydymffurfio â gofynion deddfwriaeth diogelu data pryd bynnag mae'n prosesu'r data hwnnw.
- 4.1.74. O dan y GDPR, bydd rhaid i gorff sicrhau bod eu gweithgareddau prosesu yn cwrdd ag o leiaf un o chwech amod Erthygl 6(1) y GDPR ar gyfer prosesu.
- 4.1.75. I gorff sy'n ddarostyngedig i safonau'r Gymraeg, mae cydymffurfiaeth â'r safonau yn ofyniad cyfreithiol. Bydd angen i'r corff felly gasglu a storio data ynghylch dymuniad unigolyn i gael gohebiaeth yn Gymraeg er mwyn cwrdd â'r gofyniad cyfreithiol. O dan y GDPR, fe ddylai pob corff allu dibynnu ar amod 'c' yn Erthygl 6(1)⁵⁹ i gasglu a storio'r data hwn.
- 4.1.76. Ynghyd â chael amod dilys ar gyfer prosesu, bydd rhaid i bob corff hefyd ystyried a yw prosesu'r data ynghylch dymuniad unigolyn yn deg. Bydd rhaid dweud wrth unigolion pam fod y corff yn casglu data ynghylch eu dymuniad, a sut mae'r data am gael ei ddefnyddio. Dylid cynnwys gwybodaeth yn cadarnhau a fydd y data yn cael ei rannu'n fewnol neu'n allanol, ac fe ddylai hyn ddigwydd ar adeg casglu'r data. Mae rheolau ychwanegol o dan y GDPR ynglŷn â pha wybodaeth sydd angen ei darparu i unigolion, yn ogystal â sut bydd eu data yn cael ei ddefnyddio.

⁵⁸ Mae unrhyw gyfeiriad at 'Deddfwriaeth Diogelu Data' yn y cod hwn yn golygu'r Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol ("GDPR") (EU) 2016/679] a'r Ddeddf Diogelu Data 2018 (Data Protection Act 2018) ac unrhyw gyfraith neu reoliad cymwys sy'n ymwneud â phrosesu data personol a phreifatrwydd fel y diwygir, adolygir neu newidir y deddfiad hwnnw.

⁵⁹ 'Processing is necessary for compliance with a legal obligation to which the controller is subject.'

- 4.1.77. Os yw corff yn darparu gwybodaeth ddigonol wrth gasglu'r data ynghylch dymuniad unigolyn, a dim ond yn defnyddio'r data yn unol â disgwyliadau'r unigolyn, fe ddylai casglu a storio data o'r fath gydymffurfio â deddfwriaeth diogelu data.

Oes modd rhannu data ynghylch dymuniad unigolyn i gael gohebiaeth yn Gymraeg yn fewnol rhwng gwahanol adrannau?

- 4.1.78. Oes. Cyn belled â bod data ar ddymuniad unigolyn wedi'i gasglu'n briodol, yna mae'n bosibl ei ddefnyddio i sicrhau bod yr unigolyn yn gallu cael gohebiaeth yn y Gymraeg yn unol â'i ddymuniad.
- 4.1.79. Byddai dymuniad unigolyn wedi'i gasglu'n briodol os yw corff yn ei gwneud yn glir i'r unigolyn wrth ofyn am ei ddymuniad y bydd y data hwnnw yn cael ei rannu gyda gwahanol adrannau.
- 4.1.80. Gan dybio bod y data ynghylch dymuniad unigolyn wedi ei gasglu'n briodol, bydd hi'n bosibl i'w ddefnyddio i sicrhau bod yr unigolyn yn cael gohebiaeth yn Gymraeg yn unol â'i ddymuniad. Bydd rhaid i bob corff benderfynu a yw am ddatblygu un cofnod sefydliadol ynteu gofnodion fesul adrannau.
- 4.1.81. Mae rhannu data personol rhwng gwahanol adrannau yn ei hun yn fodd o brosesu, felly mae angen cydymffurfio â deddfwriaeth diogelu data. Mae'r safonau yn berthnasol i'r holl sefydliad, felly bydd rhai cyrff yn dewis defnyddio un dymuniad ar draws y sefydliad. Os yw'r corff yn penderfynu dilyn y trywydd yma, bydd rhaid iddo wneud hyn yn hollol glir i unigolion wrth gasglu'r data gwreiddiol.
- 4.1.82. Bydd angen i gyrff benderfynu ar eu ffyrdd hwy o weithredu wrth rannu data ynghylch dymuniad unigolyn rhwng adrannau. Ystyrir bod angen i gyrff ei gwneud hi mor rhwydd â phosibl i unigolion roi eu dymuniad, ac i'r dewis hwnnw gael ei barchu. Mae'n debygol y bydd darparu gwybodaeth glir ar brosesu i unigolion sy'n egluro sut y bydd eu data'n cael ei ddefnyddio yn elfen allweddol i sicrhau cydymffurfiaeth â'r safonau a'r ddeddfwriaeth diogelu data. Mae'r holl ddata ynghylch dymuniad unigolyn yn seiliedig yn y pen draw ar ddewis a wneir gan yr unigolyn. Os yw corff yn rhannu cofnod o ddymuniad yr unigolyn rhwng adrannau gwahanol, bydd rhaid i'r adrannau unigol hynny sicrhau eu bod yn defnyddio'r data hwnnw at y diben y cafodd ei gasglu'n y lle cyntaf, yn hytrach nag at unrhyw ddiben newydd na fyddai'r unigolyn yn ei ddisgwyl.

Beth os yw dymuniad unigolyn i gael gohebiaeth yn Gymraeg yn amrywio mewn gwahanol sefyllfaoedd?

- 4.1.83. Mae'n bosibl y gall dymuniad unigolyn i gael gohebiaeth yn Gymraeg amrywio mewn sefyllfaoedd gwahanol. Gall dymuniad unigolyn fod yn ddibynnol ar ba wasanaeth neu adran o'r corff sy'n anfon yr ohebiaeth neu bwnc yr ohebiaeth.
- 4.1.84. Er enghraifft, gall unigolyn ddymuno derbyn ymatebion i ymholiadau cyffredinol neu lythyr apwyntiad gan gorff yn Gymraeg ond peidio â chael gohebiaeth yn Gymraeg mewn perthynas â chwyn benodol. Gallai unigolyn ddymuno derbyn e-byst yn Gymraeg ond peidio â derbyn llythyrau am bwnc penodol yn Gymraeg. Hynny yw, mae'n bosibl nad yw dymuniad unigolyn i gael gohebiaeth yn Gymraeg bob amser yn gyson ym mhob sefyllfa.

- 4.1.85. Y gofyniad yn unol â safonau 2 a 3 yw i gorff ofyn i unigolyn a yw'n dymuno cael gohebiaeth yn Gymraeg. Fodd bynnag, nid yw'r safonau yn rhwystro corff rhag gofyn cwestiwn manylach ynghylch pa gyd-destunau y byddai unigolyn yn dymuno cael gohebiaeth yn Gymraeg. Byddai corff yn cydymffurfio â gofynion y safonau hyn drwy ddarparu gohebiaeth yn Gymraeg i unigolyn (neu unigolion) mewn rhai cyd-destunau yn unig ac nid mewn eraill, pe byddai dymuniad o'r fath wedi'i adnabod.

Oes rhaid sicrhau bod corff yn defnyddio fersiynau Cymraeg o gyfeiriadau post wrth anfon fersiynau Cymraeg o ohebiaeth?

- 4.1.86. Disgwylir bod corff yn cynnwys fersiynau Cymraeg o gyfeiriadau post wrth anfon fersiwn Cymraeg o ohebiaeth (os oes fersiwn Gymraeg o gyfeiriad post sy'n wahanol i fersiwn Saesneg e.e., Caerdydd/Cardiff). Gall hyn gynnwys defnyddio'r fersiwn Gymraeg o gyfeiriad post ar amlen neu ar frig fersiwn Gymraeg o lythyr.
- 4.1.87. Mae'r Comisiynydd yn gyfrifol am ddarparu cyngor ar ffurfiau safonol enwau lleoedd yng Nghymru. Gall y Comisiynydd gynghori cyrff ar ffurfiau safonol enwau aneddiadau (sef pentrefi, trefi a dinasoedd) yng Nghymru. Mae'r Comisiynydd wedi cyhoeddi'r argymhellion hyn mewn cronfa ddata ar-lein a gellir llwytho'r rhestrau i lawr o dan drwydded agored: Rhestr o Enwau Lleoedd Safonol Cymru.⁶⁰
- 4.1.88. Mae'r Comisiynydd yn dilyn canllawiau safoni penodol wrth lunio'i argymhellion: Canllawiau Safoni Enwau Lleoedd Cymru.⁶¹ Mae'r canllawiau hyn yn benodol ar gyfer enwau aneddiadau. Nid ydynt o reidrwydd yn berthnasol i enwau tai na nodweddion tirweddol eraill. Fodd bynnag, ceir ynddynt lawer o egwyddorion gwerthfawr y gellid eu cymhwyso wrth drin yr enwau hyn.
- 4.1.89. Cyn belled â bod dim deddfiad arall yn golygu bod rhaid defnyddio ffurf Gymraeg arall ar enw yng Nghymru, gall corff ddefnyddio'r gwasanaeth ymgynghorol hwn er mwyn sicrhau ei fod yn defnyddio ffurf Gymraeg safonol o enw lle wrth iddo gynnwys yr enw hwnnw ar fersiynau Cymraeg o ohebiaeth.

4.2 Galwadau ffôn i gorff ac oddi wrth gorff [safonau 8–20]

Beth yw'r gofynion?

- 4.2.1. Mae'r safonau hyn yn ymdrin â:
- o galwadau ffôn i brif rif ffôn y corff ac i unrhyw linellau cymorth neu ganolfannau galwadau (safonau 8–16)
  - o galwadau ffôn i adrannau, ac i aelodau o staff corff (safonau 17–18)
  - o galwadau ffôn a wneir gan gorff (safon 19), a
  - o chorff yn delio â galwadau ffôn drwy system wedi ei hawtomeiddio (safon 20).

⁶⁰ Gweler Rhestr o Enwau Lleoedd Safonol Cymru ar wefan y Comisiynydd <http://www.comisiynyddygydraeg.cymru/enwau-lleoedd-safonol-cymru>

⁶¹ Gweler Canllawiau Safoni Enwau Lleoedd Cymru ar wefan y Comisiynydd <http://www.comisiynyddygydraeg.cymru/enwau-lleoedd-safonol-cymru>

Safon 8

- 4.2.2. Rhaid i gorff gyfarch person yn Gymraeg pan fo'r person hwnnw'n cysylltu â'r corff ar un o'i rifau ffôn perthnasol.⁶²
- 4.2.3. Gall y term 'cyfarch' gynnwys ymadroddion sy'n cydnabod ac yn croesawu'r person sy'n cysylltu, cyn i'r corff ddechrau delio gyda'r alwad. Er enghraifft, gall corff gyfarch person drwy ddweud 'Bore Da/Prynhawn Da/Noswaith Dda', gan ddilyn hynny gyda fersiwn Gymraeg o enw'r corff (os oes un yn bodoli). Nid yw'r term 'cyfarch' yn cynnwys delio â'r alwad ei hun.
- 4.2.4. Gall corff gyfarch personau yn Gymraeg drwy neges sydd wedi'i recordio o flaen llaw ar system sydd wedi'i hawtomeiddio neu drwy aelod o staff yn cyfarch y person hwnnw yn Gymraeg pan fo'r aelod hwnnw'n ateb yr alwad.
- 4.2.5. Mae gofynion y safon hon yn berthnasol i'r cyfarchiad cyntaf a wneir yn ystod yr alwad yn unig. Bydd iaith gweddill yr alwad (gan gynnwys unrhyw gyfarchiad dilynol) yn ddibynnol ar y graddau y mae'r person yn dymuno i'r corff ddelio ag ef yn Gymraeg ai peidio, yn unol â safon 10.
- 4.2.6. Gofynion safon 18 sy'n berthnasol i'r cyfarchiad cyntaf a wneir i berson sy'n cysylltu ar rif ffôn llinell uniongyrchol adran corff neu rif ffôn llinell uniongyrchol aelod staff corff.

Safon 9

- 4.2.7. Os yw person yn cysylltu â'r corff ar un o'i rifau ffôn perthnasol, rhaid i'r corff roi gwybod i'r person hwnnw bod gwasanaeth ffôn Cymraeg ar gael.
- 4.2.8. Disgwylir i gorff fod yn rhagweithiol wrth roi gwybod i bersonau am y gwasanaeth ffôn Cymraeg. Disgwylir i hyn ddigwydd ar y cyfle cyntaf posibl.
- 4.2.9. Nid yw cyfarch person yn Gymraeg ar ei ben ei hun yn gyfystyr â rhoi gwybod bod gwasanaeth ffôn Cymraeg ar gael. Disgwylir i gorff gymryd camau pellach na hynny er mwyn ei gwneud yn glir i'r person bod gwasanaeth Cymraeg ar gael.
- 4.2.10. Gall enghraifft o gorff yn 'rhoi gwybod' bod gwasanaeth ffôn Cymraeg ar gael gynnwys:
- rhoi dewis i bersonau gael gwasanaeth ffôn Cymraeg (neu wasanaeth Saesneg) drwy bwyso rhif penodol ar y ffôn
  - sicrhau bod aelodau staff sy'n ateb yr alwad yn rhoi gwybod i'r person yn rhagweithiol wrth gychwyn sgwrsio â'r person hwnnw, a
  - sicrhau bod y corff yn rhoi gwybod y bydd gwasanaeth Cymraeg ar gael (neu y bydd yn parhau ar gael) wrth i aelod o staff drosglwyddo'r alwad i aelod o staff arall sy'n gallu delio â'r alwad yn Gymraeg.
- 4.2.11. Gall corff gydymffurfio â safon 9 drwy ddechrau sgwrs yn Gymraeg yn gyntaf er mwyn amlygu yn naturiol bod gwasanaeth Cymraeg ar gael dros y ffôn, heb fod angen datgan hynny yn benodol i'r person. Er enghraifft, ni fyddai disgwyl i gorff nodi bod gwasanaeth Cymraeg ar gael os yw'r alwad eisoes yn cael ei chynnal yn Gymraeg a bod yr alwad yn cael ei throsglwyddo'n naturiol i rywun sy'n gallu delio (ac yn cychwyn delio) â'r alwad yn Gymraeg fel mater o drefn arferol.

---

⁶² Oni nodir fel arall, mae cyfeiriad at 'rifau ffôn perthnasol', yng nghyswllt Safon 8—16, yn golygu prif rif ffôn y corff (neu un o'u prif rifau ffôn), neu unrhyw un o'u rhifau llinell gymorth neu rifau canolfan alwadau.

4.2.12. Nid yw'r safon hon yn nodi bod rhaid i gorff roi gwybod i'r person *yn Gymraeg*. Fodd bynnag, disgwylir i gorff ystyried ei gwneud yn Gymraeg os yw'n gallu gwneud hynny a bod y person yn debygol o ddymuno cael gwybod yn Gymraeg.

Safon 10

- 4.2.13. Os yw person yn cysylltu â'r corff ar un o'i rifau ffôn perthnasol, rhaid i'r corff ddelio â'r alwad yn Gymraeg unwaith y mae'n gwybod bod y person yn dymuno cael gwasanaeth Cymraeg dros y ffôn, gan drosglwyddo'r alwad i aelod o staff sy'n gallu delio â'r pwnc penodol yn Gymraeg os yw hynny'n angenrheidiol.
- 4.2.14. Byddai person yn debygol o ddymuno cael gwasanaeth Cymraeg dros y ffôn os yw'n dechrau sgwrs gyda'r corff yn Gymraeg yn gyntaf. Os yw person yn dechrau sgwrsio'n gyntaf yn Saesneg, rhaid i gorff beidio â chymryd hynny i olygu nad yw'r person hwnnw'n dymuno cael gwasanaeth ffôn yn Gymraeg.
- 4.2.15. Os nad yw dymuniad y person i gael gwasanaeth Cymraeg eisoes yn glir (e.e., os nad yw'n dechrau'r sgwrs yn Gymraeg neu os nad yw'n gofyn am wasanaeth Cymraeg cyn i'r corff wneud hynny), disgwylir i gorff sefydlu'r dymuniad hwnnw'n fwy rhagweithiol, drwy ofyn yn benodol ynghylch dymuniad y person. Disgwylir i gorff sefydlu dymuniad y person i dderbyn gwasanaeth Cymraeg dros y ffôn ar y cyfle cyntaf posibl.
- 4.2.16. Os nad oes aelod o staff ar gael sy'n gallu delio â'r alwad yn Gymraeg ar y pwnc penodol dan sylw, gall corff drosglwyddo'r alwad i aelod o staff nad yw'n gallu delio â'r alwad yn Gymraeg, ond sy'n gallu darparu gwasanaeth ar y pwnc penodol hwnnw.
- 4.2.17. Dylid pwysleisio bod rhaid i gorff sicrhau nad oes aelod o staff sy'n siarad Cymraeg ar gael i ddarparu'r gwasanaeth ar y pwnc penodol yn Gymraeg, cyn trosglwyddo'r alwad i aelod o staff nad yw'n gallu delio â'r alwad yn Gymraeg. Er mwyn hwyluso hyn, gall corff ddewis cael cofnod o aelodau staff sy'n gallu delio â galwadau yn Gymraeg (e.e., cyfeiriadur staff fesul adran, gwasanaeth neu bwnc penodol).
- 4.2.18. Nid yw'r ymadrodd 'pwnc penodol' yn cynnwys cyswllt neu ymholiad cyffredinol. Disgwylir bod corff yn darparu gwasanaeth Cymraeg wrth ymdrin ag ymholiadau cyffredinol, hyd at bwynt lle mae angen i gorff drosglwyddo galwad i aelod di-Gymraeg sy'n gallu delio â phwnc sydd angen lefel o arbenigedd neu wybodaeth benodol er mwyn gallu delio ag ef. Gall enghraifft o'r fath gynnwys mater penodol neu achos benodol lle mai'r aelod o staff di-Gymraeg hwnnw'n unig sydd â'r wybodaeth berthnasol sydd ei hangen i ddelio â'r alwad.

Safon 11

- 4.2.19. Rhaid i gorff beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth hysbysebu ei rifau ffôn, llinellau cymorth neu wasanaethau canolfannau galwadau.
- 4.2.20. Mae'r term '[p]eidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg' yng nghyswllt y safon hon yn cynnwys, ymysg materion eraill, peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran:
- golwg yr hysbyseb (er enghraifft mewn perthynas â lliw neu ffont unrhyw destun)
  - maint yr hysbyseb
  - lleoliad ac amlygrwydd yr hysbyseb mewn unrhyw fan cyhoeddus
  - pryd a sut y caiff yr hysbyseb ei chyhoeddi, ei darparu neu ei harddangos
  - fformat cyhoeddi unrhyw hysbyseb

- iaith yr hysbyseb
  - trefn iaith yr hysbyseb
  - safon ac ansawdd yr hysbyseb
  - eglurder a chywirdeb yr hysbyseb (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), a
  - chynnwys yr hysbyseb (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir).
- 4.2.21. Gall hyn olygu bod corff yn sicrhau, ymysg materion eraill, bod unrhyw hysbyseb sy'n hysbysebu'r rhifau hynny yn cael ei chyhoeddi yn Gymraeg.
- 4.2.22. Os nad yw rhif ffôn y gwasanaeth Cymraeg yr un peth â rhif ffôn y gwasanaeth Saesneg cyfatebol (er enghraifft, os nad yw safon 12 wedi'i gosod), gall y term olygu, wrth hysbysebu'r rhifau hynny, peidio â thrin rhif ffôn y gwasanaeth Cymraeg yn llai ffafriol na rhif ffôn y gwasanaeth Saesneg cyfatebol. Er enghraifft, gall hyn gynnwys sicrhau bod rhif ffôn y gwasanaeth Cymraeg o leiaf yr un mor amlwg i bersonau â'r rhif ffôn Saesneg cyfatebol. Gall hyn gynnwys sicrhau bod rhif ffôn y gwasanaeth Cymraeg yn cael ei hysbysebu ar fersiynau Saesneg o ddeunydd yn ogystal â'r fersiynau Cymraeg cyfatebol (e.e., hysbysebu'r rhif ffôn ar fersiynau Saesneg a Chymraeg o dudalen gwefan).

Safon 12

- 4.2.23. Os yw corff yn cynnig gwasanaeth Cymraeg ar un o'i rifau ffôn perthnasol, rhaid iddo sicrhau bod rhif ffôn y gwasanaeth Cymraeg hwnnw yr un peth â rhif ffôn y gwasanaeth Saesneg cyfatebol. Mae hyn yn golygu na chaniateir rhif ffôn ar wahân ar gyfer cynnig gwasanaeth Cymraeg (sy'n cyfateb i wasanaeth Saesneg) dros y ffôn.

Safon 13

- 4.2.24. Os yw corff yn cyhoeddi ei rifau ffôn perthnasol, rhaid iddo nodi (yn Gymraeg) ei fod yn croesawu galwadau yn Gymraeg.
- 4.2.25. Rhaid i'r testun ymddangos ar unrhyw ddeunydd sy'n cyhoeddi'r rhifau ffôn dan sylw. Gallai deunydd o'r fath gynnwys:
- gwefannau
  - cyhoeddiadau
  - llythyrau
  - ffurflenni
  - deunydd arddangos
  - deunydd cyhoeddusrwydd
  - deunydd hysbysebu, ac
  - arwyddion.
- 4.2.26. Nid oes rhaid i gorff gynnwys datganiad sydd air am air â geiriad y safon er mwyn amlygu bod y corff yn croesawu galwadau yn Gymraeg. Fodd bynnag, disgwylir i'r datganiad hwnnw fod yn ddigon clir ac eglur fel y byddai personau yn llwyr ymwybodol o ymrwymiad ac ymroddiad y corff i groesawu galwadau yn Gymraeg.
- 4.2.27. Gall corff arddangos logo iaith Gwaith y Comisiynydd fel rhan o ddatganiad i gyfleu bod y corff yn croesawu galwadau yn Gymraeg.
- 4.2.28. Mae'r datganiad canlynol yn enghraifft o'r hyn y gall corff ei ddefnyddio at ddibenion y safon:

Rydym yn croesawu galwadau yn Gymraeg.

We welcome calls in Welsh.

Safon 14

- 4.2.29. Rhaid i gorff sicrhau nad yw unrhyw ddangosyddion perfformiad ar gyfer delio â galwadau ffôn yn trin galwadau ffôn a wneir gan bersonau yn Gymraeg yn llai ffafriol na galwadau a wneir yn Saesneg.
- 4.2.30. Gall corff sicrhau nad yw'n gwneud hynny drwy osod dangosyddion ar gyfer galwadau a wneir yn Gymraeg er mwyn iddynt fod o leiaf yr un safon ag unrhyw alwadau Saesneg cyfatebol.
- 4.2.31. Gall 'dangosyddion perfformiad' gynnwys dangosyddion sy'n ymwneud â'r isod:
- **Datrysiad galwad cyntaf** - % y galwadau sy'n cael eu datrys heb orfod trosglwyddo'r alwad
  - **Canran y galwadau prysur lle nad oes llinell rydd** - % y galwyr sydd wedi deialu a chlywed y tŷn prysur
  - **Amser cyfartalog mewn ciw** - Amser cyfartalog y mae'n rhaid i alwr aros mewn ciw cyn i rywun ymateb
  - **Lefel gwasanaeth** - % y galwadau a atebir o fewn amser penodol
  - **Galwadau a ymadawir** - % y galwyr sy'n terfynu'r alwad cyn i rywun ateb y ffôn, a
  - **Hyd galwad** - Amser cyfartalog y mae galwr ar y ffôn, gan gynnwys yr amser y maent yn gorfod aros ar y llinell.
- 4.2.32. Er enghraifft, disgwylir i gorff beidio â gosod dangosyddion perfformiad a fyddai'n caniatáu i berson orfod aros yn hirach ar y ffôn wrth geisio gwasanaeth Cymraeg o'i gymharu â'r amser y caniateir i berson aros wrth geisio gwasanaeth cyfatebol Saesneg.

Safon 15

- 4.2.33. Rhaid i brif wasanaeth (neu wasanaethau) ateb galwadau ffôn corff roi gwybod i bersonau sy'n galw, yn Gymraeg, fod modd gadael neges yn Gymraeg. Gall 'prif wasanaeth ateb galwadau ffôn' gynnwys peiriannau ateb galwadau ffôn.
- 4.2.34. Er mwyn amlygu bod modd gadael neges yn Gymraeg, disgwylir i unrhyw ddatganiad fod yn ddigon clir ac eglur fel y byddai personau yn llwyr ymwybodol bod modd gadael neges yn Gymraeg ar brif wasanaeth(au) ateb galwadau ffôn y corff. Er enghraifft, gellid nodi "Mae croeso i chi adael neges yn Gymraeg ar ôl y tŷn."

Safon 16

- 4.2.35. Pan nad oes gwasanaeth Cymraeg ar gael ar un o rifau ffôn perthnasol y corff, rhaid iddo roi gwybod i'r person sy'n galw, yn Gymraeg, pryd bydd y gwasanaeth Cymraeg ar gael. Gweler enghreifftiau isod o sefyllfaoedd posib lle na fyddai gwasanaeth Cymraeg ar gael a'r math o wybodaeth y gall corff ei egluro wrth y galwr er mwyn rhoi gwybod pryd y bydd gwasanaeth Cymraeg ar gael:

Gwasanaeth Cymraeg ddim ar gael:	Corff i roi gwybod i'r galwr:
Pan fo'r swyddfa ar gau ac felly nad oes gwasanaeth ffôn ar gael o gwbl mewn unrhyw iaith yn ystod yr oriau hynny.	Beth yw amseroedd agor craidd y swyddfa.
Pan fo galwr mewn ciw yn disgwyl i aelod staff ateb y ffôn.	Faint o amser sydd ar ôl yn y ciw hyd nes y bydd y gwasanaeth Cymraeg ar gael nesaf.
Pan nad oes aelod staff ar gael i ddelio â phwnc penodol yn Gymraeg ar adeg yr alwad (yn ôl gofynion safon 10). Er enghraifft os yw aelod o staff penodol ddim yn gweithio ar y diwrnod hwnnw neu yn delio â galwad arall.	<p>Pa bryd fydd aelod staff ar gael i ddarparu'r gwasanaeth yn Gymraeg nesaf.</p> <p>Disgwylir i'r corff wneud hynny cyn trosglwyddo galwad i aelod o staff nad yw'n gallu siarad Cymraeg. Drwy wneud hynny, gall corff roi'r dewis i'r galwr a yw'n dymuno cael ei drosglwyddo i aelod o staff nad yw'n siarad Cymraeg neu i ddisgwyl am yr aelod nesaf o staff sy'n medru'r Gymraeg sydd ar gael.</p>
Pan nad oes unrhyw aelod o staff ar gael o gwbl i ddelio â phwnc penodol yn Gymraeg (yn ôl gofynion safon 10).	<p>Byddai egluro nad oes unrhyw aelod o staff ar gael o gwbl i ddelio â'r pwnc penodol hynny yn Gymraeg yn golygu bod corff yn cydymffurfio â gofynion y safon hon mewn sefyllfa fel hyn.</p> <p>Dylid bod yn ymwybodol y byddai dal gofyniad ar y corff i ddelio â'r alwad yn Gymraeg hyd nes y pwynt hwnnw.</p>
Pan nad oes dyletswydd eto ar y corff i ddarparu gwasanaeth ffôn Cymraeg (yn unol â safon 10).	Pryd y bydd y ddyletswydd i ddarparu gwasanaeth ffôn Cymraeg yn dod i rym.

4.2.36. Gall y corff egluro'r wybodaeth drwy:

- gyfrwng neges Cymraeg wedi ei hawtomeiddio, neu
- aelod o staff yn rhoi gwybod yn Gymraeg i'r galwr ar lafar dros y ffôn.

- 4.2.37. Mae pa mor berthnasol yw'r safon hon yn amrywio o achos i achos yn ddibynnol ar argaeledd gwasanaeth ffôn Cymraeg, y ddyletswydd sydd ar y corff i ddarparu hynny (e.e., yn unol â safon 10) a natur y gwasanaethau ffôn sy'n cael eu cynnig gan gorff.
- 4.2.38. Nid yw gofyniad y safon yn gymwys i sefyllfa lle nad oes gwasanaeth Cymraeg ar gael ar un o'r rhifau ffôn perthnasol oherwydd methiant y corff i wneud hynny yn unol â gofynion sydd arno o dan safon 10.

Safon 17

- 4.2.39. Mae gofynion safon 17 yn cyfateb i ofynion safon 10, ond eu bod yn berthnasol i rifau ffôn llinell uniongyrchol adrannau ac aelodau staff, yn hytrach na phrif rifau ffôn, rhifau llinell gymorth a rhifau canolfan alwadau.

Safon 18

- 4.2.40. Os yw person yn cysylltu â chorff ar rif llinell uniongyrchol (boed yn rhif llinell uniongyrchol adran neu'n rhif llinell uniongyrchol aelod o staff), rhaid i'r corff sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth gyfarch y person hwnnw.
- 4.2.41. Mae gofynion y safon hon yn berthnasol i'r cyfarchiad cyntaf a wneir yn ystod yr alwad yn unig. Bydd iaith gweddill yr alwad (gan gynnwys unrhyw gyfarchiad dilynol) yn ddibynnol ar y graddau y mae'r person yn dymuno i'r corff ddelio ag ef yn Gymraeg ai peidio, yn unol â safon 17.
- 4.2.42. Mae'r term 'sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg' yn cynnwys, ymysg materion eraill, peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran:
- pryd a sut y caiff y cyfarchiad ei wneud
  - iaith y cyfarchiad
  - trefn iaith y cyfarchiad
  - safon ac ansawdd y cyfarchiad
  - eglurder a chywirdeb y cyfarchiad (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw gyfarchiad), a
  - chynnwys y cyfarchiad (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir).
- 4.2.43. Gall hyn olygu bod corff, ymysg materion eraill, yn cyfarch personau ar y rhifau ffôn perthnasol yn Gymraeg os yw'n cyfarch person yn Saesneg hefyd.

Safon 19

- 4.2.44. Pan fydd corff yn ffonio unigolyn am y tro cyntaf, rhaid iddo ofyn wrth yr unigolyn a yw'n dymuno cael galwadau ffôn oddi wrtho yn Gymraeg. Os mai dyna yw dymuniad yr unigolyn, rhaid iddo gynnal galwadau ffôn gyda'r unigolyn hwnnw o hynny ymlaen yn Gymraeg.
- 4.2.45. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 32 o'r rheoliadau yn nodi:

“At ddibenion safonau [...] 19, mae corff yn [...] ffonio unigolyn am y tro cyntaf pan fydd yn [...] ffonio'r person am y tro cyntaf ar ôl y dyddiad y mae hysbysiad cydymffurfio wedi ei gwneud yn ofynnol i'r corff gydymffurfio â'r safon.”

4.2.46. Mae'r term 'ffonio unigolyn am y tro cyntaf' felly'n golygu'r tro cyntaf y mae corff yn ffonio unigolyn o'r diwrnod gosod ymlaen. Mae hyn yn golygu bod rhaid sefydlu dymuniad yr unigolyn i gael galwadau ffôn oddi wrth y corff yn Gymraeg ar ôl y diwrnod gosod.

4.2.47. Ymhellach at hynny, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 36 o'r rheoliadau yn nodi:

“Nid yw safon 19 yn gymwys i'r graddau y mae'r gweithgaredd a gyflawnir neu'r gwasanaeth a ddarperir yn ymwneud â gwasanaeth gofal sylfaenol.”

4.2.48. Ymhellach at hynny, mae'r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “gwasanaeth gofal sylfaenol” (“primary care service”) yw gwasanaeth a ddarperir o dan contract, trefniant neu gytundeb a wneir o dan neu yn rhinwedd unrhyw un neu ragor o'r darpariaethau a ganlyn o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 (3)⁶³—

- (a) adran 41(2)(b) (gwasanaethau meddygol sylfaenol);
- (b) adran 42(1) (contractau gwasanaethau meddygol cyffredinol);
- (c) adran 50 (trefniadau gan Fyrddau Iechyd Lleol ar gyfer darparu gwasanaethau meddygol sylfaenol);
- (ch) adran 57(1) (contractau gwasanaethau deintyddol cyffredinol);
- (a) adran 64 (trefniadau gan Fyrddau Iechyd Lleol ar gyfer darparu gwasanaethau deintyddol sylfaenol);
- (dd) adran 71 (trefniadau ar gyfer gwasanaethau offthalmig cyffredinol);
- (e) adran 80 (trefniadau ar gyfer gwasanaethau fferyllol);
- (f) adran 81 (gwasanaethau fferyllol ychwanegol);
- (ff) adran 92 (cynlluniau peilot);
- (g) adran 102 (cynlluniau gwasanaethau fferyllol lleol);”

4.2.49. Mae hyn yn golygu nad oes dyletswydd ar gorff i weithredu yn unol â safon 19 wrth ddarparu gwasanaeth sy'n ymwneud â gofal sylfaenol. Fodd bynnag, byddai corff yn parhau i gydymffurfio pe bai'n gweithredu yn unol â'r safon wrth ddarparu gwasanaethau yn ymwneud â gwasanaeth gofal sylfaenol.

---

⁶³ 2006 p.42

Safon 20

4.2.50. Rhaid i gorff sicrhau bod unrhyw system ffôn wedi ei hawtomeiddio sydd ganddo yn darparu'r gwasanaeth awtomataidd cyfan yn Gymraeg.

4.2.51. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 37 o'r rheoliadau yn nodi:

“Yn safon 20, ystyr system ffôn “wedi ei hawtomeiddio” yw system sy'n ateb galwadau ffôn ac yn arwain personau drwy drefn benodedig gyda neges wedi ei recordio sy'n gofyn, er enghraifft, i berson bwysu bysellau gwahanol er mwyn dewis opsiynau gwahanol.”

4.2.52. Gall enghreifftiau eraill gynnwys systemau sy'n gofyn i'r galwr ddewis opsiynau drwy siarad.

A oes unrhyw eithriadau?

4.2.53. Oes, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 35 o'r rheoliadau yn nodi:

“Nid yw safonau 8 i 10 a 13 i 16 yn gymwys i alwadau a wneir i'r rhifau ffôn a ganlyn—

- (a) 999;
- (b) 112.”

4.2.54. Yn ogystal, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 38 o'r rheoliadau yn nodi:

“(1) Nid yw'r safonau yn is-baragraff (2) yn gymwys i gyfarfod rhwng y corff ac un neu ragor o bersonau i drafod asesu, diagnosio neu drin un neu ragor o unigolion a enwir ac nad yw'r un o'r unigolion hynny yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw.

(2) Y safonau y cyfeirir atynt yn is-baragraff (1) yw—

- (a) safonau 8 i 20 (galwadau ffôn);...

4.2.55. Mae'r rheoliadau hefyd yn nodi:

““ystyr “darpariaeth iechyd” (“health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd fel rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;

“ystyr “darpariaeth iechyd breifat” (“private health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd nad ydynt yn rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;”

4.2.56. Golyga hyn nad yw'r safonau a rhestrir yn is-baragraff 2 yn gymwys i gyfarfod rhwng corff a pherson arall neu bersonau eraill (e.e., bwrdd iechyd neu gyngor sir) i drafod

asesu, diagnosio neu drin unigolyn neu unigolion a enwir (e.e claf neu gleifion), a phan nad oes un o'r unigolion hynny yn bresennol.

4.2.57. Mae'r safonau yma yn parhau yn gymwys os yw o leiaf un o'r unigolion a enwir (e.e., claf neu gleifion) yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw. Gall y safonau yma hefyd fod yn gymwys os yw unigolyn nad yw wedi'i enwi (e.e., rhiant, gwarcheidwad, aelod o'r teulu) hefyd yn bresennol yn y cyfarfod. Noder, fodd bynnag, rhai eithriadau pellach isod.

4.2.58. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 39 o'r rheoliadau yn nodi:

“(1) Nid yw'r safonau yn is-baragraff (2) yn gymwys i ymgynghoriad clinigol na chynhadledd achos (gweler safonau 23 i 24 ar gyfer cleifion mewnol a safon 25 ar gyfer cynadleddau achos).

(2) Y safonau y cyfeirir atynt yn is-baragraff (1) yw—
(a) safonau 8 i 20 (galwadau ffôn);...

4.2.59. Mae'r rheoliadau yn nodi:

“‘ystyr ‘ymgyngoriad clinigol’ (‘clinical consultation’) yw rhyngweithio rhwng un neu ragor o unigolion a chorff ynghylch darpariaeth iechyd;”

‘ystyr ‘cynhadledd achos’ (‘case conference’) yw rhyngweithio a'i brif bwrpas yw trafod darpariaeth unigolyn (‘A’) sy'n ymwneud ag iechyd ac sydd rhwng—

(a) A,

(b) un neu ragor o gyrff, a

(c) un neu ragor o bersonau pan fo o leiaf un o'r personau hynny yn gyngor sir neu'n gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru;”

4.2.60. Mae hyn yn golygu nad yw'r safonau a rhestrir yn is-baragraff 2 yn gymwys i ymgynghoriad clinigol neu gynhadledd achos. Yn hytrach, mae gofyniad ar gorff i weithredu yn unol â dyletswyddau:

- o safonau 23 i 24 wrth ymwneud â chleifion mewnol, a
- o safon 25 yn achos cynhadledd achos.

4.2.61. Ymhellach at hynny, mae safonau 110–110A yn gosod gofyniad ar gorff i gyhoeddi cynllun ar gyfer pob cyfnod 5 mlynedd ynghylch y graddau mae'n gallu cynnig ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg, gan nodi camau ac amserlen ar gyfer cynyddu ei allu i gynnig ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg. Mae hefyd gofyniad ar gorff i asesu sut mae wedi cydymffurfio â'r cynllun ym mlwyddyn tri ac ar ddiwedd y cyfnod 5 mlynedd a chyhoeddi'r asesiadau hynny.

4.2.62. Mae'r gofyniad i gorff gydymffurfio â safonau eraill nad ydynt wedi'u rhestru yn is-baragraff 2 o baragraffau 38 a 39 yn parhau yn gymwys i:

- o gyfarfod rhwng y corff ac un neu ragor o bersonau i drafod asesu, diagnosio neu drin un neu ragor o unigolion a enwir ac nad yw'r un o'r unigolion hynny yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw

- ymgynghoriad clinigol
  - cynhadledd achos
- 4.2.63. Er enghraifft, byddai gofyniad ar gorff i ohebu (e.e., anfon llythyr apwyntiad) yn unol â'r safonau gohebiaeth neu i sicrhau bod dogfen (e.e., taflen wybodaeth) neu ffurflen (e.e., ffurflen cydsynio) ar gael yn Gymraeg yn unol â'r safonau dogfennau a ffurflenni wrth gyflawni'r gweithgareddau yma.

Sut gall corff wybod a yw'n ffonio unigolyn am y tro cyntaf ai peidio, ac felly, pryd i ofyn ynghylch ei ddymuniad i gael galwadau ffôn yn Gymraeg?

- 4.2.64. Yn y mwyafrif o amgylchiadau, mae'n rhaid i gorff gynnal cofnod o ddymuniadau unigolion i gael galwadau ffôn oddi wrtho yn Gymraeg yn unol â safon 19. Gall corff wirio'r cofnod hwnnw er mwyn adnabod pa un ai yw wedi ffonio'r unigolyn dan sylw ers y diwrnod gosod neu a yw'r corff yn ffonio'r unigolyn am y tro cyntaf.
- 4.2.65. Os oes cofnod yn bodoli, a bod y cofnod hwnnw wedi'i ddiweddarau ers i ddiwrnod gosod y safon ddod i rym, mae'n debygol nad yw'r corff yn ffonio'r unigolyn am y tro cyntaf a bod y corff eisoes wedi ffonio'r unigolyn hwnnw ers i'r diwrnod gosod ddod i rym.
- 4.2.66. Os nad oes cofnod yn bodoli neu os nad yw cofnod wedi'i ddiweddarau ers i ddiwrnod gosod y safon ddod i rym, mae'n debygol nad yw'r corff wedi ffonio'r unigolyn hwnnw ers i'r diwrnod gosod ddod i rym, ac felly, bod rhaid gofyn ynghylch ei ddymuniad i gael galwadau ffôn yn Gymraeg.

Beth os yw corff yn ymwybodol o ddymuniad unigolyn cyn y diwrnod gosod?

- 4.2.67. Ni ellir defnyddio gwybodaeth a gasglwyd cyn y diwrnod gosod at ddibenion y safon hon.
- 4.2.68. Mae safon 19 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff ofyn wrth unigolyn a yw'n dymuno cael galwadau ffôn oddi wrtho yn Gymraeg, o'r diwrnod gosod ymlaen. Mewn sefyllfaoedd pan fo gan gorff wybodaeth hanesyddol am ddymuniad unigolyn, rhaid canfod dymuniad yr unigolyn i gael galwadau ffôn yn Gymraeg o'r newydd.

Oes rhaid cynnal yr alwad gyntaf a wneir i unigolyn yn Gymraeg yn unol â gofynion safon 19?

- 4.2.69. Nac oes. Nid oes rhaid i gorff gynnal yr alwad gyntaf a wneir i unigolyn yn Gymraeg. Y gofyniad yw cynnal galwadau ffôn y mae'r corff yn ei gwneud i'r unigolyn yn Gymraeg ym mhob sefyllfa *ar ôl* i'r unigolyn nodi ei fod yn dymuno cael galwadau ffôn oddi wrth y corff yn Gymraeg.

Sut dylai corff gadw cofnod o ddymuniad unigolyn ynghylch a yw'n dymuno cael galwadau ffôn oddi wrth y corff yn Gymraeg, yn unol â safon 19?

- 4.2.70. Disgwylir bod gan y corff drefniadau digonol mewn lle sy'n caniatáu iddo wybod ai dyma'r tro cyntaf y mae'n ffonio'r unigolyn ac, os nad, a yw'r unigolyn hwnnw yn dymuno cael galwadau ffôn yn Gymraeg ai peidio.
- 4.2.71. Disgwylir bod y corff yn gallu defnyddio'r wybodaeth honno er mwyn gweithredu ar y safon. Er enghraifft, drwy ofyn wrth unigolyn am ei ddymuniad (os mai dyma'r tro cyntaf

iddo ffonio'r unigolyn) neu drwy gynnal yr alwad ffôn yn unol â'r dymuniad hwnnw (os oes cyswllt blaenorol wedi bod a bod y dymuniad eisoes wedi'i sefydlu).

- 4.2.72. Disgwylir bod y cofnod hwnnw ar gael i holl aelodau staff corff (neu drydydd parti sy'n gweithredu ar ran y corff) sy'n ffonio unigolion, fel bod modd iddynt ei ddefnyddio er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth.
- 4.2.73. Gall corff gadw cofnod o ddymuniad unigolyn drwy'r dulliau canlynol:
- system rheoli cysylltiadau cwsmeriaid sy'n gweithredu, ac ar gael, ar draws y corff
  - math o gronfa ddata arall sy'n gweithredu, ac ar gael, ar draws y corff
  - nodyn ar ffeil neu gofnod personol yr unigolyn y gellir ei drosglwyddo, neu
  - gronfeydd data neu systemau adrannol sy'n sicrhau bod gwybodaeth ynghylch dymuniadau unigolion yn cael ei diweddarau ac ar gael ar bob un cronfa ddata neu system ar draws y corff drwy gyfnewid gwybodaeth berthnasol.
- 4.2.74. Yn ddarostyngedig i deddfwriaeth diogelu data, gall unrhyw wybodaeth a dderbynnir gan unigolyn ynghylch ei ddymuniad i gael galwadau ffôn yn Gymraeg gael ei rhannu a'i chofnodi yn sefydliadol, er mwyn i'r corff wneud yr holl alwadau yn Gymraeg o hynny ymlaen ar bob achlysur.
- 4.2.75. Er enghraifft, os bydd unigolyn yn cadarnhau wrth adran benodol corff ei ddymuniad i dderbyn galwadau ffôn yn Gymraeg o hynny ymlaen, gall corff sicrhau, cyhyd â'i fod yn cydymffurfio â deddfwriaeth diogelu data, fod unrhyw adrannau eraill y corff yn ymwybodol o ddymuniad yr unigolyn, fel y bydd modd i'r adrannau hynny wneud y galwadau ffôn yn Gymraeg i'r unigolyn dan sylw o hynny ymlaen.

A yw deddfwriaeth diogelu data yn caniatáu i gyrff gasglu, storio a defnyddio data personol am ddymuniad iaith unigolion i dderbyn galwadau ffôn yn Gymraeg?

- 4.2.76. Ydy. Nid yw cyfraith diogelu data yn rhwystro corff rhag gallu cydymffurfio gyda gofynion safon 19.
- 4.2.77. Fodd bynnag, mae gwybodaeth am ddymuniad unigolyn i gael galwadau ffôn oddi wrth gorff yn Gymraeg yn gyfystyr â 'data personol'. Yn nhermau diogelu data, byddai casglu, storio a gwneud defnydd o'r data ynghylch dymuniad unigolyn gyfystyr â 'phrosesu' data. Bydd rhaid i bob corff felly gydymffurfio â gofynion deddfwriaeth diogelu data pryd bynnag mae'n prosesu'r data hwnnw.
- 4.2.78. O dan y GDPR, bydd rhaid i gorff sicrhau bod ei weithgareddau prosesu yn cwrdd ag o leiaf un o chwech amod Erthygl 6(1) y GDPR ar gyfer prosesu.
- 4.2.79. I gorff sy'n ddarostyngedig i safonau'r Gymraeg, mae cydymffurfiaeth â'r safonau yn ofyniad cyfreithiol. Bydd angen i'r corff felly gasglu a storio data ynghylch dymuniad unigolyn i gael galwadau ffôn yn Gymraeg er mwyn cwrdd â'r gofyniad cyfreithiol. O dan y GDPR, fe ddylai pob corff allu dibynnu ar amod c yn Erthygl 6(1) i gasglu a storio'r data hwn.⁶⁴
- 4.2.80. Ynghyd â chael amod dilys ar gyfer prosesu, bydd rhaid i bob corff hefyd ystyried os yw prosesu'r data ynghylch dymuniad unigolyn yn deg. Bydd rhaid dweud wrth unigolion

⁶⁴ 'Processing is necessary for compliance with a legal obligation to which the controller is subject.'

pam fod y corff yn casglu data ynghylch eu dymuniad, a sut mae'r data am gael ei ddefnyddio. Dylid cynnwys gwybodaeth yn cadarnhau a fydd y data yn cael ei rannu'n fewnol neu'n allanol, ac fe ddylai hyn ddigwydd ar adeg casglu'r data. Mae rheolau ychwanegol o dan y GDPR ynglŷn â pha wybodaeth sydd angen ei darparu i unigolion, yn ogystal â sut bydd eu data yn cael ei ddefnyddio.

- 4.2.81. Os yw corff yn darparu gwybodaeth ddigonol wrth gasglu'r data ynghylch dymuniad unigolyn, a dim ond yn defnyddio'r data yn unol â disgwyliadau'r unigolyn, fe ddylai casglu a storio data o'r fath gydymffurfio â deddfwriaeth diogelu data.

Oes modd rhannu data ynghylch dymuniad unigolion i gael galwadau ffôn yn Gymraeg yn fewnol rhwng gwahanol adrannau?

- 4.2.82. Oes. Cyn belled â bod data ar ddymuniad unigolyn wedi'i gasglu'n briodol, yna mae'n bosibl ei ddefnyddio i sicrhau bod yr unigolyn yn gallu cael galwadau ffôn yn Gymraeg yn unol â'i ddymuniad.
- 4.2.83. Byddai dymuniad unigolyn wedi'i gasglu'n briodol os yw corff yn ei gwneud yn glir i'r unigolyn wrth ofyn am ei ddymuniad y bydd y data hwnnw yn cael ei rannu gyda gwahanol adrannau.
- 4.2.84. Gan dybio bod y data ynghylch dymuniad unigolyn wedi ei gasglu'n briodol, bydd hi'n bosibl i'w ddefnyddio i sicrhau bod yr unigolyn yn cael galwadau yn Gymraeg yn unol â'i ddymuniad. Bydd rhaid i bob corff benderfynu a yw am ddatblygu un cofnod sefydliadol ynteu gofnodion fesul adrannau.
- 4.2.85. Mae rhannu data personol rhwng gwahanol adrannau yn ei hun yn fodd o brosesu, felly mae angen cydymffurfio â deddfwriaeth diogelu data. Mae'r safonau yn berthnasol i'r holl sefydliad, felly bydd rhai cyrff yn dewis defnyddio un dymuniad ar draws y sefydliad. Os yw'r corff yn penderfynu dilyn y trywydd yma, bydd rhaid iddo wneud hyn yn hollol glir i unigolion wrth gasglu'r data gwreiddiol.
- 4.2.86. Bydd angen i gyrff benderfynu ar eu ffyrdd hwy o weithredu wrth rannu data ynghylch dymuniad unigolyn rhwng adrannau. Ystyrir bod angen i gyrff ei gwneud hi mor rhwydd â phosibl i unigolion roi eu dymuniad, ac i'r dewis hwnnw gael ei barchu. Mae'n debygol y bydd darparu gwybodaeth glir ar brosesu i unigolion sy'n egluro sut y bydd eu data'n cael ei ddefnyddio yn elfen allweddol i sicrhau cydymffurfiaeth â'r safonau a'r ddeddfwriaeth diogelu data. Mae'r holl ddata ynghylch dymuniad unigolyn yn seiliedig yn y pen draw ar ddewis a wneir gan yr unigolyn. Os yw corff yn rhannu cofnod o ddymuniad yr unigolyn rhwng adrannau gwahanol, bydd rhaid i'r adrannau unigol hynny sicrhau eu bod yn defnyddio'r data hwnnw at y diben y cafodd ei gasglu'n y lle cyntaf, yn hytrach nag at unrhyw ddiben newydd na fyddai'r unigolyn yn ei ddisgwyl.

4.3 Cyfarfodydd a gynhelir gan gorff nad ydynt yn agored i'r cyhoedd [safonau 21–22CH]

Beth yw'r gofynion?

- 4.3.1. Mae'r safonau hyn yn ymwneud â chyfarfodydd y mae corff yn eu cynnal nad ydynt yn rhai sy'n agored i'r cyhoedd, sef:

- cyfarfodydd rhwng corff ac un person gwahoddedig arall (safon 21), a
- chyfarfodydd rhwng corff a mwy nag un person gwahoddedig (safonau 22–22CH).

Safon 21

- 4.3.2. Os yw corff yn gwahodd un person yn unig i gyfarfod, rhaid i'r corff ofyn os yw'r person yn dymuno defnyddio'r Gymraeg.
- 4.3.3. Wrth ofyn ynghylch dymuniad y person i ddefnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod, rhaid i'r corff hefyd hysbysu'r person y bydd yn cynnal y cyfarfod yn Gymraeg neu, os oes angen, yn darparu gwasanaeth cyfieithu o'r Gymraeg i'r Saesneg at y diben hwnnw.
- 4.3.4. Os bydd y corff yn gwybod â sicrwydd, wrth iddo ofyn i berson ynghylch ei ddymuniad i ddefnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod, na fydd modd iddo gynnal y cyfarfod drwy gyfrwng y Gymraeg heb gymorth gwasanaeth cyfieithu, gall y corff fanylu'n benodol i'r person mai'r cynnig yw i alluogi'r person ddefnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod drwy wasanaeth cyfieithu.
- 4.3.5. Yn yr un modd, os bydd y corff yn gwybod â sicrwydd mai trwy gynnal y cyfarfod drwy gyfrwng y Gymraeg y bydd yn galluogi'r person i ddefnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod, gall y corff nodi hynny'n benodol i'r person pan fydd yn gwneud y cynnig.
- 4.3.6. Disgwylir i gorff ganiatáu amser digonol ar ôl gofyn i allu cymryd unrhyw gamau sydd eu hangen er mwyn gallu cynnal y cyfarfod yn Gymraeg. Gall hyn gynnwys caniatáu amser digonol:
- i adnabod staff sydd â'r sgiliau Cymraeg perthnasol i gynnal y cyfarfod dan sylw yn Gymraeg, ac i sicrhau eu bod ar gael, neu os nad yw hynny'n bosibl,
  - i drefnu bod cyfieithydd ar y pryd neu gyfieithydd olynol ac offer cyfieithu ar gael.
- 4.3.7. Os yw'r person yn hysbysu'r corff (mewn ymateb i'r cynnig a wnaeth neu fel arall) ei fod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod, rhaid i'r corff gynnal y cyfarfod yn Gymraeg neu, os oes angen, drefnu:
- bod gwasanaeth cyfieithu ar y pryd o'r Gymraeg i'r Saesneg ar gael yn y cyfarfod, neu
  - fod gwasanaeth cyfieithu olynol o'r Gymraeg i'r Saesneg ar gael yn y cyfarfod.
- 4.3.8. Os yw corff yn gallu cynnal y cyfarfod drwy gyfrwng y Gymraeg heb gymorth gwasanaeth cyfieithu ni fyddai rhaid i'r corff drefnu bod gwasanaeth cyfieithu o'r Gymraeg i'r Saesneg ar gael yn y cyfarfod er mwyn cydymffurfio â gofynion y safonau.

Safon 22

- 4.3.9. Os yw corff yn gwahodd mwy nag un person i gyfarfod, rhaid i'r corff ofyn i bob person a yw'n dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod.
- 4.3.10. Disgwylir i gorff ganiatáu amser digonol ar ôl gofyn i bob person am eu dymuniad i allu cymryd unrhyw gamau sydd eu hangen er mwyn gallu caniatáu i'r personau hynny ddefnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod.

Safonau 22A–22CH

- 4.3.11. Os yw corff wedi gwahodd mwy nag un person i gyfarfod, rhaid iddo ystyried a chyfrifo beth yw canran y gwahoddedigion sydd wedi hysbysu'r corff (mewn ymateb i'r cynnig a

wnaeth yn unol â safon 22 neu fel arall) eu bod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod.

- 4.3.12. Ni ddylai corff ystyried na chynnwys dymuniadau staff y corff ei hun wrth gyfrifo'r ganran dan sylw. Gofyniad y safonau hyn yw i gyfrifo canran dymuniadau'r gwahoddedigion allanol yn unig, ac i ddarparu'r gwasanaeth yn Gymraeg ai peidio yn ddibynnol ar y ganran honno.
- 4.3.13. Os yw corff wedi gwahodd mwy nag un person sy'n cynrychioli'r un sefydliad i gyfarfod, dylai ystyried pob un ohonynt yn 'berson' unigol wrth gyfrifo'r ganran dan sylw. Hynny yw, ni ddylid ystyried mwy nag un cynrychiolydd o'r un sefydliad fel un 'person' at ddibenion y safonau hyn.
- 4.3.14. Mewn perthynas â safonau 22A–22C, os yw o leiaf canran y gwahoddedigion a nodir yn y safon⁶⁵ (ond llai na 100% ohonynt) wedi hysbysu'r corff eu bod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod, rhaid i'r corff drefnu:
- o bod gwasanaeth cyfieithu ar y pryd o'r Gymraeg i'r Saesneg ar gael yn y cyfarfod, neu
  - o wasanaeth cyfieithu olynol o'r Gymraeg i'r Saesneg ar gael yn y cyfarfod.
- 4.3.15. Mewn perthynas â safon 22CH, os yw 100% o'r gwahoddedigion wedi hysbysu'r corff eu bod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod, rhaid i'r corff gynnal y cyfarfod yn Gymraeg, neu os oes angen, drefnu:
- o bod gwasanaeth cyfieithu ar y pryd o'r Gymraeg i'r Saesneg ar gael yn y cyfarfod, neu
  - o fod gwasanaeth cyfieithu olynol o'r Gymraeg i'r Saesneg ar gael yn y cyfarfod.
- 4.3.16. Os yw corff yn gallu cynnal y cyfarfod drwy gyfrwng y Gymraeg, ni fyddai rhaid i'r corff drefnu bod gwasanaeth cyfieithu o'r Gymraeg i'r Saesneg ar gael yn y cyfarfod er mwyn cydymffurfio â gofynion y safon.

Pa gyfarfodydd sy'n gymwys i'r safonau hyn?

- 4.3.17. Mae'r safonau hyn yn gymwys i gyfarfodydd:
- o nad ydynt yn agored i'r cyhoedd,
  - o mewn unrhyw le, ar unrhyw leoliad neu safle, ac
  - o sydd yn cael eu cynnal gan y corff.
- 4.3.18. Nid yw'r safonau hyn yn gymwys os yw'r cyfarfod:
- o yn agored i'r cyhoedd, neu
  - o os nad yw'r corff yn gyfrifol am gynnal y cyfarfod.
- 4.3.19. Mae'r safonau hyn yn ymwneud â chyfarfodydd gyda pherson(au) 'gwahoddedig' yn unig. Mae hyn yn golygu bod y safonau hyn yn berthnasol i'r graddau bod y cyfarfod yn un lle mai'r corff ei hun sydd wedi gwahodd person(au) penodol iddo ac ei fod ond yn agored i'r person neu'r personau penodol hynny fynd iddo. Er enghraifft, gall y safonau yma fod yn gymwys pan fo'r corff yn gwahodd person neu bersonau o gorff arall i

⁶⁵ 10% o'r gwahoddedigion ar gyfer safon 22A, 20% ar gyfer safon 22B a 30% ar gyfer safon 22C.

gyfarfod i drafod agwedd ar waith y corff, neu i gyfweiliad ar gyfer cais am grant neu fel rhan o asesiad ar gyfer tendr.

- 4.3.20. Dylid cyfeirio at safonau 26–30 am ddarpariaeth ar gyfer cyfarfodydd sy'n agored i'r cyhoedd.
- 4.3.21. Nid yw'r safonau hyn yn gyfyngedig i gyfarfodydd a gynhelir yn adeiladau'r corff yn unig. Er enghraifft, os yw corff wedi gwahodd person i gyfarfod a bod y cyfarfod yn cael ei gynnal yng nghartref y person hwnnw neu swyddfa corff arall, byddai'r safon yn parhau i fod yn gymwys.

A oes unrhyw eithriadau?

- 4.3.22. Oes, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 38 o'r rheoliadau yn nodi:

“(1) Nid yw'r safonau yn is-baragraff (2) yn gymwys i gyfarfod rhwng y corff ac un neu ragor o bersonau i drafod asesu, diagnosio neu drin un neu ragor o unigolion a enwir ac nad yw'r un o'r unigolion hynny yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw.

(2) Y safonau y cyfeirir atynt yn is-baragraff (1) yw—
(b) safonau 21 i 22CH (cyfarfodydd);...”

- 4.3.23. Mae'r rheoliadau hefyd yn nodi:

“‘ystyr ‘darpariaeth iechyd’ (‘health provision’) yw darparu gwasanaethau iechyd fel rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;

‘ystyr ‘darpariaeth iechyd breifat’ (‘private health provision’) yw darparu gwasanaethau iechyd nad ydynt yn rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;”

- 4.3.24. Golyga hyn nad yw'r safonau a rhestrir yn is-baragraff 2 yn gymwys i gyfarfod rhwng corff a pherson arall neu bersonau eraill (e.e., bwrdd iechyd neu gyngor sir) i drafod asesu, diagnosio neu drin unigolyn neu unigolion a enwir (e.e. claf neu gleifion), a phan nad yw'r un o'r unigolion hynny yn bresennol.
- 4.3.25. Mae'r safonau yma yn parhau yn gymwys os yw o leiaf un o'r unigolion a enwir (e.e., claf neu gleifion) yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw. Gall y safonau yma hefyd fod yn gymwys os yw unigolyn nad yw wedi'i enwi (e.e., rhiant, gwarcheidwad, aelod o'r teulu) hefyd yn bresennol yn y cyfarfod. Noder, fodd bynnag, rhai eithriadau pellach isod.
- 4.3.26. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 39 o'r rheoliadau yn nodi:

“(1) Nid yw’r safonau yn is-baragraff (2) yn gymwys i ymgynghoriad clinigol na chynhadledd achos (gweler safonau 23 i 24 ar gyfer cleifion mewnol a safon 25 ar gyfer cynadleddau achos).

(2) Y safonau y cyfeirir atynt yn is-baragraff (1) yw—

(b) safonau 21 i 22CH (cyfarfodydd);...”

4.3.27. Mae’r rheoliadau yn nodi:

“‘ystyr ‘ymgynghoriad clinigol’ (‘clinical consultation’) yw rhyngweithio rhwng un neu ragor o unigolion a chorff ynghylch darpariaeth iechyd;”

“ystyr ‘cynhadledd achos’ (‘case conference’) yw rhyngweithio a’i brif bwrpas yw trafod darpariaeth unigolyn (‘A’) sy’n ymwneud ag iechyd ac sydd rhwng—

(a) A,

(b) un neu ragor o gyrff, a

(c) un neu ragor o bersonau pan fo o leiaf un o’r personau hynny yn gyngor sir neu’n gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru;”

4.3.28. Mae hyn yn golygu nad yw’r safonau a rhestrir yn is-baragraff 2 yn gymwys i ymgynghoriad clinigol neu gynhadledd achos. Yn hytrach, mae dyletswydd ar gorff i weithredu yn unol â gofynion:

- o safonau 23 i 24 wrth ymwneud â chleifion mewnol, a
- o safon 25 yn achos cynhadledd achos.

4.3.29. Ymhellach at hynny, mae safonau 110–110A yn gosod gofyniad ar gorff i gyhoeddi cynllun ar gyfer pob cyfnod 5 mlynedd ynghylch y graddau mae’n gallu cynnig ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg, gan nodi camau ac amserlen ar gyfer cynyddu ei allu i gynnig ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg. Mae hefyd gofyniad ar gorff i asesu sut mae wedi cydymffurfio â’r cynllun ym mlwyddyn tri ac ar ddiwedd y cyfnod 5 mlynedd a chyhoeddi’r asesiadau hynny.

4.3.30. Mae’r gofyniad i gorff gydymffurfio â safonau eraill nad ydynt wedi’u rhestru yn is-baragraff 2 o baragraffau 38 a 39 yn parhau yn gymwys i:

- o gyfarfod rhwng y corff ac un neu ragor o bersonau i drafod asesu, diagnosio neu drin un neu ragor o unigolion a enwir ac nad yw’r un o’r unigolion hynny yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw
- o ymgynghoriad clinigol
- o cynhadledd achos

4.3.31. Er enghraifft, byddai dyletswydd ar gorff i ohebu (e.e., anfon llythyr apwyntiad) yn unol â’r safonau gohebiaeth neu i sicrhau bod dogfen (e.e., taflen wybodaeth) neu ffurflen (e.e., ffurflen cydsynio) ar gael yn Gymraeg yn unol â’r safonau dogfennau a ffurflenni wrth gyflawni’r gweithgareddau yma.

A yw'r safonau hyn yn berthnasol i gyfarfodydd mewnol sydd ond yn cael eu cynnal rhwng staff y corff?

- 4.3.32. Nac ydyn. Os yw cyfarfod yn cael ei gynnal rhwng staff y corff yn unig, ni fyddai'r safonau hyn yn berthnasol i'r cyfarfod hwnnw.
- 4.3.33. Fodd bynnag, os yw corff wedi gwahodd 'person' arall i'r cyfarfod hefyd (e.e., staff sefydliad arall), byddai'r safonau hyn yn berthnasol i'r cyfarfod hwnnw fel arfer.
- 4.3.34. Mae'r safonau gweithredu yn cyfeirio at fathau penodol o gyfarfodydd mewnol sydd angen eu cynnal yn Gymraeg.⁶⁶

4.4 Safonau ynghylch cleifion mewnol [safonau 23–24]

Beth yw'r gofynion?

- 4.4.1. Mae'r safonau hyn yn ymwneud â chanfod dymuniad claf mewnol i gyfathrebu gyda chorff yn Gymraeg yn ystod ei dderbyniad fel claf mewnol, a rhoi gwybod i staff sydd yn debygol o gyfathrebu gyda'r claf mewnol am y dymuniad hwnnw.

Safon 23

- 4.4.2. Rhaid i gorff ofyn i glaf mewnol ar ddiwrnod cyntaf ei dderbyniad fel claf mewnol os yw'n dymuno defnyddio'r Gymraeg i gyfathrebu gyda'r corff yn ystod y derbyniad hwnnw.
- 4.4.3. Gall corff 'ofyn' i glaf mewnol ynghylch ei ddymuniad i gyfathrebu gyda'r corff yn Gymraeg drwy ofyn ar lafar wrth i'r claf gael ei dderbyn i'r ward neu ysbyty, neu drwy gynnwys cwestiwn neu gwestiynau penodol ar ffurflen sydd angen i'r claf mewnol ei chwblhau ar ddiwrnod cyntaf ei dderbyniad, er enghraifft.
- 4.4.4. Dylid nodi y gall dymuniad claf mewnol i ddefnyddio'r Gymraeg amrywio o un sefyllfa i'r llall. Er enghraifft, gall claf mewnol ddymuno cyfathrebu gyda'r corff ar lafar yn Gymraeg, ond yn Saesneg wrth gyfathrebu'n ysgrifenedig (e.e., wrth gwblhau ffurflen), neu i'r gwrthwyneb. Ni ddylai corff felly gymryd yn ganiataol bod dymuniad claf mewnol yr un fath ar gyfer pob dull o gyfathrebu gyda'r corff, a ni ddylai corff gymryd yn ganiataol nad yw claf mewnol yn dymuno defnyddio'r Gymraeg i gyfathrebu gyda'r corff os yw'n cwblhau ffurflen neu yn cychwyn sgwrs yn Saesneg, er enghraifft.
- 4.4.5. Ymhellach at hynny, ni ddylai claf mewnol orfod datgan wrth corff ynghylch ei ddymuniad i ddefnyddio'r Gymraeg gyda'r corff yn ystod ei dderbyniad fel claf mewnol. Rhaid i gorff ofyn yn rhagweithiol felly ynghylch dymuniad claf mewnol i ddefnyddio'r Gymraeg gyda'r corff yn ystod ei dderbyniad fel claf mewnol.
- 4.4.6. Disgwylir i gorff ofyn ynghylch dymuniad claf mewnol i ddefnyddio'r Gymraeg gyda'r corff ar y cyfle cyntaf posib ar y diwrnod cyntaf y mae'n cael ei dderbyn fel claf mewnol.

Safon 23A

- 4.4.7. Os yw'r claf mewnol yn eich hysbysu (mewn ymateb i'r cynnig a wnaed yn unol â safon 23 neu fel arall) ei fod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg i gyfathrebu gyda'r corff yn ystod

⁶⁶ Gweler Adran 6 y cod ymarfer hwn

derbyniad fel claf mewnol rhaid i gorff rhoi gwybod i staff sydd yn debygol o gyfathrebu gyda'r claf mewnol hwnnw am ei ddymuniad i gyfathrebu gyda'r corff yn Gymraeg yn ystod y derbyniad hwnnw.

- 4.4.8. Gall corff 'rhoi gwybod' i staff sy'n debygol o gyfathrebu gyda chlaf mewnol ynghylch ei ddymuniad i ddefnyddio'r Gymraeg drwy:
- gynnwys nodyn i'r perwyl hwnnw ar frig ffeil neu nodiadau meddygol y claf
  - gofnodi gwybodaeth i'r perwyl hwnnw ar unrhyw systemau TG y mae staff yn eu defnyddio
  - gynnwys gwybodaeth i'r perwyl hwnnw mewn lle amlwg wrth ymyl gwely y claf (e.e drwy osod maged / bathodyn laith Gwaith uwchben neu ar waelod gwely claf mewnol)
  - egluro ar lafar wrth staff (e.e., yn ystod cyfarfod trosglwyddo ar ddechrau / diwedd shift)
- 4.4.9. Gall corff hefyd benderfynu gweithredu mwy nag un o'r uchod er mwyn sicrhau bod gwybodaeth ynghylch dymuniad claf mewnol i ddefnyddio'r Gymraeg yn ystod ei dderbyniad fel claf mewnol ar gael i staff. Dylai corff sicrhau fod gwybodaeth ynghylch dymuniad claf mewnol i ddefnyddio'r Gymraeg ar gael yn hwylus i staff sy'n debygol o gyfathrebu â'r claf mewnol hwnnw.
- 4.4.10. Disgwylir i gorff weithredu ar y wybodaeth yna er mwyn adnabod a chynyddu cyfleoedd i gleifion mewnol a staff sy'n medru'r Gymraeg i ryngweithio gyda'i gilydd drwy gyfrwng y Gymraeg. Er enghraifft, gall corff fynd ati i baru staff sydd yn medru'r Gymraeg gyda chleifion mewnol sydd yn dymuno defnyddio'r Gymraeg, a darparu adnoddau priodol (e.e os oes gan y claf mewnol broblemau lleferydd) er mwyn eu galluogi i ddefnyddio'r Gymraeg wrth gyfathrebu â'r corff. Gall y corff hefyd ddefnyddio adnoddau laith Gwaith⁶⁷ (e.e., bathodynau, cortynnau gwddf) er mwyn i staff a chleifion mewnol sy'n medru'r Gymraeg adnabod ei gilydd.

Safon 24

- 4.4.11. Rhaid i gorff llunio polisi ar sut i gadarnhau a yw claf mewnol yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn ystod ei dderbyniad fel claf mewnol pan na all y claf mewnol hwnnw hysbysu'r corff ei fod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg i gyfathrebu gyda'r corff yn ystod derbyniad fel claf mewnol. Rhaid i gorff hefyd gyhoeddi'r polisi hwnnw.
- 4.4.12. Nid oes o reidrwydd rhaid i gorff llunio a chyhoeddi polisi ar wahân er mwyn cydymffurfio gyda'r safon. Gall corff felly addasu polisi sydd eisoes yn bodoli er mwyn cynnwys gwybodaeth ynghylch sut i gadarnhau dymuniad claf mewnol i ddefnyddio'r Gymraeg gyda'r corff os na all hysbysu'r corff.
- 4.4.13. Gall fod rhesymau amrywiol pam nad yw claf mewnol yn gallu hysbysu corff ei fod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg i gyfathrebu gyda'r corff. Er enghraifft, gall claf mewnol fod yn anymwybodol, yn fyddar ac / neu yn fud, heb ddatblygu neu wedi colli lleferydd, yn dioddef o salwch, salwch meddwl neu anabledd sydd yn effeithio ar ei leferydd neu ei ddealltwriaeth. Gall oed y claf mewnol hefyd fod yn ffactor.

---

⁶⁷ Cynllun Iaith Gwaith

<https://www.comisiynyddygyymraeg.cymru/eich-hawliau/iaith-gwaith>

- 4.4.14. Disgwylir i gorff sicrhau bod y polisi sicrhau nad yw claf mewnol sy'n dymuno ddefnyddio'r Gymraeg i gyfathrebu gyda'r corff yn ystod derbyniad fel claf mewnol, ond nad yw'n gallu hysbysu corff o'r dymuniad hwnnw, o dan unrhyw anfantais.

Beth yw ystyr y termau 'claf mewnol' a 'derbyniad fel claf mewnol'?

- 4.4.15. Mae'r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “claf mewnol” (“in-patient”) yw unigolyn sy'n cael ei dderbyn i'r ysbyty am o leiaf un noson;”

“mae “derbyniad fel claf mewnol” (“in-patient admission”) yn dechrau ar y diwrnod y mae'r claf mewnol yn cael ei dderbyn i'r ysbyty ac yn dod i ben ar y diwrnod y mae'r claf mewnol yn peidio â bod yn yr ysbyty;”

- 4.4.16. Ymhellach at hynny, mae'r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “ysbyty” (“hospital”) yw—

(a) unrhyw sefydliad ar gyfer derbyn a thrin personau sy'n dioddef o salwch,

(b) unrhyw gartref mamolaeth, a

(c) unrhyw sefydliad ar gyfer derbyn a thrin personau sy'n ymadfer neu bersonau y mae angen adsefydlu meddygol arnynt,

ac mae'n cynnwys clinigau, fferyllfeydd ac adrannau cleifion allanol a gynhelir mewn cysylltiad ag unrhyw gartref neu sefydliad o'r fath”

4.5 Safonau ynghylch cynadleddau achos [safon 25]

Beth yw'r gofynion?

- 4.5.1. Mae'r safon yn ymwneud â chynadleddau achos a gynhelir 5 neu ragor o ddiwrnodau gwaith ar ôl i wahoddiad gael ei anfon.
- 4.5.2. Os yw corff yn gwahodd unigolyn i gynhadledd achos sydd i'w gynnal 5 neu ragor o ddiwrnodau gwaith ar ôl anfon gwahoddiad rhaid i'r corff ofyn os yw'r unigolyn yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y gynhadledd achos.
- 4.5.3. Wrth ofyn ynghylch dymuniad yr unigolyn i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gynhadledd achos, rhaid i'r corff hefyd hysbysu'r unigolyn y bydd yn cynnal y gynhadledd achos yn Gymraeg neu, os oes angen, yn darparu gwasanaeth cyfieithu o'r Gymraeg i'r Saesneg, ac o'r Saesneg i'r Gymraeg at y diben hwnnw.
- 4.5.4. Os bydd y corff yn gwybod â sicrwydd, wrth iddo ofyn i unigolyn ynghylch ei ddymuniad i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gynhadledd achos, na fydd modd iddo gynnal y gynhadledd drwy gyfrwng y Gymraeg heb gymorth gwasanaeth cyfieithu, gall y corff fanylu'n benodol

i'r unigolyn mai'r cynnig yw i alluogi iddo ddefnyddio'r Gymraeg yn y gynhadledd drwy wasanaeth cyfieithu ar y pryd, neu wasanaeth cyfieithu olynol.

- 4.5.5. Yn yr un modd, os bydd y corff yn gwybod â sicrwydd mai trwy gynnal y gynhadledd achos yn Gymraeg y bydd yn galluogi'r unigolyn i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gynhadledd, gall y corff nodi hynny'n benodol i'r unigolyn pan fydd yn gwneud y cynnig.
- 4.5.6. Os yw'r unigolyn yn hysbysu'r corff (mewn ymateb i'r cynnig a wnaed neu fel arall) ei fod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y gynhadledd achos, rhaid i'r corff gynnal y gynhadledd yn Gymraeg neu, os oes angen, drefnu:
- bod gwasanaeth cyfieithu ar y pryd o'r Gymraeg i'r Saesneg, ac o'r Saesneg i'r Gymraeg ar gael yn y gynhadledd, neu
  - fod gwasanaeth cyfieithu olynol o'r Gymraeg i'r Saesneg, ac o'r Saesneg i'r Gymraeg ar gael yn y gynhadledd.
- 4.5.7. Os yw corff yn gallu cynnal y gynhadledd achos drwy gyfrwng y Gymraeg heb gymorth gwasanaeth cyfieithu ni fyddai rhaid i'r corff drefnu bod gwasanaeth cyfieithu o'r Gymraeg i'r Saesneg, ac o'r Saesneg i'r Gymraeg ar gael yn y gynhadledd er mwyn cydymffurfio â gofynion y safon.

Beth yw ystyr y term 'cynhadledd achos'?

- 4.5.8. Mae'r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “cynhadledd achos” (“case conference”) yw rhyngweithio a'i brif bwrpas yw trafod darpariaeth unigolyn (“A”) sy'n ymwneud ag iechyd ac sydd rhwng—

- (a) A,
- (b) un neu ragor o gyrff, a
- (c) un neu ragor o bersonau pan fo o leiaf un o'r personau hynny yn gyngor sir neu'n gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru;”

- 4.5.9. Ymhellach at hynny, mae'r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “darpariaeth sy'n ymwneud ag iechyd” (“health related provision”) yw darparu gwasanaethau i unigolyn a all gael effaith ar iechyd yr unigolyn hwnnw ond nad ydynt yn ddarpariaeth iechyd nac yn ddarpariaeth iechyd breifat;”

“ystyr “darpariaeth iechyd” (“health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd fel rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;”

“ystyr “darpariaeth iechyd breifat” (“private health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd nad ydynt yn rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;”

- 4.5.10. Mae hyn yn golygu bod y safon yma ond yn gymwys i gynadleddau achos pan fo'r unigolyn ei hun yn bresennol yn y gynhadledd achos. Gall enghraifft gynnwys

cynhadledd achos er mwyn trafod sut y gellir cefnogi unigolyn i symud yn ôl gartref yn dilyn triniaeth.

- 4.5.11. I'r gwrthwyneb, ni fyddai'r safon yn gymwys pan mai dim ond gweithwyr proffesiynol sydd yn bresennol yn y gynhadledd. Gall hyn gynnwys pan fo gweithwyr proffesiynol yn unig yn cynnal cynhadledd achos er mwyn trafod triniaeth ar gyfer yr unigolyn ond nad yw'r unigolyn ei hun yn bresennol.

Beth yw ystyr 'diwrnod gwaith' yng nghyd-destun y safon yma?

- 4.5.12. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 40 o'r rheoliadau yn nodi:

“Yn safon 25—

- (a) ystyr “diwrnod gwaith” yw unrhyw ddiwrnod ac eithrio dydd Sadwrn, dydd Sul neu ddiwrnod sy'n wyl banc o fewn ystyr adran 1 o Ddeddf Bancio a Thrafodion Ariannol 1971 neu sy'n wyl gyhoeddus arall;
- (b) nid yw “diwrnod gwaith” yn cynnwys y diwrnod yr anfonwyd y gwahoddiad.”

- 4.5.13. Mae Adran 1, Deddf Bancio a Thrafodion Ariannol 1971⁶⁸ yn nodi:

---

⁶⁸ <https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/1971/80/section/1>

- “(1) Subject to subsection (2) below, the days specified in Schedule 1 to this Act shall be bank holidays in England and Wales, in Scotland and in Northern Ireland as indicated in the Schedule.
- (2) If it appears to Her Majesty that, in the special circumstances of any year, it is inexpedient that a day specified in Schedule 1 to this Act should be a bank holiday, Her Majesty may by proclamation declare that that day shall not in that year be a bank holiday and appoint another day in place of it; and the day appointed by the proclamation shall, in that year, be a bank holiday under this Act instead of the day specified in Schedule 1.
- (3) Her Majesty may from time to time by proclamation appoint a special day to be, either throughout the United Kingdom or in any place or locality in the United Kingdom, a bank holiday under this Act.
- (4) No person shall be compellable to make any payment or to do any act on a bank holiday under this Act which he would not be compellable to make or do on Christmas Day or Good Friday; and where a person would, apart from this subsection, be compellable to make any payment or to do any act on a bank holiday under this Act, his obligation to make the payment or to do the act shall be deemed to be complied with if he makes or does it on the next following day on which he is compellable to make or do it...”

4.5.14. Ymhellach at hynny, mae Atodlen 1 o Deddf Bancio a Thrafodion Ariannol 1971⁶⁹ yn nodi:

- “(1) The following are to be bank holidays in England and Wales:—
- Easter Monday.
- The last Monday in May.
- The last Monday in August.
- 26th December, if it be not a Sunday.
- 27th December in a year in which 25th or 26th December is a Sunday...”

---

⁶⁹ <https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/1971/80/schedule/1>

4.6 Cyfarfodydd a drefnir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd [safonau 26–30]

Beth yw'r gofynion?

- 4.6.1. Mae'r safonau hyn yn ymwneud â chyfarfodydd y mae corff yn eu trefnu sy'n agored i'r cyhoedd yn gyffredinol. Mae safonau 26–29 hefyd ond yn gymwys i gyfarfodydd lle caniateir cyfranogiad gan y cyhoedd.

Safon 26

- 4.6.2. Os yw corff yn trefnu cyfarfod sy'n agored i'r cyhoedd ac y caniateir cyfranogiad y cyhoedd ynddo, rhaid i'r corff ddatgan bod croeso i unrhyw un sy'n bresennol ddefnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod. Rhaid i gorff ddatgan hynny ar unrhyw wahoddiad i'r cyfarfod ac unrhyw ddeunydd sy'n hysbysebu'r cyfarfod. Gall hynny gynnwys hysbysiadau, ffurflenni, dogfennau, gohebiaeth neu unrhyw ddeunydd arall sy'n hysbysebu'r cyfarfod.
- 4.6.3. Yn ogystal â datgan bod croeso iddynt ddefnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod, gall y datganiad gynnwys manylion o'r ddarpariaeth sydd ar gael yn y cyfarfod i ddefnyddio'r Gymraeg (e.e., gwasanaeth cyfieithu neu fod y cyfarfod yn cael ei gynnal yn Gymraeg heb wasanaeth cyfieithu).
- 4.6.4. Mae'r gofyniad yn berthnasol i gyfarfodydd a drefnir gan gorff sy'n agored i'r cyhoedd ac y caniateir cyfranogiad y cyhoedd ynddo. Disgwylir i gorff hysbysu personau yn rhagweithiol fod croeso iddynt ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyfarfodydd, er mwyn ennyn hyder personau i ddefnyddio'r iaith.

Safon 27

- 4.6.5. Os yw corff yn anfon gwahoddiadau i gyfarfod y mae'n ei drefnu sy'n agored i'r cyhoedd ac y caniateir cyfranogiad y cyhoedd ynddo, rhaid iddo anfon y gwahoddiadau yn Gymraeg.
- 4.6.6. Mae'r term 'gwahoddiadau' yng nghyswllt y safon hon yn cynnwys unrhyw wahoddiadau sy'n cael eu hanfon:
- sy'n gwahodd y cyhoedd i'r cyfarfod, neu
  - sy'n gwahodd person(au) i siarad yn y cyfarfod.

Safon 28

- 4.6.7. Os yw corff yn gwahodd personau i siarad mewn cyfarfod y mae'n ei drefnu sy'n agored i'r cyhoedd ac y caniateir cyfranogiad y cyhoedd ynddo, rhaid i'r corff ofyn i bob person a wahoddir a yw'n dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod.
- 4.6.8. Os yw o leiaf un o'r personau hynny yn hysbysu'r corff ei fod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod, rhaid i'r corff ddarparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd neu wasanaeth cyfieithu olynol o'r Gymraeg i'r Saesneg yn y cyfarfod (os nad yw'r cyfarfod yn cael ei gynnal yn Gymraeg heb wasanaeth cyfieithu).
- 4.6.9. Os yw cyfarfod yn cael ei gynnal yn Gymraeg heb wasanaeth cyfieithu, megis cyfarfod lle mae corff yn gwybod y bydd yr holl fynychwyr yn deall y Gymraeg, nid oes rhaid i'r corff ddarparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd neu wasanaeth cyfieithu olynol o'r Gymraeg i'r Saesneg er mwyn cydymffurfio â gofynion y safon.

- 4.6.10. Mae'r gofyniad i ddarparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd neu wasanaeth cyfieithu olynol yn unol â gofynion y safon hon yn ddyletswydd ar wahân i'r gofyniad i wneud hynny'n unol â safon 29 . Mae'r ddyletswydd i ddarparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd yn unol â gofynion safon 29 yn parhau os nad oes person a wahoddir i siarad yn y cyfarfod wedi hysbysu'r corff ei fod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn unol â gofynion safon 28.
- 4.6.11. Nid yw safon 28 yn ymwneud â dymuniadau personau sydd wedi'u gwahodd yn gyffredinol i'r cyfarfod. Yn hytrach, mae'n ymwneud â dymuniad personau sy'n cael eu gwahodd i siarad yn y cyfarfod yn unig. Gall y math hynny o bersonau gynnwys:
- siaradwyr gwadd o sefydliadau allanol
  - cynrychiolwyr o sefydliadau allanol
  - personau sy'n gwneud cyflwyniad yn ystod y cyfarfod i'r gynulleidfa, neu
  - aelodau'r cyhoedd y caniateir iddynt gyfrannu ar lafar yn y cyfarfod.

Safon 29

- 4.6.12. Os yw corff yn trefnu cyfarfod sy'n agored i'r cyhoedd ac y caniateir cyfranogiad y cyhoedd ynddo, rhaid iddo ddarparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd o'r Gymraeg i'r Saesneg ar gyfer y cyfarfod hwnnw. Heblaw bod hysbysiad cydymffurfio corff yn nodi fel arall, nid yw'r ddyletswydd i ddarparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd o'r Gymraeg i'r Saesneg yn unol â'r safon hon yn ddibynnol ar a yw'r personau a wahoddir i siarad wedi hysbysu'r corff eu bod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod dan sylw ai peidio.
- 4.6.13. Rhaid i gorff hysbysu'r rheiny sy'n bresennol yn y cyfarfod ar lafar, yn Gymraeg:
- bod croeso iddynt ddefnyddio'r Gymraeg, a
  - bod gwasanaeth cyfieithu ar y pryd (o'r Gymraeg i'r Saesneg) ar gael.
- 4.6.14. Er mwyn hysbysu bod croeso i'r rhai sy'n bresennol ddefnyddio'r Gymraeg, gall corff ddewis wneud hynny drwy hysbysu:
- bod modd i'r rhai sy'n bresennol gyfrannu i'r cyfarfod yn Gymraeg
  - bod y corff yn annog cyfraniadau yn Gymraeg, a
  - bod modd ymateb yn Gymraeg i sylwadau a chwestiynau a gaiff eu gwneud yn Saesneg yn ogystal ag i'r rhai a wneir yn Gymraeg.
- 4.6.15. Fel arfer, cadeirydd y cyfarfod neu'r sawl sy'n arwain neu'n hwyluso'r cyfarfod fyddai'n gwneud yr hysbysiad hwn.
- 4.6.16. Disgwylir i gorff wneud yr hysbysiad hwnnw ar ddechrau'r cyfarfod, fel bod y personau sy'n bresennol yn ymwybodol o'r ddarpariaeth sydd ar gael mor fuan â phosibl.
- 4.6.17. Gall corff hefyd ail adrodd yr hysbysiad hwn yn ystod y cyfarfod er mwyn atgoffa'r sawl sy'n bresennol bod modd cyfrannu yn Gymraeg yn y cyfarfod. Gall corff benderfynu gwneud hynny i droi iaith y cyfarfod yn ôl i'r Gymraeg os bydd yr iaith yn dueddol o aros yn Saesneg yn dilyn cyfraniad neu gwestiwn yn Saesneg. Gellid hefyd gwneud hynny er mwyn atgoffa mynychwyr eto fod modd cyfrannu'n Gymraeg cyn sesiwn holi ac ateb.

Safon 30

- 4.6.18. Os yw corff yn llunio ac yn arddangos unrhyw ddeunydd ysgrifenedig mewn cyfarfod y mae'n ei drefnu sy'n agored i'r cyhoedd, rhaid iddo sicrhau bod y deunydd yn cael ei arddangos yn Gymraeg. Rhaid i gorff hefyd beidio â thrin unrhyw destun Cymraeg yn llai ffafriol na'r testun Saesneg.

- 4.6.19. Mae'r term '[p]eidio â thrin unrhyw destun Cymraeg yn llai ffafriol na'r testun Saesneg' yng nghyswllt y safon hon yn cynnwys, ymysg materion eraill, peidio â thrin y testun Cymraeg yn llai ffafriol na'r testun Saesneg o ran:
- golwg y testun (er enghraifft mewn perthynas â lliw neu ffont unrhyw destun)
  - maint y testun
  - lleoliad ac amlygrwydd y testun mewn unrhyw fan cyhoeddus
  - pryd a sut y caiff y testun ei gyhoeddi, ei ddarparu neu ei arddangos
  - fformat cyhoeddi unrhyw destun
  - trefn iaith y testun
  - safon ac ansawdd y testun
  - eglurder a chywirdeb y testun (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), a
  - chynnwys y testun (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir).
- 4.6.20. Gall y safon hon fod yn berthnasol i ddeunydd fel sleidiau cyflwyniadau, hysbysfyrddau, baneri a phosteri a gaiff eu harddangos yn y cyfarfod. Gall 'arddangos' yn y cyswllt hwn gynnwys deunydd a arddangosir ar *unrhyw ffurf*, gan gynnwys ar bapur, ar wal, ar sgrin neu ar gyfarpar electronig arall.
- 4.6.21. Mae safon 30 yn gymwys i gyfarfodydd y mae corff yn eu trefnu sy'n agored i'r cyhoedd yn gyffredinol eu mynychu. Gall hynny gynnwys cyfarfodydd sy'n agored i'r cyhoedd fynychu i arsylwi yn unig yn ogystal a'r rhai lle mae modd iddynt gyfrannu.

Pa fath o gyfarfodydd sy'n berthnasol i'r safonau hyn o'u cymharu â safonau ar gyfer cyfarfodydd eraill?

- 4.6.22. Mae'r safonau hyn yn gymwys i gyfarfodydd y mae corff yn eu trefnu sy'n agored i'r cyhoedd yn gyffredinol eu mynychu. Mae safonau 26–29 hefyd ond yn gymwys i gyfarfodydd lle caniateir cyfranogiad y cyhoedd ynddo.
- 4.6.23. Gall hyn gynnwys cyfarfodydd lle mae gwahoddiad cyffredinol yn cael ei wneud i'r cyhoedd eu mynychu a chyfrannu. Gall enghraifft o gyfarfod o'r fath gynnwys cyfarfod cyhoeddus y mae'r corff yn trefnu sy'n agored i'r cyhoedd ac y caniateir cyfranogiad y cyhoedd ynddo er mwyn ymgynghori â nhw ar newid i wasanaeth neu benderfyniad polisi sydd o dan ystyriaeth. Gall hefyd gynnwys cyfarfodydd fel sesiynau galw i mewn neu gymorthfeydd.
- 4.6.24. Nid yw'r safonau yma yn gymwys i gyfarfodydd sydd ond yn agored i wahoddedigion penodol. Dylid cyfeirio at safonau 21–22CH ar gyfer cyfarfodydd pan fo personau wedi'u gwahodd iddynt a'u bod ond yn agored i'r personau hynny.
- 4.6.25. Nid yw safonau 26–29 yn gymwys i gyfarfodydd sy'n agored i'r cyhoedd a lle na chaniateir cyfranogiad gan y cyhoedd ynddo. Gall enghraifft o'r math o gyfarfod na fyddai'n gymwys i safonau 26–29 gynnwys cyfarfod lle gall y cyhoedd fynychu ar gyfer arsylwi yn unig. Gall safonau eraill parhau i fod yn gymwys i'r cyfarfodydd hynny. Er enghraifft, gallai safonau gohebiaeth, dogfennau a / neu safon ynghylch cyhoeddusrwydd neu hysbysebu fod yn gymwys i wahoddiad i gyfarfod sydd yn agored i'r cyhoedd ond lle nad oes ganddynt yr hawl i gyfrannu.

4.6.26. Oes, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 38 o'r rheoliadau yn nodi:

“(1) Nid yw'r safonau yn is-baragraff (2) yn gymwys i gyfarfod rhwng y corff ac un neu ragor o bersonau i drafod asesu, diagnosio neu drin un neu ragor o unigolion a enwir ac nad yw'r un o'r unigolion hynny yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw.

(2) Y safonau y cyfeirir atynt yn is-baragraff (1) yw—
(c) safonau 26 i 30 (cyfarfodydd sy'n agored i'r cyhoedd);

4.6.27. Mae'r rheoliadau hefyd yn nodi:

““ystyr “darpariaeth iechyd” (“health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd fel rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;

“ystyr “darpariaeth iechyd breifat” (“private health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd nad ydynt yn rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;”

4.6.28. Golyga hyn nad yw'r safonau a rhestrir yn is-baragraff 2 yn gymwys i gyfarfod rhwng corff a pherson arall neu bersonau eraill (e.e., bwrdd iechyd neu gyngor sir) i drafod asesu, diagnosio neu drin unigolyn neu unigolion a enwir (e.e. claf neu gleifion), a phan nad yw'r un o'r unigolion hynny yn bresennol.

4.6.29. Mae'r safonau yma yn parhau yn gymwys os yw o leiaf un o'r unigolion a enwir (e.e. claf neu gleifion) yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw. Gall y safonau yma hefyd fod yn gymwys os yw unigolyn nad yw wedi'i enwi (e.e., rhiant, gwarcheidwad, aelod o'r teulu) hefyd yn bresennol yn y cyfarfod. Noder, fodd bynnag, rhai eithriadau pellach isod.

4.6.30. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 39 o'r rheoliadau yn nodi:

“(1) Nid yw'r safonau yn is-baragraff (2) yn gymwys i ymgynghoriad clinigol na chynhadledd achos (gweler safonau 23 i 24 ar gyfer cleifion mewnol a safon 25 ar gyfer cynadleddau achos).

(2) Y safonau y cyfeirir atynt yn is-baragraff (1) yw—
(c) safonau 26 i 30 (cyfarfodydd sy'n agored i'r cyhoedd);

4.6.31. Mae'r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “ymgyngoriad clinigol” (“clinical consultation”) yw rhyngweithio rhwng un neu ragor o unigolion a chorff ynghylch darpariaeth iechyd;”

“ystyr “cynhadledd achos” (“case conference”) yw rhyngweithio a’i brif bwrpas yw trafod darpariaeth unigolyn (“A”) sy’n ymwneud ag iechyd ac sydd rhwng—

- (a) A,
- (b) un neu ragor o gyrff, a
- (c) un neu ragor o bersonau pan fo o leiaf un o’r personau hynny yn gyngor sir neu’n gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru;”

- 4.6.32. Mae hyn yn golygu nad yw’r safonau a rhestrir yn is-baragraff 2 yn gymwys i ymgynghoriad clinigol neu gynhadledd achos. Yn hytrach, mae gofyniad ar gorff i weithredu yn unol â gofynion:
- safonau 23 i 24 wrth ymwneud â chleifion mewnol, a
  - safon 25 yn achos cynhadledd achos.
- 4.6.33. Ymhellach at hynny, mae safonau 110–110A yn gosod gofyniad ar gorff i gyhoeddi cynllun ar gyfer pob cyfnod 5 mlynedd ynghylch y graddau mae’n gallu cynnig ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg, gan nodi camau ac amserlen ar gyfer cynyddu ei allu i gynnig ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg. Mae hefyd gofyniad ar gorff i asesu sut mae wedi cydymffurfio â’r cynllun ym mlwyddyn tri ac ar ddiwedd y cyfnod 5 mlynedd a chyhoeddi’r asesiadau hynny.
- 4.6.34. Mae’r gofyniad i gorff gydymffurfio â safonau eraill nad ydynt wedi’u rhestru yn is-baragraff 2 o baragraffau 38 a 39 yn parhau yn gymwys i:
- gyfarfod rhwng y corff ac un neu ragor o bersonau i drafod asesu, diagnosis neu drin un neu ragor o unigolion a enwir ac nad yw’r un o’r unigolion hynny yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw
  - ymgynghoriad clinigol
  - cynhadledd achos
- 4.6.35. Er enghraifft, byddai gofyniad ar gorff i ohebu (e.e., anfon llythyr apwyntiad) yn unol â’r safonau gohebiaeth neu i sicrhau bod dogfen (e.e., taflen wybodaeth) neu ffurflen (e.e., ffurflen cydsynio) ar gael yn Gymraeg yn unol â’r safonau dogfennau a ffurflenni wrth gyflawni’r gweithgareddau yma.

4.7 Digwyddiadau cyhoeddus a drefnir neu a ariennir gan gorff [safonau 31–32]

Beth yw’r gofynion?

- 4.7.1. Os yw corff yn trefnu digwyddiad cyhoeddus, neu’n ariannu o leiaf 50% o ddigwyddiad cyhoeddus, rhaid iddo sicrhau nad yw’r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na’r Saesneg yn y digwyddiad hwnnw ac wrth hybu’r digwyddiad hwnnw.

Safon 31

- 4.7.2. Rhaid i gorff sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth hybu'r digwyddiad cyhoeddus.
- 4.7.3. Mae 'hybu'r digwyddiad' yn cynnwys hysbysebu a rhoi cyhoeddusrwydd i'r digwyddiad yn ogystal â hyrwyddo a chodi ymwybyddiaeth ynghylch y digwyddiad dan sylw.
- 4.7.4. Mae'r term 'sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg' wrth hybu'r digwyddiad yn cynnwys, ymysg materion eraill, peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran:
- y ffordd y caiff y digwyddiad ei hysbysebu neu ei hyrwyddo
  - y ffordd y mae corff yn rhoi cyhoeddusrwydd i'r digwyddiad
  - y ffordd y mae corff yn codi ymwybyddiaeth o'r digwyddiad
  - golwg unrhyw ddeunydd perthnasol (er enghraifft mewn perthynas â lliw neu ffont unrhyw destun)
  - maint unrhyw ddeunydd perthnasol
  - lleoliad ac amlygrwydd unrhyw ddeunydd perthnasol mewn unrhyw fan cyhoeddus
  - pryd a sut y caiff y deunydd perthnasol ei gyhoeddi, ei ddarparu neu ei arddangos
  - fformat cyhoeddi unrhyw ddeunydd perthnasol
  - iaith unrhyw ddeunydd perthnasol
  - trefn iaith unrhyw ddeunydd perthnasol
  - safon ac ansawdd unrhyw ddeunydd perthnasol
  - eglurder a chywirdeb unrhyw ddeunydd perthnasol (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), a
  - chynnwys unrhyw ddeunydd perthnasol (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir).
- 4.7.5. Gall hyn olygu bod corff yn sicrhau, ymysg materion eraill, fod unrhyw ddeunydd sy'n hybu'r digwyddiad yn cael ei lunio a'i gyhoeddi yn Gymraeg.
- 4.7.6. Mae gofynion y safon hon yn mynd ymhellach na sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg mewn perthynas â deunydd sydd i'w lunio ar gyfer hybu digwyddiad. Rhaid i gorff sicrhau hynny o ran unrhyw agwedd ar ei weithgareddau hybu wrth gydymffurfio â'r safon hon.
- 4.7.7. Er enghraifft, os yw corff yn ymgymryd ag ymgyrch farchnata i hybu digwyddiad cyhoeddus penodol, rhaid i gorff sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ym mhob agwedd ar yr ymgyrch honno.

Safon 32

- 4.7.8. Rhaid i gorff sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg yn y digwyddiad.
- 4.7.9. Mae sicrhau hynny yn cynnwys corff yn peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg mewn perthynas â'r materion canlynol a gyfeirir atynt yn y safon:

“[...] er enghraifft, mewn perthynas â gwasanaethau a gynigir i bersonau sy'n bresennol yn y digwyddiad, mewn perthynas ag arwyddion yr ydych yn ei llunio ac yn eu harddangos yn y digwyddiad, ac mewn perthynas â chyhoeddiadau sain a wneir ynddo.”

- 4.7.10. Mewn perthynas â'r enghreifftiau penodol hyn, gall corff sicrhau nad yw'n trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, wrth llunio ac arddangos arwyddion a gwneud cyhoeddiadau sain yn y digwyddiad, drwy gydymffurfio â gofynion y safonau isod:
- safonau ynghylch arwyddion a arddangosir gan gorff (safonau 47–49), a'r
  - safon ynghylch systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff (safon 64).
- 4.7.11. Mae'r term 'sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg' yn y digwyddiad yn cynnwys, ymysg materion eraill, peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran:
- golwg unrhyw ddeunydd (er enghraifft mewn perthynas â lliw neu ffont unrhyw destun)
  - maint unrhyw ddeunydd
  - lleoliad ac amlygrwydd unrhyw ddeunydd mewn unrhyw fan cyhoeddus
  - pryd a sut y caiff unrhyw ddeunydd ei gyhoeddi, ei ddarparu neu ei arddangos
  - fformat cyhoeddi unrhyw ddeunydd
  - iaith unrhyw ddeunydd
  - trefn iaith unrhyw ddeunydd
  - safon ac ansawdd unrhyw ddeunydd
  - eglurder a chywirdeb unrhyw ddeunydd (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), a
  - chynnwys unrhyw ddeunydd (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir).
- 4.7.12. Gall hyn olygu bod corff yn sicrhau, ymysg materion eraill, fod unrhyw ddeunydd sydd i'w lunio ar gyfer y digwyddiad yn cael ei lunio a'i gyhoeddi yn Gymraeg.
- 4.7.13. Fodd bynnag, mae gofynion y safon hon yn mynd ymhellach na sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg mewn perthynas â deunydd sydd i'w lunio ar gyfer digwyddiad yn unig. Rhaid i gorff ystyried pob agwedd o ddigwyddiad wrth gydymffurfio â'r safon hon.
- 4.7.14. Rhaid i gorff sicrhau nad yw'r gwasanaethau na'r gweithgareddau Cymraeg a gynigir yn y digwyddiad yn cael eu trin yn llai ffafriol na'r gwasanaethau neu'r gweithgareddau Saesneg cyfatebol. Er mwyn gwneud hynny, rhaid i gorff ystyried yr holl wasanaethau y mae'r corff yn eu cynnig yn y digwyddiad.
- 4.7.15. Gall hyn gynnwys corff yn sicrhau mynediad at wasanaeth Cymraeg wyneb-yn-wyneb gan aelod o staff yn y digwyddiad, darparu deunydd ysgrifenedig Cymraeg yn ystod y digwyddiad yn ogystal â sicrhau bod y gwasanaethau a'r deunyddiau hynny yr un mor hygyrch i'w derbyn â'r rhai Saesneg cyfatebol.

Beth yw ystyr y term 'digwyddiad cyhoeddus'?

4.7.16. Mae'r term 'digwyddiad cyhoeddus' yn golygu unrhyw ddigwyddiad sy'n agored i'r cyhoedd y mae corff yn ei drefnu neu'n ariannu o leiaf 50% ohono.

4.7.17. Gall digwyddiad cyhoeddus gynnwys:

- digwyddiad drwy docyn yn unig yn ogystal â digwyddiad sy'n agored i'r cyhoedd fynychu heb docyn
- digwyddiad cyhoeddus sy'n agored i gyfran o'r cyhoedd yn unig e.e., digwyddiad a drefnir ar gyfer sefydliadau gwirfoddol ac elusennau, neu ar gyfer myfyrwyr
- diwrnod agored sy'n agored i'r cyhoedd
- cynhadledd sy'n agored i'r cyhoedd
- gŵyl ddiwylliannol neu gymdeithasol sy'n agored i'r cyhoedd
- digwyddiad adloniant neu gerddorol sy'n agored i'r cyhoedd
- digwyddiad ymgysylltu sy'n agored i'r cyhoedd
- digwyddiadau rhwydweithio sy'n agored i'r cyhoedd
- digwyddiadau recriwtio neu ffair swyddi sy'n agored i'r cyhoedd
- seremonïau sy'n agored i'r cyhoedd
- darlithoedd sy'n agored i'r cyhoedd
- dosbarthiadau neu weithdai meistr sy'n agored i'r cyhoedd
- stondin mewn ŵyl neu leoliad (e.e., archfarchnad) sy'n agored i'r cyhoedd
- digwyddiad hamdden neu chwaraeon sy'n agored i'r cyhoedd, neu
- arddangosfa sy'n agored i'r cyhoedd

A oes unrhyw eithriadau?

4.7.18. Oes, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 41 o'r rheoliadau yn nodi:

"Nid yw safon 32 yn gymwys i—

- (a) perfformiadau o gerddoriaeth;
- (b) cynhyrchiadau artistig neu ddramatig;
- (c) seminarau neu gyflwyniadau llafar sy'n ymwneud â'r perfformiad neu'r cynhyrchiad; nac i
- (ch) unrhyw recordiad o'r perfformiad, y cynhyrchiad, y seminar neu'r cyflwyniad llafar."

4.7.19. Er enghraifft, ni fyddai'r safon hon yn berthnasol i ddarn o gerddoriaeth fyddai'n cael ei chwarae mewn digwyddiad cyhoeddus.

4.7.20. Hefyd, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 42 yn nodi:

“Nid yw safonau 32 a 64 yn gymwys pan wneir y neges y byddwch yn ei chyhoeddi dros system annerch gyhoeddus yn ystod argyfwng neu ymarfer argyfwng.”

4.7.21. Ymhellach at hynny, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 38 o'r rheoliadau yn nodi:

“(1) Nid yw'r safonau yn is-baragraff (2) yn gymwys i gyfarfod rhwng y corff ac un neu ragor o bersonau i drafod asesu, diagnosio neu drin un neu ragor o unigolion a enwir ac nad yw'r un o'r unigolion hynny yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw.

(2) Y safonau y cyfeirir atynt yn is-baragraff (1) yw—
(d) safon 32 (digwyddiadau cyhoeddus);”

4.7.22. Mae'r rheoliadau hefyd yn nodi:

““ystyr “darpariaeth iechyd” (“health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd fel rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;

“ystyr “darpariaeth iechyd breifat” (“private health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd nad ydynt yn rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;”

4.7.23. Golyga hyn nad yw'r safonau a rhestrir yn is-baragraff 2 yn gymwys i gyfarfod rhwng corff a pherson arall neu bersonau eraill (e.e., bwrdd iechyd neu gyngor sir) i drafod asesu, diagnosio neu drin unigolyn (e.e., claf) neu unigolion (e.e. cleifion) a enwir, a phan nad yw'r un o'r unigolion hynny yn bresennol.

4.7.24. Mae'r safonau yma yn parhau yn gymwys os yw o leiaf un o'r unigolion (e.e., claf neu gleifion) yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw. Gall y safonau yma hefyd fod yn gymwys os yw unigolyn nad yw wedi'i enwi (e.e., rhiant, gwarcheidwad, aelod o'r teulu) hefyd yn bresennol yn y cyfarfod. Noder, fodd bynnag, rhai eithriadau pellach isod.

4.7.25. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 39 o'r rheoliadau yn nodi:

“(1) Nid yw'r safonau yn is-baragraff (2) yn gymwys i ymgynghoriad clinigol na chynhadledd achos (gweler safonau 23 i 24 ar gyfer cleifion mewnol a safon 25 ar gyfer cynadleddau achos).

(2) Y safonau y cyfeirir atynt yn is-baragraff (1) yw—
(d) safon 32 (digwyddiadau cyhoeddus);”

4.7.26. Mae'r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “ymgyngoriad clinigol” (“clinical consultation”) yw rhyngweithio rhwng un neu ragor o unigolion a chorff ynghylch darpariaeth iechyd;”

“ystyr “cynhadledd achos” (“case conference”) yw rhyngweithio a’i brif bwrpas yw trafod darpariaeth unigolyn (“A”) sy’n ymwneud ag iechyd ac sydd rhwng—

- (a) A,
- (b) un neu ragor o gyrff, a
- (c) un neu ragor o bersonau pan fo o leiaf un o’r personau hynny yn gyngor sir neu’n gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru;”

- 4.7.27. Mae hyn yn golygu nad yw’r safonau a rhestrir yn is-baragraff 2 yn gymwys ymgynghoriad clinigol neu gynhadledd achos. Yn hytrach, mae gofyniad ar gorff i weithredu yn unol â gofynion:
- safonau 23 i 24 wrth ymwneud â chleifion mewnol, a
  - safon 25 yn achos cynhadledd achos.
- 4.7.28. Ymhellach at hynny, mae safonau 110–110A yn gosod gofyniad ar gorff i gyhoeddi cynllun ar gyfer pob cyfnod 5 mlynedd ynghylch y graddau mae’n gallu cynnig ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg, gan nodi camau ac amserlen ar gyfer cynyddu ei allu i gynnig ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg. Mae hefyd gofyniad ar gorff i asesu sut mae wedi cydymffurfio â’r cynllun ym mlwyddyn tri ac ar ddiwedd y cyfnod 5 mlynedd a chyhoeddi’r asesiadau hynny.
- 4.7.29. Mae’r gofyniad i gorff gydymffurfio â safonau eraill nad ydynt wedi’u rhestru yn is-baragraff 2 o baragraffau 38 a 39 yn parhau yn gymwys i:
- gyfarfod rhwng y corff ac un neu ragor o bersonau i drafod asesu, diagnosio neu drin un neu ragor o unigolion a enwir ac nad yw’r un o’r unigolion hynny yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw
  - ymgynghoriad clinigol
  - cynhadledd achos
- 4.7.30. Er enghraifft, byddai gofyniad ar gorff i ohebu (e.e., anfon llythyr apwyntiad) yn unol â’r safonau gohebiaeth neu i sicrhau bod dogfen (e.e., taflen wybodaeth) neu ffurflen (e.e. ffurflen cydsynio) ar gael yn Gymraeg yn unol â’r safonau dogfennau a ffurflenni wrth gyflawni’r gweithgareddau yma.

A all corff ddefnyddio gwasanaethau cyfieithu er mwyn sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg yn y digwyddiad?

- 4.7.31. Gall, mewn rhai amgylchiadau. Fodd bynnag, disgwylir i'r corff geisio sicrhau bod modd i wasanaethau gael eu cynnig yn uniongyrchol yn Gymraeg yn gyntaf (heb gymorth gwasanaeth cyfieithu).
- 4.7.32. Pan na fo'n bosibl cynnig gwasanaethau yn Gymraeg yn uniongyrchol (er enghraifft am nad oes staff sy'n siarad Cymraeg ar gael), gall corff ddefnyddio gwasanaethau cyfieithu at y diben hwnnw mewn rhai cyd-destunau.
- 4.7.33. Bydd y graddau y gall corff ddefnyddio gwasanaethau cyfieithu hefyd yn dibynnu ar natur a strwythur y digwyddiad a'r gwasanaethau a gynigir yn y digwyddiad hwnnw. Er enghraifft, gellid defnyddio gwasanaethau cyfieithu mewn sefyllfa pan fo galw am gyfranogiad gan y rheiny sy'n bresennol neu o ran cynnig gwasanaeth sesiwn cwestiwn ac ateb.
- 4.7.34. Fodd bynnag, mae'n bosibl na fyddai'n briodol darparu gwasanaeth cyfieithu mewn rhai sefyllfaoedd e.e., am resymau ymarferol neu iechyd a diogelwch. Mewn sefyllfaoedd felly, disgwylir i gorff ddarparu'r gwasanaethau yn Gymraeg yn uniongyrchol (heb wasanaeth cyfieithu).

4.8 Cyhoeddusrwydd a hysbysebu gan gorff [safon 33]

Beth yw'r gofynion?

- 4.8.1. Rhaid i gorff lunio unrhyw ddeunydd hysbysebu neu ddeunydd cyhoeddusrwydd yn Gymraeg. Os bydd y corff yn llunio'r deunydd yn Gymraeg ac yn Saesneg, rhaid iddo beidio â thrin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg.
- 4.8.2. Mae gofynion y safon hon yn gymwys hefyd i'r deunydd canlynol:
  - y deunydd hysbysebu a gynhwysir mewn dogfen (nid safonau 36 i 38)
  - y deunydd hysbysebu a'r clipiau fideo a sain ar wefan (ac nid safonau 39 i 43),
  - unrhyw ddeunydd hysbysebu ar ap (ac nid safon 44), a
  - deunydd hysbysebu a chlïpiau fideo a sain a ddarperir drwy'r cyfryngau cymdeithasol (ac nid safonau 45 a 46).

Beth yw ystyr y term '[p]eidio â thrin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg' yng nghyd-destun y safon hon?

- 4.8.3. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 43 y rheoliadau yn nodi:

“Pan fo safon yn cyfeirio at ddeunydd sydd i’w lunio yn Gymraeg [...] mae cyfeiriadau at beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na’r Saesneg neu at beidio â thrin fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na fersiwn Saesneg yn cynnwys, ymysg materion eraill, (ac yn ychwanegol at faterion penodol y cyfeirir atynt mewn unrhyw safon unigol), peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran—

- (a) golwg y deunydd (er enghraifft mewn perthynas â lliw neu ffont unrhyw destun);
- (b) maint y deunydd;
- (c) lleoliad ac amlygrwydd y deunydd mewn unrhyw fan cyhoeddus;
- (ch) pryd a sut y caiff y deunydd ei gyhoeddi, ei ddarparu neu ei arddangos;
- (d) fformat cyhoeddi y deunydd.”

4.8.4. Gall ‘materion eraill’ gynnwys peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran:

- trefn iaith y deunydd
- safon ac ansawdd y deunydd
- eglurder a chywirdeb y deunydd (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), a
- chynnwys y deunydd (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir yn y deunydd).

Ydy clip fideo sy’n cynnwys isdeitlau neu droslais Cymraeg yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na’r Saesneg?

4.8.5. Mae hyn yn dibynnu ar natur a chynnwys y clip dan sylw. Nodir enghraifft o ddwy sefyllfa bosibl isod.

Clip fideo sy’n cynnwys troslais, lle mae geiriau yn cael eu hadrodd dros ddelweddau

4.8.6. Mewn clip fel hwn, mae’r geiriau yn cael eu siarad gan berson tra mae delweddau o rywbeth arall i’w gweld (hynny yw, nid yw’r person i’w weld).

4.8.7. Gallai fod corff yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol os yw’r fersiwn Gymraeg o’r clip fideo yn:

- defnyddio isdeitlau Cymraeg pan fyddai person arall wedi gallu gwneud cyfraniad cyfatebol yn Gymraeg
- defnyddio isdeitlau Cymraeg ar fideo lle byddai modd cynnwys troslais Cymraeg, a
- defnyddio isdeitlau Cymraeg ar gyfraniad Saesneg ar y clip - os nad oes cyfraniad Cymraeg ar y clip Saesneg cyfatebol wedi ei is-deitlo,

Clip fideo sy’n dangos person y gellir ei weld yn siarad

4.8.8. Mewn clip fel hwn, mae person yn cael ei weld yn siarad ac yn mynegi sylwadau neu farn am brofiadau personol.

- 4.8.9. Gallai fod corff yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg os yw'r fersiwn Gymraeg o'r clip fideo yn:
- cynnwys person yn siarad yn Saesneg pan fyddai'r person hwnnw, neu berson arall, wedi gallu gwneud cyfraniad cyfatebol yn Gymraeg
  - defnyddio is-deitlau Cymraeg yn hytrach na throslais Cymraeg, neu
  - defnyddio troslais Saesneg yn hytrach na throslais Cymraeg.

Beth yw ystyr y term 'deunydd cyhoeddusrwydd' a 'deunydd hysbysebu'?

- 4.8.10. Gall y term 'deunydd hysbysebu' gynnwys deunydd sy'n hyrwyddo a hybu'r ddefnydd o wasanaethau neu weithgareddau corff. Gall y term 'deunydd cyhoeddusrwydd' gynnwys deunydd sydd yn esbonio, neu'n rhoi mwy o wybodaeth am gynlluniau, polisiâu, trefniadau, deddfwriaeth, gweithgareddau neu wasanaethau'r corff.
- 4.8.11. Gall 'deunydd cyhoeddusrwydd' a 'deunydd hysbysebu' gynnwys:
- pamffledi, llyfrynau, taflenni, posteri, cylchgronau, bwrdd biliau, ffilmiau, sloganau, fideos a chlipiau sain (boed yn fyw neu wedi'u recordio) sy'n hybu, rhoi cyhoeddusrwydd, neu'n egluro elfen o waith y corff
  - deunyddiau a gaiff eu llunio ar gyfer arddangosfeydd, cynadleddau neu seminarau am waith y corff
  - hysbysebion a wneir drwy gyfrwng negeseuon electronig, systemau annerch cyhoeddus, posteri neu hysbysfyrddau a'r wasg, a
  - deunydd sy'n gysylltiedig ag ymgyrchoedd hyrwyddo a recriwtio a gwasanaethau gwybodaeth, gan gynnwys postio uniongyrchol.

4.9 Corff yn arddangos deunydd yn gyhoeddus [safonau 34–35]

Beth yw'r gofynion?

- 4.9.1. Mae'r safonau hyn yn ymwneud â deunydd y mae corff yn llunio ac yn arddangos yn gyhoeddus.
- 4.9.2. Mae'r term 'llunio' yn nghyd-destun y safonau yma yn cynnwys corff yn creu neu'n cynhyrchu deunydd.
- 4.9.3. Mae'r term 'arddangos deunydd yn gyhoeddus' yn golygu bod deunydd yn cael ei arddangos i'r cyhoedd i'w weld ac/neu i'w ddarllen. Felly, os yw deunydd y mae corff yn llunio yn cael ei arddangos i aelodau o staff y corff yn unig er enghraifft, ni fyddai'r safonau hyn yn gymwys, gan nad ydynt yn cael eu hystyried o fewn ystyr y term 'cyhoedd'.⁷⁰
- 4.9.4. Fel arfer, mae gan y term 'arddangos' yng nghyswllt y safonau yma yr ystyr bod y deunydd dan sylw yn cael ei roi mewn safle fel y gellir ei weld. Nid yw'r term 'arddangos' fel arfer yn gyfystyr â rhannu dogfen mewn cyfarfod (e.e., rhannu papurau trafod mewn cyfarfod).

⁷⁰ Dylid cyfeirio at ddehongliad o'r term 'cyhoedd' yn adran 3 y cod hwn

- 4.9.5. Gall deunydd perthnasol gynnwys sleidiau cyflwyniadau, hysbysfyrddau, baneri a phosteri. Mae 'arddangos' yn y cyswllt hwn yn cynnwys deunydd a arddangosir ar unrhyw ffurf megis ar bapur, ar wal, ar sgrin neu ar gyfarpar electronig arall.

Safon 34

- 4.9.6. Rhaid i gorff sicrhau bod unrhyw ddeunydd y mae'n ei llunio ac yn ei arddangos yn gyhoeddus yn cael ei arddangos yn Gymraeg. Os oes fersiwn Saesneg o'r deunydd hwnnw yn cael ei arddangos, rhaid i'r corff beidio â thrin unrhyw fersiwn Gymraeg o'r deunydd yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg. Gweler Rhan 3 y cod hwn am eithriadau i'r deunydd.

Safon 35

- 4.9.7. Rhaid i gorff sicrhau bod unrhyw ddeunydd y mae'n ei llunio ac yn ei arddangos mewn arddangosfa gyhoeddus sydd wedi'i threfnu ganddo yn cael ei arddangos yn Gymraeg. Os oes fersiwn Saesneg o'r deunydd hwnnw yn cael ei arddangos, rhaid i'r corff beidio â thrin unrhyw fersiwn Gymraeg o'r deunydd yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg.
- 4.9.8. Os yw corff yn arddangos deunydd mewn arddangosfa gyhoeddus sydd wedi'i threfnu gan gorff arall, nid oes rhaid i'r corff arddangos deunydd yn Gymraeg yn yr arddangosfa honno fel arfer. Fodd bynnag, ar wahân i'r hyn a eithrir, bydd rhaid i gorff wneud hynny os yw safon 34 hefyd wedi'i gosod ar y corff.

Beth yw ystyr y term '[p]eidio â thrin unrhyw fersiwn Gymraeg o'r deunydd yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg' yng nghyd-destun y safonau hyn?

- 4.9.9. Mae'r term 'peidio â thrin unrhyw fersiwn Gymraeg o'r deunydd yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg' yng nghyswllt y safonau hyn yn cynnwys, ymysg materion eraill, peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran:
- golwg y deunydd (er enghraifft mewn perthynas â lliw neu ffont unrhyw destun)
  - maint y deunydd
  - lleoliad ac amlygrwydd y deunydd mewn unrhyw fan cyhoeddus
  - pryd a sut y caiff deunydd ei gyhoeddi, ei ddarparu neu ei arddangos
  - fformat cyhoeddi unrhyw ddeunydd
  - trefn iaith y deunydd
  - safon ac ansawdd y deunydd
  - eglurder a chywirdeb y deunydd (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), a
  - chynnwys y deunydd (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir yn y deunydd).

4.10 Corff yn llunio ac yn cyhoeddi dogfennau a ffurflenni [safonau 36–38]

Beth yw'r gofynion?

4.10.1. Mae'r safonau hyn yn nodi bod rhaid i gorff sicrhau bod dogfennau a ffurflenni penodol ar gael yn Gymraeg. Mae'r safonau hefyd yn nodi bod rhaid peidio â thrin unrhyw fersiwn Gymraeg o ddogfen neu ffurflen yn llai ffafriol na fersiwn Saesneg a bod rhaid datgan yn glir ar fersiwn Saesneg bod fersiwn Gymraeg hefyd ar gael. Mae hyn yn cynnwys dogfennau a ffurflenni ar ba bynnag ffurf, boed ar ffurf papur, electronig neu fel arall.

Safon 36

4.10.2. Os yw corff yn llunio ffurflen sydd i gael ei chwblhau gan unigolyn, rhaid iddo sicrhau bod y ffurflen yn cael ei llunio yn Gymraeg.

4.10.3. Gall ffurflenni perthnasol gynnwys:

- ffurflen caniatâd
- ffurflen hunan-gyfeirio
- ffurflen adborth
- holiadur, a
- ffurflen gofrestru.

Safon 37

4.10.4. Os yw corff yn llunio dogfen (ond nid ffurflen) sydd ar gael i un neu ragor o unigolion, rhaid i gorff asesu:

- a yw pwnc y ddogfen yn awgrymu y dylid ei llunio yn Gymraeg, neu
- a yw'r gynulleidfa a ragwelir, a'u disgwyliadau, yn awgrymu y dylid llunio'r ddogfen yn Gymraeg.

4.10.5. Yn dilyn hynny, rhaid i'r corff lunio'r ddogfen yn Gymraeg (neu beidio) yn unol â chanlyniad yr asesiad hwnnw.

4.10.6. Gall yr asesiad hwnnw gynnwys ystyried y materion canlynol:

- A yw pwnc y ddogfen yn ymwneud â mater sy'n berthnasol i nifer fawr o unigolion?
- A yw pwnc y ddogfen yn ymwneud â mater sy'n effeithio ar, neu o bwys i, nifer fawr o unigolion?
- A yw pwnc y ddogfen yn ymdrin â materion ynghylch yr iaith Gymraeg (e.e., gwasanaeth cyfrwng Gymraeg)?
- A yw pwnc y ddogfen yn ymwneud â maes sydd o ddiddordeb arbennig o ran y Gymraeg (e.e., gofal iechyd / penderfyniadau polisi / cyllid)?
- A yw'r ddogfen yn un fydd yn cael ei harddangos yn gyhoeddus?
- A yw pwnc y ddogfen yn debygol o fod o ddiddordeb cyffredinol i unigolion sy'n siarad Gymraeg?
- A ydych yn gwybod bod canran neu nifer fawr o'r gynulleidfa a ragwelir yn siaradwyr Gymraeg?

- A oes un neu ragor o unigolion wedi gofyn bod y ddogfen ar gael yn Gymraeg?
- A yw'r ddogfen yn un sy'n debygol o ennyn ymateb a sylw cyhoeddus (e.e., ar y cyfryngau cymdeithasol)?
- A yw'r ddogfen yn un y mae gofyn i un neu'r ragor o unigolion ymateb iddi?
- A yw'r gynulleidfa darged yn cynnwys un neu ragor o unigolion (e.e., claf neu gleifion) y mae'r Gymraeg yn ystyriaeth bwysig iddynt?
- A yw'r gynulleidfa darged o fewn ardal sydd â chanran neu nifer fawr o siaradwyr Cymraeg?

4.10.7. Gall dogfennau perthnasol gynnwys:

- agenda, cofnodion a phapurau ar gyfer cyfarfodydd
- trwyddedau
- tystysgrifau
- lyfrynnau
- taflenni
- pamffledi
- tocynnau
- cardiau
- derbynebau
- anfonebau
- nodiadau canllaw
- mapiau
- posterï
- codau gweithredu
- cyhoeddiadau ystadegol
- dogfennau ymgynghorol
- polisïau
- strategaethau
- adroddiadau blynyddol
- cynlluniau corfforaethol
- canllawiau a chodau ymarfer
- rheolau, a
- datganiadau i'r wasg

4.10.8. Mae gofyniad y safon yn gymwys i bob dogfen yn unigol. Bydd angen i gorff felly gynnal asesiad ar wahân ar ei sail unigol o bob dogfen a lunnir sydd ar gael i un neu ragor o unigolion. Golyga hyn nad oes o reidrwydd angen i gorff ddarparu yr holl bapurau ar gyfer cyfarfod pwyllgor neu fwrdd yn Gymraeg er enghraifft, dim ond y rheiny y mae'r asesiad wedi dod i'r casgliad bod angen eu darparu yn Gymraeg.

4.10.9. Dylid hefyd cofio bod safon 121 yn nodi ei bod yn ofyniad i gorff ddarparu i Gomisiynydd y Gymraeg (os gofynnir ganddo) unrhyw wybodaeth yn ymwneud â'i gydymffurfedd â'r safonau. Mae'n rhesymol felly bod gan y corff ffordd o ddangos sut y daethpwyd i'r penderfyniad a oes angen llunio dogfen yn Gymraeg ai peidio.

Safon 38

4.10.10. Os yw corff yn llunio dogfen neu ffurflen yn Gymraeg ac yn Saesneg (pa un ai ydynt yn fersiynau ar wahân ai peidio), rhaid iddo beidio â thrin unrhyw fersiwn Gymraeg o'r ddogfen neu'r ffurflen yn llai ffafriol na fersiwn Saesneg o'r ddogfen neu'r ffurflen honno. Rhaid iddo beidio â gwahaniaethu rhyngddynt o ran unrhyw ofynion sy'n berthnasol i'r ddogfen neu'r ffurflen.

4.10.11. Mae'r safon ei hun yn cynnwys enghreifftiau penodol:

“[...] er enghraifft mewn perthynas ag unrhyw ddyddiad cau ar gyfer cyflwyno'r ffurflen, neu mewn perthynas â'r amser a ganiateir ar gyfer ymateb i gynnwys y ddogfen neu'r ffurflen.”

4.10.12. Ymhellach, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 43 o'r rheoliadau yn nodi:

“Pan fo safon yn cyfeirio at ddeunydd sydd i'w lunio yn Gymraeg (ac eithrio safonau 39 i 44 (gwefannau ac apiau), 45 a 46 (cyfryngau cymdeithasol) a 57 (gwahoddiad i dendro)), mae cyfeiriadau at beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg neu at beidio â thrin fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na fersiwn Saesneg yn cynnwys, ymysg materion eraill, (ac yn ychwanegol at faterion penodol y cyfeirir atynt mewn unrhyw safon unigol), peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran—

- (a) golwg y deunydd (er enghraifft mewn perthynas â lliw neu ffont unrhyw destun);
- (b) maint y deunydd;
- (c) lleoliad ac amlygrwydd y deunydd mewn unrhyw fan cyhoeddus;
- (ch) pryd a sut y caiff y deunydd ei gyhoeddi, ei ddarparu neu ei arddangos; neu
- (d) fformat cyhoeddi unrhyw ddeunydd.”

4.10.13. Gall 'materion eraill' gynnwys peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran:

- trefn iaith y deunydd
- safon ac ansawdd y deunydd
- eglurder a chywirdeb y deunydd (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), a
- chynnwys y deunydd (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir yn y deunydd).

4.10.14. Ymhellach, os bydd corff yn mewnosod gwybodaeth ar fersiwn Gymraeg o ffurflen (er enghraifft, cyn ei hanfon at unigolyn er mwyn iddo wirio'r cynnwys neu er mwyn iddo lenwi gweddill y ffurflen), gall corff sicrhau nad yw'n trin y

fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg drwy sicrhau bod yr wybodaeth y mae'r corff yn ei mewnosod yn cael ei mewnosod yn Gymraeg.

- 4.10.15. Byddai corff fel arfer yn mewnosod os yw'n cwblhau'r ffurflen (neu ran ohoni) yn lle'r unigolyn ei hun. Gall y math o wybodaeth y byddai corff yn ei mewnosod ar ffurflen gynnwys manylion personol unigolyn megis enw, cyfeiriad, teitl, statws priodasol, teitl swydd ac ati.
- 4.10.16. Ar ffurflen electronig, gall hynny gynnwys y wybodaeth sy'n cael ei mewnosod yn awtomatig ar ffurflen wedi i unigolyn gwblhau rhan arall o'r ffurflen honno. Er enghraifft, gall hynny gynnwys bod fersiwn Gymraeg o gyfeiriad post yn cael ei fewnosod ar ôl i unigolyn fewnosod ei god post ar y fersiwn Gymraeg o'r ffurflen. Gall hefyd gynnwys sicrhau bod unrhyw opsiynau i'w dewis ohonynt mewn cwymplenni ar gael yn Gymraeg.
- 4.10.17. Os yw corff yn llunio fersiwn Gymraeg a fersiwn Saesneg o ddogfen neu ffurflen, rhaid iddo sicrhau bod y fersiwn Saesneg yn datgan yn glir bod y ddogfen neu'r ffurflen hefyd ar gael yn Gymraeg.
- 4.10.18. Gall corff gynnwys datganiad megis y canlynol ar ddogfen neu ffurflen er mwyn cydymffurfio â'r safon:

	<p>Mae'r ddogfen / ffurflen hon hefyd ar gael yn Gymraeg.</p> <p>This document / form is also available in Welsh.</p>
--	---

- 4.10.19. Gall datgan 'yn glir' gynnwys sicrhau bod y datganiad yn hawdd ei weld ar y ddogfen neu'r ffurflen. Gall hynny gynnwys sicrhau bod y datganiad yn cael ei gynnwys ar flaen, ac ar frig y ddogfen neu'r ffurflen.
- 4.10.20. Gall corff benderfynu hwyluso mynediad at y ddogfen neu'r ffurflen Gymraeg dan sylw, drwy gynnwys dolen uniongyrchol at y ddogfen Gymraeg neu drwy gynnwys gwybodaeth ar sut i ddod o hyd i'r ddogfen Gymraeg fel rhan o'r datganiad.

Beth yw ystyr y term 'ar gael i un neu ragor o unigolion'?

- 4.10.21. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 44 o'r rheoliadau yn nodi:

“At ddiben safon 37, nid yw'r cyfeiriadau at ddogfennau neu ddeunyddiau eraill sydd ar gael i un neu ragor o unigolion yn cynnwys dogfennau neu ddeunyddiau nad ydynt ond ar gael i unigolion yn rhinwedd Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 (1).⁷¹”

- 4.10.22. Byddai dogfen 'ar gael i un neu ragor o unigolion' os yw ar gael iddynt heb wneud cais o dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 yn unig. Er enghraifft,

⁷¹ (1) 2000 p.36

byddai cyhoeddi dogfen ar wefan gyfystyr â bod y ddogfen honno ar gael i un neu ragor o unigolion os oes ganddynt fynediad ato.

A oes unrhyw eithriadau pellach i'r safonau hyn?

4.10.23. Oes. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 45 o'r rheoliadau yn nodi:

- “(1) Nid yw safonau 36 a 38 yn gymwys i'r ffurflenni a restrir yn is-baragraff (3)...
- (3) Y ffurflenni yw —
- (a) ffurflenni a ddefnyddir gan gorff i recriwtio cyflogeion (gweler safonau 107A a 108 mewn perthynas â recriwtio);
  - (b) ffurflenni a ddefnyddir wrth wneud cais am gymorth grant gan gorff (gweler safonau 54 i 56 mewn perthynas â cheisiadau am grantiau);
  - (c) ffurflenni a ddefnyddir pan gyflwynir tendr i gontractio gyda chorff (gweler safonau 57 i 59 mewn perthynas â thendro am gontract).”

4.10.24. Ymhellach at hynny, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 46 o'r rheoliadau yn nodi:

- “Nid yw safonau 36 i 38 yn gymwys—
- (a) i ddeddfiad a wneir gan gorff neu i ddeddfiad drafft a lunnir gan gorff;
  - (b) i unrhyw ddeunydd hysbysebu a gynhwysir mewn dogfen;
  - (c) i reolau a bennir mewn deddfiad neu mewn deddfiad drafft a lunnir gan gorff; nac i
  - (ch) pan fydd ffurflen neu ddogfen a lunnir gan y corff yn darparu gwybodaeth mewn perthynas ag unigolyn a enwir”

4.10.25. Nodir ymhellach ym mharagraff 26 a 57 y rheoliadau:

- “Nid yw'n ofynnol i gorff lunio, arddangos nac anfon deunydd yn Gymraeg i'r graddau y mae deddfiad arall wedi pennu geiriad dogfen, arwydd neu ffurflen a fyddai'n groes i'r gofyniad hwnnw.”
- “At ddibenion y safonau, ystyr “deddfiad” yw deddfiad (pa bryd bynnag y cafodd ei ddeddfu neu ei wneud) sydd wedi ei gynnwys mewn unrhyw un o'r canlynol, neu mewn offeryn a wneir o dan un o'r canlynol—
- (a) Deddf Seneddol; neu
  - (b) Mesur neu Ddeddf gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru.”

- 4.10.26. Mae'r eithriadau yn rhannau (a) a (c) ym mharagraff 46 o'r rheoliadau yn cydnabod yr egwyddor os yw deddfiad yn pennu geiriad, mae'n rhaid i'r geiriad yna gael ei ddefnyddio p'un ai yw'r geiriad yn Gymraeg yn unig, yn Saesneg yn unig neu yn Gymraeg a'n Saesneg. Nid yw'r rheoliadau yn effeithio ar yr egwyddor honno.
- 4.10.27. Mae'r eithriad yn rhan (b) o baragraff 46 yn golygu os yw corff yn llunio dogfen a bod deunydd hysbysebu wedi'i gynnwys o fewn y deunydd hwnnw, ni fydd safonau 36 i 38 yn gymwys i'r deunydd hysbysebu hwnnw. Er enghraifft, os yw hysbyseb wedi'i chynnwys o fewn dogfen a lunnir yn unol â safon 37 (p'un a lunnir yr hysbyseb gan y corff ei hun neu gan berson arall), ni fydd gofynion safon 37 yn gymwys i'r hysbyseb honno.
- 4.10.28. Fodd bynnag, mae gofynion safonau 36 i 38 yn parhau'n gymwys i unrhyw ddeunydd *cyhoeddusrwydd* a gynhwysir mewn dogfen yn unol â safonau 36 i 38, ac nid yw'r paragraff hwn yn eithrio'r gofyniad hwn.
- 4.10.29. Gweler paragraff 4.8.1–4.8.11 am eglurder pellach o'r term 'deunydd cyhoeddusrwydd'.
- 4.10.30. Mae'r eithriad yn rhan (ch) paragraff 46 yn golygu nad yw safonau 36 i 38 yn gymwys i ffurflenni a dogfennau a lunnir gan y corff sy'n darparu gwybodaeth 'mewn perthynas ag unigolyn a enwir'. Gall hyn gynnwys manylion neu wybodaeth am unigolyn ond sydd ddim o reidrwydd yn wybodaeth i unigolyn er enghraifft. Gall hyn gynnwys labeli sydd yn cael eu gludo ar diwbiau profi neu gyffelyb e.e label sydd yn cael ei ddarparu pan mae unigolyn yn derbyn pecyn sgrinio neu brofi drwy'r post lle mae angen sampl a bod angen i'r unigolyn ludo'r label a ddarparwyd ar botel neu becyn. Gall safonau 36 i 38 fod yn gymwys os oes disgwyl i unigolyn wirio neu gwblhau unrhyw wybodaeth.

4.11 Gwefannau a gwasanaethau ar-lein corff [safonau 39–44]

Beth yw'r gofynion?

- 4.11.1. Mae'r safonau yn ymwneud â chorff yn sicrhau bod tudalennau ei wefannau, ei wasanaethau ar-lein, a'i apiau ar gael ac yn gweithredu'n llawn yn Gymraeg ac nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y tudalennau, y gwasanaethau a'r apiau hynny.

Safon 39

- 4.11.2. Rhaid i gorff sicrhau:

- bod testun pob tudalen ar ei wefan ar gael yn Gymraeg
- bod pob tudalen Gymraeg ar ei wefan yn gweithredu'n llawn, a
- nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y wefan honno.

- 4.11.3. Rhaid i gorff sicrhau hynny o ran y wefan gyfan. Mae hyn yn cynnwys y tudalennau a nodir yn safonau 40 a 41, sef:

- o hafan y wefan (neu pan fo'n berthnasol, hafan Gymraeg y wefan)
- o tudalennau newydd gaiff eu cyhoeddi ar y wefan, a
- o thudalennau a gaiff eu diwygio ar y wefan.

Safon 40

4.11.4. Rhaid i gorff sicrhau:

- o bod testun hafan ei wefan ar gael yn Gymraeg
- o bod unrhyw destun Cymraeg ar hafan ei wefan (neu pan fo'n berthnasol, hafan Gymraeg ei wefan) yn gweithredu'n llawn, a
- o nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg mewn perthynas â hafan ei wefan.

4.11.5. Mae 'hafan' gwefan yn golygu'r dudalen ar wefan sydd fel arfer yn gweithredu fel y brif dudalen neu'r dudalen gartref (ac yn ymddangos ar ôl y dudalen sblash). Mae'r hafan fel arfer yn gweithredu fel tudalen llywio ac yn cynnwys dolenni at y gwahanol adrannau a geir ar yr wefan.

Safon 41

4.11.6. Os yw corff yn cyhoeddi tudalen newydd ar ei wefan, neu'n diwygio tudalen sydd ar y wefan, rhaid iddo sicrhau:

- o bod testun y dudalen honno ar gael yn Gymraeg
- o bod unrhyw fersiwn Gymraeg o'r dudalen yn gweithredu'n llawn, a
- o nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran testun y dudalen honno.

4.11.7. Byddai tudalen ar wefan corff yn un 'newydd' os yw'r corff yn cyhoeddi'r dudalen honno am y tro cyntaf ar ôl diwrnod gosod y safon.

4.11.8. Byddai tudalen yn cael ei 'diwygio' os yw corff yn gwneud newidiadau i'r dudalen honno. Gall hyn gynnwys sefyllfaoedd lle mae corff yn diweddarau, yn dileu, yn ychwanegu neu'n cywiro cynnwys ar y dudalen honno.

Safon 42

4.11.9. Os oes gan gorff dudalen Gymraeg ar ei wefan sy'n cyfateb i dudalen Saesneg, rhaid iddo ddatgan yn glir ar y dudalen Saesneg fod y dudalen hefyd ar gael yn Gymraeg. Rhaid iddo hefyd ddarparu dolennau uniongyrchol at y dudalen Gymraeg ar y dudalen Saesneg gyfatebol.

4.11.10. Er enghraifft, gall corff gynnwys botwm 'Cymraeg' mewn safle amlwg (ar frig y dudalen er enghraifft) ar dudalen Saesneg a fyddai'n cynnwys dolennau at y dudalen Gymraeg gyfatebol. Ni fyddai arddangos baner (e.e., baner Cymru) yn cyfleu yn ddigonol bod tudalen Saesneg hefyd ar gael yn Gymraeg.

Safon 43

4.11.11. Rhaid i gorff sicrhau ei fod yn darparu'r rhyngwyneb a'r dewislenni ar bob tudalen ar ei wefan yn Gymraeg.

4.11.12. Nid oes rhaid i gorff sicrhau hynny ar gyfer tudalennau Saesneg os yw corff yn sicrhau hynny ar gyfer ei dudalennau Cymraeg cyfatebol. Fodd bynnag, os yw tudalen yn gweithredu fel y dudalen Cymraeg a Saesneg gyda'i gilydd

(e.e., hafan dwyieithog ar wefan), rhaid i gorff sicrhau bod y rhyngwyneb a'r dewislenni yn Gymraeg ar y dudalen honno.

4.11.13. Gall rhyngwynebau a dewislenni gynnwys y rhannau o'r wefan y bydd defnyddiwr yn ei ddefnyddio i gyfathrebu a rhyngweithio â hi.

4.11.14. Gall dewislenni gynnwys rhestr o ddewisiadau, eitemau, neu orchmynion i ddefnyddiwr ddewis ohonynt (e.e., cwymplen sy'n agor i lawr i ddangos rhestr o ddewisiadau posibl).

Safon 44

4.11.15. Rhaid i gorff sicrhau bod unrhyw ap y mae'n ei gyhoeddi yn gweithredu'n llawn yn y Gymraeg ac rhaid iddo beidio â thrin y Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran yr ap hwnnw.

4.11.16. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 48 o'r rheoliadau yn nodi:

- “(1) At ddiben safon 44, ystyr “ap” yw cymhwysiad meddalwedd sydd wedi ei gynllunio i gyflawni tasg benodol ar ddyfais electronig.
- (2) Nid yw safon 44 yn gymwys i unrhyw ddeunydd hysbysebu ar ap (gweler safon 33 mewn perthynas â deunydd hysbysebu a lunnir gan gorff).”

4.11.17. Gall ap o'r fath gynnwys rhai sy'n galluogi personau, drwy ddyfais electronig:

- i gofnodi a monitro symptomau neu i gofnodi canlyniad prawf
- er mwyn gweld ac adolygu cofnod neu nodiadau meddygol
- i gael mynediad at neu rannu adnoddau, sesiynau neu fideos (yn ymwneud â lles yn gyffredinol neu gyflwr penodol er enghraifft)
- i dalu am barcio, neu
- i gyflwyno cwyn.

4.11.18. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 49 y rheoliadau yn nodi:

“At ddiben safonau 39 i 41 (gwefannau), 44 (apiau) a 45 (cyfryngau cymdeithasol), mae cyfeiriadau at beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yn cynnwys, ymysg materion eraill (ac yn ychwanegol at faterion penodol y cyfeirir atynt mewn unrhyw safon unigol), peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran—

- (a) golwg y deunydd (er enghraifft, mewn perthynas â lliw, maint, ffont a fformat unrhyw destun), neu
- (b) pan gyhoeddir deunydd ar y wefan, yr ap neu'r cyfryngau cymdeithasol;

ond nid yw'n golygu bod rhaid i ddeunydd Cymraeg ymddangos ar yr un dudalen â deunydd Saesneg, nac ar dudalen y mae person yn debygol o ddod o hyd iddi cyn y dudalen Saesneg wrth chwilio.”

4.11.19. Gall 'materion eraill' gynnwys peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran:

- trefn iaith y deunydd
- safon ac ansawdd y deunydd
- lleoliad ac amlygrwydd y deunydd
- pryd a sut y caiff y deunydd ei gyhoeddi
- fformat cyhoeddi'r deunydd
- eglurder a chywirdeb y deunydd (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), a
- chynnwys y deunydd (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir yn y deunydd).

4.11.20. Nid yw'r term yn golygu bod rhaid i gorff sicrhau bod deunydd Cymraeg yn ymddangos ar yr un dudalen neu ap â'r deunydd Saesneg. Golyga hyn y gall corff gynnwys deunydd Cymraeg ar fersiwn Gymraeg o dudalen neu ap a chynnwys deunydd Saesneg ar fersiwn Saesneg o dudalen neu ap, i'r graddau nad yw gwneud hynny'n golygu bod y corff yn trin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Yn ogystal, nid oes dim yn rhwystro corff rhag gallu cynnwys deunydd Cymraeg a Saesneg ar yr un dudalen neu ap chwaith megis ar dudalen neu ap dwyieithog ochr yn ochr â'i gilydd.

4.11.21. Fodd bynnag, gall wneud Saesneg yr iaith ddiodyn i ap neu wefan olygu bod corff yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Er mwyn osgoi hynny, gall corff gynnig dewis iaith i'r defnyddiwr yn y man cyntaf er mwyn caniatáu i ddeunydd ar ôl i ddewis iaith gael ei sefydlu, ymddangos yn Gymraeg neu yn Saesneg yn unig.

4.11.22. Nid oes rhaid i ddeunydd Cymraeg ymddangos ar dudalen y mae person yn debygol o ddod o hyd iddi cyn y dudalen Saesneg wrth chwilio. Mae hyn yn golygu os yw person yn chwilio am ddeunydd Cymraeg, er enghraifft drwy'r chwilotwr 'Google', a bod person yn dod o hyd i'r dudalen Saesneg cyn dod

o hyd i'r dudalen cyfatebol Cymraeg, ni fyddai hynny o reidrwydd yn golygu bod y corff yn trin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r un Saesneg.

- 4.11.23. Fodd bynnag, disgwylir i gorff gymryd camau i sicrhau ei bod o leiaf yr un mor hawdd i ddod o hyd i ddeunydd Cymraeg a Saesneg sydd ar ei wefan neu ap. Mae safonau 60–61 yn gosod gofynion penodol ar gorff i godi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir ganddo.

Ydy gofynion safonau 39–43 yn golygu bod angen i'r holl gynnwys sydd ar wefan fod yn Gymraeg?

- 4.11.24. Nac ydyn, ddim o reidrwydd. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 47 o'r rheoliadau yn nodi:

“Nid yw safonau 39 i 43 (gwefannau) yn gymwys i—

- (a) dogfennau y darperir dolen iddynt ar wefan, deunydd hysbysebu ar wefan, na chlipiau fideo a sain ar wefan (gweler safonau 36 i 38 am ddarpariaeth benodol mewn perthynas â dogfennau, a safon 33 mewn perthynas â deunydd hysbysebu a lunnir gan gorff);
- (b) gwybodaeth a gyflwynir gan bersonau (ac eithrio'r corff) ar dudalen ryngweithiol a gyhoeddir ar wefan corff (er enghraifft, ar adran ar gyfer sylwadau, neu ar fforwm drafod); nac i
- (c) tudalen we sy'n cynnwys adroddiad ymgynghoriad clinigol (gan gynnwys, er enghraifft, ganlyniadau profion).”

- 4.11.25. Os yw corff yn darparu dolenni at adnoddau eraill oddi ar dudalen ei wefan, disgwylir i'r dolenni fod yn gyson â iaith y dudalen honno er mwyn sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg. Er enghraifft, disgwylir i ddolen a ddarperir ar dudalen Gymraeg o'r wefan arwain at fersiwn Gymraeg o'r adnodd, os oes fersiwn Gymraeg ar gael. Fodd bynnag, nid oes rhaid i gorff gyfieithu'r adnodd i'r Gymraeg i gydymffurfio â gofynion y safonau hyn. Er hynny, mae'n bosib bod gofynion safon arall yn ei gwneud yn ofynnol i gorff sicrhau bod yr adnodd ar gael yn Gymraeg.

- 4.11.26. Felly, os yw corff yn darparu dolen i ddogfen ar ei wefan, safonau 36 i 38 fydd yn gymwys i iaith y ddogfen honno ac nid y safonau hyn. Er hynny, gall corff sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg drwy sicrhau bod dolen yn mynd at fersiwn Gymraeg o ddogfen, os oes fersiwn Gymraeg yn bodoli yn unol â gofynion safonau 36 i 38.

- 4.11.27. Yn yr un modd, os yw corff yn darparu deunyddiau hysbysebu megis clipiau fideo a sain ar ei wefan, safon 33 fydd yn gymwys i iaith y deunyddiau hynny ac nid y safonau hyn. Er hynny, gall corff sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg drwy sicrhau bod fersiynau Cymraeg o'r

deunyddiau yn cael eu darparu, os oes fersiynau Cymraeg yn bodoli yn unol â gofynion safon 33.

4.11.28. Os yw person, ac nid y corff ei hun yn cyflwyno gwybodaeth ar dudalen ryngweithiol sydd wedi'i chyhoeddi ar wefan corff, nid oes rhaid i'r corff gyfieithu'r wybodaeth honno i'r Gymraeg er mwyn cydymffurfio â'r safonau hyn. Gall hynny gynnwys gwybodaeth a gaiff ei chyflwyno gan berson:

- mewn ystafelloedd sgwrsio
- ar adran ar gyfer sylwadau, neu
- mewn fforwm drafod.

A oes unrhyw eithriadau pellach?

4.11.29. Oes, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 38 o'r rheoliadau yn nodi:

“(1) Nid yw'r safonau yn is-baragraff (2) yn gymwys i gyfarfod rhwng y corff ac un neu ragor o bersonau i drafod asesu, diagnosio neu drin un neu ragor o unigolion a enwir ac nad yw'r un o'r unigolion hynny yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw.

(2) Y safonau y cyfeirir atynt yn is-baragraff (1) yw—
(d) safonau 39 i 44 (gwefannau a gwasanaethau ar-lein);”

4.11.30. Mae'r rheoliadau hefyd yn nodi:

“ystyr “darpariaeth iechyd” (“health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd fel rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;

“ystyr “darpariaeth iechyd breifat” (“private health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd nad ydynt yn rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;”

4.11.31. Golyga hyn nad yw'r safonau a rhestrir yn is-baragraff 2 yn gymwys i gyfarfod rhwng corff a pherson arall neu bersonau eraill (e.e., bwrdd iechyd neu gyngor sir) i drafod asesu, diagnosio neu drin unigolyn (e.e., claf) neu unigolion (e.e. cleifion) a enwir, a phan nad yw'r un o'r unigolion hynny yn bresennol.

4.11.32. Mae'r safonau yma yn parhau yn gymwys os yw o leiaf un o'r unigolion (e.e., claf neu gleifion) yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw. Gall y safonau yma hefyd fod yn gymwys os yw unigolyn nad yw wedi'i enwi (e.e., rhiant, gwarcheidwad, aelod o'r teulu) hefyd yn bresennol yn y cyfarfod. Noder, fodd bynnag, rhai eithriadau pellach isod.

4.11.33. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 39 o'r rheoliadau yn nodi:

“(1) Nid yw’r safonau yn is-baragraff (2) yn gymwys i ymgynghoriad clinigol na chynhadledd achos (gweler safonau 23 i 24 ar gyfer cleifion mewnlol a safon 25 ar gyfer cynadleddau achos).

(2) Y safonau y cyfeirir atynt yn is-baragraff (1) yw—

(d) safonau 39 i 44 (gwefannau a gwasanaethau ar-lein);”

4.11.34. Mae’r rheoliadau yn nodi:

“‘ystyr ‘ymgynghoriad clinigol’ (‘clinical consultation’) yw rhyngweithio rhwng un neu ragor o unigolion a chorff ynghylch darpariaeth iechyd;”

“ystyr ‘cynhadledd achos’ (‘case conference’) yw rhyngweithio a’i brif bwrpas yw trafod darpariaeth unigolyn (‘A’) sy’n ymwneud ag iechyd ac sydd rhwng—

(a) A,

(b) un neu ragor o gyrff, a

(c) un neu ragor o bersonau pan fo o leiaf un o’r personau hynny yn gyngor sir neu’n gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru;”

4.11.35. Mae hyn yn golygu nad yw’r safonau a rhestrir yn is-baragraff 2 yn gymwys ymgynghoriad clinigol neu gynhadledd achos. Yn hytrach, mae gofyniad ar gorff i weithredu yn unol â gofynion:

- safonau 23 i 24 wrth ymwneud â chleifion mewnlol, a
- safon 25 yn achos cynhadledd achos.

4.11.36. Ymhellach at hynny, mae safonau 110–110A yn gosod gofyniad ar gorff i gyhoeddi cynllun ar gyfer pob cyfnod 5 mlynedd ynghylch y graddau mae’n gallu cynnig ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg, gan nodi camau ac amserlen ar gyfer cynyddu ei allu i gynnig ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg. Mae hefyd gofyniad ar gorff i asesu sut mae wedi cydymffurfio â’r cynllun ym mlwyddyn tri ac ar ddiwedd y cyfnod 5 mlynedd a chyhoeddi’r asesiadau hynny.

4.11.37. Mae’r gofyniad i gorff gydymffurfio â safonau eraill nad ydynt wedi’u rhestru yn is-baragraff 2 o baragraffau 38 a 39 yn parhau yn gymwys i:

- gyfarfod rhwng y corff ac un neu ragor o bersonau i drafod asesu, diagnosio neu drin un neu ragor o unigolion a enwir ac nad yw’r un o’r unigolion hynny yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw
- ymgynghoriad clinigol
- cynhadledd achos

4.11.38. Er enghraifft, byddai gofyniad ar gorff i ohebu (e.e., anfon llythyr apwyntiad) yn unol â’r safonau gohebiaeth neu i sicrhau bod dogfen (e.e., taflen wybodaeth) neu ffurflen (e.e., ffurflen cydsynio) ar gael yn Gymraeg yn unol â’r safonau dogfennau a ffurflenni wrth gyflawni’r gweithgareddau yma.

Beth yw ystyr y term 'gweithredu'n llawn'?

4.11.39. Mae'r term yn golygu bod y corff yn sicrhau bod y dudalen Gymraeg, y testun Cymraeg, yr hafan Gymraeg neu'r ap dan sylw yn gweithredu o leiaf yn yr un modd neu gystal â'r fersiwn Saesneg gyfatebol, a hynny heb unrhyw gyfyngiadau neu wallau.

4.11.40. Gall hyn gynnwys sicrhau:

- o bod cynnwys y fersiynau Cymraeg yn cael ei ddiweddarau ac nad yw'r cynnwys wedi dyddio o'i gymharu â'r fersiynau Saesneg o'r cynnwys
- o nad yw'r fersiwn Gymraeg o'r cynnwys wedi'i oedi o'i gymharu â'r fersiwn Saesneg gyfatebol
- o bod swyddogaethau chwilio yn gweithio yn llawn yn Gymraeg
- o bod swyddogaethau technolegol yn gweithio yn llawn yn Gymraeg (e.e., testun-i-leferydd)
- o bod y fersiynau Cymraeg yn cynnwys yr un wybodaeth ag a geir ar fersiynau Saesneg unrhyw dudalen neu ap
- o nad yw dolenni wedi torri, a
- o nad oes nam yn ymddangos ar y tudalennau Cymraeg.

4.12 Defnydd corff o'r cyfryngau cymdeithasol [safonau 45–46]

Beth yw'r gofynion?

4.12.1. Mae'r safonau canlynol yn ymwneud â defnydd corff o'r cyfryngau cymdeithasol. Gall hynny gynnwys y ffordd y mae corff yn ymddangos, yn cyhoeddi deunydd, yn anfon ac ymateb i negeseuon ac yn cyfathrebu gyda phersonau ar y cyfryngau cymdeithasol.

Safon 45

4.12.2. Rhaid i gorff beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg pan fydd yn defnyddio'r cyfryngau cymdeithasol.

Safon 46

4.12.3. Rhaid i gorff ateb person yn Gymraeg (os oes angen ateb) os yw'r person wedi cysylltu ag ef drwy'r cyfryngau cymdeithasol yn Gymraeg. Gall hynny gynnwys ymateb i gysylltiadau a wneir â chorff drwy neges breifat neu gysylltiadau a wneir yn gyhoeddus (e.e., pan fo person yn cysylltu â'r corff drwy ymateb i neges y mae'r corff wedi'i gyhoeddi ar ei gyfrif).

4.12.4. Nid oes rhaid i gorff ateb person yn Gymraeg os nad oes angen ateb o gwbl (mewn unrhyw iaith). Er enghraifft, mae'n bosibl nad oes rhaid ateb os yw'r person yn cyflwyno sylwadau yn unig neu os yw'r person wedi cadarnhau i'r corff nad oes angen i'r corff ymateb i'r ohebiaeth.

Sut mae'r safonau'n berthnasol i'r 'cyfryngau cymdeithasol'?

- 4.12.5. Mae'r term 'cyfryngau cymdeithasol' yn cynnwys gwefannau a rhaglenni sy'n galluogi defnyddwyr i greu a rhannu cynnwys neu i gymryd rhan mewn rhwydweithio cymdeithasol ar y we. Gall enghreifftiau gynnwys Facebook, Twitter, LinkedIn, Snapchat, Instagram, TikTok ac YouTube.
- 4.12.6. Mae'r safonau yma yn gymwys i elfennau cyhoeddus a phreifat (e.e., grŵp caeedig sydd yn agored i grŵp penodol o bersonau) cyfrif cymdeithasol corff, gan gynnwys negeseuon uniongyrchol.
- 4.12.7. Mae'r safonau hefyd yn gymwys i holl ddefnydd corff o'r cyfryngau cymdeithasol. Mae hyn yn cynnwys y defnydd a wneir ohono drwy gyfrif corfforaethol neu drwy gyfrifon staff ac adrannau unigol (os ydynt yn gweithredu ar ran neu yn enw'r corff). Nid yw'r safonau yn berthnasol i gyfrifon personol cyflogaion cyn belled nad ydynt yn cynhyrchu negeseuon yn uniongyrchol o'r cyfrif hwnnw at ddibenion y corff fel eu gyflogwr. Byddai rhannu neu ail-gyhoeddi negeseuon a gynhyrchir gan y corff yn dderbyniol, fel y byddai nodi enw'r corff fel eu gweithle pe dymument. Nodwedd arall o gyfrif personol byddai bod yr unigolyn yn parhau i fod mewn gofal o'r cyfrif ar ôl i'w cyflogaeth ddod i ben.
- 4.12.8. Gall corff weithredu fersiynau Cymraeg a Saesneg ar wahân o gyfrifon neu weithredu cyfrif dwyieithog. Naill ffordd rhaid sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.
- 4.12.9. Os yw corff yn penderfynu gweithredu cyfrifon Cymraeg a Saesneg ar wahân, rhaid iddo godi ymwybyddiaeth o'r cyfrif Cymraeg ar y cyfrif Saesneg cyfatebol yn unol â safonau 60 a 61. Gall hyn gynnwys corff yn darparu dolen uniongyrchol at y cyfrif Cymraeg ar y cyfrif Saesneg cyfatebol.

Beth yw ystyr y term 'peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg'?

- 4.12.10. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 49 o'r rheoliadau yn nodi:

“At ddiben safonau 39 i 41 (gwefannau), 44 (apiau) a 45 (cyfryngau cymdeithasol), mae cyfeiriadau at beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yn cynnwys, ymysg materion eraill (ac yn ychwanegol at faterion penodol y cyfeirir atynt mewn unrhyw safon unigol), peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran—

- (a) golwg y deunydd (er enghraifft, mewn perthynas â lliw, maint, ffont a fformat unrhyw destun), neu
- (b) pan gyhoeddir deunydd ar y wefan, yr ap neu'r cyfryngau cymdeithasol;

ond nid yw'n golygu bod rhaid i ddeunydd Cymraeg ymddangos ar yr un dudalen â deunydd Saesneg, nac ar dudalen y mae person yn debygol o ddod o hyd iddi cyn y dudalen Saesneg wrth chwilio.”

- 4.12.11. Gall 'materion eraill' gynnwys peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran:

- iaith y deunydd
- trefn iaith y deunydd
- safon ac ansawdd y deunydd
- lleoliad ac amlygrwydd y deunydd
- pryd a sut y caiff y deunydd ei gyhoeddi
- fformat cyhoeddi'r deunydd
- eglurder a chywirdeb y deunydd (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), a
- chynnwys y deunydd (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir yn y deunydd).

A oes unrhyw eithriadau?

4.12.12. Oes, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 38 o'r rheoliadau yn nodi:

“(1) Nid yw'r safonau yn is-baragraff (2) yn gymwys i gyfarfod rhwng y corff ac un neu ragor o bersonau i drafod asesu, diagnosio neu drin un neu ragor o unigolion a enwir ac nad yw'r un o'r unigolion hynny yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw.

(2) Y safonau y cyfeirir atynt yn is-baragraff (1) yw—
(dd) safonau 45 a 46 (cyfryngau cymdeithasol);”

4.12.13. Mae'r rheoliadau hefyd yn nodi:

““ystyr “darpariaeth iechyd” (“health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd fel rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;

“ystyr “darpariaeth iechyd breifat” (“private health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd nad ydynt yn rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosio neu drin yr unigolyn hwnnw;”

4.12.14. Golyga hyn nad yw'r safonau a rhestrir yn is-baragraff 2 yn gymwys i gyfarfod rhwng corff a pherson arall neu bersonau eraill (e.e., bwrdd iechyd neu gyngor sir) i drafod asesu, diagnosio neu drin unigolyn (e.e., claf) neu unigolion (e.e., cleifion) a enwir, a phan nad yw'r un o'r unigolion hynny yn bresennol.

4.12.15. Mae'r safonau yma yn parhau yn gymwys os yw o leiaf un o'r unigolion (e.e., claf neu gleifion) yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw. Gall y safonau yma hefyd fod yn gymwys os yw unigolyn nad yw wedi'i enwi (e.e., rhiant, gwarcheidwad, aelod o'r teulu) hefyd yn bresennol yn y cyfarfod. Noder, fodd bynnag, rhai eithriadau pellach isod.

4.12.16. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 39 o'r rheoliadau yn nodi:

“(1) Nid yw’r safonau yn is-baragraff (2) yn gymwys i ymgynghoriad clinigol na chynhadledd achos (gweler safonau 23 i 24 ar gyfer cleifion mewnol a safon 25 ar gyfer cynadleddau achos).

(2) Y safonau y cyfeirir atynt yn is-baragraff (1) yw—

(dd) safonau 45 a 46 (cyfryngau cymdeithasol);”

4.12.17. Mae’r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “ymgynghoriad clinigol” (“clinical consultation”) yw rhyngweithio rhwng un neu ragor o unigolion a chorff ynghylch darpariaeth iechyd;”

“ystyr “cynhadledd achos” (“case conference”) yw rhyngweithio a’i brif bwrpas yw trafod darpariaeth unigolyn (“A”) sy’n ymwneud ag iechyd ac sydd rhwng—

(a) A,

(b) un neu ragor o gyrff, a

(c) un neu ragor o bersonau pan fo o leiaf un o’r personau hynny yn gyngor sir neu’n gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru;”

4.12.18. Mae hyn yn golygu nad yw’r safonau a rhestrir yn is-baragraff 2 yn gymwys ymgynghoriad clinigol neu gynhadledd achos. Yn hytrach, mae gofyniad ar gorff i weithredu yn unol â gofynion:

- safonau 23 i 24 wrth ymwneud â chleifion mewnol, a
- safon 25 yn achos cynhadledd achos.

4.12.19. Ymhellach at hynny, mae safonau 110–110A yn gosod gofyniad ar gorff i gyhoeddi cynllun ar gyfer pob cyfnod 5 mlynedd ynghylch y graddau mae’n gallu cynnig ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg, gan nodi camau ac amserlen ar gyfer cynyddu ei allu i gynnig ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg. Mae hefyd gofyniad ar gorff i asesu sut mae wedi cydymffurfio â’r cynllun ym mlwyddyn tri ac ar ddiwedd y cyfnod 5 mlynedd a chyhoeddi’r asesiadau hynny.

4.12.20. Mae’r gofyniad i gorff gydymffurfio â safonau eraill nad ydynt wedi’u rhestru yn is-baragraff 2 o baragraffau 38 a 39 yn parhau yn gymwys i:

- gyfarfod rhwng y corff ac un neu ragor o bersonau i drafod asesu, diagnosio neu drin un neu ragor o unigolion a enwir ac nad yw’r un o’r unigolion hynny yn bresennol yn y cyfarfod hwnnw
- ymgynghoriad clinigol
- cynhadledd achos

4.12.21. Er enghraifft, byddai gofyniad ar gorff i ohebu (e.e., anfon llythyr apwyntiad) yn unol â’r safonau gohebiaeth neu i sicrhau bod dogfen (e.e., taflen wybodaeth) neu ffurflen (e.e., ffurflen cydsynio) ar gael yn Gymraeg yn unol â’r safonau dogfennau a ffurflenni wrth gyflawni’r gweithgareddau yma.

4.12.22. Ymhellach i hynny, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 51 o'r rheoliadau yn nodi:

“Nid yw safonau 45 a 46 (cyfryngau cymdeithasol) yn gymwys i—

- (a) dogfennau y darperir dolen iddynt drwy'r cyfryngau cymdeithasol, nac i gliptiau fideo a sain a ddarperir drwy'r cyfryngau cymdeithasol (gweler safonau 36 i 38 am ddarpariaeth benodol mewn perthynas â dogfennau, a safon 33 mewn perthynas â deunydd hysbysebu a lunnir gan gorff);
- (b) gwybodaeth a gyflwynir gan bersonau (ac eithrio'r corff) ar gyfrif cyfryngau cymdeithasol corff (er enghraifft, ar adran ar gyfer sylwadau); nac i
- (c) gwybodaeth a anfonir drwy'r cyfryngau cymdeithasol sy'n cynnwys adroddiad ymgynghoriad clinigol (gan gynnwys, er enghraifft, ganlyniadau profion).”

4.12.23. Os yw corff yn darparu dolenni at adnoddau eraill drwy'r cyfryngau cymdeithasol, disgwylir iddynt fod yn gyson â iaith y neges honno neu'r cyfrif hwnnw er mwyn sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg. Er enghraifft, disgwylir i ddolen a ddarperir mewn neges Gymraeg arwain at fersiwn Gymraeg o'r deunydd, os oes fersiwn Gymraeg ar gael. Fodd bynnag, nid oes rhaid i gorff gyfieithu'r adnodd i'r Gymraeg i gydymffurfio â gofynion y safonau hyn. Fodd bynnag, mae'n bosib bod gofynion safon arall yn ei gwneud yn ofynnol i gorff sicrhau bod y deunydd ar gael yn Gymraeg.

4.12.24. Felly, os yw corff yn darparu dolen i ddogfen drwy'r cyfryngau cymdeithasol, safonau 36 i 38 fydd yn gymwys i iaith y ddogfen honno ac nid y safonau hyn. Er hynny, gall corff sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg drwy sicrhau bod dolen yn mynd at fersiwn Gymraeg o ddogfen, os oes fersiwn Gymraeg yn bodoli yn unol â gofynion safonau 36 i 38.

4.12.25. Yn yr un modd, os yw corff yn darparu deunyddiau hysbysebu megis clipiau fideo a sain drwy'r cyfryngau cymdeithasol, safon 33 fydd yn gymwys i iaith y clipiau hynny ac nid y safonau hyn. Er hynny, gall corff sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg drwy sicrhau bod fersiynau Cymraeg o'r clipiau fideo a sain yn cael eu darparu, os oes fersiynau Cymraeg yn bodoli yn unol â gofynion safon 33.

4.12.26. Nid yw safonau 45 a 46 yn gymwys os yw corff yn defnyddio'r cyfryngau cymdeithasol i anfon gwybodaeth sydd yn cynnwys adroddiad ymgynghoriad clinigol. Gall hyn gynnwys anfon canlyniadau profion,.

4.12.27. Mae'r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “ymgyngoriad clinigol” (“clinical consultation”) yw rhyngweithio rhwng un neu ragor o unigolion a chorff ynghylch darpariaeth iechyd;”

“ystyr “darpariaeth iechyd” (“health provision”) yw darparu gwasanaethau iechyd fel rhan o'r gwasanaeth iechyd gwladol i unigolyn ac mae'n cynnwys asesu, diagnosis neu drin yr unigolyn hwnnw;”

A yw'r safonau yn berthnasol i negeseuon gan bersonau eraill sy'n ymddangos ar gyfrifon corff?

- 4.12.28. Nac ydyn. Nid oes rhaid i'r corff gyfieithu negeseuon a gyflwynir gan bersonau eraill ar eu cyfrifon. Gall negeseuon o'r fath gynnwys gwybodaeth a gyflwynir gan berson:
- mewn ystafelloedd sgwrsio
  - ar adran ar gyfer sylwadau, neu
  - mewn fforwm drafod.
- 4.12.29. Yn ogystal, nid oes rhaid i gorff gyfieithu i'r Gymraeg unrhyw wybodaeth gan bersonau eraill y mae'r corff yn ei rhannu'n ehangach ar gyfrifon eu hunain. Er enghraifft, nid oes rhaid i gorff gyfieithu negeseuon Saesneg y mae'n eu hail drydar ar Twitter neu yn eu rhannu ar Facebook.
- 4.12.30. Fodd bynnag, os yw corff yn rhannu gwybodaeth gan bersonau eraill ar gyfrifon (megis ail drydar negeseuon), gall rhannu fersiwn Saesneg o'r wybodaeth honno yn unig, lle mae fersiwn Gymraeg ar gael, olygu ei fod yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.
- 4.12.31. Er enghraifft, ar gyfrif dwyieithog corff, lle mae cynnwys Cymraeg a Saesneg yn cael ei gyhoeddi ar yr un cyfrif, os yw corff yn rhannu cyhoeddiad uniaith Saesneg gan berson, rhaid i'r corff rannu'r fersiwn Gymraeg o'r cyhoeddiad hefyd (os yw ar gael) er mwyn cydymffurfio â gofynion y safonau.
- 4.12.32. Pan fo gan gorff gyfrifon Cymraeg a Saesneg ar wahân, os yw corff yn rhannu cyhoeddiad uniaith Saesneg gan berson ar ei gyfrif Saesneg, rhaid i'r corff rannu'r fersiwn Gymraeg o'r cyhoeddiad ar ei gyfrif Cymraeg hefyd (os yw ar gael). Os yw'n gwneud hynny ar ei gyfrif Cymraeg, ni fyddai rhaid i'r corff rannu'r fersiwn Gymraeg o'r cyhoeddiad ar ei gyfrif Saesneg hefyd.
- 4.12.33. Os nad oes fersiwn Gymraeg o'r cyhoeddiad ar gael o gwbl, gall corff rannu'r cyhoeddiad uniaith Saesneg ar y cyfrif Cymraeg, er mwyn sicrhau bod y cyfrif Cymraeg yn cynnwys yr un lefel o wybodaeth arno â'r fersiwn Saesneg cyfatebol ohono. Yn y sefyllfa hwn, gall corff ddewis rannu dolen i'r cyhoeddiad uniaith Saesneg, gan ychwanegu crynodeb fer o'r cynnwys yn Gymraeg.

A yw'r safonau'n berthnasol i gynnwys statig a chynnwys dros dro a gyhoeddir ar gyfrifon corff ar y cyfryngau cymdeithasol?

- 4.12.34. Ydyn. Mae'r safonau hyn yn gymwys i unrhyw gynnwys a gyhoeddir gan gorff ar gyfrifon cymdeithasol, ac felly'n gymwys i gynnwys statig a chynnwys dros dro hefyd.
- 4.12.35. Gall enghreifftiau o ddeunydd statig gynnwys testun y bywgraffiad ('bio') ar gyfrif Twitter ac Instagram corff neu'r testun am y cyfrif a gyhoeddir yn yr adran 'Gwybodaeth' ar Facebook corff.
- 4.12.36. Gall enghreifftiau o ddeunydd dros dro gynnwys y negeseuon a gyhoeddir drwy Instagram Story neu Facebook Story lle bydd y negeseuon hynny yn diflannu ar ôl cyfnod penodol o amser.
- 4.12.37. Byddai unrhyw glipiau fideo a sain a ddarperir drwy'r cyfryngau cymdeithasol yn gymwys i safon 33.

Mae rhan Gymraeg o negeseuon dwyieithog weithiau yn cael ei chuddio. Sut mae sicrhau nad yw hynny'n golygu bod y corff yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg?

- 4.12.38. Mewn rhai achosion, gall testun mewn negeseuon ar blatfformau cyfryngau cymdeithasol ymddangos mewn ffenestri sy'n gyfyngedig o ran maint. Gall hyn olygu nad oes modd i berson weld rhan olaf neges nes ei fod yn clicio dolen ychwanegol.
- 4.12.39. Gall corff sicrhau nad yw'n trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg drwy sicrhau nad yw'n anoddach gweld fersiwn Gymraeg o neges o'i gymharu â fersiwn Saesneg o'r un neges. Er enghraifft, gall corff sicrhau nad oes rhaid cymryd camau pellach, megis sgrolio lawr sgrin am yn hirach, neu glicio dolen ychwanegol, i ddod o hyd i'r fersiwn Gymraeg. Gall corff ddewis gosod negeseuon Cymraeg uwchben neu i'r chwith o negeseuon Saesneg er mwyn osgoi hynny.

A yw 'tagiau' a 'hashnodau' yn berthnasol i'r safonau hyn?

- 4.12.40. Ydyn. Gallant fod yn ystyriaeth er mwyn sicrhau nad yw corff yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth ddefnyddio'r cyfryngau cymdeithasol.
- 4.12.41. Os yw corff yn tagio neu'n sôn am berson arall ('mention') mewn neges, gall sicrhau nad yw'n trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg drwy sicrhau bod fersiwn Gymraeg y neges honno yn tagio neu'n sôn am gyfrif Cymraeg y person hwnnw (os oes un ar gael). Er enghraifft, os yw corff yn trydar yn Gymraeg am berson arall ac yn sôn am y person hwnnw drwy dagio enw defnyddiwr y person o fewn y neges, gall sicrhau ei fod yn tagio yr enw defnyddiwr ar gyfer cyfrif Cymraeg y person hwnnw yn hytrach na'r un ar gyfer y cyfrif Saesneg cyfatebol (os yw'n gweithredu cyfrifon Cymraeg a Saesneg ar wahân).
- 4.12.42. Os yw corff yn creu hashnodau ar gyfer neges, gall sicrhau nad yw'n trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg drwy ddefnyddio hashnodau Cymraeg neu ddwyieithog ar gyfer negeseuon Cymraeg.

4.12.43. Os yw corff yn defnyddio hashnodau a grëwyd gan bersonau eraill mewn neges, gall sicrhau nad yw'n trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg drwy ddefnyddio fersiynau Cymraeg neu ddwyieithog o'r hashnodau hynny (lle mae rhai yn bodoli) ar gyfer negeseuon Cymraeg.

Mae negeseuon gwahanol yn ymddangos ar gyfrifon corff yn ddibynnol ar y gynulleidfa. Sut mae sicrhau bod y corff yn cydymffurfio â'r gofynion yn y sefyllfa hon?

4.12.44. Mae rhai platfformau cyfryngau cymdeithasol yn galluogi cyrff i deilwra negeseuon fel bod gwahanol negeseuon yn ymddangos ar gyfrifon gwahanol bersonau. Gall hynny fod yn seiliedig ar ba iaith y mae'r person wedi'i gosod fel iaith y rhyngwyneb ar y platfform hwnnw (e.e., drwy gorff yn defnyddio'r teclyn 'post in multiple languages' ar Facebook).

4.12.45. Yn y sefyllfa hon, gall corff sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg drwy sicrhau bod negeseuon sy'n ymddangos ar gyfrif personau yn ymddangos yn Gymraeg, waeth beth fo iaith rhyngwyneb y person hwnnw.

Oes rhaid i gorff sicrhau bod ei enwau defnyddiwr ac enw ei gyfrifon ar y cyfryngau cymdeithasol yn Gymraeg?

4.12.46. Oes. Gall corff sicrhau nad yw'n trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth ddefnyddio'r cyfryngau cymdeithasol drwy sicrhau bod eu henwau defnyddiwr (e.e., 'handle' mewn perthynas â Twitter) ac enwau eu cyfrifon ('display name' mewn perthynas â Twitter) ar gael yn Gymraeg.

4.12.47. Gall hynny ddigwydd drwy ddefnyddio un o'r canlynol:

- o enw defnyddiwr ac enw cyfrif Cymraeg yn unig ar gyfrif dwyieithog
- o enw defnyddiwr ac enw cyfrif dwyieithog ar gyfrif dwyieithog, neu drwy
- o weithredu cyfrifon Cymraeg a Saesneg ar wahân fel y nodir ym mharagraff 4.12.9 gydag enw defnyddiwr ac enw cyfrif Cymraeg neu ddwyieithog.

4.13 Arwyddion a hysbysiadau a arddangosir neu a gyhoeddir gan gorff [safonau 47–49]

Beth yw'r gofynion?

4.13.1. Rhaid i gorff sicrhau ei fod yn arddangos testun yn Gymraeg:

- o ar arwyddion newydd a osodir ganddo,
- o ar arwyddion a gaiff eu hadnewyddu ganddo, ac
- o wrth gyhoeddi neu arddangos hysbysiad.

4.13.2. Rhaid i'r corff hefyd sicrhau na chaiff y testun Cymraeg ei drin yn llai ffafriol na'r testun Saesneg ar yr arwyddion a'r hysbysiadau hynny. Mae'r safonau

- hefyd yn gosod gofynion ynghylch cywirdeb a safle'r Gymraeg ar arwyddion a hysbysiadau.
- 4.13.3. Nid yw'r safonau hyn fel arfer yn gymwys i arwydd neu hysbysiad o fewn y gweithle, lle nad yw'r arwydd neu'r hysbysiad hwnnw i'w weld gan bersonau y tu allan i'r corff. Dylid cyfeirio at y safonau ynghylch arwyddion a hysbysiadau a arddangosir neu a gyhoeddir yng ngweithle corff (safonau 111–113) ar gyfer arwyddion a hysbysiadau felly.
- 4.13.4. Byddai corff yn 'gosod arwydd newydd' fel arfer pan fydd yn ei roi mewn safle lle na fu arwydd o'r fath o'r blaen. Byddai corff yn 'adnewyddu arwydd' os yw'n gwneud unrhyw newid i'r arwydd neu yn rhoi arwydd newydd yn lle'r hen un ar yr un safle.
- 4.13.5. Mae'r safon hefyd yn berthnasol pan fo corff yn gosod arwydd mewn safle neu leoliad newydd.
- 4.13.6. Mewn perthynas ag arwyddion electronig, byddai corff yn 'gosod arwydd newydd' bob tro y mae testun yn cael ei arddangos o'r newydd ar arwydd electronig.

Safon 47

- 4.13.7. Rhaid i gorff sicrhau ei fod yn arddangos testun yn Gymraeg:
- wrth osod arwydd newydd (gan gynnwys arwyddion dros dro),
  - wrth adnewyddu arwydd (gan gynnwys arwyddion dros dro), ac
  - wrth gyhoeddi neu arddangos hysbysiad.
- 4.13.8. Gall corff unai arddangos y testun Cymraeg â'r testun cyfatebol Saesneg ar yr un arwydd neu'r hysbysiad, neu ar arwydd neu hysbysiad ar wahân.
- 4.13.9. Rhaid i gorff beidio â thrin y testun Cymraeg yn llai ffafriol na'r testun Saesneg ar yr arwydd neu'r hysbysiad dan sylw.
- 4.13.10. Mae'r term 'peidio â thrin y testun Cymraeg yn llai ffafriol na'r testun Saesneg' yng nghyswllt y safon hon yn cynnwys, ymysg materion eraill, peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran:
- trefn iaith y testun
  - golwg y testun (er enghraifft mewn perthynas â lliw neu ffont unrhyw destun)
  - maint y testun
  - lleoliad ac amlygrwydd y testun mewn unrhyw fan cyhoeddus
  - pryd a sut y caiff y testun ei gyhoeddi, ei ddarparu neu ei arddangos
  - fformat cyhoeddi unrhyw destun
  - safon ac ansawdd y testun
  - eglurder a chywirdeb y testun (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), a
  - chynnwys y testun (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir).

Safon 48

- 4.13.11. Os yw corff yn gosod arwydd newydd neu'n adnewyddu arwydd (gan gynnwys arwyddion dros dro), neu'n cyhoeddi neu'n arddangos hysbysiad, a bod yr arwydd neu'r hysbysiad hwnnw'n cyfleu yr un wybodaeth yn y Gymraeg a'r Saesneg, rhaid iddo sicrhau bod y testun Cymraeg yn cael ei roi mewn safle fel mai hwnnw sy'n debygol o gael ei ddarllen yn gyntaf.
- 4.13.12. Os yw corff yn arddangos y testun Cymraeg a'r testun Saesneg cyfatebol ar yr un arwydd neu hysbysiad, byddai'r testun Cymraeg yn debygol o gael ei ddarllen yn gyntaf fel arfer pe caiff ei roi mewn safle sydd uwchben neu i'r chwith o unrhyw destun Saesneg cyfatebol, a hynny ar sail yr arfer safonol o ddarllen o frig testun i'w waelod ac o'r chwith i'r dde.
- 4.13.13. Os yw corff yn arddangos testun Cymraeg a'r testun Saesneg cyfatebol ar arwyddion neu hysbysiad ar wahân, byddai testun Cymraeg yn debygol o gael ei ddarllen yn gyntaf fel arfer pe caiff yr arwydd neu'r hysbysiad sy'n arddangos y testun Cymraeg ei osod:
- o uwchben neu i'r chwith o'r arwydd neu'r hysbysiad â'r testun Saesneg cyfatebol, ac
  - o flaen yr arwydd neu'r hysbysiad â'r testun Saesneg cyfatebol.
- 4.13.14. Er enghraifft, byddai gosod arwydd Cymraeg, neu gyhoeddi neu arddangos hysbysiad o flaen arwydd neu hysbysiad Saesneg ar ochr ffordd yn debygol o arwain at berson yn cyrraedd a darllen arwydd neu hysbysiad Cymraeg gyntaf fel arfer, a hynny ar sail yr arfer o ddarllen arwyddion neu hysbysiad unigol yn eu trefn.

Safon 49

- 4.13.15. Rhaid i gorff sicrhau bod y testun Cymraeg ar ei arwyddion a'i hysbysiadau (boed y rheiny yn arwyddion a gafodd eu gosod, neu'n hysbysiadau a gafodd eu cyhoeddi neu eu harddangos cyn neu ar ôl y diwrnod gosod) yn gywir o ran ystyr a mynegiant. Gall hynny ymwneud â:
- o chynnwys yr arwydd neu'r hysbysiad
  - o sillafiad y testun
  - o cystrawen y testun, neu'r
  - o geiriau ac ymadroddion a ddefnyddir.

Beth yw 'arwydd dros dro'?

- 4.13.16. Mae'r safonau hyn hefyd yn berthnasol i unrhyw arwyddion dros dro a gaiff eu gosod neu eu hadnewyddu. Pan fo'n ofynnol i gorff gydymffurfio â safon 47 felly, rhaid i unrhyw destun a arddangosir ar arwydd dros dro a gaiff ei osod o'r newydd, neu a gaiff ei adnewyddu gael ei arddangos yn Gymraeg. Yn yr un modd ag ar gyfer arwyddion y bwriedir iddynt fod yn rhai parhaol, pan fo'n ofynnol i gorff gydymffurfio â safon 48, rhaid iddo hefyd sicrhau y caiff testun Cymraeg a arddangosir ar yr arwydd dros dro ei roi mewn safle fel mai hwnnw sy'n debygol o gael ei ddarllen yn gyntaf (cyn y testun Saesneg cyfatebol).

4.13.17. Mae ‘arwydd dros dro’ yn cynnwys unrhyw arwydd na fwriedir iddo aros yn barhaol yn y man lle caiff ei osod. Gall enghreifftiau o’r fath gynnwys:

- arwydd dros dro i gyfarwyddo pobl ar hyd llwybr penodol o fewn adeilad oherwydd gwaith adeiladu
- arwydd dros dro a osodir i roi gwybod am waith adeiladu neu i roi gwybod i bersonau bod maes parcio ar gau am gyfnod
- arwydd sy’n rhoi gwybod i bersonau nad yw peiriant (e.e., peiriant talu am barcio, peiriant bwyd) yn gweithio am gyfnod dros dro, neu
- arwydd sy’n rhoi cyfarwyddiadau i leoliad digwyddiad a gynhelir am gyfnod penodol, neu leoliad dros dro ar gyfer gwasanaeth neu glinig sydd wedi ei adleoli neu ei osod am gyfnod.

Beth yw ‘hysbysiad’?

4.13.18. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraffau 53 a 57 y rheoliadau yn nodi:

“At ddibenion safonau 7, 47 i 49, ystyr “hysbysiad” yw unrhyw hysbysiad y mae corff yn ei gyhoeddi; ond nid yw’n cynnwys hysbysiadau a ragnodir gan ddeddfiad.”

“At ddibenion y safonau, ystyr “deddfiad” yw deddfiad (pa bryd bynnag y cafodd ei ddeddfu neu ei wneud) sydd wedi ei gynnwys mewn unrhyw un o’r canlynol, neu mewn offeryn a wneir o dan un o’r canlynol—

- (a) Deddf Seneddol; neu
- (b) Mesur neu Ddeddf gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru.”

4.13.19. Gall ‘hysbysiad’ gynnwys hysbysiad sy’n rhoi gwybod i bersonau:

- am weithgareddau cyflenwi gwasanaethau neu newidiadau i weithgareddau cyflenwi gwasanaethau’r corff
- am amseroedd agor ysbyty neu swyddfa, neu newid i amseroedd clinig corff
- bod cwrs neu seminar yn cael ei gynnal neu ei chynnal neu’n dod i ben
- bod gwasanaeth newydd megis triniaeth amgen yn cael ei gynnig neu ar gael i bersonau
- bod polisi newydd neu bolisi wedi’i hadnewyddu yn dod i rym, neu
- fod prisiau gwasanaeth megis costau parcio yn cynyddu neu yn newid.

Beth yw ystyr y term ‘...a ragnodir gan ddeddfiad’?

4.13.20. Mae’r term yn cyfeirio at hysbysiadau sydd hefyd yn hysbysiadau statudol. Er enghraifft, hysbysiadau sy’n cael eu cyhoeddi yn y wasg sy’n rhoi gwybod am weithgareddau neu newidiadau i weithgareddau cyflenwi gwasanaethau’r corff. Golyga hynny nad yw’r mathau hyn o hysbysiadau’n dod o dan ofynion safonau 47–49.

4.13.21. Oes. Rhaid i gorff arddangos yr enw priod yn Gymraeg os yw'n arddangos testun Cymraeg sy'n cyfeirio at yr enw hwnnw, i'r graddau:

- o bod enw Cymraeg yn bodoli ac wedi'i sefydlu ar gyfer yr hyn y bwriedir cyfeirio ato ar yr arwydd neu'r hysbysiad
- o nad oes deddfiad arall yn atal corff rhag defnyddio enw priod Cymraeg ar arwydd neu hysbysiad, ac
- o nad oes deddfiad yn atal corff rhag defnyddio'r enw priod sydd wedi'i sillafu yn y modd y bwriedir ei arddangos ar yr arwydd neu'r hysbysiad.

4.13.22. Gall hyn gynnwys arddangos enwau ar:

- o aneddiadau (pentrefi, trefi a dinasoedd)
- o strydoedd ac ystadau
- o adeiladau neu nodweddion adeiledig eraill (e.e., ysbyty neu uned)
- o sefydliadau
- o ardaloedd (e.e., ardaloedd môr neu ardaloedd cadwraeth)
- o nodweddion tirweddol (e.e., ynysoedd, mynyddoedd, brynau, pentiroedd, creigiau, traethau, coedwigoedd neu afonydd), neu
- o enwau lleoedd eraill.

4.13.23. Mae'r Comisiynydd yn gyfrifol am ddarparu cyngor ar ffurfiau safonol enwau lleoedd yng Nghymru. Gall y Comisiynydd gynghori cyrff ar ffurfiau safonol enwau aneddiadau (sef pentrefi, trefi a dinasoedd) yng Nghymru. Mae'r Comisiynydd wedi cyhoeddi'r argymhellion hyn mewn cronfa ddata chwiliadwy ar-lein a gellid llwytho'r rhestrau i lawr o dan drwydded agored: Rhestr o Enwau Lleoedd Safonol Cymru.⁷²

4.13.24. Mae'r Comisiynydd yn dilyn canllawiau safoni penodol wrth lunio'i argymhellion: Canllawiau Safoni Enwau Lleoedd Cymru.⁷³ Mae'r canllawiau hyn yn benodol ar gyfer enwau aneddiadau. Nid ydynt o reidrydd yn berthnasol i enwau tai na nodweddion tirweddol eraill. Fodd bynnag, ceir ynddynt lawer o egwyddorion gwerthfawr y gellid eu cymhwyso wrth drin yr enwau hyn neu wrth fathu enwau ar ddatblygiadau newydd, er enghraifft.

4.13.25. Cyn belled â bod dim deddfiad arall yn gofyn bod rhaid defnyddio ffurf Gymraeg arall ar enw priod ar arwydd neu hysbysiad yng Nghymru, gall corff ddefnyddio'r gwasanaeth ymgynghorol hwn er mwyn sicrhau ei fod yn defnyddio'r ffurf Gymraeg safonol o'r enw ar y fersiwn Gymraeg o'r arwydd neu'r hysbysiad.

⁷² Gweler Rhestr o Enwau Lleoedd Safonol Cymru ar wefan y Comisiynydd <https://www.comisiynyddygydraeg.cymru/media/kydaa1ry/20200501-rhestr-o-enwau-lleoedd-safonol.xlsx>

⁷³ Gweler Canllawiau Safoni Enwau Lleoedd Cymru ar wefan y Comisiynydd <https://www.comisiynyddygydraeg.cymru/media/m0ndmdme/20160222-dg-c-canllawiau-safoni-enwau-cymru.pdf>

A oes unrhyw eithriadau?

4.13.26. Oes. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraffau 26 a 45 o'r rheoliadau yn nodi:

“Nid yw'n ofynnol i gorff lunio, arddangos nac anfon deunydd yn Gymraeg i'r graddau y mae deddfiad arall wedi pennu geiriad dogfen, arwydd neu ffurflen a fyddai'n groes i'r gofyniad hwnnw.”

“At ddibenion y safonau, ystyr “deddfiad” yw deddfiad (pa bryd bynnag y cafodd ei ddeddfu neu ei wneud) sydd wedi ei gynnwys mewn unrhyw un o'r canlynol, neu mewn offeryn a wneir o dan un o'r canlynol—

- (a) Deddf Seneddol; neu
- (b) Mesur neu Ddeddf gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru.”

4.13.27. Mae'r eithriad hwn yn cydnabod yr egwyddor os yw deddfiad yn pennu geiriad arwydd, mae'n rhaid i'r geiriad yna gael ei ddefnyddio p'un ai yw'r geiriad yn Gymraeg yn unig, yn Saesneg yn unig neu yn Gymraeg ac yn Saesneg. Nid yw'r rheoliadau yn effeithio ar yr egwyddor honno.

A yw hunaniaeth gorfforaethol corff sy'n ymddangos ar arwyddion a hysbysiadau yn berthnasol i safonau 47–49?

4.13.28. Ydy. Lle mae hunaniaeth gorfforaethol corff yn ymddangos ar arwydd neu hysbysiad, rhaid cydymffurfio (yn ddarostyngedig i'r hysbysiad cydymffurfio) â safon 62 yn ogystal â safonau 47–49. Nid yw hynny yn golygu fodd bynnag bod angen i destun Cymraeg ar hunaniaeth gorfforaethol gael ei roi mewn safle fel mai hwnnw sy'n debygol o gael ei ddarllen yn gyntaf.

4.14 Derbyng ymwelwyr i adeiladau'r corff [safonau 50–53]

Beth yw'r gofynion?

4.14.1. Mae'r safonau canlynol yn gosod gofynion ynghylch sut mae'n rhaid i gorff rhoi ar gael gwasanaeth derbynfa yn Gymraeg i berson yn ei dderbynfa neu dderbynfeydd.

Safon 50

4.14.2. Rhaid i gorff sicrhau bod unrhyw wasanaeth derbynfa y mae'n ei roi ar gael yn Saesneg yn ei dderbynfa, hefyd fod ar gael yn Gymraeg.

4.14.3. Rhaid iddo hefyd sicrhau na chaiff unrhyw berson sydd am gael gwasanaeth derbynfa Cymraeg yn ei dderbynfa ei drin yn llai ffafriol na pherson sydd am gael gwasanaeth derbynfa Saesneg.

4.14.4. Gall hyn olygu, ymysg pethau eraill, sicrhau na chaiff y person sydd am gael gwasanaeth derbynfa Cymraeg mewn derbynfa ei drin yn llai ffafriol o ran:

- y cynnig rhagweithiol a roddir i'r person
  - hygyrchedd y gwasanaeth a roddir i'r person
  - argaeledd y gwasanaeth a roddir i'r person
  - y camau y mae'n rhaid i'r person eu cymryd i dderbyn y gwasanaeth
  - safon, ansawdd a chysondeb y gwasanaeth a roddir i'r person
  - y mathau o wasanaethau derbynfa a roddir i'r person
  - lleoliad ac amlygrwydd y gwasanaeth a roddir i'r person, a
  - phryd a sut y caiff y gwasanaeth ei gynnig, ei ddarparu neu ei roi ar gael i'r person.
- 4.14.5. Wrth sicrhau bod gwasanaeth derbynfa ar gael yn Gymraeg yn derbynfa corff, mae cyfrifoldeb arno i gynnig gwasanaeth derbynfa Cymraeg yn rhagweithiol yn hytrach na disgwyl i ymwelydd wneud cais amdano. Disgwylir hefyd bod y gwasanaeth Cymraeg ar gael yn ddi-rwystr ac nad oes rhaid troi at y Saesneg er mwyn derbyn y gwasanaeth derbynfa yn Gymraeg.

Safon 51

- 4.14.6. Os nad oes gwasanaeth derbynfa wyneb yn wyneb Cymraeg ar gael yn derbynfa corff, rhaid iddo sicrhau bod gwasanaeth derbynfa Cymraeg ar gael dros y ffôn yn ei dderbynfa. Gall hynny gynnwys rhoi gwasanaeth dros ffôn traddodiadol neu dros fideo gynadledda.
- 4.14.7. Er mwyn hwyluso hyn, gall corff ddewis cael cofnod o aelodau staff y gellir cysylltu â nhw a fyddai'n gallu rhoi gwasanaeth derbynfa Cymraeg dros y ffôn (e.e., cyfeiriadur staff fesul adran, gwasanaeth neu bwnc penodol).

Safon 52

- 4.14.8. Rhaid i gorff arddangos arwydd yn ei dderbynfa sy'n datgan bod croeso i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg yn y dderbynfa. Rhaid i gorff arddangos yr arwydd hwnnw yn Gymraeg.
- 4.14.9. Nid oes rhaid i gorff gynnwys datganiad sy'n cyfleu'r uchod air am air â geiriad y safon. Fodd bynnag, disgwylir i'r datganiad hwnnw fod yn ddigon clir ac eglur fel bod personau yn llwyr ymwybodol bod croeso iddynt ddefnyddio'r Gymraeg yn nerbynfa'r corff. Gellid arddangos arwydd gyda geiriad megis "Mae croeso i chi siarad Cymraeg yma" neu "Mae croeso i chi ddefnyddio'r Gymraeg yn y dderbynfa" er mwyn cydymffurfio â'r safon.
- 4.14.10. Hefyd, gellir arddangos logo Iaith Gwaith y Comisiynydd i gyfleu bod y corff yn croesawu personau i ddefnyddio'r Gymraeg yn y dderbynfa. Mae gan y Comisiynydd boster sy'n cynnwys y logo y gellir ei lawrlwytho oddi ar wefan y Comisiynydd am ddim.⁷⁴

Safon 53

- 4.14.11. Rhaid i gorff sicrhau bod staff yn y dderbynfa sy'n gallu darparu gwasanaeth derbynfa Cymraeg yn gwisgo bathodyn sy'n cyfleu hynny.

⁷⁴ Poster Iaith Gwaith Comisiynydd y Gymraeg
[CD002-Poster-Iaith-Gwaith-Working-Welsh-Poster-draft2 \(comisiynyddygyymraeg.cymru\)](#)

4.14.12. Rhaid i'r bathodyn ei gwneud yn eglur bod yr aelod staff sy'n ei wisgo yn gallu darparu gwasanaeth derbynfa Cymraeg. Mae bathodynnau iaith Gwaith y Comisiynydd yn enghraifft o fathodyn y gall aelodau staff y dderbynfa ei wisgo er mwyn cydymffurfio â'r safon.⁷⁵ Hefyd, gall bathodyn gynnwys bathodyn ar gortyn gwddf neu un sydd wedi'i wnïo ar ddillad gwaith.

Beth yw 'derbynfa'?

4.14.13. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 52 o'r rheoliadau yn nodi:

“At ddibenion safonau 50 i 53 (derbyn ymwelwyr)—

- (a) ystyr “derbynfa” yw ardal yn ysbytai, swyddfeydd a lleoliadau gwasanaeth corff lle croesawu personau yw prif rôl staff; a
- (b) ystyr “gwasanaeth derbynfa” yw gwasanaeth croesawu personau i ysbytai, swyddfeydd neu leoliadau gwasanaeth y corff gan staff y mae eu prif rôl at y diben hwnnw.”

4.14.14. Felly, gall unrhyw ardal yn ysbytai, swyddfeydd neu leoliadau gwasanaeth corff lle mai prif rôl staff yw croesawu personau, ddod o dan y dehongliad o 'dderbynfa'. Nid yw felly yn gyfyngedig i dderbynfa yn yr ystyr draddodiadol ar ffurf desg ym mlaen yr adeilad. Gall hefyd gynnwys derbynfa dros dro neu barhaol sydd ar gael i groesawu personau ar unrhyw adeg o'r diwrnod. Hynny yw, nid yw'n gyfyngedig i amseroedd penodol (e.e 9yb tan 5yp).

4.14.15. Ystyrir bod 'croesawu personau' yn golygu mwy na chyfarch a chanfod dewis iaith person yn unig. Disgwylir i bersonau sy'n ymweld â'r dderbynfa allu derbyn gwasanaeth derbynfa fel y bo modd iddynt gynnal sgwrs a chael ymatebion i ymholiadau drwy gyfrwng y Gymraeg yn ddi-rwystr ac heb orfod troi at y Saesneg.

4.14.16. Gall 'lleoliadau gwasanaeth' gynnwys meddygfeydd, canolfannau iechyd, canolfannau cymunedol, canolfannau cyngor a chanolfannau galw heibio, ymysg eraill.

4.15 Corff yn dyfarnu grantiau [safonau 54–56]

Beth yw'r gofynion?

4.15.1. Mae'r safonau hyn yn ymwneud â chorff yn dyfarnu grantiau i bersonau ac yn gosod gofynion ynghylch y broses honno.

4.15.2. Mae'r term 'ymgeisydd' yng nghyswllt y safonau hyn yn cynnwys unrhyw berson sy'n ymgeisio am y grant dan sylw.

⁷⁵ <https://www.comisiynyddygydraeg.cymru/eich-hawliau/iaith-gwaith>

Safon 54

- 4.15.3. Rhaid i gorff gyhoeddi unrhyw ddogfennau sy'n ymwneud â cheisiadau am grant yn Gymraeg a pheidio â thrin fersiwn Gymraeg o'r dogfennau hynny yn llai ffafriol na fersiwn Saesneg ohonynt. Gall hyn gynnwys:
- y ffurflen gais
  - ffurflen datgan diddordeb
  - nodiadau cyfarwyddyd
  - dogfennau sy'n cynnwys telerau ac amodau'r grant, neu
  - ddogfennau sy'n cynnwys cwestiynau cyffredin neu wybodaeth am y broses ymgeisio.
- 4.15.4. Mae'r term '[p]eidio â thrin fersiwn Gymraeg o'r dogfennau hynny yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg ohonynt' yng nghyswllt y safon hon yn cynnwys, ymysg materion eraill, peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran:
- golwg y ddogfen (er enghraifft mewn perthynas â lliw neu ffont unrhyw destun)
  - maint y ddogfen
  - lleoliad ac amlygrwydd y ddogfen mewn unrhyw fan cyhoeddus
  - pryd a sut y caiff y ddogfen ei chyhoeddi, ei darparu neu ei harddangos
  - fformat cyhoeddi unrhyw ddogfen
  - trefn iaith y ddogfen
  - safon ac ansawdd y ddogfen
  - eglurder a chywirdeb y ddogfen (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), a
  - chynnwys y ddogfen (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir).
- 4.15.5. Nid yw'r safon yn atal corff rhag rhoi ystyriaeth penodol i'r Gymraeg o fewn y dogfennau yma. Er enghraifft, gall corff:
- gynnwys cwestiynau penodol o fewn y ffurflen gais ynghylch sut byddai'r grant yn cyfrannu tuag at sicrhau cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg, a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, a
  - gosod amodau neu feini prawf ar gyfer y grant er mwyn sicrhau bod cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg, a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Safon 55

- 4.15.6. Os yw corff yn gwahodd ceisiadau am grant, rhaid iddo ddatgan yn y gwahoddiad bod modd cyflwyno cais yn Gymraeg ac na chaiff cais o'r fath ei drin yn llai ffafriol na chais a gyflwynir yn Saesneg.
- 4.15.7. Nid oes rhaid i gorff gynnwys datganiad sy'n cyfleu'r uchod air am air â geiriad y safon. Fodd bynnag, disgwylir i'r datganiad hwnnw fod yn ddigon clir ac eglur fel bod personau yn llwyr ymwybodol o ymrwymiad ac ymroddiad y corff i dderbyn ceisiadau yn Gymraeg ac i beidio â thrin ceisiadau felly yn llai ffafriol na cheisiadau a dderbynnir yn Saesneg.

4.15.8. Dyma enghraifft o ddatganiad y gall corff ddefnyddio at ddibenion y safon:

Rydym yn croesawu ceisiadau am grant yn Gymraeg. Ni fydd cais a gyflwynir yn Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol na chais a gyflwynir yn Saesneg.

We welcome grant applications in Welsh. An application submitted in Welsh will not be treated less favourably than an application submitted in Welsh.

4.15.9. Rhaid i gorff beidio â thrin cais am grant a gyflwynir yn Gymraeg yn llai ffafriol na chais a gyflwynir yn Saesneg. Mae'r safon ei hun yn cynnwys enghreifftiau penodol o rai cyd-destunau sy'n berthnasol i'r safon:

“[...] (gan gynnwys, ymysg materion eraill, mewn perthynas â'r dyddiad cau ar gyfer cael ceisiadau, ac mewn perthynas ag amseriad rhoi gwybod i ymgeiswyr am benderfyniadau).”

4.15.10. Rhaid felly bod y dyddiad cau yr un fath ar gyfer ceisiadau Cymraeg a Saesneg ac nad oes oedi o ran rhoi gwybod am benderfyniad cais a wnaed yn Gymraeg o'i gymharu ag amseriad rhoi gwybod am benderfyniad cais a wnaed yn Saesneg.

4.15.11. Mae'r term '[p]eidio â thrin ceisiadau am grant a gyflwynir yn Gymraeg yn llai ffafriol na cheisiadau a gyflwynir yn Saesneg' yng nghyswllt y safon hon hefyd yn cynnwys, ymysg materion eraill, peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran y sylw a'r ystyriaeth y mae'r corff yn ei roi i'r cais.

4.15.12. Nid yw'r safon yn atal corff rhag ystyried materion megis:

- i ba raddau y byddai'r cais am grant yn sicrhau mwy o gyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg, a nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin llai ffafriol na'r Saesneg
- i ba raddau y mae'r cais am grant yn sicrhau effeithiau positif neu mwy positif ar gyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg, a nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin llai ffafriol na'r Saesneg, ac
- i ba raddau y mae'r cais am grant yn sicrhau na fydd effeithiau andwyol neu y bydd effeithiau llai andwyol ar gyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg, a nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin llai ffafriol na'r Saesneg.

Safon 56

4.15.13. Os yw corff yn rhoi gwybod i ymgeisydd beth yw ei benderfyniad mewn perthynas â chais am grant, rhaid iddo roi gwybod i'r ymgeisydd yn Gymraeg os cyflwynwyd y cais yn Gymraeg.

4.15.14. Rhaid i gorff wneud hynny mewn perthynas ag unrhyw benderfyniad a wneir ar unrhyw gam o'r broses mewn perthynas â chais am grant. Nid yw

gofynion y safon hon yn gyfyngedig i'r penderfyniad terfynol a wneir ar ddiwedd y broses yn unig. Gall gynnwys penderfyniad a wneir megis:

- bod y cais yn ddilys neu'n annilys
- bod yr ymgeisydd wedi bod yn llwyddiannus neu'n aflwyddiannus
- bod y cais wedi llwyddo neu wedi methu â chyrraedd rhestr fer
- bod yr ymgeisydd wedi'i wahodd i gyfweiliad, neu
- unrhyw benderfyniad arall a wneir yn ystod y broses.

4.15.15. Mae gofynion y safon hon yn cwmpasu unrhyw ddull y bydd corff yn ei ddefnyddio i roi gwybod i ymgeisydd beth yw ei benderfyniad. Gall hyn gynnwys rhoi gwybod i ymgeiswyr ar lafar, wyneb-yn-wyneb neu'n ysgrifenedig.

Beth yw 'grant'?

4.15.16. Fel arfer, mae 'grant' yn drosglwyddiad parhaol o arian i berson nad oes rhaid ei dalu'n ôl neu ei ddychwelyd.

4.15.17. Mae'r term 'grant' yn cynnwys unrhyw gymorth y mae corff yn ei roi i berson at brosiect neu ddiben penodol. Gan amlaf, dim ond rhan o gyfanswm costau y mae grant yn talu amdano. Maent fel arfer yn cael eu defnyddio yn unol â thelerau ac amodau penodol.

4.15.18. Gall y term gynnwys cymorth ariannol neu fudd-dal ond nid yw'n cynnwys swm o arian sy'n cael ei roi i berson drwy broses gaffael.

A oes trothwy neu isafswm ar gyfer y grant cyn bod y safonau'n gymwys?

4.15.19. Nac oes. Nid yw'r rheoliadau yn darparu trothwy nac isafswm ar gyfer y grant y mae'r cais yn ymdrin ag ef. Mae'r safonau'n berthnasol i'r holl geisiadau am grant y mae corff yn eu cyhoeddi.

4.16 Corff yn dyfarnu contractau [safonau 57–59]

Beth yw'r gofynion?

4.16.1. Mae'r safonau hyn yn ymwneud â chorff yn dyfarnu contractau i bersonau ac yn gosod gofynion ynghylch y broses honno.

Safon 57

4.16.2. Rhaid i gorff gyhoeddi gwahoddiadau i dendro am contract yn Gymraeg os yw pwnc y contract yn awgrymu y dylai gael ei lunio yn Gymraeg. Rhaid i gorff hefyd pheidio â thrin fersiwn Gymraeg o unrhyw wahoddiad yn llai ffafriol na fersiwn Saesneg ohono.

4.16.3. Mae'r safon yn awgrymu bod angen i gorff gynnal asesiad er mwyn canfod a yw pwnc y contract yn awgrymu y dylid llunio gwahoddiad i dendro yn Gymraeg ai peidio. Gall yr asesiad hwnnw gynnwys ystyried y materion canlynol:

- a yw pwnc y contract yn ymwneud â mater sydd o bwys eang ac yn effeithio ar nifer fawr o bobl (e.e cleifion)?
- yw pwnc y contract yn ymdrin â materion ynghylch yr iaith Gymraeg neu wasanaeth Gymraeg?
- a yw pwnc y contract yn ymwneud â, neu yn debygol o gynnwys gofynion o ran darparu neu weithredu yn unol â dyletswyddau o ran y Gymraeg?
- a yw pwnc y contract yn ymwneud â maes sydd o ddiddordeb arbennig o ran y Gymraeg?
- a yw pwnc y contract o bwysigrwydd mawr i siaradwyr Gymraeg?
- a yw pwnc y contract yn effeithio, neu yn debygol o effeithio ar nifer fawr o siaradwyr Gymraeg?
- a yw pwnc y contract yn debyg i bwnc tendr blaenorol lle derbyniwyd tendrau yn Gymraeg?
- a yw pwnc y contract yn un lle bo'n debygol bydd y personau sy'n cyflwyno'r tendr yn siaradwyr Gymraeg?

4.16.4. Nid yw gofynion y safon yn atal corff rhag cyhoeddi pob gwahoddiad i dendro yn Gymraeg yn ddiodyn. Byddai corff felly yn parhau i gydymffurfio a'r safonau pe bai'n gwneud hynny.

4.16.5. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 54 o'r rheoliadau hefyd yn rhoi arweiniad pellach ynghylch y safon hon, ac yn datgan:

“At ddibenion safon 57 (gwahoddiad i dendro)—

- (a) nid yw'n ofynnol i gorff gyhoeddi gwahoddiad i dendro yn Gymraeg yng Nghyfnodolyn Swyddogol yr Undeb Ewropeaidd.
- (b) mae cyfeiriad at beidio â thrin fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na fersiwn Saesneg yn cynnwys, ymysg materion eraill, peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran—
  - (i) golwg y deunydd (er enghraifft mewn perthynas â lliw neu ffont unrhyw destun);
  - (ii) maint y deunydd;
  - (iii) lleoliad ac amlygrwydd y deunydd mewn unrhyw fan cyhoeddus;
  - (iv) pryd a sut y caiff y deunydd ei gyhoeddi, ei ddarparu neu ei arddangos; neu
  - (v) fformat cyhoeddi unrhyw ddeunydd;

ond ni fydd corff yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg drwy beidio â chyhoeddi gwahoddiad i dendro yn Gymraeg yng Nghyfnodolyn Swyddogol yr Undeb Ewropeaidd.”

4.16.6. Gall 'materion eraill' gynnwys peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran:

- trefn iaith y deunydd
- safon ac ansawdd y deunydd

- o eglurder a chywirdeb y deunydd (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), neu
- o cynnwys y deunydd (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir).

Safon 58

- 4.16.7. Rhaid i gorff ddatgan mewn gwahoddiad i dendro am gontract bod modd i dendrwr gyflwyno tendr yn Gymraeg ac na chaiff tendr o'r fath ei drin yn llai ffafriol na thendr a gyflwynir yn Saesneg. Dylid nodi y gall hyn gynnwys gwahoddiad i dendro am gontract yng Nghyfnodolyn Swyddogol yr Undeb Ewropeaidd.
- 4.16.8. Nid oes rhaid i gorff gynnwys datganiad sy'n cyfleu'r uchod air am air â geiriad y safon. Fodd bynnag, disgwylir i'r datganiad hwnnw fod yn ddigon clir ac eglur fel bod personau yn llwyr ymwybodol o ymrwymiad ac ymroddiad y corff i dderbyn tendrau am gontract yn Gymraeg ac i beidio â thrin tendrau felly yn llai ffafriol na thendrau a dderbynnir yn Saesneg.
- 4.16.9. Dyma enghraifft o ddatganiad y gall corff ddefnyddio at ddibenion y safon:

Rydym yn croesawu tendrau yn Gymraeg. Ni fydd tendr a gyflwynir yn Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol na thendr a gyflwynir yn Saesneg.

We welcome tenders in Welsh. An tender submitted in Welsh will not be treated less favourably than a tender submitted in Welsh.

- 4.16.10. Rhaid i gorff beidio â thrin tendr am gontract a gyflwynir yn Gymraeg yn llai ffafriol na thendr a gyflwynir yn Saesneg. Mae'r safon ei hun yn cynnwys enghreifftiau penodol o rai cyd-destunau sy'n berthnasol i'r safon:

“[...] (gan gynnwys, ymysg materion eraill, mewn perthynas â'r dyddiad cau ar gyfer cael tendrau, ac mewn perthynas ag amseriad rhoi gwybod i dendrwr am benderfyniadau).”

- 4.16.11. Rhaid bod y dyddiad cau yr un fath ar gyfer tendrau Cymraeg a Saesneg ac nad oes oedi yn amseriad rhoi gwybod am benderfyniad tendr a wnaed yn Gymraeg o'i gymharu ag amseriad rhoi gwybod am benderfyniad tendr a wnaed yn Saesneg.
- 4.16.12. Mae'r term 'peidio â thrin tendr am gontract a gyflwynir yn Gymraeg yn llai ffafriol na thendr a gyflwynir yn Saesneg' yng nghyswllt y safon hon hefyd yn cynnwys, ymysg materion eraill, peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran y sylw a'r ystyriaeth y mae'r corff yn ei roi i'r tendr hwnnw.

Safon 59

- 4.16.13. Rhaid i gorff roi gwybod i dendrwr a gyflwynodd dendr yn Gymraeg beth yw ei benderfyniad yn Gymraeg.
- 4.16.14. Rhaid i gorff wneud hynny mewn perthynas ag unrhyw benderfyniad a wneir ar unrhyw gam o'r broses mewn perthynas â thendr. Nid yw gofynion y safon

hon yn gyfyngedig i'r penderfyniad terfynol a wneir ar ddiwedd y broses yn unig. Gall gynnwys penderfyniad a wneir fel:

- bod y cais yn ddilys neu'n annilys
- bod yr ymgeisydd wedi bod yn llwyddiannus neu'n aflwyddiannus
- bod y cais wedi llwyddo neu wedi methu â chyrraedd rhestr fer
- bod yr ymgeisydd wedi'i wahodd i gyfweiliad, neu
- unrhyw benderfyniad arall a wneir yn ystod y broses.

4.16.15. Mae gofynion y safon hon yn cwmpasu unrhyw ddull y bydd corff yn ei ddefnyddio i roi gwybod i dendrwr beth yw ei benderfyniad. Gall hyn gynnwys rhoi gwybod i dendrwr ar lafar, wyneb-yn-wyneb neu'n ysgrifenedig.

Beth yw ystyr 'gwahoddiad i dendro'?

4.16.16. Mae'r term 'gwahoddiad i dendro' yn cynnwys pob dogfen yn y pecyn sy'n gwahodd ymgeiswyr i dendro am gontract. Mae hynny'n cynnwys, ymhlith pethau eraill:

- dolen at y dogfennau caffael
- y dogfennau caffael eu hunain
- amserlen y broses dendro a gwybodaeth gyswllt berthnasol, a
- gwybodaeth ynghylch y meini prawf y bydd y corff dyfarnu'n eu defnyddio.

4.16.17. Mae 'dogfennau caffael' yn cynnwys unrhyw ddogfen sydd wedi ei chynhyrchu neu y cyfeirir ati gan yr awdurdod contractio er mwyn disgrifio neu benderfynu ar elfennau o'r caffaeliad neu'r weithdrefn, gan gynnwys:

- yr hysbysiad contractio
- yr hysbysiad gwybodaeth ymlaen llaw a ddefnyddir fel dull o alw am gystadleuaeth
- y fanyleb dechnegol
- y ddogfen ddisgrifiadol
- yr amodau contract arfaethedig
- fformatau ar gyfer cyflwyno dogfennaeth gan ymgeiswyr a thendrwr, a
- gwybodaeth am rwymedigaethau sy'n gymwys yn gyffredinol ac unrhyw ddogfennaeth ychwanegol,⁷⁶

A oes trothwy neu isafswm ariannol ar gyfer y contract cyn bod y safonau'n gymwys?

⁷⁶ Mae'r Comisiynydd yn dehongli yn unol â'r term "*procurement document*" a geir yn Rheoliadau Contractau Cyhoeddus 2015
<http://www.legislation.gov.uk/cy/uksi/2015/102/contents/made>

4.16.18. Nac oes. Nid yw'r rheoliadau yn darparu trothwy nac isafswm ariannol ar gyfer y contract y mae'r tendr yn ymdrin ag ef. Mae'r safonau yn berthnasol i bob gwahoddiad i dendro y mae'r corff yn ei gyhoeddi.

A yw gofynion safonau 58–59 yn gymwys i wahoddiad i dendro am contract a gyhoeddir yng Nghyfnodolyn Swyddogol yr Undeb Ewropeaidd?

4.16.19. Ydyn. Mae'r ddarpariaeth yn Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 54 o'r rheoliadau yn gymwys i safon 57 yn unig. Nid yw'r rheoliadau felly yn eithrio'r gofyniad i gorff gydymffurfio â gofynion safonau 58–59 mewn perthynas â gwahoddiad a gyhoeddir yng Nghyfnodolyn Swyddogol yr Undeb Ewropeaidd.

A yw gofynion safonau 58–59 yn gymwys i bob tendr am contract?

4.16.20. Ydyn. Gofynion safon 57 yn unig sydd wedi'u cyfyngu i os yw pwnc y contract yn awgrymu y dylai gael ei lunio yn Gymraeg. Nid yw gofynion safonau 58–59 yn dibynnol ar bwnc y contract. Mae'r gofyniad i gorff gydymffurfio â gofynion safonau 58–59 felly yn gymwys i bob tendr am contract.

4.17 Codi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a ddarperir gan gorff [safonau 60–61]

Beth yw'r gofynion?

4.17.1. Mae'r safonau hyn yn ymwneud â chodi ymwybyddiaeth ynghylch gwasanaethau Cymraeg a gaiff eu darparu gan gorff.

Safon 60

4.17.2. Rhaid i gorff hybu unrhyw wasanaeth Cymraeg a ddarperir ganddo, a rhaid iddo hysbysebu'r gwasanaeth hwnnw yn Gymraeg.

Safon 61

4.17.3. Os yw corff yn darparu gwasanaeth yn Gymraeg sy'n cyfateb i wasanaeth y mae'n ei ddarparu yn Saesneg, rhaid i gorff sicrhau bod unrhyw gyhoeddusrwydd neu ddogfen y mae'n ei lunio, neu wefan y mae'n ei gyhoeddi, sy'n cyfeirio at y gwasanaeth Saesneg, yn nodi bod gwasanaeth cyfatebol ar gael yn Gymraeg.

4.17.4. Os yw corff yn llunio fersiwn Gymraeg a fersiwn Saesneg o gyhoeddusrwydd neu ddogfen ar wahân, neu os yw corff yn cyhoeddi gwefan sy'n golygu bod fersiwn Gymraeg a fersiwn Saesneg o dudalen ar wahân, rhaid i'r corff hefyd nodi bod y gwasanaeth Cymraeg cyfatebol dan sylw ar gael ar y fersiwn Saesneg a'r fersiwn Gymraeg o'r cyhoeddusrwydd, dogfen neu wefan.

Beth yw ystyr 'gwasanaeth Cymraeg'?

- 4.17.5. Mae'r term 'gwasanaeth Cymraeg' yn ymestyn i unrhyw wasanaeth y mae corff yn ei ddarparu yn Gymraeg.
- 4.17.6. Gallai enghraifft o 'wasanaethau Cymraeg' gynnwys gwasanaeth a ddarperir yn Gymraeg:
- o yn unol â dyletswydd i gydymffurfio â safon cyflenwi gwasanaethau o dan adran 25 y Mesur
  - o yn unol â dyletswydd a bennir drwy ddeddfiad arall, neu
  - o yn wirfoddol neu yn unol â pholisi neu weithdrefn y corff ei hun.
- 4.17.7. Mae 'gwasanaeth Cymraeg' yn cynnwys gwasanaeth a ddarperir yn Gymraeg yn unig a gwasanaeth a ddarperir yn Gymraeg a Saesneg gyda'i gilydd (h.y. yn ddwyieithog).

Beth yw ystyr y termau 'hybu' a 'hysbysebu'?

- 4.17.8. Yng nghyswllt safon 60 mae 'hybu' a 'hysbysebu' yn cynnwys corff yn hyrwyddo ac yn codi ymwybyddiaeth ynghylch pob gwasanaeth Cymraeg a ddarperir ganddo yn rhagweithiol drwy roi sylw i'r ffaith bod gwasanaeth Cymraeg ar gael a thrwy annog defnydd o'r gwasanaeth hwnnw.
- 4.17.9. Gallai'r canlynol fod yn enghreifftiau o gydymffurfio:
- o corff yn rhoi gwybod yn rhagweithiol bod gwasanaeth y mae'n ei gynnig ar gael yn Gymraeg, lle nad oes gofyniad iddo wneud hynny o dan safon arall, a lle nad yw'r person wedi gofyn am y gwasanaeth yn Gymraeg
  - o corff yn annog personau drwy dulliau megis y cyfryngau cymdeithasol neu ddeunydd hysbysebu i ddefnyddio'r Gymraeg wrth dderbyn neu ddefnyddio'i wasanaethau
  - o corff yn gwneud defnydd o ddeunyddiau iaith Gwaith sy'n amlygu pan fo gwasanaeth Cymraeg ar gael
  - o cyhoeddi a rhannu gwybodaeth am rai neu'r holl wasanaethau y mae'r corff yn eu cynnig yn Gymraeg drwy gyfrwng taflen, tudalen ar wefan, trwy ddefnyddio'r cyfryngau cymdeithasol, arwyddion, hysbysiadau ac yn y blaen
  - o pan fo gan gorff gyfrif Cymraeg ar y cyfryngau cymdeithasol sy'n cyfateb i gyfrif Saesneg, bod y corff yn nodi'n glir ar y cyfrif Saesneg bod cyfrif Cymraeg hefyd ar gael a darparu dolen uniongyrchol at y cyfrif Cymraeg hwnnw ar y cyfrif Saesneg cyfatebol
  - o defnyddio rhagdudalen sblash, sef tudalen flaen sydd wedi ei chyhoeddi'n bwrpasol i gynnig dewis iaith yn eglur, er mwyn sicrhau bod y corff yn gwneud y cynnig rhagweithiol i ddefnyddwyr ddefnyddio'r Gymraeg cyn iddynt gael mynediad at wasanaethau'r wefan neu wasanaeth ar-lein
  - o os oes cyfeiriadur staff ar gael yn gyhoeddus (e.e., ar wefan), amlygu pa staff sy'n gallu darparu gwasanaeth yn Gymraeg, drwy nodi hynny gyda logo iaith Gwaith neu ddatganiad perthnasol
  - o defnyddio'r Gymraeg fel yr iaith ddiofyn wrth ddarparu gwasanaethau er mwyn hybu a rhoi amlygrwydd i'r gwasanaeth Cymraeg, lle nad oes

gofyniad iddo wneud hynny o dan safon arall, a lle nad yw'r person wedi gofyn am y gwasanaeth yn Gymraeg (e.e., dechrau pob sgwrs ar lafar yn Gymraeg dros y ffôn neu wyneb yn wyneb)

- o sicrhau bod taith y defnyddwyr i ddefnyddio gwasanaethau yn Gymraeg o'r un safon ac ansawdd â'r gwasanaeth Saesneg, neu
- o sicrhau bod gwasanaethau Cymraeg yn amlwg, yn hawdd i'w cyrchu, yn cael eu hyrwyddo'n rhagweithiol a'u bod ar gael yn gyson.

4.18 Hunaniaeth gorfforaethol corff [safon 62]

Beth yw'r gofynion?

- 4.18.1. Mae'r safon hon yn ei gwneud yn ofynnol i gorff sicrhau nad yw'n trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth lunio, diwygio neu gyflwyno ei hunaniaeth gorfforaethol.

Beth yw ystyr 'hunaniaeth gorfforaethol'?

- 4.18.2. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraffau 55 a 57 o'r rheoliadau yn nodi:

“(1) At ddibenion safon 62, mae'r cyfeiriad at gorff yn llunio neu'n cyflwyno ei “hunaniaeth gorfforaethol” yn cynnwys, ymysg pethau eraill, y ffordd y mae corff yn ei gyflwyno ei hun drwy ddatganiadau gweledol, yr enw neu'r enwau a ddefnyddir gan gorff, a'r brandio a'r sloganau a ddefnyddir gan gorff (er enghraifft, brandio a sloganau a argraffir ar ei bapur ysgrifennu).

(2) Nid yw safon 62 yn berthnasol i'r graddau y mae deddfiad yn ei gwneud yn ofynnol i gorff ddefnyddio enw cyfreithiol.”

“At ddibenion y safonau, ystyr “deddfiad” yw deddfiad (pa bryd bynnag y cafodd ei ddeddfu neu ei wneud) sydd wedi ei gynnwys mewn unrhyw un o'r canlynol, neu mewn offeryn a wneir o dan un o'r canlynol—

(a) Deddf Seneddol; neu

(b) Mesur neu Ddeddf gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru.”

- 4.18.3. Mae 'hunaniaeth gorfforaethol' yn cynnwys enw, cyfeiriad, logo, brand, slogan corfforaethol, hunaniaeth weledol ac unrhyw wybodaeth safonol arall o eiddo'r corff a ddefnyddir ar ddeunydd a nwyddau'r corff (megis ar bapur pennawd, papur ysgrifennu, cyfeiriad electronig, proffil cyfrifon cyfryngau cymdeithasol, cerdyn busnes, bathodynau adnabod, mewn arddangosfa ac ar gyhoeddiadau a dogfennau), ac mewn amgylchiadau eraill megis ar arwyddion, cerbydau ac adeiladau. Gall hefyd gynnwys acronym o enw neu'r enwau a ddefnyddir gan gorff. Gall hefyd gynnwys mnemonic.

Sut mae'r safon hon yn cael ei heffeithio os yw deddfiad yn nodi bod rhaid defnyddio enw cyfreithiol y corff?

- 4.18.4. Nid oes rhaid i'r corff gydymffurfio â'r safon hon i'r graddau bod deddfiad yn nodi bod rhaid i gorff ddefnyddio enw cyfreithiol. Mae hyn yn golygu bod rhaid i gorff sicrhau nad yw'n trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth lunio, diwygio neu gyflwyno ei hunaniaeth gorfforaethol, ac eithrio pan mae deddfiad yn nodi:
- bod rhaid i'r corff ddefnyddio enw cyfreithiol nad yw'n Gymraeg nac yn ddwyieithog, ac
  - nad oes modd i'r corff ddefnyddio enw arall (yn Gymraeg) yn ogystal â'r enw cyfreithiol.

Beth yw ystyr y termau 'llunio', 'diwygio' a 'chyflwyno'?

- 4.18.5. Mae'r term 'llunio' yn cynnwys corff yn creu neu'n cynhyrchu ei hunaniaeth gorfforaethol.
- 4.18.6. Byddai corff yn 'diwygio' ei hunaniaeth gorfforaethol os yw'n gwneud unrhyw newid i'r hunaniaeth honno o'r diwrnod gosod ymlaen.
- 4.18.7. Byddai corff yn 'cyflwyno' ei hunaniaeth gorfforaethol os yw'n ei harddangos, yn ei chyhoeddi, neu ei rhoi ar gael neu ei chynnwys ar neu o fewn unrhyw ddeunydd.
- 4.18.8. Mae'r safon yn berthnasol i hunaniaeth gorfforaethol a gaiff ei llunio, ei diwygio neu ei chyflwyno ar unrhyw gyfrwng arall hefyd, megis arwydd, gwefan neu ddogfen. Bydd pob elfen arall o'r cyfryngau hyn yn ddarostyngedig i'r safonau perthnasol ar eu cyfer.

4.18.9. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 43 o'r rheoliadau yn nodi:

“Pan fo safon yn cyfeirio at ddeunydd sydd i'w lunio yn Gymraeg (ac eithrio safonau 39 i 44 (gwefannau ac apiau), 45 a 46 (cyfryngau cymdeithasol) a 57 (gwahoddiad i dendro)), mae cyfeiriadau at beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg neu at beidio â thrin fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na fersiwn Saesneg yn cynnwys, ymysg materion eraill, (ac yn ychwanegol at faterion penodol y cyfeirir atynt mewn unrhyw safon unigol), peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran—

- (a) golwg y deunydd (er enghraifft mewn perthynas â lliw neu ffont unrhyw destun);
- (b) maint y deunydd;
- (c) lleoliad ac amlygrwydd y deunydd mewn unrhyw fan cyhoeddus;
- (ch) pryd a sut y caiff y deunydd ei gyhoeddi, ei ddarparu neu ei arddangos; neu
- (d) fformat cyhoeddi y deunydd.”

4.18.10. Gall 'materion eraill' gynnwys peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran:

- iaith y deunydd
- trefn iaith y deunydd
- safon ac ansawdd y deunydd
- eglurder a chywirdeb y deunydd (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), a
- chynnwys y deunydd (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir).

4.18.11. Gall hyn olygu bod corff yn sicrhau, ymysg materion eraill, ei fod yn llunio, yn diwygio neu'n cyflwyno ei hunaniaeth gorfforaethol yn Gymraeg.

4.18.12. Fodd bynnag, nid yw'r safon yn atal corff rhag medru darparu fersiynau Cymraeg a Saesneg ar wahân o'i hunaniaeth gorfforaethol, i'r graddau nad yw fersiwn Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

4.18.13. Pan fo corff yn cyflwyno'i hunaniaeth gorfforaethol ar ddeunydd dwyieithog (hynny yw lle mae fersiynau Cymraeg a Saesneg yn cael eu cynnwys yn yr un deunydd) ni fyddai corff yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth gyflwyno hunaniaeth Gymraeg yn unig ar fersiwn Gymraeg y deunydd hwnnw a hunaniaeth Saesneg yn unig ar fersiwn Saesneg y deunydd.

4.18.14. Pan fo corff yn cyflwyno'i hunaniaeth gorfforaethol ar ddeunydd Cymraeg a/neu Saesneg ar wahân (hynny yw lle mae fersiynau Cymraeg a Saesneg yn cael eu cynnwys ar ddeunyddiau gwahanol), rhaid i gorff gyflwyno'i hunaniaeth gorfforaethol yn Gymraeg ar y fersiwn Saesneg yn ogystal â'r

fersiwn Gymraeg er mwyn sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

4.19 Cyrsiau a gynigir gan gorff [safon 63]

Beth yw'r gofynion?

4.19.1. Mae'r safon yn ymwneud â chyrsiau a gynigir gan gorff.

Safon 63

4.19.2. Os yw corff yn cynnig cwrs addysg i un neu ragor o unigolion, rhaid iddo asesu'r angen i'r cwrs hwnnw gael ei gynnig yn Gymraeg.

4.19.3. Os dangosodd asesiad fod angen cynnig cwrs a gynigir ganddo i un neu ragor o unigolion yn Gymraeg rhaid i gorff sicrhau bod y cwrs hwnnw yn cael ei gynnig yn Gymraeg.

4.19.4. Mae'r safon yn gymwys i gwrs addysg a gynigir i un neu ragor o unigolion. Er enghraifft, gall hynny gynnwys cwrs addysg:

- sydd wedi'i hanelu at blentyn neu blant yn unig
- sydd wedi'i hanelu at oedolyn neu oedolion yn unig
- sydd wedi'i hanelu at blant ac oedolion, boed ar yr un pryd neu mewn sesiynau ar wahân, neu sesiynau wedi'u teilwra, a rhai
- sydd wedi'i hanelu at un unigolyn neu garfan penodol o unigolion (e.e, plant oedran gynradd neu uwchradd, myfyrwyr, menywod, dynion, unigolion sydd â phlant, unigolion sydd â chyflwr penodol, unigolion o dan, dros neu o fewn ystod oed penodol)

Beth yw ystyr y term 'cwrs addysg'?

4.19.5. Mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 56 o'r rheoliadau yn nodi:

“At ddibenion safon 63 (cyrsiau), ystyr “cwrs addysg” yw unrhyw seminar, hyfforddiant, gweithdy neu ddarpariaeth debyg sy'n cael ei ddarparu neu ei ddarparu ar gyfer addysgu neu wella sgiliau unigolion; ond nid yw'n cynnwys—

- (a) cwrs addysg sy'n paratoi cyfranogwyr ar gyfer cymhwyster neu arholiad;
- (b) cwrs addysg pan fo mwyafrif y cyfranogwyr yn ymgymryd â'r cwrs fel rhan o'u datblygiad proffesiynol;
- (c) cwrs addysg pan fydd mwyafrif y cyfranogwyr yn aelodau o staff; na
- (ch) cwrs addysg y telir ffi amdano.”

4.19.6. Cyfeirir at y geiriau 'seminar', 'hyfforddiant', 'gweithdy' a 'darpariaeth debyg' ar eu ffurf unigol yn y rheoliadau, gan awgrymu y gall un wers fod yn

ddigonol i gyd-fynd â'r dehongliad o gwrs. Serch hynny, gall 'cwrs' fod yn gyfres o ddigwyddiadau hefyd.

- 4.19.7. Gall enghreifftiau o '[g]wrs addysg' gynnwys:
- dosbarthiadau cyn geni ar gyfer unigolion beichiog
  - gweithdy i blant ysgol ar sut i lanhau dannedd neu fwyta'n iach
  - gweithdy ar sut i fyw'n iach (e.e., o ran bwyta, yfed, ysmygu, cyffuriau, lles corfforol, lles meddyliol, cwsg)
  - seminar neu weminar wedi'u hanelu at ddarpar fyfyrwyr neu fyfyrwyr o fewn y maes iechyd
  - cwrs hunan-gymorth sydd ar gael i un neu ragor o unigolion
  - sesiwn ymwybyddiaeth ofalgar sydd ar gael i un neu ragor o unigolion
  - cwrs hunan-rheoli ar gyfer cyflwr penodol (e.e., clefyd siwgr)
  - sesiwn wybodaeth i un neu ragor o unigolion (e.e., rhiant neu rhieni) ynghylch sut i ymdrin ag unigolyn neu unigolion (plentyn neu blant) sydd â chyflwr neu gyflyrau penodol (e.e. clefyd siwgr, epilepsi)
  - seminar neu weminar sydd ar gael i un neu ragor o unigolion fynychu i ddeall a dysgu mwy am bwnc neu gyflwr penodol
- 4.19.8. Mae'r safon yn gymwys i gwrs addysg ar unrhyw ffurf, er enghraifft, cwrs wyneb-yn-wyneb, ar-lein, trwy ap, neu ba bynnag ffurf arall y mae corff yn cynnig cwrs addysg.

Beth yw ystyr y term 'cynnig yn Gymraeg'?

- 4.19.9. Mae 'cynnig' cwrs addysg yn cynnwys corff yn hysbysu (er enghraifft, ar lafar, mewn taflen, mewn prospectws neu ar wefan) bod cwrs addysg ar gael, y bydd yn cael ei ddarparu yn Gymraeg a bod modd i un neu ragor o unigolion fynychu neu ymgeisio am le neu gofrestru ar y cwrs addysg hwnnw os ydynt yn dymuno.
- 4.19.10. Os yw un neu ragor o unigolion yn derbyn y cynnig, disgwylir i'r corff weithredu ar y cynnig hwnnw drwy ddarparu'r cwrs yn Gymraeg neu gymryd camau i sicrhau bod hynny'n digwydd. Hynny yw, nid yw'r Comisiynydd o reidrwydd yn disgwyl bod corff yn darparu cwrs yn Gymraeg os nad oes unrhyw unigolyn yn derbyn y cynnig i gwrs gael ei ddarparu yn Gymraeg ond nid yw sicrhau bod cwrs ar gael yn Gymraeg yn ddibynnol yn unig ar un neu ragor o unigolion yn derbyn y cynnig hwnnw ychwaith. At hynny, nid yw'r safon yn rhwystro corff rhag cynnig cwrs yn Gymraeg ac yn Saesneg ar yr un pryd.
- 4.19.11. Gall rhai cyrsiau fod yn rhai lle na fyddai'n briodol iddynt gael eu darparu yn Gymraeg drwy gyfrwng dulliau megis gwasanaethau cyfieithu. Gallai enghraifft o'r fath gynnwys darparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd yn ystod gweithgareddau ymarferol lle na fyddai'n ddiogel i ddefnyddio offer cyfieithu oherwydd iechyd a diogelwch. Fodd bynnag, gall rhai cyrsiau eraill, megis cwrs sydd ar ffurf dosbarth traddodiadol, fod yn rhai y gellid eu darparu drwy wasanaethau cyfieithu.

A fyddai darparu cwrs Cymraeg mewn lleoliad gwahanol i leoliad y cwrs cyfatebol Saesneg yn cydymffurfio â'r safonau dan sylw?

4.19.12. Nid oes rhaid i gorff ddarparu cwrs yn Gymraeg yn yr un lleoliad â chwrs a ddarperir drwy gyfrwng y Saesneg. Fodd bynnag, nid yw'r Comisiynydd yn ystyried y dylai person orfod teithio pellter ychwanegol er mwyn mynd ar gwrs a ddarperir yn Gymraeg o'i gymharu â chwrs cyfatebol Saesneg. Gall corff gyfeirio at ei dargedau perfformiad ei hun, a allai nodi beth yw'r uchafswm pellter derbynol, yn nhyb y corff ac ar sail gofynion statudol, i berson orfod ei deithio er mwyn derbyn cwrs penodol.

A fyddai darparu cwrs Cymraeg ar ddiwrnodau neu amseroedd gwahanol i'r cwrs cyfatebol Saesneg yn cydymffurfio gyda'r safonau dan sylw?

4.19.13. Nid oes rhaid i gorff ddarparu cwrs yn Gymraeg ar yr un diwrnodau neu amseroedd â chwrs a ddarperir drwy gyfrwng y Saesneg. Fodd bynnag, disgwylir i gorff ddarparu cyrsiau Cymraeg ar ddiwrnodau ac amseroedd na fyddai'n achosi anfantais i fynychwyr y cwrs Cymraeg.

4.19.14. Gall corff sicrhau bod amserlen y cyrsiau Cymraeg yr un mor hygyrch a chyfleus ag yw ar gyfer y cyrsiau Saesneg cyfatebol. Er enghraifft, gellir sicrhau bod cyrsiau Cymraeg ar gael pan fo trafndiaeth gyhoeddus ar gael i deithio i'r cwrs Cymraeg, neu sicrhau bod cyrsiau Cymraeg yn cael eu darparu ar draws ystod eang o ddiwrnodau ac amseroedd megis cyn ac ar ôl oriau gwaith, ar benwythnosau ac yn ystod yr wythnos.

A oes rhaid i gorff ddarparu cwrs Cymraeg yr un nifer o weithiau â chwrs cyfatebol Saesneg er mwyn cydymffurfio â'r safonau dan sylw?

4.19.15. Nac oes. Fodd bynnag, disgwylir i gorff sicrhau bod nifer digonol o gyrsiau Cymraeg ar gael a fyddai'n sicrhau na fydd unrhyw unigolyn o dan anfantais os yw'n penderfynu mynychu cwrs Cymraeg yn hytrach na chwrs Saesneg.

Mae rhai cyrsiau yn cael eu darparu ar gyfer gwahanol lefelau. A fyddai darparu cwrs yn Gymraeg ar gyfer lefelau penodol yn unig, ond nid ar gyfer lefelau eraill, yn cydymffurfio â'r safonau dan sylw?

4.19.16. Na fyddai. Os dangosodd asesiad bod angen cynnig y cwrs yn Gymraeg, rhaid i gorff gynnig cwrs yn Gymraeg ar bob lefel lle gwneir hynny yn Saesneg. Mae gofynion y safon yn golygu bod rhaid i unrhyw gwrs a gynnigir gan gorff gael ei gynnig yn Gymraeg.

A yw'r safon yn berthnasol i gwrs sydd wedi'i ddatblygu cyn y diwrnod gosod??

4.19.17. Mae'r safon yn gymwys i gwrs a gynnigir i un neu ragor o unigolion o'r diwrnod gosod ymlaen. Mae hyn yn cynnwys cynnig cwrs addysg sydd wedi ei ddatblygu cyn neu ar ôl y diwrnod gosod.

Beth yw ystyr y term 'angen'? A yw'n golygu yr un peth â galw?

4.19.18. Mae'r term 'angen' yn cynnwys lefel y galw am gwrs. Fodd bynnag, mae'r cysyniad o 'angen' yn un ehangach, ac mae'r galw'n fwy tebygol o amrywio dros amser na'r angen. O ganlyniad, disgwylir i gorff ystyried ffactorau eraill heblaw'r galw wrth asesu'r angen.

4.19.19. Ymysg y ffactorau eraill hynny, gall corff roi ystyriaeth i:

- lefel y ddarpariaeth Gymraeg gyfredol
- cyfrifoldeb y corff i hybu a hwyluso defnydd o'r Gymraeg
- amcanion a thargedau corfforaethol y corff ei hun mewn perthynas â'r gweithgarwch, a
- natur ddemograffig a daearyddol yr ardal.

Beth sy'n rhaid i gorff ei wneud wrth [g]ynnal asesiad o'r angen' a phryd mae'n rhaid i gorff gynnal yr asesiad?

4.19.20. Gall corff gynnal asesiad mewn perthynas â chwrs naill ai tra mae'r broses o ddatblygu'r cwrs ar waith, neu'n fuan cyn neu wedi hynny. Mater i'r corff yw cynnal yr asesiad ar bwynt pan fo ganddo wybodaeth ynghylch yr angen, a phan fo modd addasu'r ddarpariaeth i gyd-fynd â chanlyniad yr asesiad (waeth beth fo'r canlyniad).

4.19.21. Dylai'r corff gadw cofnod ysgrifenedig o'r asesiad. Disgwylir i'r asesiad:

- fod yn ddealladwy i aelodau'r cyhoedd
- esbonio'r rhesymeg dros benderfynu cynnig cwrs yn Gymraeg ai peidio
- nodi pa ffactorau a ystyriwyd
- cynnwys tystiolaeth glir a phenodol i gefnogi'r canfyddiad, a
- nodi canlyniad yr asesiad (sy'n cynnwys nodi pa gyrsiau sy'n cael eu cynnig a pha rai sydd ddim yn Gymraeg).

4.20 Systemau annerch cyhoeddus a ddefnyddir gan gorff [safon 64]

Beth yw'r gofynion?

4.20.1. Rhaid i gorff sicrhau bod pob neges sydd wedi ei recordio dros system annerch gyhoeddus yn cael ei gyhoeddi yn Gymraeg, ac yn Gymraeg yn gyntaf os caiff ei gyhoeddi yn Saesneg hefyd.

Beth a olygir gan y term 'cyhoeddi neges wedi ei recordio dros system annerch gyhoeddus'?

4.20.2. Mae'r term yn cynnwys unrhyw gyhoeddiad wedi ei recordio a gyhoeddir at sylw'r cyhoedd drwy ddefnydd offer sain gan y corff.

- 4.20.3. Mae unrhyw gyhoeddiad wedi ei recordio a wneir yng ngweithle corff yn ddarostyngedig i safon 114. Mae'n bosib bod achosion lle mae'r ddwy safon yn gymwys, er enghraifft, pan fo neges sydd wedi ei recordio yn cael ei chyhoeddi at sylw'r cyhoedd a staff yn y gweithle (e.e., mewn ysbyty).
- 4.20.4. Gallai enghreifftiau o gyhoeddiadau fyddai'n berthnasol i'r safon hon gynnwys:
- o cyhoeddiadau mewn liffitiau yn adeiladau'r corff sy'n agored i'r cyhoedd
  - o cyhoeddiadau ar gerbydau (fel cerbyd yn rhybuddio ei fod yn mynd yn ôl)
  - o neges wedi'i recordio dros system annerch gyhoeddus (e.e., neges sy'n atgoffa pobl na chaniateir ysmegu ar safleoedd ysbyty neu i beidio â pharcio mewn modd sydd achosi unrhyw rhwystr), neu
  - o negeseuon wedi'i recordio dros system annerch gyhoeddus o fewn adeiladau'r corff (e.e., neges sy'n cyfarwyddo aelod o'r cyhoedd bod y cyfnod ar gyfer ymweld â chlaf wedi, neu ar fin dod i ben).
- 4.20.5. Serch hynny, mae Atodlen 1, Rhan 3, Paragraff 42 yn darparu nad yw safon 64 yn gymwys "...pan wneir y neges y byddwch yn ei chyhoeddi dros system annerch gyhoeddus yn ystod argyfwng neu ymarfer argyfwng."⁷⁷

4.21 Gofal sylfaenol [safonau 65–58]

Beth yw'r gofynion?

- 4.21.1. Mae'r safonau yma yn ymwneud â chorff yn darparu gwybodaeth i bersonau ynghylch pa ddarparwyr gofal sylfaenol sydd yn fodlon darparu gwasanaeth gofal sylfaenol neu ran o'r gwasanaeth gofal sylfaenol drwy gyfrwng y Gymraeg.
- 4.21.2. Maent hefyd yn gosod gofynion ar gorff i ddarparu cymorth i ddarparwyr gofal sylfaenol.

Safon 65

- 4.21.3. Pan fydd corff yn gwybod bod darparwr gofal sylfaenol yn fodlon darparu gwasanaeth gofal sylfaenol yn rhannol neu'n llawn yn Gymraeg, rhaid i'r corff:
- o ddynodi a chynnal tudalen ar ei wefan sy'n cynnwys yr wybodaeth honno, a
  - o chyhoeddi'r dudalen honno yn Gymraeg.
- 4.21.4. Dylai'r wybodaeth gael ei ddarparu ar ffurf sydd yn galluogi person i adnabod pa ddarparwyr sydd yn fodlon darparu gwasanaeth, neu ran o'r gwasanaeth gofal sylfaenol iddo yn Gymraeg.
- 4.21.5. Gall yr wybodaeth a gyhoeddir ar y dudalen berthnasol ar wefan y corff gynnwys gwybodaeth am:

⁷⁷ Gweler adran 3 o'r cod ymarfer hwn ynghylch ystyr 'argyfwng' neu 'ymarfer argyfwng'.

- o bwy yw'r darparwyr gofal sylfaenol sy'n fodlon darparu gwasanaeth gofal sylfaenol yn rhannol neu'n llawn yn Gymraeg, a
- o pha gwasanaethau gofal sylfaenol y mae pob un o'r darparwyr hynny yn fodlon eu darparu yn Gymraeg.

4.21.6. Pan fo corff yn cyhoeddi gwybodaeth ar ei wefan am bwy yw'r darparwyr gofal sylfaenol sy'n fodlon darparu gwasanaeth gofal sylfaenol yn Gymraeg, gall ddynodi:

- o pa leoliadau gofal sylfaenol yn benodol (e.e., pa feddygfa neu ddeintyddfa benodol) sy'n cynnwys darparwyr gofal sylfaenol sy'n fodlon darparu gwasanaeth gofal sylfaenol yn Gymraeg, a
- o pha ddarparwyr unigol yn benodol (e.e., pa feddyg teulu neu ddeintydd) o fewn pob un o'r lleoliadau hynny sy'n fodlon darparu gwasanaeth gofal sylfaenol yn Gymraeg.

4.21.7. Os yw darparwr ond yn gallu darparu rhan o'i wasanaeth gofal sylfaenol yn Gymraeg (yn hytrach nag yn gallu darparu gwasanaeth yn llawn yn Gymraeg), disgwylir i'r corff fanylu ar ba rannau o'r gwasanaeth gofal sylfaenol yn benodol a ddarperir yn Gymraeg, wrth iddo gynnwys gwybodaeth am y darparwr ar ei wefan.

Sut gall corff 'wybod' bod corff yn fodlon darparu gwasanaeth gofal sylfaenol yn Gymraeg?

4.21.8. Mae'r gofyniad i gorff gynnwys gwybodaeth ar ei wefan am ddarparwyr gofal sylfaenol sy'n fodlon darparu gwasanaeth gofal sylfaenol yn Gymraeg ond yn gymwys i'r graddau y mae'r corff 'yn gwybod' yr wybodaeth honno. Byddai corff yn 'gwybod' bod darparwr gofal sylfaenol yn fodlon gwneud hynny os oes ganddo wybodaeth yn ei feddiant sy'n cadarnhau hynny. Mae'n bosibl y gall y math o wybodaeth gynnwys:

- o y wybodaeth y mae'r corff yn ei gofnodi (yn unol â gofynion safon 116) ar ôl iddo asesu sgiliau iaith Gymraeg ei gyflogeion⁷⁸ (yn unol â gofynion safon 96)⁷⁹

⁷⁸ Os yw darparwr gofal sylfaenol yn gweithio mewn lleoliad gofal sylfaenol a reolir yn uniongyrchol gan gorff (e.e., meddygfa a reolir), mae'n bosibl bod y darparwr yn un o 'gyflogeion' y corff at ddibenion safon 96. Os yw'r darparwr yn un o gyflogeion y corff, mae safon 96 yn golygu bod rhaid asesu sgiliau iaith Gymraeg y darparwr hwnnw. Gellid ystyried y dehongliad o'r term "employee" a geir yn Neddf Hawliau Cyflogaeth 1996 wrth ystyried a yw darparwr yn un o 'gyflogeion' y corff yng nghyswllt safon 96. Gweler adran 3 o'r cod ymarfer hwn.

⁷⁹ Y prif fath o wybodaeth a gesglir yn unol â safon 96 yw gwybodaeth sy'n adnabod beth yw sgiliau iaith Gymraeg cyflogeion. Ni fyddai'r math yma o wybodaeth a gesglir pob amser yn berthnasol neu yn briodol i'w defnyddio i adnabod a chadarnhau (yn unol â gofynion safon 65) pa ddarparwyr gofal sylfaenol sy'n fodlon darparu gwasanaeth gofal sylfaenol yn Gymraeg.

- y wybodaeth y mae'n ofynnol i ddarparwyr gofal sylfaenol annibynnol ei darparu i'r corff, yn unol â'r ddyletswydd sydd arnynt i hysbysu'r corff a ydynt yn darparu gwasanaethau gofal sylfaenol yn Gymraeg⁸⁰
- unrhyw wybodaeth berthnasol arall y mae'r corff wedi'i chasglu wrth arfer ei swyddogaethau ef, ac
- unrhyw wybodaeth berthnasol arall y mae person arall (e.e., Gweinidogion Cymru neu sefydliad iechyd) wedi'i chasglu a'i ddarparu wrth arfer ei swyddogaethau ef.

4.21.9. Os nad yw corff eisoes yn 'gwybod' a yw darparwr gofal sylfaenol yn fodlon darparu gwasanaeth gofal sylfaenol yn Gymraeg—oherwydd nad oes gwybodaeth berthnasol eisoes yn ei feddiant—gall corff fynd ati yn rhagweithiol i ddarganfod a chasglu'r wybodaeth honno, fel ei fod yn gallu darparu gwybodaeth gyflawn i ddefnyddwyr ynghylch argaeledd gwasanaethau Cymraeg yn yr ardal, a chyhoeddi'r wybodaeth honno ar ei wefan yn unol â gofynion safon 65.

Beth yw ystyr 'yn fodlon' yng nghyd-destun y safon?

4.21.10. Mae gwahaniaeth ystyr rhwng darparwr yn gallu darparu gwasanaeth gofal sylfaenol yn Gymraeg a darparwr yn fodlon darparu gwasanaeth gofal sylfaenol yn Gymraeg. Byddai darparwr gofal sylfaenol yn 'fodlon' darparu gwasanaeth gofal sylfaenol yn Gymraeg os yw'n barod i ddarparu'r gwasanaeth, neu yn cytuno i ddarparu'r gwasanaeth, yn Gymraeg (pan fo person yn dymuno derbyn y gwasanaeth dan sylw yn Gymraeg).

Beth yw ystyr 'cynnal' yng nghyd-destun y safon?

4.21.11. Yn nghyswllt y safon hon, mae ystyr 'cynnal' tudalen (sy'n cynnwys gwybodaeth am ddarparwyr gofal sylfaenol sy'n fodlon darparu gwasanaethau gofal sylfaenol yn Gymraeg) yn cynnwys corff yn sicrhau ei fod yn:

- gwirio cywirdeb yr wybodaeth a gynhwysir ar y dudalen yn rheolaidd
- adnabod unrhyw fylchau yn yr wybodaeth a gynhwysir ar y dudalen yn rheolaidd, a
- diweddarau'r wybodaeth a gynhwysir ar y dudalen yn rheolaidd, drwy ddileu gwybodaeth amherthnasol ac ychwanegu gwybodaeth berthnasol yn ôl yr angen.

⁸⁰ Gwnaeth [Rheoliadau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol \(Y Gymraeg mewn Gwasanaethau Gofal Sylfaenol\) \(Diwygiadau Amrywiol\) \(Cymru\) 2019](#) ddiwygio pum set o reoliadau yn ymwneud â gwasanaethau darparwyr gofal sylfaenol. Gwnaeth y diwygiadau osod chwe dyletswydd gyffredin sy'n ymwneud â'r Gymraeg ar ddarparwyr gofal sylfaenol drwy eu priod delerau contract a thelerau gwasanaeth â Byrddau Iechyd Lleol. Un dyletswydd yw i'r darparwyr hysbysu'r bwrdd iechyd yn ysgrifenedig a ydynt yn darparu gwasanaeth gofal sylfaenol drwy gyfrwng y Gymraeg. Y corff perthnasol sydd yn gyfrifol am sicrhau bod y darparwr gofal sylfaenol yn bodloni'r ddyletswydd yma.

4.21.12. Rhaid i'r corff gyhoeddi'r dudalen (a'r wybodaeth) berthnasol ar wefan y corff ei hun. Ni fyddai'r corff fel arfer yn cydymffurfio os yw'r corff yn ceisio cydymffurfio drwy ddibynnu ar berson (sefydliad) arall yn cyhoeddi tudalen (gyda'r wybodaeth berthnasol) ar ei wefan ef.⁸¹ Er enghraifft, ni fyddai corff fel arfer yn cydymffurfio os yw'n darparu dolen oddi ar ei wefan ef i dudalen person arall sydd â gwybodaeth am fodlonrwydd darparwyr gofal sylfaenol i ddarparu gwasanaethau gofal sylfaenol yn Gymraeg).

Safon 66

4.21.13. Rhaid i gorff ddarparu gwasanaeth cyfieithu o'r Gymraeg i'r Saesneg i ddarparwr gofal sylfaenol ei ddefnyddio er mwyn gallu cael cyfieithiadau Cymraeg ar gyfer arwyddion a hysbysiadau a arddangosir mewn perthynas â'i wasanaethau gofal sylfaenol.

4.21.14. Rhaid i gorff hefyd annog darparwyr gofal sylfaenol i ddefnyddio'r gwasanaeth cyfieithu at ddibenion cael cyfieithiadau Cymraeg ar gyfer arwyddion a hysbysiadau a arddangosir mewn perthynas â'i wasanaethau gofal sylfaenol.

4.21.15. Gall 'darparu' gwasanaeth cyfieithu i ddarparwr gofal sylfaenol gynnwys:

- trefnu gwasanaeth cyfieithu yn ôl yr angen, fesul darparwr unigol neu ar gyfer mwy nag un darparwr gofal sylfaenol ar yr un pryd, a
- rhoi trefniadau mewn lle sydd yn golygu bod gan un neu ragor o ddarparwyr fynediad at gyfieithiadau parod er mwyn gallu eu defnyddio (e.e., banc o gyfieithiadau, cof cyfieithu).

4.21.16. Ni fyddai darparu manylion yn unig i ddarparwr gofal sylfaenol ynghylch pa gyfieithwyr er enghraifft sy'n gallu darparu gwasanaeth cyfieithu yn cydymffurfio â'r safon. Rhaid i'r corff hefyd *ddarparu'r* gwasanaeth sydd yn galluogi'r darparwr gofal sylfaenol i gael cyfieithiadau Cymraeg o arwyddion a hysbysiadau a arddangosir mewn cysylltiad â'i wasanaeth gofal sylfaenol.

4.21.17. Mae'r term 'annog' yn awgrymu bod angen i gorff gymryd camau rhagweithiol i gefnogi, perswadio a hyrwyddo darparwr gofal sylfaenol i ddefnyddio'r gwasanaeth cyfieithu y mae corff yn ei ddarparu a gyfer arwyddion a hysbysiadau a arddangosir mewn cysylltiad â'i wasanaeth gofal sylfaenol.

4.21.18. Gall corff 'annog' darparwr gofal sylfaenol i wneud hynny drwy:

- hysbysebu ac atgoffa darparwyr gofal sylfaenol yn rheolaidd am y gwasanaeth cyfieithu
- codi ymwybyddiaeth darparwr gofal sylfaenol ynghylch pwrpas y gwasanaeth cyfieithu a sut i'w ddefnyddio

---

⁸¹ Eithriad i hynny yw os yw'r 'amod trydydd parti' yn rheoliad 1(5) y rheoliadau yn golygu bod person yn cyhoeddi tudalen ar ei wefan (gyda'r wybodaeth berthnasol) ar ran y corff, o dan drefniadau (e.e., cytundeb) a wneir rhwng y corff a'r person. Gweler adran 3 y cod ymarfer am wybodaeth ynghylch darparwyr trydydd parti.

- rhannu gwybodaeth gyda darparwr gofal sylfaenol ynghylch sut i gael mwy o fanylion am y gwasanaeth cyfieithu (e.e., rhannu manylion swyddog cyswllt o fewn y corff)
- paratoi canllaw i ddarparwr gofal sylfaenol a'i staff ynghylch sut i gael cyfieithiadau Cymraeg
- darparu hyfforddiant i ddarparwr gofal sylfaenol a'i staff ynghylch sut i ddefnyddio'r gwasanaeth (e.e., yn achos banc cyfieithiadau neu gof cyfieithu)
- amlygu wrth ddarparwr gofal sylfaenol pwysigrwydd sicrhau bod arwyddion a hysbysiadau ar gael yn Gymraeg, gan gyfeirio at ddyletswyddau sydd ar ddarparwyr gofal sylfaenol o ran y Gymraeg⁸²
- corff yn cynnal awdit o safleoedd darparwyr gofal sylfaenol, ac yn cytuno cynllun gweithredu gyda'r darparwr gofal sylfaenol er mwyn sicrhau bod arwyddion a hysbysiadau ar gael yn Gymraeg, a
- chorff yn trafod ac yn adnabod unrhyw ddatrysiadau posib i rwystrau sydd yn cael eu hamlygu gan ddarparwyr gofal sylfaenol o ran y gwasanaeth cyfieithu sydd yn cael ei ddarparu gan y corff.

Safon 67

4.21.19. Rhaid i gorff roi ar gael i ddarparwr gofal sylfaenol bathodyn iddo wisgo neu i'w staff wisgo sy'n cyfleu hynny.

4.21.20. Gall corff wneud hynny drwy:

- ddosbarthu neu roi bathodynnau fel mater o drefn i ddarparwr gofal sylfaenol, neu
- roi gwybod i ddarparwr gofal sylfaenol yn rhagweithiol sut mae modd iddynt gael bathodyn (e.e., trwy gysylltu â swyddog penodol).

4.21.21. Nid yw'r safon hon yn effeithio ar ddyletswydd safon 53 i sicrhau bod staff yn nerbynfeydd y corff sy'n gallu darparu gwasanaeth derbynfa Cymraeg yn gwisgo bathodyn sy'n cyfleu hynny. Dylid pwysleisio nad yw gofynion safon 53 yn amodol ar ddymuniad staff y dderbynfa i wisgo bathodyn o'r fath ai peidio, ac nid yw gofynion safon 105 yn gwneud y gofyniad hwnnw'n amodol ar hynny ychwaith.

4.21.22. Rhaid i gorff hybu darparwr gofal sylfaenol i wisgo bathodyn sy'n cyfleu ei fod, neu bod aelod o'i staff yn gallu siarad Cymraeg.

4.21.23. Gall 'hybu' yng nghyswllt y safon hon gynnwys:

---

⁸² Gwnaeth [Rheoliadau'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol \(Y Gymraeg mewn Gwasanaethau Gofal Sylfaenol\) \(Diwygiadau Amrywiol\) \(Cymru\) 2019](#) ddiwygio pum set o reoliadau yn ymwneud â gwasanaethau darparwyr gofal sylfaenol. Gwnaeth y diwygiadau osod chwe dyletswydd gyffredin sy'n ymwneud â'r Gymraeg ar ddarparwyr gofal sylfaenol drwy eu priod delerau contract a thelerau gwasanaeth â Byrddau Iechyd Lleol. Un dyletswydd yw i'r darparwyr i sicrhau fod testun ar arwyddion a hysbysiadau newydd mewn cysylltiad â'i wasanaeth gofal sylfaenol yn Gymraeg ac yn Saesneg, a gall y darparwr ddefnyddio'r gwasanaeth cyfieithu a gynigir gan y Bwrdd Iechyd Lleol at y diben hwn. Y corff perthnasol sydd yn gyfrifol am sicrhau bod y darparwr gofal sylfaenol yn bodloni'r ddyletswydd yma.

- annog a chefnogi defnydd o'r bathodyn ymhlith darparwyr gofal sylfaenol
- codi ymwybyddiaeth y darparwr a staff y darparwr gofal sylfaenol ynghylch y bathodyn gan egluro iddynt ei bwrpas, sut i'w ddefnyddio a sut mae'r corff yn rhoi ar gael y bathodyn i rheiny sy'n gallu siarad Cymraeg
- annog darparwr gofal sylfaenol, neu staff darparwr gofal sylfaenol sy'n gallu siarad Cymraeg i roi gwybod i'r corff er mwyn gallu rhoi ar gael bathodyn i'r darparwr neu'r aelod o staff hwnnw
- atgoffa darparwr gofal sylfaenol a'i staff yn rheolaidd bod bathodynnau ar gael, gan sicrhau bod staff sydd wedi datblygu rhuglder yn y Gymraeg (trwy hyfforddiant yn unol â safon 100 neu fel arall) yn cael eu hannog i wisgo bathodyn
- ystyried pa fath o fathodyn fyddai mwyaf cyfleus neu hwylus i'r darparwr neu aelod o staff y darparwr gofal sylfaenol (e.e., mae'n bosib y byddai gwnïo bathodyn yn fwy cyfleus i'r rheiny sydd â gwisg gwaith tra byddai eraill yn ffafrio bathodyn y gellir trosglwyddo a'i aildefnyddio)
- rhoi ar gael i ddarparwr gofal sylfaenol a'i staff sydd yn gallu siarad Cymraeg mwy nag un, neu fathau gwahanol o fathodynnau, a
- cadw stoc o fathodynnau mewn lleoliadau gwasanaeth (e.e., ardaloedd derbynfa) fel bod gan ddarparwr neu aelod o staff darparwr gofal sylfaenol fynediad hwylus atynt.

A oes bathodyn penodol y dylid rhoi ar gael i ddarparwr gofal sylfaenol a'i staff?

- 4.21.24. Nac oes. Nid yw'r safon yma yn gosod gofyniad i gorff roi ar gael fathodyn penodol.
- 4.21.25. Nid oes ychwaith rhaid i'r bathodyn fod ar ffurf bathodyn 'traddodiadol' (e.e., bathodyn pin i'w lynu wrth ddillad). Golyga hyn y gall corff ddewis defnyddio opsiynau mwy hwylus (e.e., bathodyn ar gortyn gwddf) os yw'n well ganddo.
- 4.21.26. Fodd bynnag, disgwylir bod unrhyw fathodyn y mae corff yn rhoi ar gael i staff wneud yn gwbl glir bod y darparwr gofal sylfaenol neu aelod o staff y darparwr hwnnw yn gallu siarad Cymraeg.
- 4.21.27. Mae bathodynnau a chortynnau gwddf laith Gwaith ar gael i'w archebu trwy wefan y Comisiynydd.⁸³
- 4.21.28. Gall corff hefyd arddangos logo laith Gwaith y Comisiynydd ar fathodyn ei hun i gyfleu bod darparwr gofal sylfaenol o fewn ardal y corff yn gallu siarad Cymraeg. Gellir dod o hyd i'r logo ar wefan y Comisiynydd.⁸⁴ Yn yr un modd, gall corff hefyd gynnwys datganiad megis 'Rwy'n siarad Cymraeg', neu 'Dwi'n siarad Cymraeg' i amlygu ymhellach bod yr aelod o staff yn gallu siarad Cymraeg.

Safon 68

⁸³ <https://www.comisiynyddygybraeg.cymru/eich-hawliau/iaith-gwaith>

⁸⁴ <https://www.comisiynyddygybraeg.cymru/cysylltu-a-ni>

4.21.29. Rhaid i gorff ddarparu cyrsiau hyfforddi, gwybodaeth neu gynnal digwyddiadau fel bod modd i ddarparwr gofal sylfaenol ddatblygu:

- ymwybyddiaeth o'r Gymraeg (gan gynnwys ymwybyddiaeth am hanes yr iaith a'i lle yn niwylliant Cymru), a
- dealltwriaeth am y modd y gellir defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.

4.21.30. Mae'r safon yn gymwys i gwrs hyfforddiant, gwybodaeth neu ddigwyddiad a ddarperir ar unrhyw ffurf (e.e., ar lafar, yn ysgrifenedig, wyneb-yn-wyneb, ar-lein neu fel arall). Gall corff hefyd ddarparu'r wybodaeth drwy ddefnyddio cyfuniad o'r ddulliau yma er mwyn darparu ar ffurf ac ar amser sydd yn hwylus i ddarparwr gofal sylfaenol (e.e., drwy ddarparu cwrs ar-lein, pecyn gwybodaeth a chyflwyniad ar lafar neu PowerPoint mewn digwyddiad byw).

4.21.31. Gall enghreifftiau o'r hyn y gall corff ei ddarparu gynnwys:

- **ymwybyddiaeth o'r Gymraeg** - gall hyn gynnwys gwybodaeth neu gyflwyniad am hanes yr iaith, tarddiad yr iaith Gymraeg, ffeithiau am yr iaith Gymraeg (megis gwybodaeth o'r Cyfrifiad), manteision defnyddio'r Gymraeg neu wybodaeth am Gomisiynydd y Gymraeg, a
- **dealltwriaeth am y modd y gellir defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle** - gall hyn gynnwys gwybodaeth am sut mae'r corff yn hybu a hwyluso darparwr gofal sylfaenol i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle a pha cymorth sydd ar gael iddo i wneud hynny.

Beth yw ystyr y termau 'darparwr gofal sylfaenol' a 'gwasanaeth gofal sylfaenol'?

4.21.32. Mae'r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “darparwr gofal sylfaenol” (“primary care provider”) yw person sy'n darparu gwasanaeth gofal sylfaenol ar ran Bwrdd Iechyd Lleol”

4.21.33. Ymhellach at hynny, mae'r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “gwasanaeth gofal sylfaenol” (“primary care service”) yw gwasanaeth a ddarperir o dan gcontract, trefniant neu gytundeb a wneir o dan neu yn rhinwedd unrhyw un neu ragor o'r darpariaethau a ganlyn o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 (3)⁸⁵—

- (a) adran 41(2)(b) (gwasanaethau meddygol sylfaenol);
- (b) adran 42(1) (contractau gwasanaethau meddygol cyffredinol);
- (c) adran 50 (trefniadau gan Fyrddau Iechyd Lleol ar gyfer darparu gwasanaethau meddygol sylfaenol);
- (ch) adran 57(1) (contractau gwasanaethau deintyddol cyffredinol);
- (d) adran 64 (trefniadau gan Fyrddau Iechyd Lleol ar gyfer darparu gwasanaethau deintyddol sylfaenol);
- (dd) adran 71 (trefniadau ar gyfer gwasanaethau offthalmig cyffredinol);
- (e) adran 80 (trefniadau ar gyfer gwasanaethau fferyllol);
- (f) adran 81 (gwasanaethau fferyllol ychwanegol);
- (ff) adran 92 (cynlluniau peilot);
- (g) adran 102 (cynlluniau gwasanaethau fferyllol lleol);”

4.21.34. Mae gofynion safonau 65–86 yn gymwys yng nghyswllt pob darparwr a gwasanaeth gofal sylfaenol sydd yn bodloni'r dehongliadau uchod. Mae hyn yn cynnwys darparwyr gofal sylfaenol y mae corff yn gyfrifol am yn uniongyrchol a darparwyr gofal sylfaenol annibynnol ynghyd â'r gwasanaethau gofal sylfaenol y maent yn eu darparu.

⁸⁵ 2006 p.42 <https://www.legislation.gov.uk/id/ukpga/2006/42/welsh>

5 Safonau llunio polisi [69–78A]

5.1 Safonau ynghylch ystyried effeithiau penderfyniadau polisi a wneir gan gorff ar y Gymraeg [safonau 69–78A]

Beth yw'r gofynion?

- 5.1.1. Mae'r safonau llunio polisi yn ymwneud â'r ffordd y mae corff yn ystyried effeithiau ei benderfyniadau polisi ar y Gymraeg.
- 5.1.2. Mae'r Mesur yn darparu mai ystyr 'safon llunio polisi' yw safon sy'n ymwneud â phenderfyniad polisi ac y bwriedir iddi sicrhau, neu gyfrannu at sicrhau, bod y corff sy'n gwneud y penderfyniad polisi yn ystyried un neu ragor o'r canlynol—
- (a) pa effeithiau, os o gwbl, (a pha un ai yw'r effeithiau'n bositif neu'n andwyol) y byddai'r penderfyniad polisi yn eu cael ar gyfleoedd i bersonau eraill i ddefnyddio'r Gymraeg, neu ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg
  - (b) sut y gellid gwneud y penderfyniad fel ei fod yn cael effeithiau positif, neu effeithiau mwy positif, ar gyfleoedd i bersonau eraill i ddefnyddio'r Gymraeg, neu ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, a
  - (c) sut y gellid gwneud y penderfyniad fel nad yw'n cael effeithiau andwyol, neu fel bod y penderfyniad yn cael effeithiau llai andwyol, ar gyfleoedd i bersonau eraill i ddefnyddio'r Gymraeg, neu ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.⁸⁶
- 5.1.3. Mae'r safonau llunio polisi yn cynnwys gofynion i gorff sicrhau, neu gyfrannu at sicrhau, bod y person sy'n gwneud y penderfyniad polisi yn ystyried yr hyn a restrir yn a–c uchod wrth wneud y gweithgareddau canlynol:
- wrth lunio polisi newydd, neu adolygu neu addasu polisi sydd eisoes yn bodoli (safonau 69–71)
  - wrth gyhoeddi dogfen ymgynghori sy'n ymwneud â phenderfyniad polisi o dan ystyriaeth (safonau 72–74)
  - wrth gomisiynu neu wneud gwaith ymchwil y bwriedir i gynorthwyo corff i wneud penderfyniadau polisi (safonau 75–77), ac
  - wrth wneud penderfyniadau mewn perthynas â darparu gwasanaeth gofal sylfaenol (safon 78)
- 5.1.4. Mae'r safonau llunio polisi (safon 78A) hefyd yn cynnwys gofyniad i gorff:
- asesu, pan ddaw 5 mlynedd ar ôl cyhoeddi polisi ar ddarparu gwasanaeth gofal sylfaenol i ben (yn unol â safon 78), a phan ddaw

⁸⁶ Adran 29 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011
<https://www.legislation.gov.uk/cy/mwa/2011/1/section/29/enacted/welsh>

cyfnod dilynol o 5 mlynedd i ben, i ba raddau y mae wedi cydymffurfio â'r polisi, a

- chyhoeddi'r asesiad hwnnw ar ei wefan o fewn 6 mis i ddiwedd y cyfnod (5 mlynedd).

Safon 69

- 5.1.5. Os yw corff yn llunio polisi newydd, neu'n adolygu neu'n addasu polisi sydd eisoes yn bodoli, rhaid i'r corff ystyried pa effeithiau, os o gwbl (pa un ai yw rheini'n bositif neu'n andwyol), y byddai'r penderfyniad polisi yn eu cael ar y cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg, ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, pa un ai yw'r rheiny'n effeithiau positif neu'n andwyol.

Sut dylid mynd ati i asesu effaith ar y Gymraeg?

- 5.1.6. Bydd angen i gorff ystyried a nodi'r holl effeithiau perthnasol y gall penderfyniad polisi eu cael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg neu ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Er mwyn gwneud hynny, rhaid i gorff ystyried tystiolaeth berthnasol er mwyn deall effaith debygol neu wirioneddol penderfyniadau polisi ar y Gymraeg.
- 5.1.7. Y cam cyntaf i hwyluso asesiad effeithiol fyddai casglu gwybodaeth am y penderfyniad polisi arfaethedig. Mae'r wybodaeth y gellid ei chasglu yn ystod y cam hwn yn cynnwys:
- nodau ac amcanion y prosiect
  - natur y gweithgaredd
  - pwy fydd yn elwa o'r fenter / grwpiau targed
  - canlyniadau / deilliannau
  - partneriaid
  - hyd oes y cynllun / pryd fydd yn cael ei ddiwygio
  - cyfrifoldeb am y polisi
  - data neu ymchwil perthnasol ar y pwnc
  - trefniadau ymgynghori, a
  - threfniadau monitro ac asesu.
- 5.1.8. Ymhellach i hynny, gall y ffactorau isod fod yn rhai i'w hystyried wrth asesu effaith penderfyniadau polisi a bydd dyletswydd ar y corff i bennu pa faterion i'w hystyried wrth edrych ar natur y polisi dan sylw:
- A fydd y penderfyniad polisi yn cael effaith ar nifer neu'r ganran o bobl sy'n gallu siarad Cymraeg (neu unrhyw sgil arall)?
  - A fydd y penderfyniad polisi yn cael effaith ar nifer neu'r ganran o bobl sy'n defnyddio'r Gymraeg?
  - A fydd y gwasanaeth, y polisi, y strategaeth neu'r prosiect y mae'r penderfyniad polisi amdano yn cael ei gyflawni yn Gymraeg?
  - A fydd y penderfyniad polisi yn gwarchod, yn hybu ac yn cyfoethogi treftadaeth a diwylliant yr ardal dan sylw mewn perthynas â'r Gymraeg?
- 5.1.9. Mae hyn hefyd yn cynnwys:

- ystyried a nodi unrhyw effeithiau positif y byddai'r penderfyniad polisi yn ei gael ar y Gymraeg
- ystyried a nodi unrhyw effeithiau andwyol y byddai'r penderfyniad polisi yn ei gael ar y Gymraeg
- ystyried a nodi sut y gallai'r penderfyniad polisi effeithio ar a / neu hyrwyddo'r cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg, ac
- ystyried a nodi sut y gallai'r penderfyniad polisi effeithio ar drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

5.1.10. Gweler isod enghreifftiau o gwestiynau perthnasol y gellid eu hystyried wrth ymchwilio i ba effeithiau positif ac andwyol y byddai penderfyniad polisi yn ei gael ar y Gymraeg. Rhaid pwysleisio mai enghreifftiau yn unig yw'r isod.

A fyddai'r penderfyniad polisi yn cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg sy'n symud o / i ardal benodol?	A fyddai'r penderfyniad polisi yn gostwng nifer y siaradwyr Cymraeg sy'n symud o / i ardal benodol?
A fyddai'r penderfyniad polisi yn debygol o wneud y Gymraeg yn fwy gweledol?	A oes perygl y byddai'r penderfyniad polisi yn cam wahaniaethu yn erbyn defnyddwyr Cymraeg?
A fyddai'r penderfyniad polisi yn cynnig camau fydd yn debygol o ddiogelu'r Gymraeg mewn ardal benodol?	A fyddai'r penderfyniad polisi yn golygu lleihad yn nifer y swyddi sydd lle mae gofyn am sgiliau Cymraeg?
A fyddai'r penderfyniad polisi yn golygu cynnydd yn nifer y swyddi lle mae gofyn am sgiliau Cymraeg?	A fyddai'r penderfyniad polisi yn arwain at gau gwasanaethau Cymraeg penodol neu yn peryglu'r gwasanaethau hyn?
A fyddai'r penderfyniad polisi yn arwain at gynnydd mewn gwasanaethau Cymraeg penodol neu yn sicrhau dyfodol llewyrchus i'r gwasanaethau hyn?	A fyddai'r penderfyniad polisi yn ei gwneud yn anoddach i recriwtio siaradwyr Cymraeg?
A fyddai'r penderfyniad polisi yn annog / ei gwneud yn haws i recriwtio siaradwyr Cymraeg?	A fyddai'r penderfyniad polisi yn bygwth cynaliadwyedd ardaloedd lle mae'r Gymraeg yn rhan o wead y gymuned honno?
A fyddai'r penderfyniad polisi yn sicrhau cynaliadwyedd ardaloedd lle mae'r Gymraeg yn rhan o wead y gymuned honno?	A fyddai'r penderfyniad polisi yn ei gwneud yn anoddach teithio er mwyn cael gwasanaeth Cymraeg?
A fyddai'r penderfyniad polisi yn hwyluso teithio er mwyn cael gwasanaethau Cymraeg?	A fyddai'r penderfyniad polisi yn arwain at gwtogi o ran nifer yr unigolion sy'n dysgu'r iaith?
A fyddai'r penderfyniad polisi yn cynnig gwasanaeth yn Gymraeg yn rhagweithiol i ddefnyddwyr?	A fyddai'r penderfyniad polisi yn golygu bod hygyrchedd a mynediad at y gwasanaethau Cymraeg yn cael ei gyfyngu?

A fyddai'r penderfyniad polisi yn arwain at gynnydd yn nifer yr unigolion sy'n dysgu'r iaith?	
A fyddai'r penderfyniad polisi yn cymryd camau i hybu a hyrwyddo'r Gymraeg?	
A fyddai'r penderfyniad polisi yn cyfrannu at strategaethau'r Gymraeg yn genedlaethol ac mewn meysydd polisi penodol (e.e., Strategaeth Cymraeg 2050; Mwy na Geiriau; Cymru Iachach)?	
A fyddai'r penderfyniad polisi yn cyfrannu at sicrhau parhad a ffyniant y Gymraeg fel iaith teulu, cymuned, neu'r gweithle?	

Safonau 70 a 71

- 5.1.11. Ar ôl ystyried yr holl effeithiau a gesglir yn unol â safon 69, rhaid i gorff roi ystyriaeth ddyledus i ganlyniadau effeithiau o'r fath ar y Gymraeg.
- 5.1.12. Mae safon 70 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff, pan fydd yn llunio polisi newydd, neu'n adolygu neu'n addasu polisi sydd eisoes yn bodoli, ystyried sut y gall lunio'r polisi (neu sut y gall newid polisi sydd eisoes yn bodoli) fel y byddai'r penderfyniad polisi'n cael effeithiau positif, neu effeithiau mwy positif ar y cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.
- 5.1.13. Mae safon 71 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff, pan fydd yn llunio polisi newydd, neu'n adolygu neu'n addasu polisi sydd eisoes yn bodoli, ystyried sut y gall lunio'r polisi (neu sut y gall newid polisi sydd eisoes yn bodoli) fel na fyddai'r penderfyniad polisi'n cael effeithiau andwyol, neu fel y byddai'n cael effeithiau llai andwyol ar y cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.
- 5.1.14. Rhaid i gorff ystyried unrhyw opsiynau i liniaru neu atal effeithiau andwyol y gall y penderfyniad polisi eu cael ar y Gymraeg. Rhaid hefyd ystyried yr opsiynau o ran sut i sicrhau effeithiau positif, neu effeithiau mwy positif ar y cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Bydd hyn yn amrywio yn unol â natur y penderfyniad polisi. Rhoddir enghreifftiau isod o rai ffactorau y gall corff eu hystyried er mwyn gwneud hynny:
- **angen a galw** - yw'r mesur yn angenrheidiol? A fyddai'n bosibl cwrdd â'r galw heb unrhyw ddatblygiad o'r newydd? A fyddai modd defnyddio darpariaeth arall sydd eisoes yn bodoli?
  - **dull a phroses** - sut dylai ddigwydd? A yw buddiannau'r iaith Gymraeg wedi'u cynllunio fel rhan o'r broses? Oes modd defnyddio dulliau gwahanol/llai niweidiol? Dylid ystyried ffactorau megis technoleg a

chynllunio i sicrhau bod prosesau yn cefnogi dwyieithrwydd yn hytrach na'i rwystro.

- **lleoliad** - ble ddylai'r datblygiad fod/beth yw dylanwad daearyddol y polisi? Mae ystyriaethau o'r fath yn allweddol i ddyfodol cymunedau iaith Gymraeg. Dylai datblygiadau fod yn sensitif i anghenion cymunedau o'r fath a dylai bod dealltwriaeth o broffil ieithyddol cymunedau ac ardaloedd. Dylid ystyried lleoliad gwasanaethau eraill perthnasol hefyd – e.e., lleoliad mangreoedd ac adeiladau cyhoeddus ayyb.
- **amseriad** - pryd ac ym mha drefn dylai datblygiadau ddigwydd? Mae graddfa datblygu yn bwysig hefyd mewn rhai meysydd a gellid lleihau effaith niweidiol er enghraifft drwy ymestyn y gwaith datblygu dros gyfnod o amser.

Safonau 72–74

- 5.1.15. Mae safon 72 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff sicrhau bod unrhyw dogfennau ymgynghori sy'n ymwneud â phenderfyniad polisi yn ystyried ac yn ceisio barn ynghylch yr effeithiau posib y byddai'r penderfyniad polisi sydd o dan ystyriaeth yn eu cael ar y cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.
- 5.1.16. Yn unol â safon 73, rhaid i'r ddogfen hefyd ystyried a cheisio barn ynghylch sut y byddai'r corff yn gallu llunio neu addasu'r polisi o dan ystyriaeth fel y byddai'n cael effeithiau positif, neu effeithiau mwy positif, ar y cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.
- 5.1.17. Yn unol â safon 74, rhaid i'r ddogfen hefyd ystyried a cheisio barn ynghylch sut y byddai'r corff yn gallu llunio neu addasu'r polisi o dan ystyriaeth fel na fyddai'n cael effeithiau andwyol, neu fel y byddai'n cael effeithiau llai andwyol, ar y cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.
- 5.1.18. Rhaid i gorff gynnwys cwestiynau penodol yn y ddogfen ymgynghori sy'n gofyn am ymateb iddynt. Disgwylir i gorff roi sylw dyledus i unrhyw wybodaeth a gesglir yn ystod y broses hon wrth wneud y penderfyniad polisi, fel y byddai'r corff yn gweithredu ar unrhyw ganlyniadau sy'n deillio o'r ymgynghoriad.
- 5.1.19. Gall corff ddefnyddio'r wybodaeth a gesglir yn unol â'r safonau hyn i'w gynorthwyo i gydymffurfio â safonau 69-71.

Safonau 75–77

- 5.1.20. Mae safon 75 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff sicrhau bod gwaith ymchwil a gomisiynir ganddo neu a wneir ganddo, er mwyn ei gynorthwyo i wneud penderfyniad polisi, yn ystyried yr effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad polisi o dan ystyriaeth yn eu cael ar y cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.
- 5.1.21. Yn unol â safon 76, rhaid i'r ymchwil hefyd ystyried sut y gellid gwneud y penderfyniad polisi sydd o dan ystyriaeth fel y byddai'n cael effeithiau positif,

neu effeithiau mwy positif, ar y cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

- 5.1.22. Yn unol â safon 77, rhaid i'r ymchwil hefyd ystyried sut y gellid gwneud y penderfyniad polisi sydd o dan ystyriaeth fel na fyddai'n cael effeithiau andwyol, neu fel y byddai'n cael effeithiau llai andwyol, ar y cyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.
- 5.1.23. Disgwylir i gorff roi sylw dyledus i unrhyw wybodaeth a gesglir yn ystod y broses hon wrth wneud y penderfyniad polisi, fel bod y corff yn gweithredu ar unrhyw ganlyniadau.
- 5.1.24. Gall corff ddefnyddio'r wybodaeth a gesglir i'w cynorthwyo i gydymffurfio â safonau 69–71.
- 5.1.25. Mae Atodlen 2, Rhan 3, Paragraff 5 o'r rheoliadau yn nodi:

“Nid yw safonau 75 i 77 yn gymwys i'r graddau y mae'r ymchwil a gomisiynir neu yr ymgwymerir â hi yn ymchwil feddygol neu'n ymwneud ag ymchwil feddygol.”

Beth yw ystyr y term 'ymchwil feddygol' yng nghyd-destun safonau 75–77?

- 5.1.26. Nid yw'r rheoliadau yn dehongli ystyr y term 'ymchwil feddygol'.
- 5.1.27. Ystyria'r Comisiynydd, fodd bynnag, bod ymchwil feddygol fel arfer yn golygu ymchwil sy'n ymwneud â meddygaeth neu ymyriad meddygol heb ei ddarganfod. Gall gynnwys ymchwil sydd at ddiben meddygol ac sydd mewn gwirionedd yn effeithio ar feddyginiaeth neu ar brosesau clinigol er mwyn datblygu meddyginiaethau neu ymyriadau meddygol newydd.
- 5.1.28. Wrth ystyried a yw ymchwil yn ymchwil feddygol neu'n ymwneud ag ymchwil feddygol dylai corff ystyried a oes iddo bwrpas ac effaith feddygol.
- 5.1.29. Nid yw safonau 75–77 yn eithrio unrhyw math arall o ymchwil. Golyga hyn y byddai safonau 75–77 fel arfer yn parhau yn gymwys os yw corff yn cynnal ymchwil er mwyn cynorthwyo penderfyniad polisi ynghylch sut i gynnig gwasanaethau mewn maes penodol er mwyn gallu llunio strategaeth gyfathrebu, er enghraifft.

Safon 78

- 5.1.30. Mae'r safon yn ei gwneud yn ofynnol i gorff gyhoeddi polisi ar ddarparu gofal sylfaenol sydd yn ystyried y canlynol pan fydd yn gwneud penderfyniad mewn perthynas â darparu gofal sylfaenol:
- o pa effeithiau, os o gwbl (a pha un ai yw'r rheini'n bositif neu'n andwyol), y byddai'r penderfyniad yn eu cael ar gyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg
  - o sut y gellid gwneud neu weithredu'r penderfyniad hwnnw fel y byddai'n cael effeithiau positif, neu effeithiau mwy positif ar gyfleoedd i bersonau

ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

- o sut y gellid gwneud neu weithredu'r penderfyniad fel na fyddai'n cael effeithiau andwyol, neu fel y byddai'n cael effeithiau llai andwyol ar gyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Beth a olygir gan y term 'gwasanaeth gofal sylfaenol'?

5.1.31. Mae'r rheoliadau yn nodi:

“ystyr “gwasanaeth gofal sylfaenol” (“primary care service”) yw gwasanaeth a ddarperir o dan gcontract, trefniant neu gytundeb a wneir o dan neu yn rhinwedd unrhyw un neu ragor o'r darpariaethau a ganlyn o Ddeddf y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (Cymru) 2006 (3)⁸⁷—

- (a) adran 41(2)(b) (gwasanaethau meddygol sylfaenol);
- (b) adran 42(1) (contractau gwasanaethau meddygol cyffredinol);
- (c) adran 50 (trefniadau gan Fyrddau Iechyd Lleol ar gyfer darparu gwasanaethau meddygol sylfaenol);
- (ch) adran 57(1) (contractau gwasanaethau deintyddol cyffredinol);
- (e) adran 64 (trefniadau gan Fyrddau Iechyd Lleol ar gyfer darparu gwasanaethau deintyddol sylfaenol);
- (dd) adran 71 (trefniadau ar gyfer gwasanaethau offthalmig cyffredinol);
- (e) adran 80 (trefniadau ar gyfer gwasanaethau fferyllol);
- (f) adran 81 (gwasanaethau fferyllol ychwanegol);
- (ff) adran 92 (cynlluniau peilot);
- (g) adran 102 (cynlluniau gwasanaethau fferyllol lleol);”

Beth yw 'penderfyniad polisi'?

5.1.32. Mae Atodlen 2, Rhan 3, Paragraff 3 o'r rheoliadau yn nodi:

⁸⁷ 2006 p.42 <https://www.legislation.gov.uk/id/ukpga/2006/42/welsh>

“[...] ystyr “penderfyniad polisi” yw unrhyw benderfyniad a wneir gan gorff sy’n ymwneud ag arfer ei swyddogaethau neu gynnal ei fusnes neu ymgymeriad arall, ac mae hynny’n cynnwys, ymysg pethau eraill (ac fel y bo’n briodol i’r corff), penderfyniadau ynghylch—

- (a) arfer pwerau statudol;
- (b) cynnwys datganiadau polisi;
- (c) strategaethau neu gynlluniau strategol;
- (ch) strwythurau mewnol a lleoliadau mangreoedd; neu
- (d) recriwtio neu ddefnyddio gwirfoddolwyr.”

5.1.33. Gall enghreifftiau eraill o benderfyniadau polisi gynnwys penderfyniadau ynghylch:

- darpariaeth addysg
- rhaglenni digwyddiadau
- ymgyrchoedd codi ymwybyddiaeth
- dyrannu cyllid neu gymorth ariannol
- cynnwys meini prawf
- cynnal digwyddiadau
- gweithdrefnau llywodraethant
- partneriaethau
- enwi gwasanaethau neu eiddo
- yr iaith neu’r ieithoedd a ddefnyddir i weinyddu’n fewnol
- gweithgareddau a gyflawnir, neu’r
- gwasanaethau a ddarperir.

5.1.34. Mae’r safonau llunio polisi yn berthnasol i benderfyniadau polisi sy’n effeithio ar aelodau o staff y corff yn ogystal â phersonau eraill.

Pryd y dylid ystyried effeithiau penderfyniad polisi ar y Gymraeg a’r cyfleoedd i’w defnyddio?

5.1.35. Mae nifer o’r safonau llunio polisi yn nodi bod rhaid cydymffurfio â’r safonau pan fo corff yn llunio polisi newydd, neu’n adolygu neu’n addasu polisi sydd eisoes yn bodoli. Gan ystyried hynny, disgwylir i’r weithred o ystyried effaith penderfyniadau polisi ar y Gymraeg fod yn rhan anhepgor o lunio, adolygu neu addasu polisïau o’r dechrau. Dylid gwneud hyn cyn i’r penderfyniad polisi terfynol gael ei wneud.

5.1.36. Wrth adolygu neu addasu polisi sydd eisoes yn bodoli, rhaid ystyried yr effeithiau cysylltiedig o’r newydd. Mewn sefyllfa felly, ni ddylai corff ddibynnu ar asesiad a wnaed yn y gorffennol ynghylch yr un penderfyniad polisi neu benderfyniad polisi tebyg.

A oes modd i gorff ystyried effeithiau penderfyniad polisi ar y Gymraeg a'r cyfleoedd i'w defnyddio wrth ystyried effeithiau eraill megis proses asesu effaith ar gydraddoldeb?

- 5.1.37. Nid yw'r Gymraeg yn nodwedd warchoddedig dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010. Er hynny, nid yw'r rheoliadau yn atal corff rhag cydymffurfio â'r safonau llunio polisi drwy gynnwys ystyriaeth o effeithiau penderfyniad polisi ar y Gymraeg wrth ymgymryd ag ystyriaethau eraill. Gall corff gynnwys yr asesiad hwn o fewn proses asesu effaith ar gydraddoldeb cyn belled â bod holl agweddau'r safonau yn cael eu hystyried a'u diwallu yn y broses.
- 5.1.38. Fodd bynnag, gall enghreifftiau fodoli o feysydd lle byddai asesiad effaith penodol a manwl ar y Gymraeg yn fwy addas na phroses asesu effaith integredig (e.e., ymgynghoriadau clinigol).

Beth yw ystyr y termau 'effaith positif' neu 'effaith andwyol'?

- 5.1.39. Mae Atodlen 2, Rhan 3, Paragraff 4 o'r rheoliadau yn nodi:

"[...] mae cyfeiriad at effeithiau positif neu effeithiau andwyol yn gyfeiriad at yr effeithiau hynny pa un ai ydynt yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol."

Ar ba ffurf ddylai'r asesiad fod?

- 5.1.40. Nid yw'r rheoliadau yn nodi ar ba ffurf y dylai asesiad fod pan fo safon yn cyfeirio at yr angen i ystyried effeithiau penderfyniadau polisi.
- 5.1.41. Dylai corff allu dangos digon o dystiolaeth eu bod wedi ystyried effeithiau penderfyniadau polisi yn unol â'r safonau llunio polisi. Gall hynny ddigwydd drwy gyfryngau gwahanol megis drwy drafodaethau mewn cyfarfodydd, asesiad ysgrifenedig neu drwy gomisiynu gwaith ymchwil. Gweler cymal 7.1.35 y cod am ragor o wybodaeth o ran pa gofnodion cysylltiedig y dylid eu cadw.

Safon 78A

- 5.1.42. Mae safon 78A yn ei wneud yn ofynnol i gorff:
- o asesu, ar ôl cyfnod o 5 mlynedd o gyhoeddi polisi ar ddarparu gwasanaeth gofal sylfaenol (yn unol â safon 78), a phob cyfnod 5 mlynedd wedi hynny, i ba raddau y mae wedi cydymffurfio â'r polisi hwnnw, a
  - o chyhoeddi'r asesiad hwnnw ar ei wefan o fewn 6 mis i ddiwedd y cyfnod 5 mlynedd.

6 Safonau gweithredu [79–114]

6.1 Safonau ynghylch defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff [safon 79]

Beth yw'r gofynion?

6.1.1. Rhaid i gorff ddatblygu polisi ar ddefnyddio'r Gymraeg yn fewnol, gyda'r bwriad o hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg. Rhaid i gorff hefyd gyhoeddi'r polisi ar ei fewnryd.

Beth ddylai'r polisi gynnwys?

6.1.2. Disgwylir i'r polisi:

- adlewyrchu maint y corff
- bod yn addas ar gyfer pob un o wasanaethau/adrannau/unedau/timoedd a natur gwaith y corff
- bod yn ddealladwy i'r gweithlu cyfan
- cynnwys manylion ynghylch y cyfnod adolygu
- ystyried yr angen am ymgynghori ar y cynnwys, a
- chynnwys cynllun gweithredu sy'n nodi sut y bwriedir rhoi'r polisi ar waith.

6.1.3. Yn ogystal, er mwyn cyrraedd y nod o hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg yn fewnol, ni ddisgwylir i'r polisi arwain at leihad yn y defnydd presennol a wneir o'r Gymraeg yn fewnol yn y gweithle.

6.1.4. Ni ddylai'r polisi fod yn gyfyngedig i'r safonau gweithredu y mae'n rhaid i gorff gydymffurfio â hwy.

6.1.5. Gall y polisi ymdrin â'r materion canlynol:

- datganiad ynghylch beth yw iaith neu ieithoedd gweinyddol y corff (yn sefydliadol neu fesul adran neu leoliad) ynghyd ag unrhyw gamau y bwriedir eu cymryd i symud tuag at weinyddu'n gynyddol drwy gyfrwng y Gymraeg
- datganiad ynghylch adnabod cydlynwyr a phencampwyr iaith o fewn corff
- datganiad ynghylch yr iaith a ddefnyddir gyda phersonau sydd o dan ddyletswydd i ddarparu gwasanaethau i'r corff yn Gymraeg
- datganiad yn cydnabod y gyfraith fel y'i nodir yn y Mesur sy'n rhoi'r rhyddid i'r gweithlu ddefnyddio'r Gymraeg gyda'i gilydd ac sy'n rhoi statws swyddogol i'r iaith Gymraeg yng Nghymru
- datganiadau am y mathau o weithgareddau neu wasanaethau a wneir yn Gymraeg yn unig a'r rhai a wneir yn ddwyieithog
- datganiad polisi am drefn yr ieithoedd mewn eitemau dwyieithog (e.e., dogfennau, a negeseuon e-bost)
- disgrifiad o'r cymorth (boed yn feddalwedd, apiau, swyddogion neu hyfforddiant) sydd ar gael i aelodau di-Gymraeg o'r gweithlu er mwyn eu galluogi i ddeall rhai negeseuon neu ymadroddion Cymraeg ac i'w

cynghori ar ymateb i ohebiaeth Gymraeg neu lunio gohebiaeth Gymraeg eu hunain

- eglurhad o'r mathau o weithgareddau a gwasanaethau y caiff y gweithlu eu derbyn yn Gymraeg (yn unol â'r safonau ac yn unol â pholisi'r corff)
- disgrifiad o'r cynlluniau a'r gweithgareddau y bydd y corff yn eu darparu neu y bwriedir eu darparu at ddiben hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg gan a rhwng y gweithlu ac ymysg y gweithlu (e.e., cynllun mentora)
- disgrifiad o'r cynlluniau sydd ar waith i hwyluso adnabod siaradwyr Cymraeg yn rhwydd yn y gweithle (e.e., dosbarthu bathodynau a chortynnau gwddf Iaith Gwaith neu nodi gallu ieithyddol pawb yn y gweithlu ar MailTips ar Outlook)
- eglurhad o sut y mae'r corff yn bwriadu cynyddu'r cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle
- disgrifiad o unrhyw ymrwymiadau sy'n mynd ymhellach na'r hyn y mae corff eisoes o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy yn unol â'r safonau gweithredu (e.e., defnydd o'r Gymraeg mewn cyfarfodydd mewnol; ar systemau mewnol; mewn gohebiaeth fewnol neu alwadau mewnol), a
- datganiad ynghylch sut bydd corff yn cydymffurfio â'r safonau gweithredu y mae o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy.

6.2 Safonau ynghylch defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff [safonau 80–81]

Beth yw'r gofynion?

- 6.2.1. Mae'r safonau hyn yn ei gwneud yn ofynnol i gorff ofyn i bob unigolyn neu gyflogai a yw'n dymuno derbyn mathau penodol o ddogfennau yn Gymraeg ac, os felly, eu darparu yn Gymraeg.

Safon 80

- 6.2.2. Pan fydd corff yn cynnig swydd i unigolyn, rhaid i gorff ofyn i'r unigolyn hwnnw a yw'n dymuno i'w gontract cyflogaeth neu gontract am wasanaethau gael ei ddarparu yn Gymraeg. Os yw'r unigolyn yn dymuno hynny, rhaid i'r corff ddarparu'r contract yn Gymraeg.
- 6.2.3. Mae'r safon hon yn berthnasol i unrhyw unigolyn sy'n cael cynnig swydd newydd o'r diwrnod gosod ymlaen. Gall hynny gynnwys unigolyn sydd eisoes yn gweithio i'r corff ond yn cael cynnig swydd wahanol neu ar sail wahanol. Rhaid i'r corff holi am ddymuniad yr unigolyn cyn i'r contract gael ei ddarparu.

Safon 81

- 6.2.4. Rhaid i gorff ofyn i bob cyflogai⁸⁸ a fyddent yn dymuno cael y canlynol yn Gymraeg:
- unrhyw ohebiaeth bapur sy'n ymwneud a'u cyflogaeth, ac sydd wedi ei chyfeirio ato

⁸⁸ Gweler adran 3 y cod hwn am ddehongliad o'r term 'cyflogai'.

- unrhyw ddogfennau sy'n amlinellu ei anghenion neu ofynion hyfforddi
  - unrhyw ddogfennau sy'n amlinellu eu amcanion perfformiad
  - unrhyw ddogfennau sy'n amlinellu neu'n cofnodi ei gynllun gyrfa
  - unrhyw ffurflenni sy'n cofnodi ac yn awdurdodi gwyliau
  - unrhyw ffurflenni sy'n cofnodi ac yn awdurdodi absenoldebau o'r gwaith, ac
  - unrhyw ffurflenni sy'n cofnodi ac yn awdurdodi oriau gwaith hyblyg.
- 6.2.5. Os yw'r cyflogai yn dymuno hynny, rhaid i'r corff ddarparu unrhyw ohebiaeth, dogfennau neu ffurflenni o'r fath i'r cyflogai yn Gymraeg. Rhaid i'r corff ofyn yn rhagweithiol i bob cyflogai, o'r diwrnod gosod ymlaen, am ei ddymuniad yng nghyswllt yr uchod.
- 6.2.6. Gall y math o ohebiaeth gynnwys gohebiaeth fel:
- slip tâl cyflogai
  - gohebiaeth yn ymwneud â threuliau cyflogai (e.e. nodyn talu)
  - gohebiaeth yn ymwneud â chyflog y cyflogai
  - gohebiaeth yn ymwneud â chytundeb, amodau neu delerau gwaith y cyflogai (e.e., newid lleoliad gwaith, newid oriau, cadarnhau dyletswyddau newydd neu ddyletswyddau gwahanol)
  - gohebiaeth yn ymwneud â thâl ac absenoldeb mamolaeth, tadolaeth a rhiant a rennir
  - gohebiaeth yn ymwneud â buddion yn y gwaith (e.e., datganiad cyfraniad pensiwn neu ddatganiad ynghylch unrhyw newid i'r buddion hynny), a
  - gohebiaeth gan aelod staff arall (fel staff adnoddau dynol) yn ymwneud yn benodol â swydd y cyflogai (e.e., llythyr terfynu cyflogaeth).
- 6.2.7. Gall y math o ddogfennau sy'n amlinellu anghenion neu ofynion hyfforddi gynnwys dogfennau fel:
- llawlyfrau hyfforddiant
  - holiaduron hyfforddiant
  - dogfennau ar gyfer rhoi adborth ar unrhyw hyfforddiant a fynychwyd
  - dogfennau sy'n cofnodi yr hyfforddiant a fynychwyd
  - dogfennau sy'n cofnodi ceisiadau hyfforddiant, a
  - dogfennau sy'n amlinellu'r meysydd hyfforddiant y mae'r corff yn eu blaenoriaethu.
- 6.2.8. Gall y math o ddogfennau sy'n amlinellu amcanion perfformiad gynnwys dogfennau fel:
- dogfennau sy'n amlinellu perfformiad y cyflogai
  - dogfennau cynllun gwella perfformiad
  - cynlluniau gwerthuso staff
  - fframwaith perfformiad, ac
  - adroddiad cynnydd.
- 6.2.9. Gall y math o ddogfennau sy'n amlinellu neu'n cofnodi ei gynllun gyrfa gynnwys dogfennau fel:
- cynlluniau datblygiad personol

- dogfennau sy'n caniatáu mynegi diddordeb am, neu wneud cais am, brofiad gwaith/secondiad/mentor, a
  - holiaduron hunanasesiad.
- 6.2.10. Gall y math o ffurflenni sy'n cofnodi ac yn awdurdodi gwyliau blynyddol, absenoldebau o'r gwaith ac oriau gweithio hyblyg gynnwys:
- ffurflenni ar gyfer cofnodi neu ar gyfer awdurdodi gwyliau blynyddol, gwyliau arbennig, gwyliau oriau hyblyg neu wyliau amser mewn llaw , a
  - ffurflenni ar gyfer cofnodi neu ar gyfer awdurdodi absenoldebau o'r gwaith oherwydd hyfforddiant, cwrs, apwyntiad meddygol, dyletswyddau allanol neu salwch.
- 6.2.11. Gall corff ddarparu'r dogfennau neu'r ffurflenni ar unrhyw ffurf, boed drwy gopi caled neu ar ffurf electronig. Yn yr un modd, gall corff eu cyflwyno fel rhan o becyn neu fel dogfennau neu ffurflenni unigol. Nid oes rhaid iddynt fod ar yr un ffurf ag unrhyw fersiwn Saesneg gyfatebol.

6.3 Safonau ynghylch defnyddio'r Gymraeg o fewn gweinyddiaeth fewnol corff [safon 82]

Beth yw'r gofynion?

- 6.3.1. Os yw corff yn cyhoeddi polisi ynghylch y canlynol, rhaid iddo gyhoeddi'r polisi hwnnw yn Gymraeg:
- ymddygiad yn y gweithle
  - iechyd a lles yn y gwaith
  - cyflogau neu fuddion yn y gweithle
  - rheoli perfformiad
  - absenoldeb o'r gwaith
  - amodau gwaith, a
  - phatrymau gwaith.
- 6.3.2. Mae'r term 'polisi' yng nghyswllt safon 82 yn cynnwys unrhyw ddogfen sy'n amlinellu'r ffordd y bydd y corff yn gweithredu yng nghyd-destun yr uchod. Gall hyn gynnwys dogfen bolisi benodol neu unrhyw ganllawiau neu weithdrefnau sydd ynghlwm â'r polisi hwnnw.
- 6.3.3. Yn wahanol i'r gofynion a amlinellir yn safon 81, y disgwyliad yw bod mynediad at fersiwn Gymraeg o'r polisïau yma yn ddiodyn. Nid yw'r gofyniad yn ddibynnol felly ar gorff yn gofyn ynghylch dymuniad i dderbyn y polisïau hyn yn Gymraeg cyn eu cyhoeddi yn Gymraeg.
- 6.3.4. Nid yw'r safonau yma ychwaith wedi eu cyfyngu i gyhoeddi'r polisïau hyn i weithlu corff yn unig. Er enghraifft mae'r gofyniad yn gymwys os yw'r polisïau yma yn cael eu cyhoeddi yn ehangach (megis ar wefan corff).

Beth yw ystyr y term 'cyhoeddi' yn y cyd-destun hwn?

- 6.3.5. Mae'r term 'cyhoeddi' yng nghyd-destun y safonau hyn yn golygu bod y corff yn rhoi'r polisïau dan sylw ar gael i bawb yn y gweithle.
- 6.3.6. Mae'r gofyniad i gyhoeddi'r polisïau hyn yn Gymraeg yn gymwys lle bynnag neu ym mha bynnag fodd maent yn cael eu cyhoeddi.

Beth os oes gan gorff bolisi sydd eisoes mewn grym cyn y diwrnod gosod?

- 6.3.7. Os yw'r polisi yn parhau i fod yn un 'byw' a 'chyfredol', rhaid iddo sicrhau bod fersiwn Gymraeg o'r polisi hwnnw ar gael i bawb yn y gweithle o'r diwrnod gosod ymlaen.

A oes rhaid i gorff gyhoeddi'r polisïau yn unigol?

- 6.3.8. Nid yw'r rheoliadau yn atal corff rhag cyhoeddi'r polisïau hyn ar wahân, neu ar y cyd mewn un ddogfen, er enghraifft llawlyfr staff neu weithdrefn cyflogaeth.

6.4 Safonau ynghylch cwynion a wneir gan aelod o staff corff [safonau 83-85]

Beth yw'r gofynion?

- 6.4.1. Mae'r safonau hyn yn ei gwneud yn ofynnol i gorff ganiatáu i bob aelod o'i staff ymwneud â'r corff yn Gymraeg mewn perthynas â'r broses gwynion. Mae'r safonau hyn hefyd yn berthnasol i bob elfen yn ymwneud â chwyn, megis unrhyw apêl gysylltiedig.

Safon 83

- 6.4.2. Rhaid i gorff ganiatáu a datgan mewn unrhyw ddogfen sydd ganddo sy'n nodi ei weithdrefnau ar gyfer gwneud cwynion, y caiff pob aelod o'i staff:
- o gwneud cwyn iddo yn Gymraeg, ac
  - o ymateb yn Gymraeg i unrhyw gwyn a wnaed amdanynt.
- 6.4.3. Mae 'caniatáu' i staff wneud cwynion i gorff yn Gymraeg yn cynnwys caniatáu i staff:
- o gwyno ar lafar neu'n ysgrifenedig yn Gymraeg, a
  - o chwyno drwy gyflwyno deunydd ysgrifenedig sy'n berthnasol i'r gwyn yn Gymraeg (e.e., tystiolaeth) ac heb fod angen i'r aelod o staff ei gyfieithu i'r Saesneg.
- 6.4.4. Mae 'caniatáu' i staff ymateb yn Gymraeg i gwyn a wnaed amdanynt yn cynnwys corff yn caniatáu i staff wneud hynny:
- o ar lafar neu'n ysgrifenedig yn Gymraeg, a

- thrwy gyflwyno deunydd ysgrifenedig sy'n berthnasol i'r gŵyn yn Gymraeg (e.e., tystiolaeth) ac heb fod angen i'r aelod o staff ei gyfieithu o'r Saesneg.
- 6.4.5. Mae'n bosibl bod gan gorff bolisi neu weithdrefn sy'n amlinellu'r broses cwynion fewnol yn barod. Gall corff gydymffurfio â'r elfen hon o'r safon drwy:
- ddiwygio'r polisi hwnnw i gynnwys datganiad sy'n amlygu hawliau'r aelodau staff, neu
  - gynnwys datganiad i'r un perwyl mewn polisi neu weithdrefn newydd.
- 6.4.6. Rhaid i gorff hefyd roi gwybod i bob aelod o staff am yr hawl honno. Nid yw 'rhoi gwybod' yn gyfyngedig i ddatgan hynny mewn unrhyw ddogfen sydd gan y corff sy'n nodi ei weithdrefnau ar gyfer gwneud cwynion. Gall corff hefyd 'roi gwybod' yn fwy rhagweithiol drwy:
- ohebu â phob aelod o staff am yr hawl honno
  - datgan hynny i'r aelod o staff wrth ddechrau'r broses gwynion mewn perthynas ag ef, neu drwy
  - ddatgan hynny os yw'r aelod o staff yn gwneud ymholiadau am y broses o wneud cwynion i'r corff.

Safon 84

- 6.4.7. Os oes angen cynnal cyfarfod ag aelod o staff ynghylch cwyn a dderbyniwyd ganddynt neu ynghylch cwyn a wnaed amdanynt, rhaid i'r corff:
- gynnig cynnal y cyfarfod hwnnw yn Gymraeg neu, os oes angen, ddarparu gwasanaeth cyfieithu o'r Gymraeg i'r Saesneg at y diben hwnnw; ac
  - os yw'r aelod o staff yn dymuno i'r cyfarfod gael ei gynnal yn Gymraeg, cynnal y cyfarfod yn Gymraeg neu, os oes angen, gyda chymorth gwasanaeth cyfieithu ar y pryd neu wasanaeth cyfieithu olynol o'r Gymraeg i'r Saesneg.

Safon 85

- 6.4.8. Rhaid i gorff roi gwybod i aelod o staff beth yw ei benderfyniad mewn perthynas â chwyn a wneir gan yr aelod hwnnw o staff, neu mewn perthynas â chwyn a wneir amdanynt, yn Gymraeg os yw un neu ragor o'r canlynol wedi'u bodloni:
- os yw'r aelod o staff wedi gwneud y gŵyn yn Gymraeg
  - os yw'r aelod o staff wedi ymateb yn Gymraeg i gŵyn a wnaed amdanynt
  - os yw'r aelod o staff wedi gofyn bod cyfarfod ynglŷn â'r gŵyn yn cael ei gynnal yn Gymraeg, neu
  - os yw'r aelod o staff wedi gofyn am gael defnyddio'r Gymraeg mewn cyfarfod ynglŷn â'r gŵyn.
- 6.4.9. Rhaid i'r corff roi gwybod yn Gymraeg mewn perthynas ag unrhyw benderfyniad a wneir ar unrhyw gam o'r broses mewn perthynas â'r gŵyn. Nid yw gofynion y safon hon yn gyfyngedig i'r penderfyniad terfynol a wneir ar ddiwedd y broses yn unig. Gall gynnwys penderfyniad a wneir ar ddiwedd

y broses yn unig. Gall hefyd gynnwys penderfyniad a wneir ar unrhyw ran o'r broses ynghylch y gŵyn a gall gynnwys penderfyniad ynghylch:

- o bod y gŵyn yn ddilys neu'n annilys
- o bod y gŵyn wedi symud i gam arall o fewn unrhyw weithdrefn (e.e., adolygiad ffurfiol/apêl)
- o bod unrhyw broses mewn perthynas â'r gŵyn wedi dod i ben, neu
- o unrhyw benderfyniad arall mewn perthynas â'r gŵyn.

6.4.10. Mae gofynion y safon hon yn cwmpasu unrhyw ddull y bydd corff yn rhoi gwybod i aelod o staff beth yw ei benderfyniad. Gall hyn gynnwys rhoi gwybod i aelod o staff ar lafar, wyneb-yn-wyneb neu'n ysgrifenedig.

I bwy mae'r safonau hyn yn gymwys?

6.4.11. Mae safonau 83–85 yn gymwys i bob 'aelod o staff'. Gweler adran 3 y cod hwn am ddehongliad o'r term hwnnw.

6.4.12. Dim ond i aelodau o staff sy'n gwneud cwyn neu sy'n destun cwyn y mae safonau 83–85 yn gymwys. Os oes eraill ynghlwm â'r broses - er enghraifft cynrychiolydd undeb, swyddog adnoddau dynol, rheolwr llinell neu dyst - nid oes rhaid cynnig cynnal cyfarfod yn Gymraeg iddynt hwy o dan y safonau hyn (ond gall safonau eraill fod yn berthnasol).

6.5 Safonau ynghylch corff yn disgyblu staff [safonau 86–88]

Beth yw'r gofynion?

6.5.1. Mae'r safonau canlynol yn ei gwneud yn ofynnol i gorff ganiatáu i bob aelod o'i staff ymwneud â'r corff yn Gymraeg mewn perthynas â'r broses ddisgyblu fewnol. Mae'r safonau hyn hefyd yn berthnasol i bob elfen yn ymwneud â disgyblu, megis unrhyw apêl gysylltiedig.

Safon 86

6.5.2. Rhaid i gorff:

- o ganiatáu a datgan mewn unrhyw ddogfen sydd ganddo sy'n nodi ei drefniadau ar gyfer disgyblu staff y caiff bob aelod o'i staff ymateb yn Gymraeg i unrhyw honiadau a wnaed yn eu herbyn, ac
- o rhoi gwybod i'r aelod hwnnw o staff am yr hawl honno os bydd yn dechrau gweithdrefn ddisgyblu mewn perthynas ag aelod o staff.

6.5.3. Mae 'caniatáu' i staff gael ymateb yn Gymraeg yn cynnwys caniatáu i staff:

- o ymateb ar lafar neu'n ysgrifenedig yn Gymraeg, ac
- o ymateb drwy gyflwyno deunydd ysgrifenedig sy'n berthnasol i'r honiadau yn Gymraeg (e.e., tystiolaeth), ac heb fod angen i'r aelod o staff ei gyfieithu i'r Saesneg.

- 6.5.4. Mae'n bosibl bod gan gorff bolisi neu weithdrefn sy'n nodi'r trefniadau ar gyfer disgyblu staff yn barod. Gall corff gydymffurfio â'r elfen hon o'r safon drwy:
- o ddiwygio'r polisi neu weithdrefn i gynnwys datganiad sy'n amlygu hawliau yr aelodau staff, neu
  - o gynnwys datganiad i'r un perwyl mewn polisi neu weithdrefn newydd.

Safon 87

- 6.5.5. Os yw corff yn trefnu cyfarfod ag aelod o staff ynghylch achos disgyblu mewn perthynas â'i ymddygiad, rhaid i'r corff:
- o gynnig cynnal y cyfarfod hwnnw yn Gymraeg neu, os oes angen, ddarparu gwasanaeth cyfieithu o'r Gymraeg i'r Saesneg at y diben hwnnw, ac
  - o os yw'r aelod o staff yn dymuno i'r cyfarfod gael ei gynnal yn Gymraeg, cynnal y cyfarfod yn Gymraeg, neu os oes angen, gyda chymorth gwasanaeth cyfieithu ar y pryd neu wasanaeth cyfieithu olynol o'r Gymraeg i'r Saesneg.

Safon 88

- 6.5.6. Pan fo corff yn rhoi gwybod i aelod o staff beth yw ei benderfyniad yn dilyn weithdrefn ddisgyblu, rhaid iddo wneud hynny yn Gymraeg os yw un neu ragor o'r canlynol wedi'u bodloni:
- o os yw'r aelod o staff wedi ymateb i honiadau yn eu herbyn yn Gymraeg
  - o os yw'r aelod o staff wedi gofyn bod cyfarfod ynglŷn â'r weithdrefn ddisgyblu yn cael ei gynnal yn Gymraeg, neu
  - o os yw'r aelod o staff wedi gofyn am gael defnyddio'r Gymraeg mewn cyfarfod ynglŷn â'r weithdrefn ddisgyblu.
- 6.5.7. Mae gofynion y safon hon yn cwmpasu unrhyw ddull y bydd corff yn rhoi gwybod i aelod o staff beth yw ei benderfyniad. Gall hyn gynnwys rhoi gwybod i aelod o staff ar lafar, wyneb-yn-wyneb neu'n ysgrifenedig.

I bwy mae'r safonau hyn yn gymwys?

- 6.5.8. Mae safonau 86–88 yn gymwys i bob 'aelod o staff.' Gweler adran 3 y cod hwn am ddehongliad o ystyr y term hwnnw.
- 6.5.9. Dim ond yr aelod o staff y gwneir honiadau yn ei erbyn y mae safonau 86–88 yn gymwys. Os oes eraill ynghlwm â'r broses—er enghraifft cynrychiolydd undeb, swyddog adnoddau dynol, rheolwr llinell neu dyst—nid oes rhaid cynnig cyfarfod yn Gymraeg iddynt hwy o dan y safonau hyn (ond gall safonau eraill fod yn berthnasol).

6.6 Safonau ynghylch technoleg gwybodaeth a deunyddiau cymorth a ddarperir gan gorff [safon 89]

Beth yw'r gofynion?

- 6.6.1. Rhaid i gorff ddarparu ei staff gyda:
- meddalwedd gyfrifiadurol ar gyfer gwirio sillafu a gramadeg y Gymraeg, a
  - rhyngwynebau Cymraeg ar gyfer meddalwedd (pan fo rhyngwyneb Cymraeg eisoes ar gael).

A oes rhaid i gorff ddarparu'r feddalwedd i bob aelod o staff?

- 6.6.2. Nid yw'r safon yn berthnasol i garfan benodol o staff, megis y rhai hynny sy'n gallu siarad Cymraeg, yn unig. Rhaid i'r corff gynnig darparu'r feddalwedd a'r rhyngwynebau Cymraeg dan sylw i'w holl staff. Disgwylir iddo wneud hynny yn rhagweithiol.
- 6.6.3. Nid yw'r safon hon yn golygu bod rhaid i'r staff ddefnyddio'r feddalwedd neu'r rhyngwynebau Cymraeg dan sylw. Y gofyniad yw i gorff roi'r feddalwedd a'r rhyngwynebu ar gael i'w staff eu defnyddio os ydynt yn dymuno hynny.
- 6.6.4. Gall 'darparu' meddalwedd neu rhyngwynebau Cymraeg i staff gynnwys corff yn:
- gosod y feddalwedd neu rhyngwyneb Cymraeg ar bob cyfrifiadur fel mater o drefn (fel bod modd i staff ddewis ei defnyddio ai peidio)
  - gosod y feddalwedd ar eu rhan os ydynt yn dymuno (os nad yw'r feddalwedd eisoes ar gael ar y cyfrifiadur), neu
  - roi cyfarwyddiadau a chaniatâd iddynt i'w gosod eu hunain.

Beth yw ystyr y term 'meddalwedd gwirio sillafu a gramadeg'?

- 6.6.5. Mae'r mathau hyn o feddalwedd fel arfer yn caniatáu i'r defnyddiwr wirio sillafu a gramadeg eu testun wrth deipio neu ar ddiwedd darn o waith wrth glicio botwm. Mae'r feddalwedd fel arfer yn cynnig geiriau amgen neu gyngor pan amlygir gwall gramadegol neu gamgymeriad teipio.
- 6.6.6. Mae meddalwedd gwirio sillafu a gramadeg ar gael fel rhan o rai rhaglenni cyfrifiadurol poblogaidd yn ddiodyn neu drwy ei lawrlwytho fel atodiad. Mae meddalwedd hefyd ar gael yn fasnachol i'w phrynu ar ffurf trwydded neu i'w lawrlwytho am ddim.
- 6.6.7. Gall y math o feddalwedd gynnwys:
- pecyn Cysgliad (sy'n cynnwys Cysill),
  - gwirydd sillafu ar Microsoft Office neu LibreOffice, a
  - gwirydd sillafu Hunspell.

Beth yw ystyr y term 'rhyngwynebau Cymraeg'?

- 6.6.8. Bydd natur rhyngwynebau yn newid fesul meddalwedd, ond mae rhyngwyneb yn cynnwys pob ffordd y bydd defnyddiwr yn ei ddefnyddio i gyfathrebu â rhaglen neu feddalwedd. Bydd y rhaglen neu'r feddalwedd Gymraeg yn edrych ac yn gweithio yr un fath yn union â phe byddai ganddo ryngwyneb Saesneg ond bod testun Cymraeg yn ymddangos ar bob botwm, rhuban offer ac yn y blaen.
- 6.6.9. Mae nifer o raglenni cyfrifiadurol poblogaidd yn cynnig rhyngwynebau Cymraeg y gellir eu lawrlwytho am ddim a cheir dolenni at nifer ohonynt ar wefan y Comisiynydd. Mae rhyngwynebau meddalwedd sydd ar gael yn (rhannol neu'n llawn yn) Gymraeg yn cynnwys:
- Systemau gweithredu Microsoft, Ubuntu, Fedora a Linux Mint
  - Microsoft Office; Libre Office; Office 365
  - Firefox; Microsoft Internet Explorer
  - Outlook.com; Gmail; Mozilla Thunderbird
  - Wordpress
  - VLC-VideoLAN, a
  - Skype.
- 6.6.10. Os nad oes rhyngwyneb Cymraeg ar gael ar gyfer meddalwedd neu raglen, nid oes rhaid i'r corff lunio un ei hun er mwyn cydymffurfio â'r safon hon.

6.7 Safonau ynghylch y fewnrwyd [safonau 90–95]

Beth yw'r gofynion?

- 6.7.1. Mae'r safonau hyn yn ymwneud â chorff yn sicrhau bod tudalennau ei fewnrwyd ar gael ac yn gweithredu'n llawn yn Gymraeg ac nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.
- 6.7.2. Nid yw'r rheoliadau yn dehongli ystyr y term 'mewnrwyd'. Ystyria'r Comisiynydd, fodd bynnag, bod 'mewnrwyd', fel arfer, yn golygu rhwydwaith mewnlol cyfrifiadurol sydd:
- ddim ar gael i'r cyhoedd
  - wedi'i seilio ar dechnoleg gwefan, ac sydd
  - ar gael er mwyn i bawb yn y gweithle gyfathrebu neu rannu gwybodaeth gyda'i gilydd.

Safon 90

- 6.7.3. Rhaid i gorff sicrhau bod:
- testun pob tudalen ar ei fewnrwyd ar gael yn Gymraeg
  - bod pob tudalen Gymraeg ar y fewnrwyd yn gweithredu'n llawn, ac
  - nad yw'r Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ar y fewnrwyd.
- 6.7.4. Rhaid i gorff sicrhau bod yr holl destun ar y tudalennau ar gael yn Gymraeg. Mae hyn yn cynnwys y tudalennau a nodir yn safonau 91 a 92, sef:

- o hafan y fewnwyd (neu, pan fo'n berthnasol, hafan Gymraeg y fewnwyd)
- o tudalennau newydd a gaiff eu cyhoeddi ar y fewnwyd, a
- o thudalennau a gaiff eu diwygio a gyhoeddir ar y fewnwyd.

Safon 91

6.7.5. Rhaid i gorff sicrhau bod:

- o bod testun hafan ei fewnwyd ar gael yn Gymraeg
- o bod unrhyw destun Cymraeg ar hafan ei fewnwyd (neu, pan fo'n berthnasol, bod hafan Gymraeg ei fewnwyd) yn gweithredu'n llawn, ac
- o nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg mewn perthynas â hafan ei fewnwyd.

6.7.6. Mae 'hafan' mewnwyd yn golygu'r dudalen ar fewnwyd sydd fel arfer yn gweithredu fel y brif dudalen neu'r dudalen gartref ar gyfer y fewnwyd. Mae'r hafan fel arfer yn gweithredu fel tudalen llywio ac yn cynnwys dolenni at y gwahanol adrannau a geir ar y fewnwyd.

Safon 92

6.7.7. Os yw corff yn cyhoeddi tudalen newydd neu'n diwygio tudalen ar ei fewnwyd, rhaid iddo sicrhau:

- o bod testun y dudalen honno ar gael yn Gymraeg
- o bod unrhyw fersiwn Gymraeg o'r dudalen yn gweithredu'n llawn, ac
- o nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg mewn perthynas â thestun y dudalen honno.

6.7.8. Byddai tudalen ar y fewnwyd yn un 'newydd' os yw'r corff yn cyhoeddi'r dudalen honno o'r newydd ar ôl diwrnod gosod y safon.

6.7.9. Byddai tudalen yn cael ei 'diwygio' os yw corff yn gwneud newidiadau i'r dudalen honno ar ôl diwrnod gosod y safon. Gall hyn gynnwys sefyllfaoedd lle mae corff yn diweddarau, yn dileu, yn ychwanegu neu'n cywiro cynnwys ar y dudalen honno.

Safon 93

6.7.10. Os oes gan gorff dudalen Gymraeg ar ei fewnwyd sy'n cyfateb i dudalen Saesneg, rhaid iddo nodi'n glir ar y dudalen Saesneg bod y dudalen hefyd ar gael yn Gymraeg. Rhaid iddo hefyd ddarparu dolen uniongyrchol at y dudalen Gymraeg ar y dudalen Saesneg gyfatebol.

6.7.11. Nid oes rhaid i gorff nodi datganiad ar bob tudalen Saesneg perthnasol sydd air am air â'r uchod. Gall corff ei gwneud yn glir bod tudalen Saesneg hefyd ar gael yn Gymraeg drwy gynnwys botwm ar y dudalen Saesneg sy'n llywio'r defnyddiwr at y dudalen Gymraeg gyfatebol.

6.7.12. Er enghraifft, gall corff gynnwys botwm "Cymraeg" mewn safle amlwg (ar frig y dudalen er enghraifft) ar dudalen Saesneg a fyddai'n cynnwys dolen at y dudalen Gymraeg gyfatebol. Ni fyddai arddangos baner (e.e., baner Cymru) yn cyfleu yn ddigonol bod tudalen Saesneg hefyd ar gael yn Gymraeg.

Safon 94

- 6.7.13. Rhaid i gorff neilltuo a chynnal tudalen (neu dudalennau) ar ei fewnwyd sy'n:
- darparu gwasanaethau a deunydd cymorth i hybu'r Gymraeg, ac sy'n
  - cynorthwyo staff i ddefnyddio'r Gymraeg.
- 6.7.14. Disgwylir i'r corff ystyried y materion canlynol wrth neilltuo a chynnal y dudalen neu'r tudalennau perthnasol:
- a yw'r cynnwys ac ystod y gwasanaethau a'r deunyddiau yn adlewyrchiad o faint y corff, ac
  - a yw'r cynnwys yn berthnasol ac yn gymwys i bob un o'i wasanaethau, adrannau, unedau neu dimoedd a natur eu gwaith.
- 6.7.15. Gall y dudalen (neu'r tudalennau) gynnwys:
- cyfarwyddiadau ar sut i ddefnyddio neu ganfod gwirwyr sillafu a gramadeg (e.e., gwirydd sillafu a gramadeg Cymraeg Cysill a'r gwirydd sillafu Microsoft Word)
  - cyfarwyddiadau ar sut i ddefnyddio neu ganfod geiriaduron, geirfaeoedd a thermiaduron technegol, naill ai oddi ar-lein (e.e., Cysgeir, yr ap ffôn Geiriadur ar gyfer iOS ac Android) neu ar-lein (e.e., y Porth Termau Cenedlaethol, Byd Term Cymru, Geiriadur yr Academi, Geiriadur Prifysgol Cymru y Drindod Dewi Sant, Geiriadur Prifysgol Cymru, Geiriadur Prifysgol Bangor, y Termiadur Addysg, Gweiadur neu Adnoddau Termau Academaidd y Coleg Cymraeg Cenedlaethol)
  - cyfarwyddiadau ar sut i ddefnyddio neu ganfod meddalwedd cof cyfieithu neu feddalwedd cyfieithu peirianyddol
  - cyfarwyddiadau ar sut i osod neu newid rhyngwynebau meddalwedd neu apiau i'r Gymraeg ynghyd â sut i fewnbynnu acenion Cymraeg (megis to bach)
  - cyfeirlyfr o bersonau a all siarad y Gymraeg a sy'n gallu darparu gwasanaeth yn Gymraeg
  - cyfeirlyfr o wasanaethau cyfieithu mewnol ac/neu allanol a sut i'w trefnu
  - disgrifiad o'r hyfforddiant sydd ar gael i staff ddysgu/wella eu sgiliau Cymraeg a sut i gofrestru ar eu cyfer, a
  - manylion ynghylch cyfleoedd anffurfiol i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle (e.e., sesiynau ymarfer anffurfiol).

Safon 95

- 6.7.16. Rhaid i gorff ddarparu'r rhyngwyneb a'r dewislenni ar ei dudalennau mewnwyd yn Gymraeg.
- 6.7.17. Nid oes rhaid i gorff sicrhau hynny ar gyfer tudalennau Saesneg os yw corff yn sicrhau hynny ar gyfer ei dudalennau Cymraeg cyfatebol. Fodd bynnag, os yw tudalen yn gweithredu fel y dudalen Gymraeg a Saesneg gyda'i gilydd (e.e., hafan dwyieithog ar y fewnwyd), rhaid i gorff sicrhau bod y rhyngwyneb a'r dewislenni yn Gymraeg ar y dudalen honno.

Beth yw ystyr y termau 'rhyngwyneb' a 'dewislenni'?

- 6.7.18. Gall rhyngwynebau a dewislenni gynnwys y rhannau o'r fewnwyd y bydd defnyddiwr yn ei defnyddio i gyfathrebu a rhyngweithio â'r fewnwyd.
- 6.7.19. Gall dewislenni gynnwys rhestr o ddewisiadau, eitemau, neu orchmynion i ddefnyddiwr ddewis ohonynt (e.e., cwymplen sy'n agor i lawr i ddangos rhestr o ddewisiadau posibl).

Beth yw ystyr y term '[sicrhau] nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg'?

- 6.7.20. Mae Atodlen 3, Rhan 3, Paragraff 13 o'r rheoliadau yn nodi:

“At ddibenion safonau 90 i 92 (mewnwyd corff), mae cyfeiriadau at beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yn cynnwys, ymysg materion eraill (ac yn ogystal â materion penodol y cyfeirir atynt mewn unrhyw safon unigol), peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran—

(a) golwg y deunydd (er enghraifft o ran lliw, maint, ffont, a fformat unrhyw destun); neu

(b) pryd y caiff y deunydd ei gyhoeddi ar y fewnwyd;

ond nid yw'n golygu bod yn rhaid i'r deunydd Cymraeg ymddangos ar yr un dudalen â'r deunydd Saesneg, nac ar dudalen a fydd yn debygol o agor cyn y fersiwn Saesneg gyfatebol o'r dudalen.”

- 6.7.21. Gall 'materion eraill' gynnwys peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran:

- iaith y deunydd
- trefn iaith y deunydd
- safon ac ansawdd y deunydd
- lleoliad ac amlygrwydd y deunydd
- pryd caiff y deunydd ei ddarparu neu ei arddangos
- sut caiff y deunydd ei gyhoeddi, ei ddarparu neu ei arddangos
- fformat cyhoeddi'r deunydd
- eglurder a chywirdeb y deunydd (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), a
- chynnwys y deunydd (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir yn y deunydd).

- 6.7.22. Nid yw'r term yn golygu bod rhaid i gorff Saesneg sicrhau bod deunydd Cymraeg yn ymddangos ar yr un dudalen â'r deunydd Saesneg. Gall hyn olygu:

- nad oes rhaid i gorff sicrhau bod y deunydd Cymraeg (fel dogfennau) yn ymddangos ar fersiwn Saesneg o dudalen mewnwyd (os yw'r deunydd Cymraeg yn ymddangos ar y fersiwn Gymraeg neu ddwyieithog o dudalen), ac

- o nad oes rhwystr i gorff ddangos deunydd Cymraeg a Saesneg ar yr un dudalen (h.y. tudalen ddwyieithog) os yw'n dymuno.
- 6.7.23. Fodd bynnag, gall cyhoeddi mewnwyd mewn modd sy'n golygu mai Saesneg yw'r iaith ddiodyn drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg (e.e., cyfeiriad y fewnwyd yn mynd â'r defnyddiwr yn syth at y fersiwn Saesneg o'r fewnwyd). Golyga hynny mai dim ond ar ôl i ddefnyddiwr ddewis iaith y gall deunydd Cymraeg a Saesneg ymddangos ar dudalennau ar wahân. Er mwyn osgoi hynny, gall corff gynnig dewis iaith i'r defnyddiwr yn y man cyntaf er mwyn caniatáu i ddeunydd, ar ôl i ddewis iaith gael ei sefydlu, ymddangos yn Gymraeg neu'n Saesneg yn unig.
- 6.7.24. Nid yw'r term yn golygu bod rhaid i gorff sicrhau bod deunydd Cymraeg yn ymddangos ar dudalen a fydd yn debygol o agor cyn y fersiwn Saesneg gyfatebol o'r dudalen.

A yw gofynion safonau 90 i 95 yn golygu bod rhaid i'r holl gynnwys sydd ar y fewnwyd fod yn Gymraeg?

- 6.7.25. Nac ydy, dim o reidrydd. Mae Atodlen 3, Rhan 3, Paragraff 16 y rheoliadau yn nodi:

“Nid yw safonau 90 i 92 (y fewnwyd) yn gymwys i—

- (a) dogfennau y darperir dolen iddynt ar y fewnwyd, deunydd hysbysebu ar y fewnwyd, na chlipiau fideo a sain ar y fewnwyd (gweler safon 82 am ddarpariaeth benodol mewn perthynas â dogfennau); nac i
- (b) gwybodaeth a gyflwynir gan bersonau ar dudalen ryngweithiol a gyhoeddir ar fewnwyd corff (er enghraifft, ar adran ar gyfer sylwadau neu ar fforwm trafod).”

- 6.7.26. Os yw corff yn darparu dolenni at adnoddau eraill ar ei fewnwyd, disgwylir iddynt fod yn gyson â iaith y dudalen honno er mwyn sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg. Er enghraifft, disgwylir i ddolen a ddarperir ar dudalen Gymraeg o'r fewnwyd arwain at fersiwn Gymraeg o'r adnodd, os oes fersiwn Gymraeg ar gael. Fodd bynnag, nid oes rhaid i gorff gyfieithu'r adnodd i'r Gymraeg oni bai bod safon arall yn ei gwneud yn ofynnol i gorff sicrhau bod yr adnodd ar gael yn Gymraeg.
- 6.7.27. Felly, os yw corff yn darparu dolen i ddogfen ar ei fewnwyd, safonau 36 i 38 neu safonau 81 i 82 fydd yn gymwys i iaith y ddogfen honno ac nid y safonau hyn. Er hynny, gall corff sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg drwy sicrhau bod dolen yn mynd at fersiwn Gymraeg o ddogfen, os oes fersiwn Gymraeg yn bodoli yn unol â gofynion safonau 36 i 38 neu safonau 81 i 82. Os yw person (ac nid y corff ei hun) yn cyflwyno gwybodaeth ar dudalen ryngweithiol sydd wedi'i chyhoeddi ar fewnwyd y corff, nid oes rhaid i'r corff gyfieithu'r wybodaeth honno i'r Gymraeg er mwyn cydymffurfio â gofynion y safonau hyn. Gall hynny gynnwys gwybodaeth a gaiff ei chyflwyno gan berson:

- mewn ystafelloedd sgwrsio
- ar adran ar gyfer sylwadau, neu
- mewn fforwm drafod.

Beth yw ystyr y term 'gweithredu'n llawn'?

- 6.7.28. Mae'r term yn golygu bod corff yn sicrhau bod y dudalen Gymraeg, y testun Cymraeg ar hafan mewnwyd neu yr hafan Gymraeg yn gweithredu o leiaf yn yr un modd neu gystal â'r fersiwn Saesneg cyfatebol, a hynny heb unrhyw gyfyngiadau neu wallau.
- 6.7.29. Gall hyn gynnwys sicrhau:
- bod cynnwys y fersiynau Cymraeg o'r tudalennau'n cael eu diweddarau ac nad yw'r cynnwys wedi dyddio nac wedi oedi o'i gymharu â'r fersiynau Saesneg o'r tudalennau
  - bod swyddogaethau chwilio yn gweithio yn llawn yn Gymraeg
  - bod swyddogaethau technolegol yn gweithio yn llawn yn Gymraeg (e.e., testun-i-leferydd)
  - bod y fersiynau Cymraeg o'r tudalennau yn cynnwys yr un wybodaeth ag a geir ar fersiynau Saesneg
  - nad yw dolenni wedi torri, ac
  - nad oes nam yn ymddangos ar y tudalennau Cymraeg.

6.8 Corff yn meithrin sgiliau yn y Gymraeg drwy gynllunio a hyfforddi ei weithlu [safonau 96–105]

Beth yw'r gofynion?

- 6.8.1. Mae'r safonau hyn yn ymwneud â chorff yn cynyddu sgiliau ei weithlu yn y Gymraeg drwy gynllunio a hyfforddi.

Safon 96

- 6.8.2. Rhaid i gorff asesu sgiliau Cymraeg ei gyflogeion.
- 6.8.3. Gall canlyniadau'r asesiad alluogi corff i gynllunio ei weithlu fel bod lefelau digonol o sgiliau iaith Gymraeg ar gyfer ymateb i unrhyw anghenion drwy:
- adnabod beth yw sgiliau iaith Gymraeg presennol y cyflogeion, a thrwy hynny, adnabod pwy all ddarparu gwasanaethau yn Gymraeg
  - adnabod beth yw anghenion y corff o ran sgiliau Cymraeg, gan gynnwys asesu'r angen am sgiliau yn y Gymraeg ar gyfer swydd newydd neu swydd wag yn unol â safon 106, a
  - chynllunio i gynnal a chynyddu sgiliau Cymraeg y cyflogeion i ateb yr anghenion hynny.

Pa fath o sgiliau Cymraeg sydd angen eu hasesu?

- 6.8.4. Gall corff asesu'r sgiliau Cymraeg canlynol:

- siarad
  - gwrando
  - darllen
  - ysgrifennu, a
  - deall.
- 6.8.5. Disgwylir i gorff asesu beth yw lefel y sgiliau Cymraeg sydd gan ei gyflogeion yn ôl pob math o sgil a gaiff ei asesu. Gall hyn sicrhau bod gan gorff ddarlun cyflawn o alluoedd cyflogeion.
- 6.8.6. Fel arfer, mae lefelau sgiliau Cymraeg yn cael eu cofnodi yn unol â fframwaith cydnabyddedig. Mae'r Comisiynydd yn dymuno gweld rhagor o gysondeb yn y modd y cofnodir sgiliau Cymraeg cyflogeion, er mwyn hwyluso casglu data am y gweithlu dwyieithog. Er mwyn sicrhau cysondeb cenedlaethol yn y modd y mae cyrff yn asesu sgiliau iaith Cymraeg cyflogeion, gall cyrff ddewis gwneud yr asesiad ar sail Fframwaith Cyfeirio Ewrop ar gyfer Ieithoedd (CEFR) i'r dyfodol.
- 6.8.7. Gellid defnyddio hefyd Gwiriwr Lefel Dysgu Cymraeg y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol (CDCG) er mwyn cyfrannu at ganfod lefel sgiliau Cymraeg cyflogeion a darganfod anghenion hyfforddi pellach. Offeryn diagnostig ar-lein yw hwn sy'n darganfod beth yw cymhwysedd Cymraeg personau wrth ddarllen, ysgrifennu, gwrando a siarad.⁸⁹ Bydd canlyniad y gwiriwr yn cyfateb i lefel Cwricwlwm Cenedlaethol Cymraeg i Oedolion: Mynediad, Sylfaen, Canolradd, Uwch a Hyfedredd.⁹⁰ Mae'r lefelau hyn yn cymharu gyda lefelau fframwaith CEFR a Fframwaith Cymdeithas Profwyr Ieithoedd yn Ewrop (ALTE) fel a ganlyn:

Mynediad	A1	Mynediad
Sylfaen	A2	1
Canolradd	B1	2
Uwch	B2	3
Hyfedredd	C1	4
-	C2	5

Yn ôl pa ddangosyddion ddylai'r corff asesu sgiliau Cymraeg y cyflogeion?

⁸⁹ <https://dysgucymraeg.cymru/>

⁹⁰ Cwricwlwm Cenedlaethol Cymraeg i Oedolion
https://dysgucymraeg.cymru/media/1159/curriculum-amended-17_5_17.pdf
 ceir trosolwg o ddatganiadau gallu y lefelau hyn yn ddogfen hon.

- 6.8.8. Gall corff gynnal yr asesiad mewn modd a fyddai'n galluogi iddo gofnodi sgiliau iaith Gymraeg cyflogeion yn ôl dangosyddion penodol.
- 6.8.9. Rhaid i gorff sicrhau bod yr asesiad yn galluogi iddo gofnodi'r nifer o gyflogeion sy'n meddu ar sgiliau yn Gymraeg yn unol â safon 116.
- 6.8.10. Fodd bynnag, gall corff gynnal asesiad hefyd mewn modd a fyddai'n galluogi iddo gofnodi sgiliau Cymraeg cyflogeion:
- yn sefydliadol
  - yn ôl canran
  - yn ôl sgil
  - yn ôl lefel
  - yn ôl graddfa swydd
  - fesul gweithle
  - fesul gwasanaeth, a
  - fesul cyfarwyddiaeth, adran, neu dîm.

Pwy ddylai gynnal yr asesiad?

- 6.8.11. Mater i'r corff ei hun yw penderfynu pwy sy'n cynnal yr asesiad. Gall hyn gynnwys:
- cyflogeion yn hunanasesu eu sgiliau Cymraeg
  - cyflogeion yn gwneud ymarferion neu brofion er mwyn asesu eu sgiliau Cymraeg, a
  - rheolwyr yn canfod sgiliau Cymraeg cyflogai fel rhan o broses arfarnu.

Pa mor aml y dylid gwneud asesiad?

- 6.8.12. Er mwyn cydymffurfio â gofynion safon 116 (safon cadw cofnodion), rhaid i gorff gadw cofnod o nifer y cyflogeion sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg ar ddiwedd pob blwyddyn ariannol.
- 6.8.13. Felly, er mwyn cydymffurfio â gofynion safon 116 ynghyd â chynnal cofnodion cyfredol, rhaid i gorff gynnal asesiad o'r fath o leiaf yn flynyddol. Fodd bynnag, gall y Comisiynydd ofyn i gorff ddarparu'r wybodaeth uchod ar unrhyw adeg o'r diwrnod gosod ymlaen, yn unol â gofynion safon 121.
- 6.8.14. Disgwylir bod yr wybodaeth yn cael ei chadw'n gyfredol, gan sicrhau bod unrhyw newidiadau i fanylion sgiliau Cymraeg yn cael eu diweddarau yn ôl yr angen. Gall newidiadau o'r fath gynnwys sefyllfa pan fo:
- lefel sgiliau iaith cyflogai yn newid (e.e., yn dilyn mynychu gwersi Cymraeg yn unol â safonau 99 neu 100)
  - cyflogai yn gadael y corff
  - cyflogai newydd yn ymuno, neu
  - cyflogai yn symud i leoliad, cyfarwyddiaeth, adran, neu dîm arall (a bod y newidiadau hynny'n effeithio ar y cofnod sydd gan y corff).

Safon 97

- 6.8.15. Rhaid i gorff ddarparu cyfleoedd i gael hyfforddiant yn Gymraeg ym mhob un o'r meysydd a ganlyn, os yw'n darparu hyfforddiant yn y meysydd hyn yn Saesneg:
- recriwtio a chyfweld
  - rheoli perfformiad
  - gweithdrefnau cwyno a disgyblu
  - ymsefydlu
  - delio â'r cyhoedd, ac
  - iechyd a diogelwch.
- 6.8.16. Os nad yw'r corff yn darparu cyfleoedd i gael hyfforddiant yn un o'r meysydd penodol hyn yn Saesneg, nid oes rhaid iddo ddarparu'r cyfleoedd hyfforddiant yn y maes penodol hwnnw yn Gymraeg er mwyn cydymffurfio â'r safon.
- 6.8.17. Mae'r math o gyfleoedd hyfforddiant a ddarperir yn y meysydd hyn yn ddibynnol ar natur a swyddogaethau'r corff. Gall felly amrywio o gorff i gorff. Fodd bynnag, gall enghreifftiau gynnwys:

Recriwtio a chyfweld	Hyfforddiant ar: <ul style="list-style-type: none"> ○ ddulliau recriwtio neu gyfweld ○ asesu a dethol ymgeiswyr ○ sgiliau cyfathrebu wrth recriwtio neu gyfweld, neu ○ llunio disgrifiadau swydd neu fanylebau person.
Rheoli perfformiad	Hyfforddiant ar: <ul style="list-style-type: none"> ○ ddeall a gweithredu prosesau rheoli perfformiad ○ sut i roi adborth yn effeithiol, neu ○ sut i osod amcanion a disgwyliadau.
Gweithdrefnau cwyno a disgyblu	Hyfforddiant: <ul style="list-style-type: none"> ○ sy'n cael ei ddarparu i bersonau sydd â chyfrifoldeb dros reoli'r broses cwyno a disgyblu yn y gwaith, neu ○ sy'n egluro sut i sefydlu a gweithredu gweithdrefnau mewn modd priodol ac yn unol â'r gyfraith.
Ymsefydlu	Hyfforddiant sy'n: <ul style="list-style-type: none"> ○ rhoi cyflwyniad ffurfiol i'r corff neu i swydd ○ darparu gwybodaeth gyffredinol ddefnyddiol am y corff neu'r swydd newydd (fel strwythur staffio, cyfleusterau, hanes cryno'r sefydliad, swyddogaethau a nodau'r sefydliad) ○ darparu gwybodaeth am weithdrefnau a pholisïau sefydliadol ○ darparu gwybodaeth am faterion gweinyddol (e.e., defnydd o'r rhyngwyd, ffôn, e-bost neu sut i awdurdodi gwyliau)

	<ul style="list-style-type: none"> o rhoi crynodeb o delerau ac amodau'r swydd (e.e., cyfnodau prawf).
Delio â'r cyhoedd	<p>Hyfforddiant sy'n:</p> <ul style="list-style-type: none"> o ymwneud â sut y disgwylir i staff ymddwyn wrth ymwneud ag aelodau'r cyhoedd o darparu gwybodaeth am weithdrefnau, prosesau neu ganllawiau y dylai staff eu dilyn wrth ddelio gydag aelodau'r cyhoedd o gwybodaeth am sut i sicrhau bod staff yn delio â'r cyhoedd yn effeithiol o darparu neu'n cynnwys ymarferion ar senarios posibl er mwyn ennyn hyder wrth ddelio â'r cyhoedd.
Iechyd a diogelwch	<p>Hyfforddiant:</p> <ul style="list-style-type: none"> o a ddarperir yn unol â deddfwriaeth iechyd a diogelwch (e.e., Deddf Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith etc 1974) o tân o iechyd meddwl o cymorth cyntaf o codi a chario, neu o diogelu ac amddiffyn plant

Safon 98

- 6.8.18. Rhaid i gorff ddarparu cyfleoedd i gael hyfforddiant yn Gymraeg ar ddefnyddio'r Gymraeg yn effeithiol mewn:
- o cyfarfodydd
  - o cyfweiliadau, a
  - o gweithdrefnau cwyno a disgyblu.
- 6.8.19. Nid yw'r safon hon yn ddibynnol ar y graddau y mae corff yn darparu cyfleoedd i gael hyfforddiant tebyg yn Saesneg.
- 6.8.20. Mae'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol yn darparu'r math hwn o gyfleoedd i gael hyfforddiant drwy eu cynllun Cymraeg Gwaith.

Pwy ddylai dderbyn y cyfle i gael hyfforddiant yn unol â safonau 97 a 98?

- 6.8.21. Nid yw'r safonau hyn wedi eu hanelu at unrhyw un penodol o fewn corff. Serch hynny, rhaid i gorff sicrhau bod y cyfle i gael hyfforddiant perthnasol ar gael i'w weithlu yn Gymraeg yn unol â'r angen.

Beth yw ystyr y term 'defnyddio'r Gymraeg yn effeithiol'?

- 6.8.22. Mae'r term yn cyfeirio at gynyddu gallu a hyder ei weithlu i gynnal y gweithgareddau a nodir yn y safon yn effeithiol trwy gyfrwng y Gymraeg.
- 6.8.23. Mae'r term yn berthnasol i elfennau amrywiol o weithgareddau corff a gallai fod yn berthnasol i unrhyw aelod o'r gweithlu sy'n ymgymryd â

swyddogaethau amrywiol. Gallai gynnwys gweithgareddau megis arwain neu gadeirio cyfarfod (mewnol neu'n allanol) neu gyfrannu i gyfarfodydd. Gallai hefyd fod yn berthnasol i unrhyw aelod o'r gweithlu sy'n dymuno cynyddu eu hyder i ddefnyddio'r Gymraeg wrth gynnal cyfweiliadau neu mewn achosion cwyno a disgyblu.

6.8.24. Gallai'r cyfleoedd hyfforddiant gynnwys y canlynol:

- o ystyried pa dermau cyffredin Cymraeg i'w defnyddio fel rhan o'r gweithgareddau a nodir yn y safon, er mwyn sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei defnyddio'n effeithiol at bwrpas y gweithgareddau hyn, ac i gynyddu hyder i ddefnyddio'r iaith yn effeithiol ynddynt
- o rhoi arweiniad ar unrhyw ddogfennau neu ffurflenni Cymraeg a ddefnyddir gan y corff at bwrpas y gweithgareddau a nodir yn y safon, er mwyn codi hyder i ddefnyddio'r dogfennau a'r ffurflenni hyn yn effeithiol, a
- o chodi ymwybyddiaeth o'r polisïau a chanllawiau mewnol sy'n bodoli ar gyfer defnyddio'r Gymraeg, yn ogystal ag ymwybyddiaeth o'r safonau perthnasol mewn cysylltiad â chyfarfodydd, cyfweiliadau a gweithdrefnau cwyno a disgyblu.

Beth yw ystyr '[d]darparu cyfleoedd i gael hyfforddiant'?

6.8.25. Mae'r term yn golygu bod y corff yn darparu cyfleoedd i addysgu ei staff mewn maes penodol er mwyn cynyddu eu gwybodaeth am y maes.

6.8.26. Bydd natur unrhyw gyfleoedd hyfforddiant a'r adnoddau fydd eu hangen i ddarparu yn newid yn ôl natur bob corff. Y gofyniad yn safonau 97 a 98 yw bod y cyfleoedd i gael hyfforddiant yn cael eu darparu yn Gymraeg yn unol â threfniadau'r corff.

6.8.27. Nid oes rhaid i gorff ddarparu cwrs yn Gymraeg os nad oes unrhyw berson am dderbyn y cwrs hwnnw. At hynny, nid yw safon 97 yn rhwystro corff rhag cynnig cwrs yn Gymraeg ac yn Saesneg ar yr un pryd.

6.8.28. Mae rhai cyrsiau lle na fyddai gwasanaethau cyfieithu yn briodol. Fodd bynnag, gall rhai cyrsiau eraill, megis cwrs sydd ar ffurf dosbarth traddodiadol, fod yn rhai y gellid eu darparu drwy ddulliau megis gwasanaethau cyfieithu er enghraifft, os nad oes modd gwneud heb wasanaeth cyfieithu.

A yw'r gofyniad yn ymestyn i hyfforddiant a ddarperir gan hyfforddwyr allanol?

6.8.29. Ydy, i'r graddau bod y trydydd parti yn darparu'r hyfforddiant ar ran y corff drwy drefniant.

Safon 99

6.8.30. Rhaid i gorff ddarparu cyfleoedd yn ystod oriau gwaith:

- o i'w gyflogeion gael gwersi Cymraeg sylfaenol, ac

- o i gyflogeion sy'n rheoli pobl eraill gael hyfforddiant ar ddefnyddio'r Gymraeg yn eu rôl fel rheolwyr.

Beth yw ystyr y term 'gwersi Cymraeg sylfaenol'?

- 6.8.31. Mae'r term yn golygu gwersi ar gyfer dysgu sgiliau sylfaenol yn Gymraeg, fel sgiliau gwranddo, deall, darllen, siarad ac ysgrifennu. Bwriad y gwersi hyn fyddai galluogi cyflogai i gyflawni swyddogaethau sylfaenol trwy gyfrwng y Gymraeg.
- 6.8.32. Gall hynny gynnwys y gallu i gyflawni'r canlynol:
- o ynganu geiriau (megis enwau pobl, teitlau a llefydd perthnasol i'r gweithle) yn gywir
  - o cyflwyno eu hunain
  - o defnyddio ymadroddion bob dydd cyfarwydd (e.e., cyfarchion, diolch a chyfeirio rhywun i ystafell)
  - o rhoi manylion personol sylfaenol (e.e., enw, enw'r sefydliad, cyfeiriad)
  - o canfod dewis iaith person
  - o dechrau neges ysgrifenedig a'i gorffen yn briodol
  - o deall cyfarchion
  - o deall unrhyw ymadroddion a ddefnyddir yn gyson yn y gweithle, a
  - o deall manylion personol sylfaenol (e.e., enw a chyfeiriad).
- 6.8.33. Gall 'gwersi Cymraeg sylfaenol' gynnwys hyfforddiant ar lefel 'cyn-fynediad'. Gall hyn olygu'r hyfforddiant a ddarperir cyn i gyflogai wneud hyfforddiant ar lefel 'Mynediad (A1)'.

Oes nifer penodol o oriau o wersi neu hyfforddiant i'w darparu?

- 6.8.34. Nid oes cyfyngiad ar yr oriau y mae'n rhaid eu cynnig o dan safonau 99 a 100.

Beth yw ystyr y term 'defnyddio'r Gymraeg yn eu rôl fel rheolwyr'?

- 6.8.35. Mae'r term yn cyfeirio'n benodol at gynyddu gallu a hyder cyflogeion sy'n rheoli eraill i gynnal swyddogaethau o ddydd i ddydd fel rheolwr trwy gyfrwng y Gymraeg.
- 6.8.36. Gall enghreifftiau o'r hyn y gellir ei gynnwys yn yr hyfforddiant gynnwys y canlynol:
- o codi ymwybyddiaeth o sut y gellir defnyddio'r Gymraeg mewn materion megis trafod amcanion perfformiad gyda chyflogeion, cynnal cyfarfodydd gyda chyflogeion trwy gyfrwng y Gymraeg
  - o rhoi arweiniad am unrhyw ddogfennau neu ffurflenni Cymraeg y bydd disgwyl i gyflogeion eu cwblhau yn eu rôl fel rheolwyr, er mwyn hwyluso defnyddio'r ffurflenni hyn a sicrhau bod y dogfennau a'r ffurflenni yn cael eu defnyddio yn effeithiol, neu

- o codi ymwybyddiaeth o'r polisïau a chanllawiau mewnol sydd yn eu lle ar gyfer defnyddio'r Gymraeg, yn ogystal ag ymwybyddiaeth o'r safonau perthnasol yn eu rôl fel rheolwyr.

Safon 100

- 6.8.37. Rhaid i gorff ddarparu cyfleoedd i gyflogeion, sydd wedi cwblhau hyfforddiant Cymraeg sylfaenol, gael hyfforddiant pellach, yn rhad ac am ddim, er mwyn datblygu eu sgiliau iaith ymhellach.
- 6.8.38. Gall hyn gynnwys hyfforddiant ar lefel:
- o Mynediad (A1)
  - o Sylfaen (A2)
  - o Canolradd (B1)
  - o Uwch (B2)
  - o Hyfedredd (C1)
  - o neu unrhyw lefel arall sy'n datblygu sgiliau iaith Gymraeg y cyflogai ymhellach y tu hwnt i'r lefel a gyrhaeddir yn dilyn y 'gwersi Cymraeg sylfaenol' a ddarperir yn unol â safon 99.
- 6.8.39. Gall y math o hyfforddiant hefyd gynnwys hyfforddiant i ddatblygu sgiliau iaith cyflogeion sydd eisoes yn rhugl yn y Gymraeg ond sydd am:
- o loywi eu sgiliau iaith Gymraeg, neu
  - o ddatblygu hyder i ddefnyddio'u sgiliau iaith i ddrafftio dogfennau a gohebiaeth yn ddwyieithog.
- 6.8.40. Gall y corff sicrhau bod yr hyfforddiant yn cael ei gynnal yn ystod oriau gwaith arferol y cyflogai, ond nid oes rhaid gwneud hynny er mwyn cydymffurfio â'r safon. Fodd bynnag, disgwylir i'r corff sicrhau na fyddai'r oriau y mae'r corff yn eu cynnig i gyflogai yn golygu bod y cyflogai o dan unrhyw anfantais.

Safon 101

- 6.8.41. Rhaid i gorff ddarparu cyfleoedd i gyflogeion gael hyfforddiant, yn rhad ac am ddim, i wella eu sgiliau Cymraeg.

Safon 102

- 6.8.42. Rhaid i gorff ddarparu cyrsiau hyfforddi yn y meysydd canlynol i'w cyflogeion:
- o ymwybyddiaeth o'r Gymraeg (gan gynnwys ymwybyddiaeth am hanes yr iaith a'i lle yn niwylliant Cymru)
  - o dealltwriaeth o'r ddyletswydd i weithredu yn unol â safonau'r Gymraeg, a
  - o dealltwriaeth am y modd y gellir defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.
- 6.8.43. Nid oes rhaid i'r hyfforddiant gael ei gynnal yn Gymraeg yn unol â'r safon hon, ond disgwylir i gorff ystyried gofynion sydd ar y corff yn unol â safon 97 i ddarparu'r hyfforddiant yn Gymraeg os yw'n darparu hynny yn y meysydd hyfforddiant perthnasol.
- 6.8.44. Gall enghreifftiau o'r hyn y gellir ei gynnwys yn yr hyfforddiant gynnwys:

- **ymwybyddiaeth o'r Gymraeg** - gall hyn gynnwys gwybodaeth am hanes yr iaith, tarddiad yr iaith Gymraeg, ffeithiau am yr iaith Gymraeg (megis gwybodaeth o'r Cyfrifiad), manteision defnyddio'r Gymraeg neu wybodaeth am Gomisiynydd y Gymraeg
- **dealltwriaeth o'r ddyletswydd i weithredu yn unol â safonau'r Gymraeg** - gall hyn gynnwys gwybodaeth am yr union safonau y mae'n rhaid i'r corff gydymffurfio â hwy a hefyd wybodaeth am y Mesur a'i amcanion, a
- **dealltwriaeth am y modd y gellir defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle** - gall hyn gynnwys gwybodaeth am sut mae'r corff yn hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle neu wybodaeth am y safonau gweithredu yn y rheoliadau a'r hawliau sy'n deillio o'r rheiny.

Safon 103

- 6.8.45. Os yw corff yn darparu gwybodaeth i gyflogeion newydd (er enghraifft fel rhan o broses ymsefydlu), rhaid iddo ddarparu gwybodaeth i'r cyflogeion hynny er mwyn codi eu hymwybyddiaeth o'r Gymraeg.
- 6.8.46. Gellid darparu'r wybodaeth fel rhan o hyfforddiant neu ar ffurf dogfen. Nid oes rhaid darparu'r wybodaeth hon yn Gymraeg yn unol â'r safon hon, ond disgwylir i'r corff ystyried gofynion sydd arno yn unol â safon 97 i ddarparu'r wybodaeth yn Gymraeg os yw'n darparu hynny yn y meysydd hyfforddiant perthnasol.
- 6.8.47. Gall corff ddarparu gwybodaeth sy'n cynnwys:
- gwybodaeth am hanes yr iaith
  - gwybodaeth am le'r Gymraeg yn niwylliant Cymru
  - gwybodaeth am darddiad yr iaith Gymraeg
  - ffeithiau am yr iaith Gymraeg (e.e., gwybodaeth o'r Cyfrifiad)
  - gwybodaeth am yr iaith Gymraeg yn yr ardal y mae'r corff yn ei gwasanaethu
  - manteision a phwysigrwydd defnyddio'r Gymraeg, a
  - gwybodaeth am Gomisiynydd y Gymraeg, y safonau a dyletswyddau iaith.

Safon 104

- 6.8.48. Rhaid i gorff ddarparu geiriad neu logo ar gyfer llofnodion e-bost ei staff sy'n eu galluogi i ddynodi a ydynt yn siarad Cymraeg yn rhugl neu'n dysgu'r iaith. Nid oes rhaid i gorff ddarparu geiriad neu logo i'w staff ddefnyddio sy'n cyfleu'r uchod air am air â geiriad y safon. Fodd bynnag, disgwylir i'r geiriad neu'r logo fod yn ddigon clir ac eglur i ddangos bod aelod staff yn rhugl yn y Gymraeg neu'n dysgu'r Gymraeg.
- 6.8.49. Gellir arddangos logo iaith Gwaith y Comisiynydd i gyfleu bod gan aelod o staff sgiliau yn y Gymraeg, ond ni fyddai'r logo ynddo 'i hyn o reidrwydd yn cyfleu eu lefel rhuglder.
- 6.8.50. Bydd y ffordd y mae corff yn adnabod y graddau y mae ei staff yn siaradwyr Cymraeg 'rhugl' neu yn 'dysgu'r iaith' yn dibynnu ar sut mae'n asesu eu sgiliau iaith.

- 6.8.51. Os yw corff yn asesu sgiliau iaith staff yn unol â fframwaith CEFR, gall siaradwr Cymraeg 'rhugl' gynnwys aelod o staff sydd â sgiliau iaith Gymraeg sy'n cyfateb i lefel C1 neu'n uwch. Fel arfer, lefel C1 neu'n uwch yw'r lefel mwyaf priodol o ran gallu defnyddio'r Gymraeg yn effeithiol yn y gweithle. Gall aelod o staff sy'n 'dysgu'r iaith' olygu lefel sgiliau iaith Gymraeg sy'n cyfateb i lefel A1-B2 yn unol â Fframwaith CEFR.⁹¹
- 6.8.52. Rhaid i gorff ddarparu geiriad ar gyfer eu cyflogeion fydd yn eu galluogi i gynnwys fersiwn Gymraeg o'u manylion cyswllt mewn negeseuon e-bost. Rhaid iddo hefyd ddarparu fersiwn Gymraeg o unrhyw neges sy'n hysbysu pobl eraill nad ydynt ar gael i ateb negeseuon e-bost.
- 6.8.53. Mae manylion cyswllt mewn negeseuon e-byst yn cynnwys:
- o teitl swydd
  - o cyfeiriad gwaith y cyflogai,
  - o enw'r corff (i'r graddau y mae gan y corff enw Cymraeg), ac
  - o unrhyw nodiadau sydd wedi eu cynnwys ynghylch oriau gwaith y cyflogai.

Safon 105

- 6.8.54. Rhaid i gorff:
- o roi ar gael i aelodau staff sy'n gallu siarad Cymraeg fathodyn iddynt ei wisgo sy'n cyfleu hynny, a
  - o hybu gwisgo'r bathodyn ymhlith aelodau'r staff.

6.9 Safonau ynghylch recriwtio ac apwyntio [safonau 106–109]

Beth yw'r gofynion?

- 6.9.1. Mae'r safonau hyn yn ymwneud â chorff yn recriwtio ac apwyntio ac yn cynnwys gofynion ynghylch y broses honno.

Safon 106

- 6.9.2. Os yw corff yn asesu'r anghenion ar gyfer swydd newydd neu swydd wag, rhaid iddo asesu'r angen am sgiliau yn y Gymraeg, a chategoreiddio'r swydd fel un sy'n gymwys i unrhyw un neu ragor o'r categorïau canlynol:
- o bod sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol
  - o bod angen dysgu sgiliau yn y Gymraeg pan benodir rhywun i'r swydd
  - o bod sgiliau yn y Gymraeg yn ddymunol, neu
  - o nad yw sgiliau yn y Gymraeg yn angenrheidiol.
- 6.9.3. Er mwyn asesu gofynion ieithyddol swydd, disgwylir i gorff ystyried anghenion ieithyddol fel mater o drefn pan gaiff swydd ei chreu o'r newydd neu pan ddaw swydd yn wag, gan edrych ar allu'r corff i gwrdd a gofynion y safonau law yn llaw â hynny.

⁹¹ Cydnabyddir y byddai personau sydd â lefelau sgiliau iaith Gymraeg sy'n cyfateb i lefel B2 yn gallu darparu gwasanaethau yn Gymraeg yn hollol hyderus mewn rhai cyd-destunau.

- 6.9.4. Dylid nodi bod rhaid i gorff gadw cofnod o bob asesiad a gynhelir mewn perthynas â safon 106 yn unol â safon 117.
- 6.9.5. Gellir ystyried y canlynol fel rhan o'r meini prawf wrth ystyried sut i bennu'r angen am sgiliau yn y Gymraeg ar gyfer swydd:
- swyddogaeth y swydd—a oes cyswllt allanol lle disgwylir bod gallu i gyfathrebu yn Gymraeg neu Saesneg fel ei gilydd
  - a yw neu a fydd deilydd y swydd yn gweithio mewn ardal ddaearyddol benodol lle ceir nifer neu ganran uchel o siaradwyr Cymraeg
  - ystyriaethau lleol polisi iaith sefydliad e.e., yr angen i weinyddu yn fewnol neu'n fwyfwy drwy'r Gymraeg, neu fod isafswm sgiliau iaith Gymraeg wedi'i osod ar gyfer swyddi penodol mewn polisi
  - nifer presennol y staff sydd ar gael i ddarparu gwasanaeth yn Gymraeg—disgwylir i gorff gyfeirio yn y fan hon at asesiad sgiliau y corff a wneir yn unol â safon 96 gan gyfeirio at unrhyw fylchau mewn sgiliau iaith i ddarparu gwasanaethau yn Gymraeg, a'r
  - angen i ddelio â sefydliadau eraill sy'n gweinyddu'n fewnol trwy gyfrwng y Gymraeg neu'n ddwyieithog.
- 6.9.6. Fel arfer, mae sgiliau Cymraeg yn 'hanfodol' mewn sefyllfa lle nad oes unrhyw un ar gael i ddarparu gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg neu os oes angen nifer uwch o siaradwyr Cymraeg er mwyn darparu gwasanaeth yn Gymraeg.
- 6.9.7. Os nad yw sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol, mae'n bosibl y bydd corff yn dod i'r casgliad bod sgiliau yn y Gymraeg yn 'ddymunol'. Gall hyn gynnwys sefyllfa lle mae eisoes capasiti o fewn y sefydliad i allu darparu gwasanaeth penodol yn Gymraeg, ond y byddai'n ddymunol i gryfhau'r ddarpariaeth Gymraeg honno drwy recriwtio rhagor o bobl sydd â sgiliau yn y Gymraeg i ddarparu'r gwasanaeth yn Gymraeg. Yn gyffredinol, os yw sgiliau Cymraeg yn 'ddymunol' i swydd, yna gall corff gymryd bod gan ymgeisydd sy'n meddu ar sgiliau Cymraeg fantais dros ymgeisydd arall wrth gael ei ystyried am swydd ond ni fyddai'n angenrheidiol i'r ymgeisydd llwyddiannus feddu ar y sgiliau hynny.
- 6.9.8. Gall corff bennu swydd gyda'r angen i ddysgu sgiliau yn y Gymraeg pan benodir rhywun i'r swydd. Fel arfer, byddai rhaid i'r sawl sy'n cael eu penodi i'r swydd gyrraedd lefel angenrheidiol o ruglder fel amod penodi. Mae'r amod hwnnw yn cael ei nodi wrth hysbysebu'r swydd fel arfer. Gall enghraifft o sefyllfa lle mae swyddi yn cael eu categorio fel hyn gynnwys:
- os oedd corff wedi'i adnabod fel swydd lle mae sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol, ond bu anhawster recriwtio ymgeisydd sydd â sgiliau Cymraeg i'r swydd dan sylw ac yn penderfynu ail-hysbysebu'r swydd honno, ac
  - os yw corff yn gwybod â sicrwydd bod prinder sylweddol o bersonau sydd â sgiliau Cymraeg all gyflawni'r swydd dan sylw, ac y byddai'n debygol y bydd rhaid penodi ymgeisydd di-Gymraeg i swydd (e.e., swydd arbenigol iawn).

Safon 106A

- 6.9.9. Os yw corff yn categoreiddio swydd (yn unol â safon 106) fel sy'n gofyn bod sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol, yn ddymunol neu fod angen eu dysgu, rhaid iddo:
- o bennu hynny wrth hysbysebu'r swydd, a
  - o hysbysebu'r swydd yn Gymraeg.
- 6.9.10. Gall hyn gynnwys pennu categori y swydd yn y disgrifiad swydd, y fanyleb person a'r hysbyseb ei hun (yn y wasg, mewn hysbysebion neu ar wefan y corff).
- 6.9.11. Gall corff benderfynu hysbysebu swyddi lle mae'r Gymraeg yn hanfodol yn uniaith Gymraeg os yw'n dymuno. Er enghraifft, gall corff benderfynu hysbysebu'n uniaith Gymraeg mewn hysbysebion a gyhoeddir mewn cyhoeddiadau Cymraeg neu wneud hynny gyda nodyn esboniadol byr yn Saesneg mewn hysbysebion a gyhoeddir mewn cyhoeddiadau Saesneg.

Beth yw ystyr y term 'swydd'?

- 6.9.12. At ddibenion safonau 106 a 106A yn unig, dehonglir "swydd" yn Atodlen 3, Rhan 3, Paragraff 17 o'r rheoliadau fel a ganlyn:

- (a) mae "swydd" yn cynnwys penodiad cyhoeddus;
- (b) ystyr "penodiad cyhoeddus" yw unrhyw benodiad i gorff cyhoeddus neu swydd gyhoeddus."

- 6.9.13. Mae hyn yn cynnwys unrhyw swydd newydd o fewn y corff neu unrhyw swydd a ddaw yn wag ar ôl y diwrnod gosod, boed hynny yn swydd barhaol neu dros dro, neu'n swydd a gaiff ei hysbysebu'n fewnol yn unig neu'n allanol.

Safon 107

- 6.9.14. Wrth hysbysebu swydd, rhaid i gorff ddatgan y caniateir i geisiadau gael eu cyflwyno yn Gymraeg, ac na fydd cais a gyflwynir yn y Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol na chais a gyflwynir yn Saesneg.
- 6.9.15. Nid yw'r rheoliadau yn ymhelaethu ar beth ddylai union eiriad y datganiad fod er mwyn cydymffurfio â'r safon. Er hynny, mae'r safon yn nodi bod yn rhaid i'r corff ddatgan:
- o y caiff ceisiadau eu cyflwyno yn Gymraeg, a
  - o na fydd ceisiadau a gyflwynir yn Gymraeg yn cael eu trin yn llai ffafriol na cheisiadau a gyflwynir yn Saesneg.
- 6.9.16. Nid oes rhaid i gorff gynnwys datganiad sy'n cyfleu'r uchod air am air â geiriad y safon. Fodd bynnag, disgwylir i'r datganiad hwnnw fod yn ddigon clir ac eglur fel y byddai'r personau yn llwyr ymwybodol o ymrwymiad ac ymroddiad y corff i dderbyn ceisiadau yn Gymraeg, ac i beidio â thrin cais a gyflwynir yn Gymraeg yn llai ffafriol na chais a gyflwynir yn Saesneg.

Safon 107A

6.9.17. Os yw corff yn cyhoeddi'r canlynol, rhaid iddo eu cyhoeddi yn Gymraeg:

- ffurflenni cais am swyddi
- deunydd esboniadol ynghylch ei broses ar gyfer ymgeisio am swyddi
- gwybodaeth am y broses gyfweld, neu am unrhyw ddulliau asesu eraill wrth ymgeisio am swyddi, neu
- swydd-ddisgrifiadau.

6.9.18. Rhaid iddo hefyd sicrhau na chaiff unrhyw fersiynau Cymraeg o'r dogfennau eu trin yn llai ffafriol na fersiynau Saesneg ohonynt.

6.9.19. Mae Atodlen 3, Rhan 3, Paragraff 14 o'r rheoliadau yn nodi:

“At ddibenion safonau 107A (recriwtio) a 111 (arwyddion a hysbysiadau mewnol), mae cyfeiriadau at beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yn cynnwys, ymysg materion eraill (ac yn ogystal â materion penodol y cyfeirir atynt mewn unrhyw safon unigol), peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran—

- (a) golwg y deunydd (er enghraifft o ran lliw neu ffont unrhyw destun);
- (b) maint y deunydd;
- (c) lleoliad ac amlygrwydd y deunydd mewn unrhyw fan cyhoeddus;
- (ch) pryd a sut y caiff y deunydd ei gyhoeddi, ei ddarparu neu ei arddangos; neu
- (d) fformat cyhoeddi'r deunydd.”

6.9.20. Gall 'materion eraill' gynnwys peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran:

- trefn iaith y deunydd
- safon ac ansawdd y deunydd
- eglurder a chywirdeb y deunydd (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), a
- chynnwys y deunydd (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir o fewn y deunydd).

Safon 107B

6.9.21. Rhaid i gorff beidio â thrin cais am swydd a wneir yn Gymraeg yn llai ffafriol na chais a wneir yn Saesneg. Mae'r safon ei hun yn cynnig rhai enghreifftiau penodol o rai cyd-destunau lle na ddylid trin cais am swydd a wneir yn Gymraeg yn llai ffafriol na chais am swydd a wneir yn Saesneg:

“[...] gan gynnwys, ymysg materion eraill, o ran y dyddiad cau yr ydych yn ei osod ar gyfer cael ceisiadau, ac o ran amseriad rhoi gwybod i ymgeiswyr ynghylch penderfyniadau.”

6.9.22. Rhaid felly bod y dyddiad cau yr un fath ar gyfer ceisiadau Cymraeg a Saesneg ac nad oes oedi o ran amseriad rhoi gwybod am benderfyniad cais

a wnaed yn Gymraeg o'i gymharu ag amseriad rhoi gwybod am benderfyniad cais a wnaed yn Saesneg.

- 6.9.23. Mae'r term 'peidio â thrin cais am swydd a wneir yn Gymraeg yn llai ffafriol na chais a wneir yn Saesneg' yng nghyswllt y safon hon hefyd yn cynnwys, ymysg materion eraill, peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran y sylw a'r ystyriaeth y mae'r corff yn ei roi i'r cais hwnnw.

Safon 108

- 6.9.24. Rhaid i gorff sicrhau bod ei ffurflenni cais am swyddi:

- o yn rhoi lle i ymgeiswyr nodi eu bod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg mewn cyfweiliad neu mewn unrhyw ddull arall o asesiad, ac
- o yn esbonio y bydd y corff yn darparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd neu wasanaeth cyfieithu olynol o'r Gymraeg i'r Saesneg at y diben hwnnw os oes angen.

- 6.9.25. Os yw'r ymgeisydd yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfweiliad neu'r asesiad, rhaid i'r corff ddarparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd neu wasanaeth cyfieithu olynol yn y cyfweiliad neu'r asesiad (os nad yw'r corff yn gallu cynnal y cyfweiliad neu'r asesiad yn Gymraeg heb wasanaeth cyfieithu).

Beth yw ystyr y term 'dull arall o asesiad'?

- 6.9.26. Mae'r term yn cynnwys unrhyw ddull y bydd y corff yn ei ddefnyddio er mwyn asesu addasrwydd neu sgiliau ymgeiswyr ar gyfer swyddi. Gall enghreifftiau o'r fath gynnwys:

- o tasgau neu weithgareddau penodol er mwyn profi addasrwydd neu allu yn y swydd e.e., tasg ysgrifenedig yn ymateb i senario benodol; tasg ysgrifennu llythyr safonol
- o gweithgaredd chwarae rôl
- o arholiad llafar neu ysgrifenedig
- o profion seicometreg
- o unrhyw gwestiynau aml ddewis y bydd gofyn i ymgeiswyr ymateb iddynt, ac
- o unrhyw gyflwyniad y mae gofyn i ymgeiswyr ei wneud fel rhan o'r cyfweiliad.

A fyddai'n bosibl i gorff asesu hyfedredd ymgeisydd yn y Saesneg yn ogystal drwy gyfweiliad neu ddull arall o asesiad?

- 6.9.27. Byddai. Nid yw'r safonau hyn yn rhwystro corff rhag gallu gwneud hynny.

Safon 109

- 6.9.28. Os yw corff yn rhoi gwybod i ymgeisydd beth yw ei benderfyniad mewn perthynas â chais am swydd, a bod y cais hwnnw wedi'i wneud yn Gymraeg, rhaid iddo roi gwybod i'r ymgeisydd yn Gymraeg.

- 6.9.29. Rhaid i gorff wneud hynny mewn perthynas ag unrhyw benderfyniad a wneir ar unrhyw gam o'r broses mewn perthynas â'r cais am swydd. Nid yw gofynion y safon hon yn gyfyngedig i'r penderfyniad terfynol a wneir ar ddiwedd y broses yn unig. Gall gynnwys penderfyniad a wneir megis:
- canlyniad asesiad a gynhaliwyd fel rhan o'r broses recriwtio
  - bod yr ymgeisydd wedi bod yn llwyddiannus neu'n aflwyddiannus
  - bod yr ymgeisydd wedi llwyddo neu wedi methu â chyrraedd rhestr fer, ac
  - unrhyw benderfyniad arall a wneir yn ystod y broses.
- 6.9.30. Mae gofynion y safon hon yn cynnwys unrhyw ddull y bydd corff yn ei ddefnyddio i roi gwybod i ymgeisydd beth yw eu penderfyniad. Gall hyn gynnwys rhoi gwybod i ymgeisydd ar lafar, wyneb-yn-wyneb neu'n ysgrifenedig.

Beth yw ystyr y term 'swydd' yng nghyd-destun safonau 107 i 109?

- 6.9.31. Mae Atodlen 3, Rhan 3, Paragraff 18 o'r rheoliadau yn nodi:

"At ddibenion safonau 107 i 109 yn unig mae "swydd" yn cynnwys swydd wirfoddol."

6.10 Cynllun sy'n ymdrin â chynnig cynnal ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg [safonau 110–110A]

Beth yw'r gofynion?

Safon 110

- 6.10.1. Rhaid i gorff gyhoeddi cynllun sy'n ymdrin a chynnig cynnal ymgynghoriadau yn Gymraeg ar gyfer pob cyfnod 5 mlynedd. Rhaid i'r cynllun nodi:
- i ba raddau y mae'r corff yn gallu cynnig cynnal ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg
  - y camau mae'r corff yn bwriadu eu cymryd i gynyddu ei allu i gynnig cynnal ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg, ac
  - amserlen ar gyfer y camau mae'r corff yn bwriadu eu cymryd i gynyddu ei allu i gynnig cynnal ymgynghoriadau clinigol yn Gymraeg

Beth yw ystyr y 'cyfnod 5 mlynedd'?

- 6.10.2. Mae Atodlen 3, rhan 3, paragraff 19 o'r rheoliadau yn nodi:

"Yn safon 110, ystyr y "cyfnod 5 mlynedd" yw:
(a) 5 mlynedd sy'n dechrau a'r dyddiad gosod, a
(b) pob cyfnod 5 mlynedd dilynol."

Beth yw ystyr 'dyddiad gosod'?

6.10.3. Mae Atodlen 3, rhan 3, paragraff 20 o'r rheoliadau yn nodi:

“Ym mharagraff 19, ystyr y “dyddiad gosod” yw'r diwrnod y mae'n ofynnol i berson gydymffurfio â safon 110 ohono neu gydymffurfio â hi mewn modd penodol.”

Safon 110A

6.10.4. Dair mlynedd ar ôl cyhoeddi cynllun yn unol â safon 110, ac ar ddiwedd cyfnod 5 mlynedd cynllun, rhaid i gorff:

- o asesu i ba raddau mae wedi cydymffurfio â'r cynllun, a
- o chyhoeddi'r asesiad hwnnw o fewn 6 mis.

6.11 Arwyddion a hysbysiadau a arddangosir neu a gyhoeddir yng ngweithle'r corff [safonau 111–113]

Beth yw'r gofynion?

- 6.11.1. Pan fydd corff yn gosod arwydd newydd neu'n adnewyddu arwydd yn ei weithle (gan gynnwys arwyddion dros dro), neu'n cyhoeddi neu'n arddangos hysbysiad yn ei weithle, rhaid i'r corff sicrhau bod unrhyw destun a arddangosir ar yr arwydd neu'r hysbysiad yn cael ei arddangos yn Gymraeg. Rhaid iddo hefyd sicrhau na chaiff y testun Cymraeg ei drin yn llai ffafriol na'r testun Saesneg ar yr arwyddion na'r hysbysiadau hynny. Mae'r safonau hefyd yn gosod gofynion ynghylch cywirdeb a safle'r Gymraeg ar arwyddion a hysbysiadau.
- 6.11.2. Fel arfer, mae'r safonau hyn yn berthnasol i'r arwyddion a hysbysiadau a gaiff eu harddangos neu eu cyhoeddi yng ngweithle corff sydd i'w gweld gan y gweithlu yn unig.
- 6.11.3. Byddai corff yn 'gosod arwydd neu hysbysiad newydd' fel arfer pan fydd yn ei roi mewn safle lle na fu arwydd neu hysbysiad o'r fath o'r blaen. Byddai corff yn 'adnewyddu arwydd neu hysbysiad' os yw'n gwneud unrhyw newid i arwydd neu hysbysiad neu yn rhoi arwydd neu hysbysiad newydd yn lle'r hen un ar yr un safle.
- 6.11.4. Mae'r safon hefyd yn berthnasol pan fo corff yn gosod arwydd neu hysbysiad mewn safle neu leoliad newydd.
- 6.11.5. Mewn perthynas ag arwyddion neu hysbysiadau electronig, byddai corff yn 'gosod arwydd neu hysbysiad newydd' bob tro y mae testun yn cael ei arddangos o'r newydd ar arwydd neu hysbysiad electronig.

Safon 111

- 6.11.6. Os yw corff yn gosod arwydd newydd neu wrth adnewyddu arwydd yn y gweithle (gan gynnwys arwyddion dros dro), neu yn cyhoeddi neu arddangos hysbysiad yn y gweithle, rhaid iddo sicrhau bod unrhyw destun ar yr arwydd neu'r hysbysiad yn cael ei arddangos yn Gymraeg. Gall corff

arddangos y testun Cymraeg ar yr un arwydd neu hysbysiad sy'n arddangos y testun cyfatebol yn Saesneg ar arwydd neu hysbysiad ar wahân. Rhaid i gorff beidio â thrin y testun Cymraeg yn llai ffafriol na'r testun Saesneg ar yr arwydd neu hysbysiad dan sylw.

6.11.7. Mae Atodlen 3, Rhan 3, Paragraff 14 o'r rheoliadau yn nodi:

“At ddibenion safonau 107A (recriwtio) a 111 (arwyddion a hysbysiadau mewnol), mae cyfeiriadau at beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yn cynnwys, ymysg materion eraill (ac yn ogystal â materion penodol y cyfeirir atynt mewn unrhyw safon unigol), peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran—

- (a) golwg y deunydd (er enghraifft o ranlliw neu ffont unrhyw destun);
- (b) maint y deunydd;
- (c) lleoliad ac amlygrwydd y deunydd mewn unrhyw fan cyhoeddus;
- (ch) pryd a sut y caiff y deunydd ei gyhoeddi, ei ddarparu neu ei arddangos; neu
- (d) fformat cyhoeddi'r ddeunydd.”

6.11.8. Gall 'materion eraill' gynnwys peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol o ran:

- trefn iaith y deunydd
- safon ac ansawdd y deunydd
- eglurder a chywirdeb y deunydd (er enghraifft o ran ystyr a mynegiant unrhyw destun), a
- chynnwys y deunydd (er enghraifft o ran manylder neu ansawdd y wybodaeth a gynhwysir yn y deunydd).

Safon 112

6.11.9. Os yw corff yn gosod arwydd newydd neu'n adnewyddu arwydd(gan gynnwys arwyddion dros dro), neu'n cyhoeddi neu'n arddangos hysbysiad yn y gweithle a bod yr arwydd neu'r hysbysiad hwnnw'n cyfleu yr un wybodaeth yn y Gymraeg a'r Saesneg, rhaid iddo sicrhau bod y testun Cymraeg yn cael ei roi mewn safle fel mai hwnnw sy'n debygol o gael ei ddarllen yn gyntaf.

6.11.10. Os yw corff yn arddangos y testun Cymraeg a'r testun Saesneg cyfatebol ar yr un arwydd neu hysbysiad, byddai'r testun Cymraeg yn debygol o gael ei ddarllen yn gyntaf fel arfer pe caiff ei roi mewn safle sydd uwchben neu i'r chwith o unrhyw destun Saesneg cyfatebol, a hynny ar sail yr arfer safonol o ddarllen o frig testun i'w waelod ac o'r chwith i'r dde.

6.11.11. Os yw corff yn arddangos y testun Cymraeg a'r testun Saesneg cyfatebol ar arwyddion neu hysbysiadau ar wahân, byddai'r testun Cymraeg yn debygol o gael ei ddarllen yn gyntaf fel arfer pe caiff yr arwydd neu hysbysiad sy'n arddangos y testun Cymraeg ei osod:

- o uwchben ac i'r chwith o'r arwydd neu hysbysiad sy'n arddangos y testun Saesneg cyfatebol, ac
- o flaen yr arwydd neu hysbysiad sy'n arddangos y testun Saesneg cyfatebol.

6.11.12. Er enghraifft, byddai gosod arwydd Cymraeg o flaen arwydd Saesneg ar ochr ffordd yn debygol o arwain at berson yn cyrraedd a darllen arwydd Cymraeg yn gyntaf fel arfer, a hynny ar sail yr arfer o ddarllen arwyddion unigol yn eu trefn.

Safon 113

6.11.13. Rhaid i gorff sicrhau bod y testun Cymraeg ar ei arwyddion a hysbysiadau a gaiff eu harddangos yn ei weithle (boed y rheiny yn arwyddion a gafodd eu gosod neu eu hadnewyddu cyn neu ar ôl y diwrnod gosod) yn gywir o ran ystyr a mynegiant. Gall hynny ymwneud â:

- o chynnwys yr arwydd
- o sillafiad y testun
- o cystrawen y testun, neu'r
- o geiriau ac ymadroddion a ddefnyddir.

Beth yw ystyr y term 'arwydd dros dro'?

6.11.14. Mae'r safonau hyn hefyd yn berthnasol i unrhyw arwyddion dros dro a gaiff eu gosod neu eu hadnewyddu. Pan fo'n ofynnol i gorff gydymffurfio â safon 111 felly, rhaid i unrhyw destun a arddangosir ar arwydd dros dro a gaiff ei osod o'r newydd neu a gaiff ei adnewyddu gael ei arddangos yn Gymraeg. Yn yr un modd ag ar gyfer arwyddion y bwriedir iddynt fod yn rhai parhaol, pan fo'n ofynnol i gorff gydymffurfio â safon 112, rhaid iddo hefyd sicrhau y caiff y testun Cymraeg sy'n cael ei arddangos ar yr arwydd ei roi mewn safle fel mai hwnnw sy'n debygol o gael ei ddarllen yn gyntaf (cyn y testun Saesneg cyfatebol).

6.11.15. Mae 'arwydd dros dro' yn cynnwys unrhyw arwydd nad oes bwriad iddo aros yn barhaol yn y man lle caiff ei osod. Gall enghreifftiau o'r fath gynnwys:

- o arwydd dros dro a osodir yn rhoi gwybod nad yw peiriant neu gyfarpar yn gweithio
- o arwydd dros dro sy'n rhoi gwybod nad oes mynediad i ardal mewn adeilad oherwydd bod gwaith atgyweirio yn digwydd, neu
- o arwydd dros dro sy'n rhoi gwybod am oriau agor dros dro ffreutur mewnol y corff.

A yw hunaniaeth gorfforaethol corff sy'n ymddangos ar arwyddion yn berthnasol i safonau 111–113?

6.11.16. Ydy. Lle mae hunaniaeth gorfforaethol corff yn ymddangos ar arwydd, rhaid cydymffurfio (yn ddarostyngedig i'r hysbysiad cydymffurfio) â safon 62 yn ogystal â safonau 111–113. Nid yw hynny yn golygu fodd bynnag bod angen

i destun Cymraeg ar hunaniaeth gorfforaethol gael ei roi mewn safle fel mai hwnnw sy'n debygol o gael ei ddarllen yn gyntaf.

Beth os yw enwau priod eraill yn cael eu harddangos ar arwydd? Oes rhaid sicrhau bod yr enwau hynny yn cael eu harddangos yn Gymraeg?

6.11.17. Oes. Rhaid i gorff arddangos yr enw priod yn Gymraeg i'r graddau bod:

- o enw Cymraeg yn bodoli ac wedi'i sefydlu ar gyfer yr hyn y bwriedir cyfeirio ato ar yr arwydd, a
- o nad oes deddfiad arall yn atal corff rhag defnyddio enw priod Cymraeg ar arwydd

6.11.18. Gall hyn gynnwys arddangos enwau:

- o aneddiadau (pentrefi, trefi a dinasoedd)
- o strydoedd ac ystadau
- o adeiladau neu nodweddion adeiledig eraill (e.e. pont)
- o sefydliadau
- o ardaloedd (e.e., ardaloedd môr neu ardaloedd cadwraeth)
- o nodweddion tirweddol (e.e., ynysoedd, mynyddoedd, bryniau, pentiroedd, creigiau, traethau, coedwigoedd neu afonydd), neu
- o enwau lleoedd eraill.

6.11.19. Mae'r Comisiynydd yn gyfrifol am ddarparu cyngor ar ffurfiau safonol enwau lleoedd yng Nghymru. Gall y Comisiynydd gynghori cyrff ar ffurfiau safonol enwau aneddiadau (sef pentrefi, trefi a dinasoedd) yng Nghymru. Mae'r Comisiynydd wedi cyhoeddi'r argymhellion hyn mewn cronfa ddata chwiliadwy ar-lein a gellid llwytho'r rhestrau i lawr o dan drwydded agored: Rhestr o Enwau Lleoedd Safonol Cymru.⁹²

6.11.20. Mae'r Comisiynydd yn dilyn canllawiau safoni penodol wrth lunio'i argymhellion: Canllawiau Safoni Enwau Lleoedd Cymru⁹³. Mae'r Canllawiau hyn yn benodol ar gyfer enwau aneddiadau. Nid ydynt o reidrwydd yn berthnasol i enwau tai na nodweddion tirweddol eraill. Fodd bynnag, ceir ynddynt lawer o egwyddorion gwerthfawr y gellid eu cymhwyso wrth drin yr enwau hyn neu wrth fathu enwau.

6.11.21. Gall corff ddefnyddio'r gwasanaeth ymgynghorol hwn er mwyn sicrhau ei fod yn defnyddio'r ffurfiau Gymraeg safonol a'r enw ar y fersiwn Gymraeg o'r arwydd.

⁹² Gweler Rhestr o Enwau Lleoedd Safonol Cymru ar wefan y Comisiynydd <https://www.comisiynyddygydraeg.cymru/enwau-lleoedd-safonol-cymru>

⁹³ Gweler Canllawiau Safoni Enwau Lleoedd Cymru ar wefan y Comisiynydd <https://www.comisiynyddygydraeg.cymru/media/15dp03vj/20230616-dg-c-canllawiau-safoni-enwau-cymru.pdf>

6.12 Cyhoeddiadau a negeseuon sain yng ngweithle corff [safon 114]

Beth yw'r gofynion?

6.12.1. Os yw corff yn gwneud cyhoeddiadau wedi ei recordio dros offer sain ei weithle, rhaid i'r cyhoeddiad hwnnw gael ei wneud yn Gymraeg. Os yw'r cyhoeddiad yn cael ei wneud yn Gymraeg ac yn Saesneg, rhaid i'r cyhoeddiad gael ei wneud yn Gymraeg yn gyntaf.

Beth yw ystyr y term 'cyhoeddiad dros offer sain'?

6.12.2. Mae'r term yn cynnwys unrhyw gyhoeddiadau wedi ei recordio a wneir trwy ddefnydd sain gan y corff at sylw'r gweithlu.

6.12.3. Gallai enghreifftiau o gyhoeddiadau fyddai'n berthnasol i'r safon hon gynnwys:

- cyhoeddiadau at sylw'r gweithlu mewn liffiau o fewn adeiladau'r corff, neu
- negeseuon at sylw'r gweithlu dros uchel seinydd o fewn yr adeiladau, megis cyfarwyddo aelod o'r gweithlu i fynd i ardal benodol..

A oes unrhyw eithriadau?

6.12.4. Oes. Mae Atodlen 3, Rhan 3, Paragraff 21 o'r rheoliadau yn nodi:

“Nid yw safon 114 yn gymwys pan wneir y neges y byddwch yn ei chyhoeddi dros system annerch gyhoeddus yn ystod argyfwng neu ymarfer argyfwng.”

6.12.5 Golyga hyn, nad oes gofyniad ar gorff i sicrhau bod neges a gyhoeddir dros system annerch gyhoeddus yng ngweithle'r corff yn ystod argyfwng neu ymarfer argyfwng yn cael ei chyhoeddi yn Gymraeg. Er enghraifft ni fyddai gofyniad y safon yn berthnasol pe bai corff yn cyhoeddi neges dros system annerch yn rhoi gwybod bod angen i bersonau adael adeilad oherwydd tân, neu neges dros system annerch yn ystod ymarferiad tân.

7 Safonau cadw cofnodion

[115–117]

7.1 Cadw cofnodion gan gorff [safonau 115–117]

Beth yw'r gofynion?

7.1.1. Mae'r safonau canlynol yn ei gwneud yn ofynnol i gorff gadw cofnod o wybodaeth benodol sy'n gysylltiedig neu'n ymwneud â'r ffordd y mae'n cydymffurfio â'r safonau.

Safon 115

7.1.2. Rhaid i gorff gadw cofnod, mewn perthynas â phob blwyddyn ariannol, o nifer y cwynion y mae'n eu cael o ran cydymffurfio â'r safonau.

Safon 116

7.1.3. Rhaid i gorff gadw cofnod, yn dilyn yr asesiadau a wnaed yn unol â safon 96, o nifer y cyflogeion sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg ar ddiwedd pob blwyddyn ariannol.

7.1.4. Rhaid i gorff gadw cofnod o lefel sgiliau'r cyflogeion hynny os yw'n gwybod hynny. Fodd bynnag, disgwylir i gorff gadw cofnod o lefel sgiliau cyflogeion fel mater o drefn wrth asesu eu sgiliau Cymraeg.

7.1.5. Ynghyd â'r nifer, gall corff gadw cofnod o ganran y cyflogeion sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg.

7.1.6. Gall corff gadw cofnod sefydliadol o nifer a chanran yr holl gyflogeion sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg.

7.1.7. Gall corff gadw cofnod o nifer a chanran y cyflogeion sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg:

- yn sefydliadol
- yn ôl canran
- yn ôl sgil
- yn ôl lefel
- yn ôl graddfa swydd
- fesul gweithle
- fesul gwasanaeth, neu
- fesul cyfarwyddiaeth, adran, neu dîm.

7.1.8. Fel y nodir ym mharagraff 6.8.4 y cod hwn, gall corff asesu'r sgiliau canlynol fel rhan o'r asesiad sy'n ofynnol yn safon 96:

- siarad
- gwranddo
- darllen
- ysgrifennu, a

- o deall.

7.1.9. Felly, os yw corff yn asesu'r uchod, disgwylir i'r cofnodion yng nghyswllt safon 116 gynnwys gwybodaeth am y materion uchod hefyd.

Safon 117

7.1.10. Rhaid i gorff gadw cofnod, mewn perthynas â phob blwyddyn ariannol, o nifer y swyddi newydd a'r swyddi gwag a gafodd eu categoraiddio yn unol â safon 106 fel swyddi sy'n gofyn:

- o bod sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol
- o bod angen dysgu sgiliau yn y Gymraeg unwaith y penodir rhywun i'r swydd
- o bod sgiliau yn y Gymraeg yn ddymunol, neu
- o nad oedd sgiliau yn y Gymraeg yn angenrheidiol.

Beth yw ystyr y term 'cadw cofnod'?

7.1.11. Caiff 'safon cadw cofnodion' ei dehongli yn adran 32(1) o'r Mesur, fel:

“[...] safon sy'n ymwneud â chadw—

- (a) cofnodion sy'n ymwneud â safonau penodedig eraill, a
- (b) cofnodion sy'n ymwneud—
  - (i) â chwynion am gydymffurfedd person â safonau penodedig eraill, neu
  - (ii) â chwynion eraill sy'n ymwneud â'r Gymraeg.”

7.1.12. Yn ogystal, mae'r sefydliad safonau Prydeinig – British Standards Institution - yn dehongli 'cofnodion' yn wybodaeth sydd wedi'i chreu, ei derbyn, a'i chynnal fel tystiolaeth a gwybodaeth gan berson, yn unol â rhwymedigaethau cyfreithiol neu o fewn trafodion busnes. Mae'n nodi:

“information created, received and maintained as evidence and as an asset by an organization or person, in pursuit of legal obligations or in the transaction of business.”⁹⁴

7.1.13. Mae'r term felly yn golygu y dylai corff gadw cofnodion *ysgrifenedig* mewn perthynas â safonau a chwynion perthnasol. Gall y cofnodion hynny fod yn rhai y mae'r corff wedi'u creu ei hun, wedi'u derbyn neu eu cadw fel tystiolaeth.

⁹⁴ BS ISO 15489-1:2016 Information and documentation—Records management—Part 1: Concepts and Principles.

Beth yw ystyr y term 'blwyddyn ariannol'?

7.1.14. Mae Atodlen 4, Rhan 2, Paragraff 3 o'r rheoliadau yn nodi:

“At ddibenion safonau 115, 116 a 117, ystyr “blwyddyn ariannol” yw blwyddyn ariannol y corff ei hun.”

8 Safonau sy'n ymdrin â materion atodol [118–121]

Beth yw'r gofynion?

8.1 Safonau sy'n ymdrin â materion atodol

8.1.1. Mae'r safonau sy'n ymdrin â materion atodol yn sefydlu trefn o adrodd ar gydymffurfiaeth. Maent yn ei gwneud hi'n ofynnol i gorff sicrhau bod ganddo ddogfennau penodol sy'n ymwneud â'r ffordd y mae'n cydymffurfio â'r safonau eraill y mae o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy. Mae'r safonau hyn hefyd yn golygu darparu gwybodaeth i'r Comisiynydd, pan fo'r Comisiynydd yn gofyn amdani.

8.2 Corff yn rhoi cyhoeddusrwydd i safonau [safon 118]

Safon 118

8.2.1. Rhaid i gorff sicrhau bod dogfen sy'n cofnodi'r holl safonau y mae o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy, a'r graddau y mae o dan ddyletswydd i gydymffurfio â'r safonau hynny, ar gael ar ei wefan.

8.2.2. Mae hysbysiad cydymffurfio cyfredol y corff gyfystyr â dogfen o'r fath.

8.2.3. Mae'r gofyniad i gorff gofnodi'r graddau y mae o dan ddyletswydd i gydymffurfio â'r safonau yn cynnwys cofnodi:

- o os yw'r gofyniad i gydymffurfio â safon wedi'i ohirio yn unol ag adran 60(2) y Mesur
- o os y gwneir yn ofynnol i gorff gydymffurfio â safon mewn rhai amgylchiadau, ond nid mewn amgylchiadau eraill, ac
- o os y gwneir yn ofynnol i gorff gydymffurfio â safon mewn rhyw ardal neu rai ardaloedd, ond nid mewn ardaloedd eraill.

8.3 Corff yn cyhoeddi gweithdrefn gwyno [safon 119]

Safon 119

8.3.1. Rhaid i gorff sicrhau bod ganddo weithdrefn gwyno sy'n delio â sut y mae'n bwriadu delio â chwynion ynglŷn â chydymffurfio gyda'r safonau y mae o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy.

8.3.2. Rhaid i'r corff hefyd gyhoeddi dogfen sy'n cofnodi'r weithdrefn ar ei wefan.

8.3.3. Nid oes rhaid i gorff sicrhau bod ganddo weithdrefn gwyno ar wahân fesul dosbarth o safonau. Mae'r rheoliadau yn caniatáu iddo wneud hynny drwy gynnwys y wybodaeth mewn un ddogfen.

8.3.4. Gall corff hefyd ddiwygio gweithdrefn gwyno sy'n bodoli eisoes i gynnwys gwybodaeth sy'n delio â'r materion angenrheidiol sydd wedi'u nodi yn y safonau. Er enghraifft, gall corff ddiwygio'i weithdrefn gwyno gorfforaethol i

sicrhau bod hynny'n cydymffurfio â'r gofynion yn hytrach na chael gweithdrefn gwyno hollol ar wahân.

8.3.5. Mae gofynion rhan (a) y safon hon yn golygu bod corff yn gallu cynnwys gwybodaeth mewn gweithdrefn gwyno ynghylch y canlynol:

- y sawl sy'n gyfrifol am ddelio â'r cwynion
- y ffordd y bydd corff yn delio â chwynion
- yr amserlen ar gyfer delio â chwynion
- y ffordd y mae'r corff yn delio â chwynion yn ymwneud â chydymffurfio â'r safonau yn wahanol i'r weithdrefn sy'n delio â chwynion eraill
- y ffyrdd y gall personau wneud cwyn i'r corff
- y cyfeiriadau y dylai personau eu defnyddio ar gyfer gwneud cwyn, a'r
- wybodaeth y dylai personau ei darparu er mwyn i'r corff allu delio â'r gwyn yn effeithiol.

8.4 Corff yn cyhoeddi adroddiad blynyddol ynglŷn â safonau [safon 120]

Safon 120

8.4.1. Rhaid i gorff lunio adroddiad blynyddol, yn Gymraeg, mewn perthynas â phob blwyddyn ariannol sy'n delio â'r modd y bu iddo gydymffurfio â phob un o'r safonau yr oedd o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy yn ystod y flwyddyn honno.

8.4.2. Rhaid i'r adroddiad blynyddol gynnwys gwybodaeth am y canlynol:

- nifer y cwynion a gafwyd yn ystod y flwyddyn dan sylw oedd yn ymwneud â chydymffurfio â'r safonau y mae o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy
- nifer y cyflogeion sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg ar ddiwedd y flwyddyn dan sylw, a
- nifer y swyddi newydd a swyddi gwag a hysbysebwyd gan y corff yn ystod y flwyddyn a gategoreiddwyd fel swyddi sy'n gofyn –
  - i. bod sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol
  - ii. bod angen dysgu sgiliau yn y Gymraeg pan benodir i'r swydd
  - iii. bod sgiliau yn y Gymraeg yn ddymunol, neu
  - iv. nad oedd sgiliau yn y Gymraeg yn angenrheidiol.

8.4.3. Mae safon 120 yn ei gwneud yn ofynnol i gorff gynnwys y wybodaeth yma, ar sail cofnodion y mae'n rhaid iddo ei chadw yn unol â safonau 115, 116 a 117, yn yr adroddiad. Gellir ystyried cyhoeddi'r wybodaeth mewn ffordd sydd yn dilyn egwyddorion data agored. Gall corff adrodd ar nifer y cwynion a gafwyd fesul pob dosbarth berthnasol o safonau ar wahân i'w gilydd.

8.4.4. Rhaid i'r adroddiad blynyddol fod ar gael yn Gymraeg, a'i gyhoeddi heb fod yn hwyrach na 6 mis yn dilyn diwedd y flwyddyn ariannol y mae'r adroddiad yn ymwneud â hi.

8.4.5. Rhaid i gorff sicrhau bod copi cyfredol o'i adroddiad blynyddol ar gael ar ei wefan.

- 8.4.6. Gall corff adrodd drwy gynnwys yr holl wybodaeth angenrheidiol mewn un adroddiad blynyddol o'r enw "Adroddiad Blynyddol Safonau'r Gymraeg". Er eglurder, gall teitl yr adroddiad gyfeirio hefyd at enw'r corff a'r flwyddyn ariannol y mae'r adroddiad yn ymwneud â hi (e.e., "Adroddiad Blynyddol Safonau'r Gymraeg [enw'r corff] ar gyfer [y flwyddyn ariannol dan sylw]").
- 8.4.7. Nid oes rhaid i gorff gyflwyno'r adroddiad blynyddol at sylw'r Comisiynydd fel y drefn adrodd a fu gyda chynlluniau iaith Gymraeg. Er hynny, gall y Comisiynydd gael mynediad at yr adroddiad drwy wefan y corff neu drwy ddarpariaeth a wneir yn safon 121.

Beth yw ystyr y term "blwyddyn ariannol"?

- 8.4.8. Mae Atodlen 5, Rhan 2, Paragraff 6 o'r rheoliadau yn nodi:

"At ddiben safon 120 ystyr "blwyddyn ariannol" yw blwyddyn ariannol y corff ei hun."

8.5 Corff yn darparu gwybodaeth i Gomisiynydd y Gymraeg [safon 121]

Safon 121

- 8.5.1. Rhaid i gorff ddarparu unrhyw wybodaeth i'r Comisiynydd y bydd yn gofyn amdani sy'n ymwneud â chydymffurfio gyda'r safonau cyflenwi gwasanaethau, llunio polisi, neu'r safonau gweithredu y mae corff o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy.
- 8.5.2. Gall gwybodaeth o'r fath gynnwys gwybodaeth am faterion megis y canlynol (i'r graddau y caiff y safonau perthnasol eu cynnwys yn hysbysiad cydymffurfio'r corff):
- ansawdd gwasanaethau Cymraeg
  - sgiliau Cymraeg cyflogeion
  - nifer y siaradwyr Cymraeg yn ardal y corff
  - meithrin sgiliau Cymraeg cyflogeion
  - penderfyniadau polisi
  - y Gymraeg yng ngweinyddiaeth fewnol y corff
  - ymwybyddiaeth o anghenion ieithyddol
  - cwynion
  - trefniadau goruchwylio cydymffurfedd
  - hybu a hwyluso defnyddio gwasanaethau, a
  - hybu'r Gymraeg (pan fo'n berthnasol).
- 8.5.3. Bydd y Comisiynydd yn gofyn am y wybodaeth o fewn cyfnod o amser rhesymol a gaiff ei bennu gan y Comisiynydd. Disgwylir i'r wybodaeth a gaiff ei chyflwyno fod yn berthnasol, yn gyfredol ac ar ffurf electronig, pan fydd y cais yn gofyn hynny. Yn y cyswllt hwn, nid yw ceisiadau'r Comisiynydd am wybodaeth yn cael eu gwneud o dan y Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth. Ni all sefydliad felly ddefnyddio eithriadau'r Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth er mwyn

gwrthod darparu'r wybodaeth, oni bai bod cyfyngiadau cyfreithiol yn caniatáu hynny.

Atodiad 1

Newidiadau i'r rheoliadau

Mae Deddf Iechyd a Gofal Cymdeithasol (Ansawdd ac Ymgysylltu) (Cymru) 2020⁹⁵ yn diwygio Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 7) 2018.

Mae'r ddeddf yn nodi:

- 16 (1) Mae Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 7) 2018 wedi eu diwygio fel a ganlyn.
- (2) Yn rheoliad 3(2)(b) yn lle "Cyngorau Iechyd Cymuned a Bwrdd Cyngorau Iechyd Cymuned Cymru sy'n ei gwneud yn ofynnol iddynt" rhodder "Corff Llais y Dinesydd sy'n ei gwneud yn ofynnol iddo".
- (3) Yn Atodlen 6—
  - (a) hepgorer y cofnod ar gyfer Bwrdd Cyngorau Iechyd Cymuned Cymru;
  - (b) hepgorer y cofnod ar gyfer Cyngorau Iechyd Cymuned;
  - (c) yn y lle priodol mewnosoder—

"Corff Llais y Dinesydd ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol, Cymru ("the Citizen Voice Body for Health and Social Care, Wales")".

Atodlen 3, Rhan 1, Paragraff 16, Deddf Iechyd a Gofal Cymdeithasol (Ansawdd ac Ymgysylltu) (Cymru) 2020

<https://www.legislation.gov.uk/cy/asc/2020/1/schedule/3/enacted/welsh>

Atodiad 2

Templedi i hwyluso cydymffurfiaeth

Isod, ceir cyfres o dempledi i hwyluso cydymffurfiaeth gyda'r safonau. Dylid nodi mai canllaw ydynt ac nad yw'n ofynnol i gorff eu defnyddio er mwyn cydymffurfio â'r safonau perthnasol. Maent yn cynnwys y canlynol:

Templed 1	Canllaw y gellir ei defnyddio wrth i gorff lunio polisi newydd, neu adolygu neu addasu polisi sydd eisoes yn bodoli	69–71	Llunio polisi
Templed 2	Canllaw y gellir ei defnyddio wrth i gorff gyhoeddi dogfen ymgynghori sy'n ymwneud â phenderfyniad polisi dan ystyriaeth	72–74	Llunio polisi
Templed 3	Canllaw y gellir ei defnyddio wrth i gorff gomisiynu neu wneud gwaith ymchwil er mwyn cynorthwyo'r corff i wneud penderfyniadau polisi	75–77	Llunio polisi
Templed 4	Canllaw ar gyfer llunio 'Adroddiad Blynyddol Safonau'r Gymraeg'	120	Materion atodol

Templed 1: Safonau 69–71

1	Enw'r polisi	
2	Polisi (i) newydd, (ii) i'w adolygu neu, (iii) i'w addasu	
3	Y penderfyniad(au) sydd o dan ystyriaeth yn ystod y cyfnod ffurfiannol	
4	Cofnod o effeithiau posibl y penderfyniad(au) ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg: Positif / Andwyol / Dim effeithiau	
5	Cofnod o effeithiau posibl y penderfyniad(au) ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg: Positif / Andwyol / Dim effeithiau	
6	Cofnod o fesurau a gymerwyd i leddfu effeithiau'r penderfyniad polisi er mwyn cael effeithiau positif neu effeithiau mwy positif (yn seiliedig ar ganlyniadau rhesi 4 a 5 uchod)	
7	Cofnod o fesurau a gymerwyd i leddfu effeithiau'r penderfyniad polisi er mwyn osgoi effeithiau andwyol neu er mwyn cael effeithiau llai andwyol (yn seiliedig ar ganlyniadau rhesi 4 a 5 uchod)	
8	Cofnod o'r argymhellion mewn cysylltiad â'r Gymraeg at sylw'r person sy'n gwneud y penderfyniad polisi	
9	Cofnod o'r penderfyniad mewn cysylltiad â'r Gymraeg	
10	Cofnod o'r holl wybodaeth a thystiolaeth y seiliwyd y penderfyniad arno	

Templed 2: Safonau 72–74

1	Enw'r ymgynghoriad	
2	Y penderfyniad(au) polisi sydd o dan ystyriaeth yn ystod yr ymgynghoriad	
3	Cofnod o'r modd yr oedd y ddogfen ymgynghori yn ystyried a cheisio barn am effeithiau posibl y penderfyniad polisi arfaethedig ar gyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg yn unol â gofynion safonau 72–74	
4	Cofnod o'r modd yr oedd y ddogfen ymgynghori yn ystyried a cheisio barn am effeithiau posibl y penderfyniad polisi arfaethedig ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yn unol â gofynion safonau 72–74	
5	Cofnod o'r modd yr oedd y ddogfen ymgynghori yn ystyried a cheisio barn ynghylch sut y gellid llunio neu addasu polisi'r arfaethedig fel y byddai yn: <ul style="list-style-type: none"> ○ cael effeithiau positif neu effeithio mwy positif ar y Gymraeg, ac ○ osgoi effeithio andwyol neu yn cael effeithiau llai andwyol ar y Gymraeg yn unol â gofynion safonau 72–74. 	
6	Cofnod o nifer yr ymatebion a gafwyd oedd yn gwneud sylw am effeithiau ar y Gymraeg	
7	Cofnod o fesurau lleddfu a gyflwynwyd yn sgil rhoi sylw i ymatebion a gafwyd yn ystod yr ymgynghoriad mewn perthynas â'r Gymraeg	
8	Cofnod o'r rhesymau dros beidio â chyflwyno mesurau lleddfu pan gafwyd ymatebion mewn perthynas â'r Gymraeg	
9	Yn dilyn yr ymgynghoriad, cofnod o'r argymhellion mewn cysylltiad â'r Gymraeg a gyflwynwyd at sylw'r person sy'n gwneud y penderfyniad polisi	

10	Cofnod o'r penderfyniad a wnaed mewn cysylltiad â'r Gymraeg	
11	Cofnod o'r holl wybodaeth a thystiolaeth y seiliwyd y penderfyniad arno	

Templed 3: Safonau 75–77

1	Enw'r gwaith ymchwil sydd i'w gynnal y bwriedir i gynorthwyo'r corff i wneud penderfyniad polisi	
2	Cofnod o'r effeithiau y byddai'r penderfyniad polisi o dan ystyriaeth yn eu cael ar gyfleoedd i bersonau ddefnyddio'r Gymraeg: Positif / Andwyol / Dim effeithiau	
3	Cofnod o'r effeithiau y byddai'r penderfyniad polisi o dan ystyriaeth yn eu cael ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg: Positif / Andwyol / Dim effeithiau	
4	Cofnod o agweddau yr argymhellir y dylid ymchwilio iddynt a'u cynnwys yn y fanyleb ar gyfer darn o waith ymchwil cyn ei ddechrau er mwyn cael effeithiau positif neu effeithiau mwy positif (yn seiliedig ar ganlyniadau rhesi 3 a 4)	
5	Cofnod o agweddau yr argymhellir y dylid ymchwilio iddynt a'u cynnwys yn y fanyleb ar gyfer darn o waith ymchwil cyn ei ddechrau er mwyn osgoi effeithiau andwyol neu er mwyn cael effeithiau llai andwyol (yn seiliedig ar ganlyniadau rhesi 3 a 4)	
6	Cofnod o'r hyn gynhwyswyd yn y fanyleb ymchwil mewn cysylltiad â'r Gymraeg	
7	Cofnod o'r sawl wnaeth y penderfyniad mewn cysylltiad â'r fanyleb ymchwil	
8	Cofnod o'r holl wybodaeth a thystiolaeth y seiliwyd yr asesiad hwn arno	

Templed 4: Adroddiad Blynyddol Safonau'r Gymraeg

1.	Rhagair	
1.1	Pwrpas yr adroddiad	
1.2	Datganiad hunan asesiad	
1.3	Dyddiad cyhoeddi	
1.4	Manylion cyswllt ar gyfer cyflwyno ymholiadau	
2.	Trefniadau Goruchwylio Cydymffurfio	
2.1	Manylion yr uwch-swyddog cyfrifol	
2.2	Trefniadau dirprwyo cyfrifoldebau gweithredol	

2.3	Cymeradwyo'r adroddiad	
2.4	Mabwysiadu a chyhoeddi trefniadau goruchwyllo cydymffurfio	
2.5	Trefniadau goruchwyllo cydymffurfio	
3.	Asesiad o Gydymffurfio	
3.1	Ansawdd gwasanaethau Cymraeg	
3.2	Penderfyniadau Polisi	
3.3	Defnyddio'r Gymraeg yng ngweinyddiaeth fewnol y corff	

3.4	Sgiliau Cymraeg Cyflogeion	
3.5	Hyfforddiant Cymraeg i Gyflogeion	
3.6	Ymwybyddiaeth o anghenion ieithyddol	
3.7	Recriwtio i swyddi gwag a newydd	
3.8	Hybu'r Gymraeg	
3.9	Cwynion	

3.10	Trefniadau goruchwylio cydymffurfio	
4.	Sicrhau Cydymffurfio	
4.1	Hunan asesiad o lefelau risg a thebygolrwydd o fethu a chydymffurfio â'r safonau (lle nad yw'r dyddiad gosod wedi mynd heibio).	
4.2	Mesurau arbennig y mae'r corff yn eu gweithredu o ganlyniad i gamau gorfodi. ⁹⁶	
4.3	Cynnydd wnaed i gyflawni cynllun gweithredu a/neu gymryd camau er mwyn sicrhau cydymffurfedd o ganlyniad i gytundeb setlo. ⁹⁷	
5.	Dyletswyddau Cymwys	
5.1	Newid yn y gofynion cydymffurfio.	

⁹⁶ yn unol ag adran 79 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 ac fel y cânt eu dehongli yn adrannau 110 (a) – (e) ohono

⁹⁷ yn unol ag adrannau 91 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Comisiynydd y
Gymraeg
Welsh Language
Commissioner

Uned 2, Bloc C

Doc Fictoria

Caernarfon

LL55 1TH

0345 6033 221

post@cyg-wlc.cymru

[@ComyGymraeg](https://www.instagram.com/ComyGymraeg)

comisiynyddygyymraeg.cymru